

GLĂȘUL BISERICII



REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLVII, Nr. 1 IANUARIE — FEBRUARIE

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLVII, nr. 1
IANUARIE—FEBRUARIE
1988



Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

TEOCTIST

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe
Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
Editorial: Omagiu președintelui iubit, Domnul Nicolae Ceaușescu, la a 70-a aniversare, Redacția	5
POPAS ANIVERSAR	
<i>Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, la a 73-a aniversare, Redacția</i>	16
IN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI	
<i>Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST din Catedrala Patriarhală, rostită în ziua de 7 februarie 1988</i>	20
INDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE	
Arhim. Dr. Chesarie Gheorghescu, <i>Cuvînt la 1 ianuarie</i>	25
Ierom. Olivian Bîndiu, <i>Duminica Înaintea Botezului</i>	30
Pr. Stelian Moise, <i>La Duminica după Botezul Domnului</i>	32
Pr. David Popescu, <i>Cuvînt la Întîmpinarea Domnului</i>	34
Pr. Ioan V. Covercă, <i>La duminica fiului risipitor</i>	37
ARTICOLE ȘI STUDII	
Pr. Nicolae Șerbănescu, <i>Catedrala și reședința patriarhală din București</i>	43
Prof. Mihai Rădulescu, <i>Elisabeta Zugrăvița. Elemente biografice și manuscrisul inedit al unei poezii</i>	66
ȘTIRI ECUMENICE	
Pr. Ilie Georgescu, <i>Declarații recente ale S. Sale Dimitrios I, patriarhul ecumenic al Constantinopolului</i>	80
DOCUMENTARE	
Gion Ionescu, <i>Ultima ctitorie din București a voievodului Constantin Brâncoveanu (partea I)</i>	84

Pr. Prof. Dr. N. V. Dură, <i>File din istoria învățămîntului teologic</i>	96
Pr. Dr. Nicolae Dănilă, <i>Materiale arheologice creștine descoperite în Transilvania în sec. VII—XI</i>	102

VIAȚA RELIGIOASĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

<i>Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	109
<i>Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos</i>	137
<i>Episcopia Buzăului</i>	142

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Prof. Z. Iuffu, <i>Manuscrise slavo-române în biblioteci străine, K. Ivanova, Manuscrise chirilice bulgărești, sîrbești și moldo-vlahe din fondul M. P. Pogodin, Sofia, 1981, 578 p.</i>	164
Pr. Prof. A. Moraru, <i>BisERICA Angliei și Ecumenismul, Teză de doctorat în teologie, Ed. Institutului Biblic și de Misiune, București, 1986, 265 p. (Diac. M. Velea)</i>	178
Pr. Radu Antofie, <i>Cîntări bisericești și populare, Ed. Episcopiei Buzăului, 1987, 368 p. (Arhid. Prof. A. Buzera)</i>	181
Drd. Liviu Stoina, <i>Apariții editoriale</i>	185



DOMNUL PREȘEDINTE NICOLAE CEAUȘESCU LA A 70-A ANIVERSARE

Mult stimate Domnule Președinte
NICOLAE CEAUȘESCU,

La fericitul jubileu de astăzi, când pe răbojul dăinuirii noastre naționale se încrustează cu slove de aur aniversarea a 70 de ani de viață ai Domniei Voastre — din care mai bine de cinci decenii și jumătate le-ați dăruit în slujba propășirii necontenite a Patriei și împlinirii celor mai cutezătoare idealuri ale poporului român — Sfântul Sinod, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, alături de toți fiii acestui pământ străbun, își îndreaptă gândurile către Dumneavoastră, cu aleasă prețuire, vie recunoștință și nețărmurită dragoste, aducându-vă un vibrant omagiu de înaltă stimă și cinstire, împreună cu cele mai călduroase urări de sănătate, fericire, viață îndelungată și noi puteri de muncă în călăuzirea, dezvoltarea și ridicarea scumpei noastre patrii pe cele mai înalte trepte de lumină și de afirmare a prestigiului ei în lume.

Răsfoind bucoavna vremii, în istoria mai mult decît bimilenară a poporului nostru întîlnim așezate la loc de cinste numele unor mari personalități care, identificîndu-se cu interesele și aspirațiile vitale ale întregii națiuni și intruchipînd virtuțile și idealurile cele mai nobile ale acesteia — de libertate, dreptate socială, independență și unitate națională — făurînd punți nemuritoare care leagă trecutul de prezent și prezentul de viitor, s-au bucurat de înaltă și îndreptățită cinstire atît din partea contemporanilor cît și a urmașilor lor, rămînînd peste veacuri pilde vrednice de îndreptățită mindrie națională. Nîcîcînd însă poporul român nu și-a găsit o mai desăvîrșită intruchipare a strădaniilor și a năzuințelor sale celor mai alese, ca acum, în vremea noastră, în personalitatea proeminentă a Domniei Voastre, vlăstarul cel mai strălucit al acestui neam, care ați odrăslit din sinul lui, v-ați identificat cu idealurile lui și ați dat viață celor mai înalte aspirații ale înaintașilor, înălțînd pe culmile cele mai înalte viața materială și spirituală a întregii noastre națiuni și făcînd cunoscut pretutîndeni mesajul țării noastre de pace, înțelegere și conlucrare frățească cu toate popoarele lumii.

Prin activitatea neobosită, pe cît de înțeleaptă, pe atît de bogată și multilaterală a Domniei Voastre, v-ați înscris cu cîinste în istoria României contemporane ca un mare creator de epocă, legat prin toate fibrele de binele, fericirea și aspirațiile cele mai nobile ale poporului român. Gîndirea fecundă pe care ați făcut-o simțită în toate domeniile de activitate din partea noastră a determinat dezvoltarea fără precedent a întregii activități a țării noastre din ultimele decenii și situarea ei pe un drum de neconținută propășire materială și spirituală. Vremea de rodnică înfăptuiri de cînd vă aflați la conducerea țării noastre — denumită cu drept cuvînt «Epoca Nicolae Ceaușescu» — a pus în lumină în modul cel mai convingător dăruirea totală și identificarea Dumneavoastră cu aspirațiile fundamentale ale națiunii române. Legat ființial de poporul în sinul căruia v-ați născut și ați crescut, ați stimulat în modul cel mai înalt încrederea, acestuia în propriile sale capacități creatoare, conștiința de sine și voința neclintită de a-și afirma și apăra existența sa pe vatra străbună în care s-a născut și a dăinuit neîntrerupt de-a lungul veacurilor.

Lupta hotărîită a Domniei Voastre pentru independență și suveranitate națională a devenit o componentă a societății noastre românești contemporane, reunind pe toți fiii patriei în aceleași năzuințe de apropiere, înfrățire și îmbogățire neconținută a patrimoniului spiritual al României de azi.

În mod deosebit, v-ați afirmat în toate împrejurările ca un însuflețit apărător al apropierii, înțelegerii și păcii între oameni și popoare. Călăuzit de o înaltă responsabilitate pentru viitorul atît de amenințat al omenirii contemporane, nu numai că adresați întregii lumi vibrante apeluri pentru destindere, pace și dezarmare, dar activați cu toată fermitatea pentru ca aceste idealuri să devină realitate. Însuflețirea și consecvența cu care v-ați dăruit în slujirea mării cauze a păcii au dobîndit un larg răsunset și o înaltă apreciere pe plan mondial, fapt care constituie pentru poporul român încă un motiv de îndreptățită mîndrie patriotică și de manifestare a unor calde sentimente de recunoștință și dragoste față de Dumneavoastră, conducătorul său iubit.

Mult stimat Domnule Președinte
NICOLAE CEAUȘESCU,

Împletindu-și de-a lungul întregii sale existențe propria sa viață și activitate cu viața și năzuințele poporului cu care împreună s-a născut și a crescut pe aceste meleaguri străbune, Biserica Ortodoxă Română participă cu multă bucurie la acest luminos popas sărbătoresc din viața și activitatea Dumneavoastră.

Rugindu-vă să binevoiți a primi prinosul nostru de aleasă cinstire, găsim totodată fericit prilej de a vă mulțumi în modul cel mai călduros pentru largă înțelegere pe care o arătați desfășurării activității cultelor din țara noastră, în condițiile unei depline libertăți religioase. Vă sintem adînc recunoscători pentru atenția și grija Domniei Voastre față de

străvechile locașuri ale acestui neam — monumente istorice și de artă — care împodobesc patrimoniul nostru cultural-național, mărturisind peste veacuri neprețuita valoare a spiritualității românești. Ne mindrim cu faptul că aproape nu există vatră sacră străbună pe care Domnia Voastră să nu o fi cercetat, adinc emoționat de duhul strămoșilor al cărui urmaș în cuvint și faptă sinteți, pecetluind în Cărțile de aur ale acestora înalte aprecieri față de trecutul și tradițiile neamului nostru.

Pentru tot ceea ce ați săvârșit întru slăvirea gliei sfințite a înaintașilor, pentru activitatea neobosită, înțelepciunea, abnegația și geniul creator pe care le-ați dăruit în slujirea poporului nostru, a țării noastre și a întregii omeniri, vă mulțumim cu nețărmurită recunoștință.

Vă asigurăm totodată că Biserica Ortodoxă Română va continua să sprijine cu sporită rivnă, prin ierarhii, preoții și toți credincioșii ei, munca stăruitoare pe care întregul popor român sub înțeleapta călăuzire a Domniei Voastre, o depune pentru zidirea unei vieți tot mai fericite în patria noastră și pentru statornicirea unei păci trainice în întreaga lume.

Să vă bucurați de zile senine și bogate în realizări, împreună cu tovarășa de viață și de muncă a Dumneavoastră, mult stimata doamnă Academician Dr. Inginer Elena Ceaușescu, care alături de Dumneavoastră și-a consacrat întreaga energie aceluiași idealuri de slujire fără preget a intereselor poporului român, pentru propășirea patriei noastre dragi, Republica Socialistă România.

Înscrisă cu litere de aur în istoria națională și în conștiința întregului nostru popor, această zi aniversară ne oferă prilejul de a vă adresa, din adîncul inimilor noastre, după datina strămoșească, tradiționala urare «La mulți și fericiți ani!».

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Președinte

† TEOCTIST
Patriarh

† Antonie
*Mitropolitul
Ardealului*

† Nestor
*Mitropolitul
Olteniei*

† Nicolae
*Mitropolitul
Banatului*

† Antim
*Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos*

† Teofil
*Arhiepiscopul Vadului,
Feleacului și Clujului*

† Gherasim
*Episcopul Rîmniceului
și Argeșului*

† Epifanie
Episcopul Buzăului

† Eftimie

*Episcopul Romanului și
Hușilor*

† Timotei

*Episcopul Aradului, Icnopolei
și Hălmaگیului*

† Nifon Ploieșteanul

Episcop-vicar patriarhal

† Roman Ialomițeanul

Episcop vicar

† Damaschin Severineanul

Episcop vicar

† Iustinian Maramureșanul

Episcop vicar

† Ioachim Vasluiianul

Arhiereu vicar

† Emilian

Episcopul Alba-Iuliei

† Vasile

Episcopul Oradiei

† Vasile Tirgovișteanul

Episcop-vicar patriarhal

† Pimen Suceveanul

Episcop vicar

† Lucian Tomitanul

Episcop vicar

† Calinic Argeșanul

Arhiereu vicar

† Gherasim Hunedoreanul

Arhiereu vicar

OMAGIU

PREȘEDINTELUI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Țara întreagă a îmbrăcat, la începutul acestui an, haină de sărbătoare, aducând un înflăcărat omagiu președintelui Nicolae Ceaușescu, cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a zilei de naștere și a peste 55 de ani de activitate în slujba idealurilor scumpe de libertate, independență, pace și progres ale poporului român. Numărul impresionant al mesajelor, scrisorilor de felicitare, caldelor urări de sănătate, de ani rodnici de viață, plini de satisfacții și realizări la cîrma statului invederează sentimentele de dragoste, stimă și respect pe care întreaga națiune le nutrește față de cel mai iubit fiu al ei, încrederea nețărnută a poporului în capacitatea președintelui Nicolae Ceaușescu de a-l conduce spre noi și mărețe împliniri. Atmosfera de mare sărbătoare națională, de însuflețită bucurie și puternic entuziasm a culminat cu *Adunarea solemnă omagială*, organizată în Capitala țării, care s-a înscris ca un eveniment de neuitat, cu adînci semnificații în conștiința poporului nostru. Ca semn de aleasă prețuire a rolului hotărîtor în făurirea României de astăzi, în promovarea păcii, înțelegerii și colaborării în lume, președintelui Nicolae Ceaușescu i-au fost înmîinate, în acest cadru, Titlul de Onoare Suprem «Erou al Republicii Socialiste România», Ordinul «Victoria Socialismului» și Medalia Jubiliară. Cu profundă satisfacție a primit întregul nostru popor cuvintele de înaltă cinstire cuprinse în *Mesajul omagial de felicitare* adresat președintelui țării cu prilejul acestui popas aniversar. Dînd glas celor mai nobile gînduri și simțăminte de recunoștință ale tuturor fiilor țării, *Mesajul sintetizează* aportul decisiv al președintelui Nicolae Ceaușescu la edificarea socialismului în România și exprimă dorința întregului nostru popor de a urma cu consecvență minunatul său exemplu de muncă și viață, hotărîrea de a acționa neabătut pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare multilaterală a patriei.

Parcurgînd paginile istoriei noastre milenare, deslușim cu ușurință lupta necontenită a poporului român pentru progres material și spiritual, pentru asigurarea ființei sale naționale și de stat. În același timp, istoria poporului nostru a reținut la loc de cinste numele unor străluciți conducători și eroi ce au înfruntat cu bărbăție vitregia vremurilor și, rînd pe rînd, au ridicat mereu mai sus conștiința de sine a neamului și forța de neînfrînat a dragostei de patrie, jalonînd, prin lupta și sacrificiile lor, drumul neîntrerupt spre împlinirea unui destin național măreț și demn.

În zilele noastre, această luminoasă tradiție își reconfirmă vigoarea și continuitatea prin personalitatea de excepție a președintelui Nicolae Ceaușescu, exponentul și promotorul virtuților românești, a idealurilor și intereselor vitale ale poporului din rîndurile căruia s-a ridicat. Din

anii cei mai tineri a ales calea aspră a luptei pentru dreptate socială și libertate națională, împotriva fascismului și războiului, pentru cauza unității, independenței și suveranității patriei, pentru împlinirea idealurilor de pace, înțelegere și colaborare ale poporului român. Dîrzenia și clarviziunea, vasta experiență acumulată, energia și capacitatea de organizator al marilor acțiuni populare l-au situat în primele rînduri ale luptei care a dus la izbînda revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată prin insurecția armată de la 23 August 1944. Aceste calități remarcabile aveau să se dezvolte, apoi, continuu în noile condiții create prin angajarea fermă a României pe drumul socialismului, determinînd, în vara anului 1965, la Congresul al IX-lea, investirea sa cu cele mai înalte răspunderi în conducerea țării, urmată, în 1974, de alegerea în cea mai înaltă funcție în stat, aceea de întiiul președinte al României. În viața societății românești se deschidea, astfel, cursul unui făgaș nou, de avînt constructiv fără precedent: «Epoca Nicolae Ceaușescu» — nume emblematic prin care poporul a consacrat concepția de largă perspectivă a ilustruului său conducător, care i-a definit conținutul și i-a chibzuit orientările, i-a fundamentat obiectivele, ritmurile și proporțiile creșterilor, potrivit condițiilor reale, specifice ale țării.

Elaborată sub îndrumarea permanentă și cu contribuția determinantă a președintelui Nicolae Ceaușescu, linia dezvoltării economico-sociale a României a angajat forțele creatoare ale poporului nostru, resursele materiale și umane ale țării în efortul de făurire a unei puternice și moderne baze tehnico-materiale, factor hotărîtor al progresului multilateral al patriei, al înaintării ei neabătute pe drumul socialismului. Pe baza repartizării judicioase a venitului național, a alocării sistematice, pentru fondul de dezvoltare, a unei rate înalte a acumulării, s-a asigurat creșterea în ritm susținut a forțelor de producție și amplasarea lor echilibrată în profil teritorial. Industria, cu structura ei modernă și cu ponderea tot mai mare pe care o dețin ramurile ei de vîrf, a devenit capabilă de a încorpora rapid cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, de a asigura înzestrarea tuturor compartimentelor economiei naționale cu tehnologie avansată, de a realiza produse de înaltă calitate, exercitînd, totodată, un rol esențial în participarea tot mai eficientă a țării noastre, la diviziunea internațională a muncii și la schimbul mondial de valori.

Că urmare în ultimii 23 de ani au fost construite circa 180 de noi capacități de producție în toate județele, s-au înălțat mari ctitorii: Canalul Dunăre-Marea Neagră, Metroul din București, complexul rutier de peste Dunăre, Transfăgărășanul, hidrocentralele de pe Dunăre, amenajarea modernă a râului Dimbovița, vastele complexe de irigație a agriculturii, marile platforme industriale care împînzesc toate zonele țării, cetățile învățămîntului și științei și atîtea altele, care vor evoca peste veacuri numele acestei epoci și al făuritorului ei. Capitala patriei, ca de altfel majoritatea localităților țării și-a schimbat și își schimbă înfățișarea devenind un oăș modern, cu o arhitectură ce împodobește noile artere și construcții sociale și culturale.

Este bine cunoscută și unanim apreciată consecvența cu care președintele Nicolae Ceaușescu acționează pentru perfecționarea continuă a organizării și conducerii societății, a întregii vieți sociale, pentru adâncirea democrației socialiste și antrenarea largă a maselor la conducerea treburilor obștești. În ultimii 23 de ani, din inițiativa și sub îndrumarea directă a președintelui Nicolae Ceaușescu, a fost creat un cadru organizatoric larg democratic, 'original — unic în felul său —, care asigură participarea activă, nemijlocită a tuturor oamenilor muncii la conducerea societății. Au fost create organe și organisme democratice în toate unitățile economice și sociale de bază și la nivel național, în centrul acestui amplu sistem democratic situându-se principiile autoconducerii și autogestiei, care oferă posibilitatea oamenilor muncii — în calitatea lor de proprietari, producători și beneficiari —, să-și spună cuvântul și să ia parte nemijlocită la dezbaterile și luarea hotărârilor, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. În sistemul democrației noastre socialiste, potrivit caracterului său cuprinzător, atribuțiile organelor de stat se împletesc cu cele ale organizațiilor de masă și obștești, reunite în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, cel mai larg organism reprezentativ cu activitate permanentă din țara noastră.

Opera președintelui Nicolae Ceaușescu a supus unei continue reîmprospătări și concepția despre statul socialist, chemat să-și adapteze funcțiile la amplul proces de democratizare generală a societății. În acest sens, o deosebită importanță prezintă teza potrivit căreia și în viitor, cu cât se va amplifica și diversifica dezvoltarea economică-socială, cu atât mai mult se va impune asigurarea conducerii într-o concepție unitară a întregii societăți.

Pornind de la realitatea că națiunea are și va continua să aibă și în condițiile socialismului, pentru o lungă perioadă de timp, un rol tot mai important în dezvoltarea societății pe calea progresului, președintele Nicolae Ceaușescu a fundamentat căile dezvoltării și înfloririi națiunii noastre socialiste și totodată, ale asigurării deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Se bucură, în acest sens, de o înaltă apreciere contribuția remarcabilă, hotărâtoare a președintelui României la elaborarea și aplicarea neabătută a politicii statului nostru în problema națională. Rezolvarea justă a problemei naționale a asigurat egalitatea deplină a tuturor oamenilor muncii, unitatea, frăția și stima reciprocă între toți cetățenii țării, indiferent de naționalitate, participarea lor tot mai activă la înflorirea patriei comune — Republica Socialistă România.

În întreaga activitate a președintelui Nicolae Ceaușescu, problemele omului, ale activității educative pentru formarea multilaterală a personalității umane ocupă un loc central. De-a lungul celor 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea, s-a afirmat puternic o concepție nouă asupra locului și rolului conștiinței ca factor dinamizator, propulsor al operei de făurire a socialismului. În lumina acestei concepții, o importanță crescândă dobândește, în etapa actuală, cerința des-

Cunoscător profund al realităților satului românesc, președintele Nicolae Ceaușescu, care a avut un rol hotărâtor în opera de cooperativizare, de așezarea relațiilor agrare pe temelile trainice ale socialismului, a reconsiderat locul și rolul de mare importanță ce revine agriculturii, harnicei țărâni muncitoare în dezvoltarea generală a societății. Aceasta a permis trecerea la înlăptuirea noii revoluții agrare — proces economico-social cu vaste implicații asupra prezentului și viitorului țării —, constînd în modernizarea continuă a acestei ramuri de bază a economiei naționale, în transformarea radicală a modului de a trăi, a muncii și a gândi al întregii țărâni, în realizarea unor producții agricole tot mai mari, sigure și stabile, care să satisfacă în condiții optime cerințele de consum ale populației, precum și alte necesități ale societății.

Concepția președintelui Nicolae Ceaușescu privind dezvoltarea economico-socială a României relevă necesitatea aplicării ferme, a programelor de perfecționare a organizării muncii și modernizare a proceselor de producție, cu deosebire în industrie și agricultură, cele două ramuri de bază ale economiei naționale, creșterea rapidă a productivității muncii, valorificarea la nivel superior a materiilor prime și resurselor energetice, reducerea accentuată a cheltuielilor materiale, ridicarea substanțială a calității produselor, sporirea eficienței exporturilor noastre pe piața internațională, amplificarea tuturor factorilor intensivi, calitativi, determinanți pentru acumularea în ritm înalt a venitului național, a ayuției țării, pentru înaintarea României pe calea progresului multilateral. Această concepție își găsește o pregnantă expresie în orientarea fermă a dezvoltării țării pe calea făuririi unei economii moderne, puternice, capabile să asigure punerea în valoare a întregului potențial material și uman al României, să consolideze independența și suveranitatea patriei.

În spiritul aceleiași concepții novatoare, de largă perspectivă a președintelui Nicolae Ceaușescu, cerințele progresului multilateral al patriei noastre cuprind, totodată, direcții și măsuri practice pentru evoluția ascendentă și a celorlalte domenii de activitate. În acest cadru, semnificații multiple au acțiunile concrete întreprinse pentru introducerea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane în producție, creșterea contribuției cercetării științifice și tehnologice proprii la modernizarea bazei tehnico-materiale, la perfecționarea continuă a organizării și conducerii vieții economico-sociale. Datorită contribuției președintelui Nicolae Ceaușescu, România dispune — pentru prima dată în istoria sa —, de o politică de stat programatică în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și introducerii progresului tehnic, de o concepție larg și temeinic fundamentată care consacră contribuția tot mai amplă și mai profundă a științei și tehnicii la edificarea noii societăți. În stîfînsă legătură și integrat cu dezvoltarea cercetării științifice, cu practica social-economică s-a dezvoltat și modernizat continuu învățămîntul, atît sub raportul bazei sale materiale, cît și sub cel al orientării și structurării lui în concordanță cu cerințele economico-sociale, cu exigențele de astăzi ale societății noastre.

fășurării unei activități mai susținute pentru afirmarea tot mai puternică a spiritului militant în întreaga muncă de formare a omului nou, educat în cultul muncii, al înaltului patriotism socialist, al intransigenței față de neajunsuri, față de orice manifestări ce contravin principiilor eticii și echității socialiste. În același timp, se cere a fi cultivat cu consecvență, în continuare, spiritul de prietenie și conlucrare în munca comună pentru noua orînduire socială, de solidaritate internațională cu popoarele tuturor țărilor lumii.

Slujind cu energie și devotament patriotic interesele vitale ale țării, ale poporului român, cauza socialismului, președintele Nicolae Ceaușescu s-a afirmat în conștiința omenirii ca un strălucit promotor al păcii, înțelegerii și colaborării, ca înflăcărat luptător pentru libertatea și independența popoarelor.

Cu profunđa sa capacitate de analiză, președintele Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție remarcabilă la descifrarea proceselor și tendințelor noi în viața internațională, la definirea și fundamentarea unor concepte și principii privind conținutul epocii contemporane, relațiilor dintre state, rolul națiunilor, al suveranității și independenței naționale, înfăptuirea dezarmării și asigurarea păcii, democratizarea vieții internaționale, nouă ordine economică mondială ș.a.

Pornind de la analiza actualei situații internaționale, care se menține încordată, de la adevărul că un război mondial s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară, ducînd la distrugerea omenirii, a înseși condițiilor vieții pe planeta noastră, președintele Nicolae Ceaușescu a elaborat teza potrivit căreia problema fundamentală a epocii contemporane o constituie oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, trecerea la dezarmarea nucleară generală, asigurarea unei păci trainice în lume, apărarea dreptului vital al oamenilor, al popoarelor la existența liberă și demnă. România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu au avansat în ultimii ani o serie de propuneri valoroase, au inițiat remarcabile acțiuni diplomatice în scopul înlăturării primejdiei nucleare, creării de zone denuclearizate în Balcani și în alte regiuni ale lumii interzicerea experiențelor cu arme nucleare, trecerea la reducerea treptată a stocurilor existente, oprirea amplasării și eliminarea rachetelor din Europa. Desfășurînd o susținută activitate pentru înlăturarea spectrului amenințător al unei catastrofe nucleare, pentru a se ridica de pe umerii popoarelor greaua povară a înarmărilor, președintele Nicolae Ceaușescu militează, totodată, pentru ca uriașul potențial uman, material și financiar, utilizat astăzi în scopuri distructive, să fie folosit în slujba soluționării gravelor probleme economice cu care este confruntată omenirea.

Sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, România socialistă s-a manifestat și se manifestă ca o prezență dintre cele mai active pe arena mondială, dezvoltînd larg dialogul cu toate națiunile lumii și aducîndu-și contribuția la rezolvarea democratică, dreaptă a marilor probleme ale contemporaneității în interesul fiecărui popor, al fiecărui stat. În acest spirit s-a afirmat dinamic politica externă românească, dezvoltarea schimburilor cu toate statele lumii, pe baza respectării

principiilor deplinei egalități în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, a dreptului fiecărui popor de a se dezvolta liber, așa cum dorește, fără nici un amestec din afară.

Înaltul prestigiu internațional de care se bucură președintele României, își află o impresionantă confirmare în conținutul mesajelor de felicitare primite din partea unor conducători de state și personalități de prestigiu ale vieții mondiale, în apariția în numeroase țări, inclusiv în aceste zile aniversare, a unor volume din vasta sa operă sau consacrate gândirii și activității conducătorului statului nostru. De asemenea, ziare și reviste de pe diverse meridiane ale lumii au publicat și continuă să publice articole în care se reliefează puternica personalitate a președintelui Nicolae Ceaușescu, prețuirea arătată neobositei sale activități consacrate propășirii patriei, înfăptuirii dezarmării, făuririi unei noi ordini economice mondiale, edificării păcii pe planeta noastră.

Opera președintelui Nicolae Ceaușescu, durată pe o neîntrecută capacitate de pătrundere și sinteză, dinamizează elanul constructiv, hărnicia și dăruirea în muncă a întregii noastre națiuni, într-o fierbinte și puternică unitate patriotică. Într-un impresionant consens al solidarității de gând și faptă, al deplinei unități de expresie și acțiune, toți cei ce înalță marile ziduri ale prezentului, cei ce fac holdele rodniciei fără seamăn a acestui străvechi pământ al pînii, cei ce stau de veghe lângă marile fluvii de oțel și la fruntariile sfinte ale patriei, cei ce gîndesc ziua de mîine în cetățile științei, cei ce modelează cu dragoste și răbdare tinerele mlădițe ale ființei naționale, cei dăruți cu neasemuitul har al artelor, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, își reafirmă încrederea, stima și recunoștința față de marele nostru conducător, președintele Nicolae Ceaușescu, dragostea și adevîrul respect pentru nobilul său exemplu de muncă și viață. Se cuvine a fi reliefată hotărîrea tuturor colectivelor de oameni ai muncii din toate domeniile vieții social-economice de a omagia această măreață sărbătoare a națiunii noastre prin noi fapte de muncă, prin noi succese în îndeplinirea integrală a sarcinilor ce decurg din planurile adoptate pentru cel de-al treilea an al actualului cincinal, caracterizat de președintele Nicolae Ceaușescu drept an hotărîtor pentru înfăptuirea cu deplin succes a obiectivului actualei etape — trecerea României, ca urmare a transformărilor calitativ-intensive din întreaga economie națională, din societate în ansamblu, în rîndul statelor mediu dezvoltate.

Aniversîndu-și conducătorul, întreaga noastră națiune îl înconjoară cu nemărginită dragoste, stimă și recunoștință, aducînd un fierbinte omagiu strălucitului gînditor și luptător, erou între eroii neamului, marelui ctitor al României contemporane, în personalitatea căruia își găsesc o înaltă expresie înseși virtuțile definitorii ale minunatului nostru popor.

*

Împletindu-și de-a lungul veacurilor firele existenței sale cu viața și aspirațiile poporului român căruia aparține și fiind permanent prezentă la toate marile evenimente din istoria lui, Biserica Ortodoxă Ro-

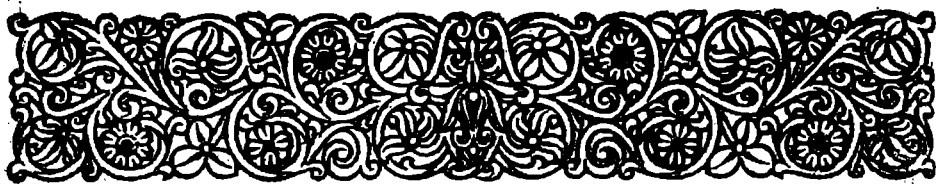
mână participă cu însuflețire, alături de toți fiii țării la aleasa sărbătorire a președintelui României și își exprimă întreaga grațitudine și recunoștință față de conducătorul iubit al națiunii noastre, pentru tot ceea ce a făcut și face spre binele și înălțarea patriei, cauzei păcii și colaborării în întreaga lume.

Recunoștința noastră este cu atât mai mare cu cât, în anii construcției socialiste, de toate marile realizări și înfăptuiri ale țării s-au bucurat din plin și clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu ai celorlalte culte din România, care, în condițiile și climatul nou create de statul nostru, au putut să se manifeste liber, fără nici o îngrădire și să desfășoare o susținută și rodnică activitate de apostolat social și ecumenism practic, fără precedent, în slujba unității poporului român, a păcii și înțelegerii între oameni și popoare. Sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, noua viață din patria noastră a dat posibilitate Bisericii să-și redescopere dimensiunea slujitoare și să-și aducă contribuția sa specifică la strădaniile poporului, printr-o prezență mai vie și activă în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, la toate nivelurile, dar și pe plan extern în diferite organisme ecumenice intercreștine. Aprecieria arătată de președintele Nicolae Ceaușescu contribuției cultelor la opera de zidire a României noi, determină pe slujitorii și credincioșii cultelor din țara noastră să-și îndeplinească cu abnegație și devotament îndatoririle ce le revin și să înconjoare cu nețărmurită dragoste și încredere pe conducătorul poporului român, în toate împrejurările și acțiunile sale.

Dând expresie celor mai alese gânduri și simțăminte de profundă stimă, dragoste și prețuire față de președintele Nicolae Ceaușescu, omul care întruchipează crezul și conștiința întregii națiuni, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei, în deplină unitate de cuget și simțire cu toți fiii patriei, omagiază pe conducătorul iubit al țării, după datina străbună, și își reînnoiește deplina adeviziune la politica internă și externă a statului nostru, hotărîrea nestrămutată de a sprijini cu zel patriotic, ca și pînă acum, strădaniile pe care poporul român, sub înțeleapta și clarvăzătoarea călăuzire a vrednicului său președinte, le depune pentru înflorirea multilaterală a României socialiste.

Văzînd în prezența președintelui Nicolae Ceaușescu la cîrma destinelor țării chează înălțării ei pe tot mai înalte culmi de civilizație și lumină, obștea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, asemenea întregii națiuni, adresează conducătorului încercat al statului nostru, la acest popas aniversar, urarea de mulți și rodnici ani, putere de muncă, sănătate deplină și noi izbînzii spre binele și fericirea poporului român, din rîndurile căruia s-a ridicat și pe care îl slujește cu tot ce are mai nobil și mai măreț.

REDACȚIA



POPAS ANIVERSAR

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST, LA A 73-A ANIVERSARE

În ziua de 7 februarie 1988, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a împlinit frumoasa vîrstă de 73 de ani. Această aniversare a prilejuit ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre manifestarea simțămîntelor de prețuire și dragoste pe care le poartă Înalțului lor Arhipăstor. Prin rugăciunile de mulțumire ce s-au înălțat către Cel Atotputernic, în Catedrala patriarhală și în alte biserici, prin numeroasele scrisori și telegrame ce s-au primit la Cabinetul patriarhal, s-a exprimat Prea Fericitului Patriarh Teoctist calde și sincere urări de sănătate, înziliră îndelungată și noi realizări în fruntea Bisericii strămoșești.

Încă de sîmbătă, 6 februarie a.c., colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale din cadrul Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor au ținut să aducă Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române prinosul dragostei și devotamentului lor și să-i ureze viață lungă, cu deplină sănătate și puteri de muncă sporite, pentru buna călăuzire a clerului și credincioșilor pe calea împlinirii poruncilor evanghelice, a sprijinirii dreptelor năzuințe ale poporului nostru, propășirii patriei și promovării păcii în lume. La orele 13,00, în holul cel mare al Palatului patriarhal, unde au fost depuse frumoase și alese buchete de flori, oferite după datină de Sectoarele Administrației Patriarhale și de Centrul Eparhial, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de PP. SS. Episcopi Nifon Ploieșteanul și Vasile Tîrgovișteanul, Vicari patriarhali și de P.S. Episcop Roman Ialomișteanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a primit pe consilierii Administrației Patriarhale și ai Centrului Eparhial, profesorii Institutului și Seminarului teologic din București, protoiereii Capitalei, stareții și starețele de mînăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, șefii de serviciu de la Administrația Patriarhală și de la Centrul Eparhial, precum și pe reprezentanții presei bisericești.

Festivitatea de sărbătorire a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, cu prilejul aniversării zilei de naștere, a fost deschisă de P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal, care a dat citire scrisorii de felicitare trimisă Prea Fericirii Sale de către Dl. Ion Dincă, Prim viceprim-ministru al Guvernului, avînd următorul conținut :

Prea Fericirea Voastră,

Aniversarea zilei dumneavoastră de naștere îmi oferă plăcuta ocazie, de a vă transmite cele mai sincere și calde felicitări.

Apreciind activitatea dumneavoastră în conducerea Bisericii Ortodoxe Române, vă urez ca, împreună cu Sinodul și întregul cler ortodox, să obțineți noi realizări pe linia slujirii cu devotament a patriei noastre socialiste, a cauzei poporului român de înfăptuire a vieții sale noi, de promovare a idealurilor sale de progres și pace în întreaga lume.

Vă urez sănătate deplină și viață îndelungată.

La mulți ani !

ION DINCĂ

Prim viceprim-ministru al Guvernului
Republicii Socialiste România

În numele membrilor Sfântului Sinod și al tuturor celor prezenți, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit, apoi, un cuvânt omagial în care a subliniat că aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Teoctist constituie nu numai un eveniment personal, pe care colaboratorii Prea Fericirii Sale îl cinstesc ca atare, ci se înscrie prin dimensiunile ei ca o sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române, fiindcă Prea Fericirea Sa și-a împletit de la început firul vieții cu destinele Bisericii noastre strămoșești.

Scoțînd în evidență etapele parcurse de Prea Fericitul Patriarh Teoctist în cei 73 de ani de viață, I.P.S. Mitropolit Antonie a arătat că ele încep cu momentul în care tînărul Teodor s-a hotărît să îmbrace haina isihiei la una din mînăstirile moldovene, la Vorona, iar după aceea la Mînăstirea Neamț, lavra Ortodoxiei românești, unde și-a desăvîrșit prima ucenicie întru cele duhovnicești și în ale cărturării. Pe traiectoria aceasta de viață s-a înscris, apoi, dorința de a învăța la școli înalte teologice, pe care le-a onorat cu rîvnă și cu deosebită știință de carte, ceea ce i-a asigurat de timpuriu un loc în ierarhia Bisericii noastre. În vremurile de după război, de profunde transformări sociale, ca episcop vicar patriarhal, a fost alături de marele patriarh Justinian și a colaborat intens la înscrierea Bisericii Ortodoxe Române în noul destin al Patriei, în realitățile care se deschideau atunci printr-o revoluție socială în țara noastră. Ducînd la bun sfîrșit această misiune, alături de patriarhul Justinian și remarcîndu-se în mod deosebit, i s-a încredințat Eparhia Aradului, ca episcop, iar de aici a trecut la Craiova, ca mitropolit al Olteniei, apoi la Iași, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, și în cele din urmă, ca o încununare, a fost înălțat la treapta de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

După ce a evocat activitatea pilduitoare pe care Prea Fericitul Părinte Teoctist o desfășoară ca patriarh atît pentru propășirea Bisericii Ortodoxe Române, cît și pentru binele poporului nostru și pentru zidirea păcii în lume, I.P.S. Mitropolit Antonie a relevat puterea de muncă, viigoarea și implicarea Prea Fericirii Sale în toate problemele vieții noastre.

Glasul Bisericii

tre bisericesti, preocuparea neslabita pentru educarea si indrumarea clerului in spiritul slujirii lui Dumnezeu si a slujirii patriei, care fac din Biserica noastra o Biserica vie, o prezenta activa in viata tarii, participanta la marile si frumoasele transformari ce se petrec in vremea de azi, in epoca presedintelui Nicolae Ceausescu.

Aratind ca Prea Fericitul Patriarh Teoctist conduce destinele Bisericii stramoaseshti pastrandu-i nestirbita invatatura de credinta si facind din ea un factor de progres, I.P.S. Mitropolit Antonie a prezentat Prea Fericirii Sale, in numele tuturor membrilor Sfintului Sinod, al colaboratorilor si ostenitorilor de la Administratia Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, urări de sănătate, viață îndelungată și aceeași grijă atentă și minuțioasă în toate problemele care privesc Biserica Ortodoxă Română și buna colaborare dintre Biserica străbună și statul nostru, potrivit cu cele mai autentice tradiții moștenite de la înaintași.

Toți cei prezenți au cântat Mulți ani trăiască și Imnul patriarhal.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a mulțumit, apoi, tuturor celor de față pentru calde sentimente manifestate cu acest prilej și a răspuns celor exprimate de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului prin cuvinte pline de înțelepciune și de părintească dragoste.

A urmat, apoi, o scurtă recepție în holul Palatului patriarhal, în timpul căreia Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a întreținut îndeaproape cu toți cei de față, care au prezentat Prea Fericirii Sale sincere felicitări și calde urări de sănătate și de viață lungă, pentru slujirea Bisericii Ortodoxe Române și a patriei noastre dragi.

A doua zi, duminică, 7 februarie a.c., de dimineață, în Catedrala patriarhală, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, împreună cu P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, în fruntea unui impunător sobor de slujitori, a oficiat Sfânta Liturghie în prezența a numeroși preoți și credincioși din Capitală. Răspunsurile au fost date de Corala patriarhiei, sub conducerea PP. CC. Pr. Iulian Cârstoiu și Constantin Drăgușin, iar predica zilei a fost rostită de P.C. Pr. Prof. Nicolae Dură de la Institutul Teologic Universitar din București.

După Sfânta Liturghie s-a săvârșit un Te-Deum, de către P.S. Episcop Epifanie al Buzăului și un sobor de preoți și diaconi de la Catedrala patriarhală, înălțându-se mulțumiri lui Dumnezeu pentru darurile revărsate asupra Bisericii noastre și cerându-I ajutorul și binecuvântarea pentru munca plină de răspundere pe care o desfășoară Prea Fericitul Patriarh Teoctist la cîrma Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, a luat cuvîntul P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, care a exprimat sentimentele de dragoste, recunoștință și devotament cu care clerul și credincioșii ortodocși înconjoară pe Înălțătorul Bisericii Ortodoxe Române, pentru munca fără preget pe care o depune în folosul Bisericii și al poporului nostru.

Referindu-se la bogata zestre duhovnicească, culturală și la vasta experiență administrativă agonisite de Prea Fericitul Patriarh Teoctist în cei 73 de ani de viață și la valoroasele împliniri ale Prea Fericirii Sale

dăruite Bisericii strămoșești, P.S. Episcop Epifanie a subliniat că, acum, la acest popas aniversar, se cuvine să luăm pildă de muncă și perseverență de la, cel care, mai mult ca noi toți, întru osteneți și griji, se străduiește pentru binele Bisericii și al patriei.

În încheiere, P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, în numele membrilor Sfântului Sinod, al întregii preoțimi și al tuturor credincioșilor, a adresat înaltului sărbătorit cele mai alese felicitări pentru activitatea prodigioasă desfășurată pînă acum și calde urări de sănătate, îndelungare de zile și puteri mereu sporite de muncă pentru o rodnică arhipăstorie în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Mulțumind P.S. Episcop Epifanie al Buzăului pentru frumoasele cuvinte exprimate, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a răspuns tuturor printr-o vibrantă și caldă cuvîntare.

De la Catedrală, în acordurile Imnului patriarhal, intonat de Corala patriarhiei și de toți cei prezenți, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, încadrat de soborul de slujitori — îmbrăcați în odăjdii — și urmat de colaboratorii apropiați de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor a fost condus la Palatul patriarhal, străbătînd mulțimea credincioșilor care au ținut să sărute mîna și să primească binecuvîntarea Prea Fericitului Sale.

În holul cel mare al Palatului patriarhal, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit din partea celor apropiați încredințarea de colaborare rodnică, împreună cu smerite și pline de dragoste urări de sănătate și viață lungă, pentru a cîrmui pe aceeași cale înțeleaptă Biserica Ortodoxă Română, spre slava lui Dumnezeu și spre buna sporire duhovnicească a dreptmăritorilor creștini din țara noastră.

*

Cu prilejul aniversării zilei de naștere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare, cu urări de sănătate, viață îndelungată și plină de roade în slujba Bisericii și a patriei, din partea membrilor Sfântului Sinod, a slujitorilor sfințelilor altare și a unui mare număr de credincioși.

Tuturor telegramelor și mesajelor de felicitare primite cu prilejul celei de-a 73-a aniversare a zilei de naștere, Prea Fericitul Sa a răspuns cu mulțumiri și patriarhicești binecuvîntări.

Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Teoctist a prilejuit o nouă mărturisire a dragostei de care se bucură Prea Fericitul Sa în rîndurile clerului și credincioșilor, pentru înțelepciunea cu care conduce Biserica Ortodoxă Română pe calea împlinirii Evangheliei lui Hristos, a slujirii patriei și poporului nostru, a înfăptuirii mesajului divin al păcii pe pămînt și al buneivoini între oameni.

GHEORGHE VASILESCU



ÎN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI

Sînt clipe în viața fiecăruia dintre noi, care se cer a fi păstrate în taina inimii, începînd din leagănul copilăriei și pînă la maturitate. Printre ele se rînduiesc mai cu seamă cele legate de ziua de naștere. Dar lucrul acestă nu se poate împlini întotdeauna. Căci de obicei, în astfel de momente, cei din jur țin să-și arate bucuria și dragostea lor și să facă urările tradiționale. Și așa se întîmplă mai ales cînd te afli într-o funcție cu o mai mare responsabilitate în societate sau în Biserică, și cînd viața proprie se împletește cu a celorlalți cu care te afli în slujirea încredințată.

În acest înțeles vedem că se împlinesc cuvintele Mîntuitorului Iisus Hristos pînă la toți cei care lasă părinți, frați, și îl urmează pe El. Domnul Hristos le spune acestora că vor dobîndi alți frați și părinți și surori și prieteni, îndoit și însutit, atunci cînd vor merge drept înainte pe drumul slujirii Lui. Se adevăresc, cu fiecare dintre noi, cuvintele Mîntuitorului Hristos, căci fiecare la vîrsta binecuvîntată lasă părinții, frații și casa părintească și își formează propria sa familie. În ordinea bisericească, familia în care intrăm, după ce părăsim casa părintească, este familia cea mare a Bisericii, familia cuprinzătoare cu frați, cu surori, cu părinți, care toți sînt de o ființă în Biserică, stăpîniți de un gînd, de o credință și de o nădejde, avînd împreună aceeași hrană duhovnicească : Sfintele Taine.

Sînt, de bună seamă, etape de viață pe care Bunul Dumnezeu le-a rînduit ca popasuri duhovnicești deosebite. Mulțumesc Bunului Dumnezeu că în ziua mea de naștere, care anul

acesta s-a întâmplat să cadă duminica, m-a învrednicit să slujesc aici, aducînd — drept prinos al recunoștinței mele — rugăciuni de laudă și de mulțumire, împreună cu dumneavoastră, toți cei ce sînteți de față. Bucuria de astăzi a fost sporită prin prezența P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, care a și rostit cuvîntul aniversar, pentru care îi mulțumesc frățeste. Astfel, este o mîngîiere personală pentru mine ca astăzi, după ce m-am înscris pe arcul vieții în anul 1915, cînd am văzut lumina zilei, să împlinesc șapte decenii și trei ani de viață, dăruite de Atotputernicul Dumnezeu din harul Său, din bunătatea Sa cea nemărginită.

Cînd am fost ales în slujirea de Patriarh al Bisericii noastre, m-a cuprins simțămîntul unei mari și grele răspunderi. Am mărturisit atunci, în fața Sfîntului Sinod și a reprezentanților clerului și credincioșilor din Colegiul Electoral Bisericesc, că nu mă așteptam să fiu chemat la o asemenea vrednicie. Tot astfel mărturisesc și acum, în fața acestui dumnezeiesc altar, a Prea Sfînțiților ierarhi care sînt de față și a dumneavoastră, iubiți credincioși, că numai puterea și lucrarea lui Dumnezeu a călăuzit gîndul și hotărîrea măritului for bisericesc.

Fiind unul dintre cei zece fii, cîți ne-am născut în casa părintească, chiar de atunci, din fragedă copilărie, am simțit din plin greutățile cu care se luptau bunii și neuitații mei părinți. Căci de cînd a trebuit să merg la școală, să mă ostenesc pe treptele mai înalte ale învățaturii, a trebuit să înving multe dintre piedicile ivite din pricina lipsurilor, să depun eforturi personale, să pășesc pe calea muncii, și cu dragostea covîrșitoare a părinților, cărora le datorez tot ceea ce frații mei din Sfîntul Sinod, clerul și credincioșii, găsesc bun în mine, să reușesc parcurgerea — cu bine — nu numai a perioadei dificile de pregătire a mea pentru slujirea Bisericii, ci și toți ceilalți ani care s-au scurs după aceea, pînă acum.

La alegere, împlinisem vîrsta de 70 de ani. Psalmistul, știți foarte bine cum se referă la vîrsta omului : *«Zilele anilor noștri sînt șaptezeci de ani ; iar de vor fi în putere, optzeci de ani ; ce este mai mult decît aceștia, osteneală și durere»* (Ps. 89, 10, 11). În mod firesc, înțelegem în momentele acelea că este greu ca după 70 de ani să mai pot dărui lui Dumnezeu o nouă slujire, și încă una atît de grea, să fac un nou legămînt față de toate cele dobîndite pînă la împlinirea acestei vîrste. Dar votul coplesitor, în unanimitate, nu m-a cruțat, și atunci am judecat,

— și vă mărturisesc și dumneavoastră gândul meu de atunci, care mă stăpînește mereu —, că numai Dumnezeu m-a binecuvîntat să depășesc cei 70 de ani, dăruindu-mi sănătate. Viața este darul suprem cu care El ne învrednicește. Toată viața unui om este a lui Dumnezeu, mai ales atunci cînd Biserica și credincioșii au nevoie de ea. Dumnezeu a binecuvîntat vîrsta mea cu anii în așa fel ca eu să nu pot să mă dau deoparte, să nesocotesc voia Lui cea sfîntă și să resping darul pe care El mi l-a dat ca să-L slujesc mai departe, așa cum ați auzit că am slujit pînă acum Biserica, țara și poporul din care m-am născut. Cu acest gând de recunoștință față de Dumnezeu, față de bunătatea Lui, am îndrăznit atunci să răspund afirmativ la votul Sfîntului Sinod și al Colegiului Electoral Bisericesc.

Viața noastră, iubiții mei, este atît de scurtă în raport cu îndatoririle ce le avem, mai ales atunci cînd ne aflăm într-o slujire de importanța acesteia la care am fost chemat, de continuator al soborului marilor și sfințiților mitropoliți și a celor patru patriarhi, dintre care trei înmormîntați în această Catedrală, — Miron, Nicodim și Iustin — iar Justinian la Mînăstirea voievodului Radu. Într-o zi și la un popas ca acesta am sîcîtit, ca și în alți ani, să mă aflu în curțile Dumnezeului nostru, și împreună cu P.S. Episcop Epifanie și soborul, să slujim la sfîntul altar dumnezeiasca Liturghie, spre a mulțumi lui Dumnezeu pentru tot ceea ce mi-a dăruit în viață și spre a-I cere iertare pentru tot ceea ce n-am putut sau nu pot împlini.

Ajutorul lui Dumnezeu este și se arată întotdeauna cu noi. De la vîrsta de 14 ani, de cînd am pășit pe drumul slujirii Bisericii, am întîlnit, am văzut multe și mai ales am învățat tot ceea ce este bun în viață și pentru viață. Dar ceea ce mi-a rămas și îmi va rămîne mereu viu și îndemnător este adevărul că mîna lui Dumnezeu se află ocrotitoare asupra fiecăruia dintre noi. N-am cunoscut și n-am avut parte în viața mea de început, de ocrotitori în stare să mă ajute și să-mi ușureze calea spre studiu. A trebuit ca personal să depun mari eforturi. Am cunoscut munca și răbdarea, cu toată gama lor de răspunderi. Am cunoscut — din ascultările de obște sau din singurătatea chiliei de mînăstire, precum și în perioada anilor de studii — oameni buni și rîvnitori, după pilda cărora am trecut cu bine, cu ajutorul lui Dumnezeu, multe momente de încercare din viața mea. Dumnezeu m-a ajutat neconștient. El m-a călăuzit în viață astfel încît pe oriunde am trecut, așa cum ați auzit, să pot lăsa reali-

zări, să-mi pot dărui o parte din sufletul meu pentru credincioșii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române. Oriunde m-am aflat, am simțit sprijinul lor, credința lor. La Episcopia Aradului, la Oradea, pe granița de vest a țării, undă am păstorit acum 25 de ani, în părțile Sibiului, ale Olteniei, pe plaiurile Moldovei, peste tot, credincioșii ortodocși români au aceeași căldură, aceeași vibrație pe care am simțit-o și într-una din duminicile trecute în Catedrala orașului Ploiești, când am slujit. Avem un pe care noi trebuie să-l prețuim și să-l folosim, un tezaur reprezentat de bunii noștri credincioși, păstrători de credință și de datini, oameni devotați credinței străbune, strâns uniți în jurul sfintelor noastre biserici și mînăstiri, pe care le îngrijesc cu obolul și cu dăruirea lor.

Pretutindeni, trăim neconținut această comuniune între ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre. Și așa cum spune odinioară, spre sfârșitul vieții, marele mitropolit al Ardealului Andrei Șaguna, — care, așa cum știți, a fost unul dintre neînfricații luptători pentru unitatea de credință și de neam în Ardeal: «dacă ar fi să mai încep o dată viața, aș lua-o de la început, aș intra tot în slujba Bisericii», — îndrăznesc să spun și eu în fața dumneavoastră lucrul acesta, deși drumul celor peste 70 de ani a fost aspru și greu. Aș porni de la capăt, pe același drum, cu credința în Dumnezeu, și aș sluji Biserica, pentru că în această slujire statornică și în această legătură cu poporul, cu țara și cu conducerea poporului, am avut de învățat și am avut și mari bucurii. Pentru aceasta sînt recunoscător Bunului Dumnezeu și Bisericii care m-a ridicat pînă la această treaptă. Sînt recunoscător poporului nostru, conducerii sale, care m-a recunoscut ca episcop de atîtea decenii, începînd ca episcop-vicar, apoi episcop și mitropolit, și pînă la rangul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Ca țintă a slujirii mele a fost păstrarea unității de credință și a unității în muncă și în aspirații a întregului popor. În toate vremurile unitatea în Biserică, de care amintesc mereu, unitatea vieții poporului nostru, unitatea națională, unitatea de cultură, unitatea de năzuințe, de muncă și de strădanie pentru pacea a toată lumea, face foarte mult, zidește, întărește, îndrumă pașii noștri și binecuvintează drumul pe care mergem noi în viața aceasta.

În încheiere, doresc să mulțumesc închinătorilor Catedralei noastre, care, duminică de duminică ne mîngîie cu prezența și cu evlavia lor pilduitoare. Catedrala noastră, cu această minu-

nată Corală, cu părinții și slujitorii ei, caută să mulțumească pe binecredincioșii creștini care își îndreaptă pașii spre această istorică vatră de credință a Patriarhiei Române. Vă mulțumesc din toată inima și pentru ziua de astăzi, și rog pe Bunul Dumnezeu să reverse darurile Lui peste noi toți, peste dumneavoastră, peste familia dumneavoastră, peste cei dragi dumneavoastră.

Mulțumesc, totodată, P.S. Episcop Epifanie, titularul episcopiei sufragane a Buzăului, — cel mai apropiat oraș de reședință din cuprinsul Mitropoliei Ungro-Vlahiei —, care a rostit astăzi cuvânt din partea întregii Biserici.

Voiam să treacă neobservată această aniversare, pentru a mulțumi lui Dumnezeu mai în liniște și mai tainic. Dumnezeu ne cunoaște însă gândurile și știe că avem focul lăuntric al rânei de a-L sluji cu credință, cu statornicie, de a sluji năzuințele poporului nostru, de a sluji pacea lumii întregi. Un asemenea moment este legat, se înțelege, și de calitatea mea de cetățean al țării. Toți sîntem cetățenii acestei țări și fiii acestui popor; toți ne străduim într-un cuget și o simțire să sprijinim — și vom sprijini — năzuințele poporului nostru, inițiativele și acțiunile Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu. Așa cum Biserica noastră, din vremuri străvechi, a fost alături de popor și de conducerea sa, tot așa sîntem și astăzi. Să avem credință și nădejde în Dumnezeu, să avem dragoste și prețuire pentru poporul nostru românesc, stăpînit de atîtea gânduri noble și mai ales de dorința de a munci pentru înflorirea patriei, pentru bunăstarea și fericirea tuturor fiilor ei.

Vă binecuvintez din toată inima. Vă doresc și eu dumneavoastră, tuturor, Prea Sfințitului Episcop Epifanie al Buzăului, părinților slujitori, tuturor celor prezenți și celor de acasă, mulți ani cu fericire, cu sănătate, iar binecuvîntarea lui Dumnezeu să vă însoțească totdeauna. Amin.

† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe
Române



ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

CUVÎNT LA 1 IANUARIE, DESPRE DESĂVÎRȘIREA
CREȘTINĂ ȘI PERSONALITATEA
SFÎNTULUI VASILE CEL MARE

În fiecare an Sărbătoarea de la 1 Ianuarie are menirea și prilejul să trezească multe și nespuse bucurii în sufletul fiecărui creștin convins, evlavios și conștiincios față de Dumnezeu și consecvent cu sine însuși.

În primul rînd sărbătoarea de azi ne pune în față încheierea unui drum pe care fiecare dintre noi l-am parcurs în decursul anului ce a trecut.

Fiecare om credincios are prilejul și chiar parcă este forțat de o putere invizibilă să-și cerceteze conștiința, faptele și acțiunile sale săvîrșite în anul ce a trecut, pentru ca cele bune să le continue și să le desăvîrșească în anul care a sosit, iar cele care i se par nedesăvîrșite și nedemne de numele său să le înlătore cu ajutorul Domnului cerut prin rugăciune și prin hotărîrea de a pune început bun mîntuirii sale.

Felicitările pe care le întîlnim astăzi la tot pasul, îmbrățișările și urările de bine pe care le adresăm unii altora, sînt tot atîtea dovezi care ne arată că ființa umană are ceva înnăscut în ea, care o mină să se orienteze către cineva superior ei, mai înțelept, mai frumos și mai sfînt decît tot ce poate omul sesiza în lumea concretă din care face parte. Acest imbold intim și această tendință spre cele înalte este glasul conștiinței sădit de Dumnezeu în ființa omului pentru a putea deosebi binele de rău și cele trecătoare de cele veșnice, și făcînd binele, adică voia lui Dumnezeu, să poată ajunge la fericire (Levitic 26, 1—13).

Fericirea, după care omul aleargă atît de mult, mă refer atît la fericirea din lumea de față cît și la cea din viața veșnică, omul o poate dobîndi însă numai prin multe eforturi și sudori, cerînd totodată harul sfînt al lui Dumnezeu, prin care se sfîntesc și se desăvîrșesc toate; «Care pe cele neputincioase ale omului le vindecă și pe cele slăbite le întărește», după cum spune și rugăciunea Bisericii.

Dumnezeu dorește și cere de la om ca el să fie conștient că depinde de cineva superior lui, că apariția sa în lume nu este la întâmplare, ci a avut un Creator care l-a înzestrat cu toate facultățile și calitățile superioare pe care le posedă omul și prin care este superior tuturor viețuitoarelor din lume; că acest Creator este binefăcătorul fapturilor raționale, este Conducătorul ființei umane, care îi pune legi și pe care omul trebuie să le respecte, dar Creatorul este și Părintele său, care îl ajută pe om și îi poartă de grijă în toate împrejurările vieții.

Acest creator și proniator al universului și al omului este Dumnezeu și Părintele nostru, «făcătorul cerului și al pământului; făcătorul tuturor celor văzute și celor nevăzute (vezi Simbolul Credinței). Numai în El găsim și numai de la El vom putea primi pacea cea adevărată, lumina cea deplină, fericirea și sfințenia. De aceea Domnul Iisus Hristos spune: «Fără de Mine nu puteți face nimic...» (Ioan 15, 5) ...«Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide» (Matei 7, 7).

Precum vița de vie, spune Mântuitorul Hristos, nu poate să rodească dacă este lipsită de rădăcina care îi dă sevă cuvenită, la fel cel care nu are începutul și rădăcina vieții sale în Dumnezeu nu poate săvârși nici o roadă, nici o faptă temeinică pentru binele, prosperitatea și fericirea sa, sau pentru cei din mijlocul cărora trăiește. Fără de har, fără forța sfântă a lui Dumnezeu, care lucrează prin credință dreaptă și fapte bune, omul este gol de orice sentiment religios. Fără harul divin, faptele bune devin o povară insuportabilă; rugăciunea — un timp pierdut care ar putea fi folosit prin odihnă, plimbări sau alte distracții ce ar satisface privirile. Fără har — credința este o «superstiție» moștenită, deși acest glas al lui Dumnezeu (sentimentul religios) vorbește și în sufletul celui mai străin de orice fel de educație și trăire a vieții creștine conștiente. De aceea experiența și istoria ne vorbesc și ne pun în față exemple vii ale oamenilor sfinți care au ajuns la viața religioasă și fericită pe care toți o căutam. Acești oameni ai lui Dumnezeu, aceste modele vii de trăire creștină și-au păstrat în desăvârșită curățenie nu numai corpul, ci și sufletul prin eforturi susținute, adică printr-o nevoință sau virtute practică cu multă râvnă pînă la sfîrșitul vieții lor, după exemplul înaintașilor (Evrei 13, 7). Ei au înțeles că sufletul uman fiind păzit neatins de cugetările cele legate numai de lume și de înclinările trupului, deschide cu totul marile sale aripi pentru ca să zboare spre Dumnezeu, după chipul căruia este zidit, și să ne minuneze de frumusețea Lui. Ei au înțeles că numai Acesta (Dumnezeu) este vrednic de adevărata cinstire, de dragoste nețărmurită și de adorarea permanentă. Toate celelalte ademeniri din viață sînt umbra dragostei și nu adevărata dragoste; închipuirea frumuseții și nu frumusețea în sine; umbra fericirii și nu fericirea cea adevărată.

Să ne aducem aminte de cuvintele Mîntuitorului Iisus Hristos adresate ucenicilor Săi și prin ei nouă tuturor: «Voi sînteți lumina lumii, voi sînteți sarea pămîntului» (Matei 5, 13—14).

O astfel de «lumină», care a strălucit în lume prin viața sa exemplară, care a «dres» învățătura creștină prin sarea cuvintelor și a învățăturii sale este Sfîntul Vasile cel Mare Arhiepiscopul Cezareei Capadochiei, pe care îl sărbătorim astăzi.

Sfântul Vasile cel Mare este unul din cei mai mari reprezentanți și dascăli ai Bisericii creștine pe care istoria i-a cunoscut pînă azi. (Vezi «*Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1600 de ani de la săvîrșirea sa*; București, 1980 ; *Sfântul Vasile cel Mare, Scrieri, partea întâi*, București, 1986). Viața sa plină de virtuți, înalta sa cultură teologică datorită căreia a lăsat atîtea învățături neîntrecute pînă astăzi în domeniul teologiei creștine, a vieții monahale și sociale, lupta sa neîntrepută pentru apărarea învățaturii ortodoxe, precum și rugăciunile alcătuite de el pe care le avem pînă astăzi, au făcut din el pe Marele Dascăl și Ierarh al lumii creștine care nu va fi egalat niciodată.

Sfântul Vasile cel Mare pe care îl sărbătorim astăzi, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Ioan Gură de Aur și Sfântul Atanasie cel Mare au trăit toți în secolul al IV-lea după Hristos, și datorită adîncilor învățături teologice care se găsesc în scrierile lor, precum și a altor motive de ordin cultural, artistic și filozofic, despre care nu ne îngăduie timpul să vorbim acum, au făcut din secolul al IV-lea, în care au trăit ei, «epoca de aur» a Bisericii creștine.

Sfînta Liturghie la care am luat parte astăzi cu toții este alcătuită de Sfântul Vasile cel Mare pe care îl sărbătorim acum. Liturghia sa este orientată și înfrumusețată după vechea liturghie moștenită de la Sfinții Apostoli.

Sfântul Vasile cel Mare n-a fost numai un păstor al Bisericii pentru lumea din afară, ci, în primul rînd el este un mare călugăr, un mare Avă și întemeietor sau mai bine zis organizator al monahismului creștin. De aceea alături de Dumnezeuoastră care îl cinstiți astăzi pe Marele Vasile, păstorul și părintele sufletesc, alături de cei care îi poartă numele, și noi monahii avem prilejul să sărbătorim pe Părintele nostru duhovnicesc, căci el este organizatorul, îndrumătorul și reprezentantul monahismului creștin, îndeosebi al monahismului oriental. El a comentat și dezvoltat învățătura sfîntă a Evangheliei, adică a sfaturilor Mîntuitorului Iisus Hristos și cele pauline în legătură cu trăirea și organizarea vieții monahale. El de fapt a organizat această viață, stabilind reguli de conducere, după care în mare măsură se orientează mînăstirile noastre pînă astăzi.

Încetînd din viață la anul 379, la vîrsta numai de 49—50 de ani, Sfîntul Vasile cel Mare — Arhiepiscopul Cezareii Capadochiei a fost și este socotit de alți sfinți ai Bisericii ca un heruvim în care s-a odihnit și se odihnește Hristos. După cum Serafimii au misiunea de a trîmbița voia lui Dumnezeu celorlalte oști îngerești, așa și Sfîntul Vasile a binevestit contemporanilor și urmașilor săi, prin cuvînt și în scris, prin viața sa sfîntă și exemplară voia lui Dumnezeu, învățînd pe toți cum să trăiască și cum să creadă drept pentru a ajunge la fericire. Căci după cum omul din zilele noastre duce luptă cu toți potrivnicii vieții sale pentru a-i răspunde și astfel să fie fără de grijă, la fel și în timpul Sfîntului Vasile, omul de atunci ducea aceeași luptă cu potrivnicii vieții sale (cu ereticii) și cu ispitele venite de la diavolul, care îi pîndește la tot pasul atît viața trupului cît și pe cea a sufletului.

Bună este lupta în scopul vieții fericite; bune sînt străduințele omului credincios pe care le cheltuiește zilnic în acest scop, dar din centrul acestei nevoițe creștine să nu lipsească Cel care are în mîna Sa viața și moartea, Cel care poate să dea victoria; Cel care are în mîna Sa coroana biruinței și o pune numai pe capul celor credincioși (II Timotei 4, 7—8). Din centrul acestei lupte să nu lipsească principiul binelui și al fericirii, care este Dumnezeu, căci atunci cu siguranță totul este zadarnic. Domnul Hristos afirmă categoric și glasul Său s-a împlinit și răsună peste veacuri: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15, 5—7).

După cum pasărea nu poate zbura avînd lipsă una din cele două aripi, la fel omul creștin nu poate gîndi, nu poate acționa sau săvîrși ceva temeinic fără ajutorul harului de sus al lui Dumnezeu.

Sfîntul Vasile cel Mare, care prin viața sa a ajuns la starea de sfințenie a îngerilor încă fiind în lumea de față, a înțeles, a sfătuit și a îndemnat pe toți ascultătorii săi să vadă în Sfînta Evanghelie și în Biserica creștină singurul drum care îi poate duce pe oameni la o viață fericită sub raport spiritual. El a înțeles și a învățat că cine este afară de Biserică, care este «stîlpul și temelie adevărului» în lume (I Timotei 3, 15), este totodată și afară de Hristos. Și cine nu are pe Iisus Hristos ca pe cel dintîi stăpîn și binefăcător sufletească al său, se taie ca un mădular din trupul viu, se descompune prin moartea necredinței și dispare pentru totdeauna (Ioan 15). Cine nu crede că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, Care a venit în lume pentru mîntuirea noastră, Care S-a născut, a pățimit și a înviat din morți, —se face judecătorul său însuși osîndindu-se pentru totdeauna, căci «Cel ce va crede, se va mîntui, iar cel ce nu va crede se va osîndi», răsună glasul Domnului Hristos (Marcu 16, 15—16). «Cine mărturisește că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămîne întru el și el în Dumnezeu» (I Ioan 4—15).

A rămîne statornic în credință, a-ți recunoaște propriile tale puteri, a păzi învățăturile și poruncile sfînte ale Evangheliei și ale Bisericii, a cere mîna Domnului în ajutor în toate împrejurările vieții, este o mărturie vie că cineva recunoaște că viața sa, cu toate bucuriile și încercările ei, este în mîna unui creator, care este Conducătorul și Părintele său. Numai în acest fel omul credincios poate să-și dea seama de rostul și menirea sa în lume. Și după cum plantele se îndreaptă și se învîrtesc după soare, la fel și viața omului creștin trebuie îndreptată după voia și legea Domnului. Numai atunci dorințele sale cele bune, lupta sa continuă pentru o viață fericită se vor îndeplini: «De veți rămîne în Mine și cuvintele Mele de vor rămîne în voi, orice veți vrea veți cere și vi se va face» (Ioan 15, 7).

Așa au crezut, așa au înțeles și așa au trăit toți dreptii, sfinții și înaintașii noștri din Biserica străbună. Așa a trăit marele nostru dascăl și învățător Vasile cel Mare pe care îl sărbătorim astăzi. Fiind sfințit prin

intreaga sa viață, prin cugetare, prin suferință și prin idealul său, el ne învață prin cuvinte de foc, și învățătura sa stă mărturie pentru toate veacurile, că numai cel ce trăiește potrivit voinței lui Dumnezeu poate lupta cu izbîndă; că numai cel ce-și umple statornic inima cu credința, speranța și dragostea față de Dumnezeu poate cuceri lumea pentru acest adevăr.

Auzim adeseori cuvintele Mîntuitorului Hristos care sună în felul următor: «Eu sînt calea, adevărul și viața...» (Ioan 14, 6). «Eu sînt păstorul cel bun...» (Ioan 10). «Celor ce Mă ascultă pe Mine, le voi da viața veșnică» (Ioan 17).

Am amintit la început că în ființa omului se află înăscut acest imbold care îl mină să caute o viață mai bună, mai frumoasă, mai nobilă, mai desăvîrșită și permanentă, adică fără de sfîrșit, sau viața fără de moarte. Greșeala cea mare pe care o facem cu toții însă constă în aceea că nu cerem la timp și cu toată credința ajutorul lui Dumnezeu. Datoria noastră a tuturor, în calitate de buni creștini, este să avem conștiința că numai cu ajutorul lui Dumnezeu, care este Creatorul, Binefăcătorul și Părintele nostru, vom putea realiza ceva bun în viață, căci fără de El, cum s-a spus, nu putem face nimic.

Se cade să avem conștiință fermă că fiecare creștin, fiecare membru al Bisericii, este *un apostol*, care trebuie să predice în lume Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu, prin cuvîntul și prin viața sa: «voi sînteți lumina lumii, voi sînteți sarea pămîntului...» (Matei 5, 13—14).

Nu trebuie să uităm niciodată că «adevărul, calea și viața» noastră este Iisus Hristos — Marele Păstor — Care își pune sufletul Său pentru oi (Ioan 10).

Sfîntul Vasile cel Mare, luînd exemplu de la Marele Învățător — Iisus Hristos și păstrînd toate proporțiile, a devenit și el la rîndul său, asemenea Sfînților Apostoli și mari dascăli ai Bisericii, un model viu de urmat pentru credincioși, la care putem privi și de la care putem lua exemplu de urmat. Deși a fost om asemenea nouă, prin nevoințele sale cele multe însă, și prin toate mijloacele de sfințenie pe care Sfînta Biserică le pune la îndemîna fiecărui creștin, credincios al ei, el a dobîndit «calea, adevărul și viața veșnică».

Din această zi, care este închinată Marelui Ierarh Vasile, să ne străduim mai mult, ca dorința noastră după binele și fericirea pe care le căutăm să fie mai în strînsă legătură cu Dumnezeu, «de la care pornește toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit».

Credința cea dreaptă și tare în Dumnezeu și în Biserica Sa, ajutorul harului divin revărsat în lume prin Biserică, prin Sfintele Taine și prin rugăciune sînt mijloacele nelipsite pe care fiecare credincios trebuie să le folosească în străduința sa spre mai bine din toate zilele.

Numai dacă vom rămîne în Dumnezeu și cuvintele Sale de vor rămîne în noi, tot ce vom vrea vom cere și El ne va da, căci gura Domnului a spus acestea (Ioan 15, 7). Amin!

DUMINICA DINAINTEA BOTEZULUI

Adevărata Pocăință

Mii de ani a așteptat omenirea venirea Mântuitorului lumii. El însuși a așteptat cu dor acea clipă fericită, în care urma să se arate în fața oamenilor, pentru a le deschide calea spre împărăția cerurilor, pe care omenirea a pierdut-o prin păcatul strămoșesc. «De atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună: Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei IV, 17). «Pocăiți-vă» zice Domnul nostru Iisus Hristos, adică să ne întristăm pentru păcatele noastre, să ne curățim de ele, să ne îndreptăm viața și purtarea noastră, să ne apropiem iarăși de Dumnezeu, pe care L-am supărat, dacă vrem să intrăm în împărăția Lui, pe care El a venit să ne-o deschidă.

Evanghelia de astăzi ne relatează că și Botezătorul Domnului, marele prooroc Ioan, și-a început activitatea prin pregătirea poporului pentru primirea Mântuitorului lumii, predicând neconținut pocăința și împărtășind aceloră, care își conformau viața, predicilor acestui mare prooroc, botezul pocăinței. Toate acestea ne fac să ne oprim asupra datoriei noastre ce o avem de a ne pocăi.

Nu este om pe fața pământului care să poată spune că este fără de păcat. În păcate sîntem zămisliti toți și în păcate ne-am născut precum zice Psalmistul David în psalmul 50. Dacă cineva ar spune că nu are păcat, acela se înșeală pe sine însuși, precum ne învață Sf. Apostol Ioan: «Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi» (I Ioan I, 8). Privind puțin în jurul nostru, ne putem da seama cât de mult necăjim pe Dumnezeu, într-un fel sau altul.

Unul poartă minie aproapelui său și nu vrea să-l ierte, gîndindu-se la răzbunare, altul ascunde în casa sa lucruri străine, după care plîng cei care le-au deținut, gîndindu-i rău la cel care i-a păgubit, al treilea, nu frecventează niciodată Sf. biserică, găsind mereu alte preocupări lumești în zilele de duminici și sărbători. Și în casele creștinilor de multe ori se întîmplă că bărbatul se ceartă cu femeia, ajungînd chiar la bătaie și rostind cuvinte și injurături urite, în fața copiilor, care mai tîrziu repetă și ei injurăturile și cuvintele urite auzite din gura părinților. De toate aceste păcate și de multe altele știe Dumnezeu, pentru că El știe și cunoaște toate gîndurile, toate vorbele și faptele noastre, așteptînd desigur, îndreptarea noastră. Mereu ne îndeamnă cu toată stăruința și chiar și prin Sf. Evanghelie de astăzi la această îndreptare cu cuvintele: «Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei IV, 17). Ascultăm noi oare de acest îndemn? Nu. Însă noi vedem o mulțime de pedepse, pe care Dumnezeu ni le trimite asupra noastră, și care nu sînt altceva decît urmările păcatelor noastre. Aceste pedepse pentru păcatele noastre le vedem cu toții, le simțim, și de multe ori ne plîngem altora de suferințele și de necazurile noastre, dar nu încetăm

a le face, iar pocăința și întoarcerea către Dumnezeu o amânăm de pe o zi pe alta, fiind indiferenți, dacă Dumnezeu se uită spre noi cu ochi buni, sau cu alți ochi, așteptând să vină Dumnezeu la noi să ne roage de iertare că L-am supărat și necăjit prin mulțimea păcatelor noastre. Tatăl nostru cel ceresc este însă bun și îndelung-răbdător. Mila Lui ne acordă mult timp pentru îndreptarea și pocăința noastră. Dumnezeu, ne-a putut de mult pierde de pe lumea aceasta, dar «El nu voiește moartea păcătosului, ci ca să se întoarcă și să fie viu» (Iezechiel XII, 22). Dumnezeu pe cât este de milostiv, pe atât este și de drept. Se poartă cu noi, ca un părinte care este bun și atent cu copiii lui. Dacă apucăm pe un drum greșit, dar ne întoarcem către El, îndată își revarsă mila Sa asupra noastră și ne iartă.

Un creștin nepocăit din timp, nu poate să aibă, decît o moarte nepreștină, iar un creștin pocăit din timp are o moarte de adevărat creștin, împăcat și unit cu Dumnezeu. Un asemenea creștin nepocăit cu greu se va putea spovedi ca un adevărat creștin, dacă s-a dezobișnuit de mărturisire și dacă nu-și mai poate aduce aminte de toate păcatele, făcute într-un timp mai îndelungat. Se va gândi un asemenea creștin la sufletul său nemuritor, găsindu-se pe patul suferinței, cînd conștiința lui îi este tulburată și cînd îl chinuiesc diferite dureri, dacă el cît a fost sănătos nu s-a gândit deloc la toate acestea? Desigur că nu. Însă știm că bunul Dumnezeu prin atotputernicia Sa, a iertat și pe patul de moarte creștinii care s-au căit pentru păcatele lor, dar aceste cazuri sînt foarte rare, sînt minuni ale milei lui Dumnezeu, care dorește să ne arate pînă unde poate să ajungă mila și îndurarea Sa. Vedem cu ochii noștri de altfel cum Dumnezeu taie, adeseori pe neașteptate, firul vieții celor nepocăiți care nu se lasă de păcate și persistă în ele, abuzînd de milostivirea lui Dumnezeu și bătîndu-și joc de dreptatea Lui.

Din toate acestea ne putem da seama în ce primejdie sufletească se găsește omul care stăruie în păcate și amînă mereu întoarcerea către Dumnezeu, către bunul Părinte ceresc, cît mai curînd, fără amănare, cît mai este timp. Să facem și noi la fel cum a făcut Maria Magdalena, care fără amînare, nepierzînd nici o clipă de timp și cum a aflat că Mîntuitorul se găsește în casa lui Simon, a alergat pînă acolo, s-a aruncat la picioarele Lui și prin lacrimi, durere și căință adevărată a primit iertare pentru păcatele ei, dar o dată cu aceasta, și-a schimbat viața cea păcătoasă, trăită mai înainte.

Să alergăm fără amînare la picioarele lui Hristos și prin lacrimi, durere și căință să ne lepădăm de păcatele noastre, îndreptîndu-ne gîndul și inima spre bunul Dumnezeu ca să nu mai cădem în păcatele săvîrșite mai înainte. Abia atunci ni se vor deschide ochii cu adevărat, ni se va reînnoi inima și abia atunci vom simți ce bine și plăcut este a sluji lui Dumnezeu.

LA DUMINICA DUPĂ BOTEZUL DOMNULUI
Matei IV, 12—17

«De atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună : «Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei IV, 17).

Sfintele sărbători prăznuite (de noi creștinii) în această perioadă de timp, sărbători care ne-au adus atîta pace în suflet și mîngiere, au avut în centrul prăznuirii lor persoana Mîntuitorului nostru Iisus Hristos : Sărbătoarea Nașterii Domnului, ni l-a înfățișat prunc în ieslea din Betleem, unde au venit îngerii, magii și păstorii să I se închine. L-am văzut pe Mîntuitorul a opta zi după naștere, cînd a primit numele de Iisus în templul din Ierusalim. L-am văzut pe Mîntuitorul în floarea vîrstei, la riul Iordanului cînd a fost botezat de către Sf. Ioan Proorocul și Înaintemergătorul.

Sf. Evanghelie de astăzi, ni-L prezintă pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, la începutul activității Sale publice, îndeplinită prin faptă și cuvînt, pentru mîntuirea omenirii din robia păcatului.

Prin cuvînt, Mîntuitorul a răspîndit învățătura Sa divină, ca omul să cunoască voia lui Dumnezeu, ca îndeplinind-o să dobîndească împărăția cerurilor ;

— prin faptă, a tămăduit bolile, neputințele oamenilor, a pățimit, S-a îngropat și a înviat din morți, pregătind calea spre fericirea veșnică a tuturor celor ce cred în El.

Primele cuvinte ale predicii Mîntuitorului au fost «Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei IV, 17).

Ce înțelegem noi prin aceste cuvinte ? Trebuie să înțelegem recunoașterea păcatului săvîrșit, părerea de rău, căința pînă la lacrimi, și încercarea de a obține iertare de la Dumnezeu. Mai mult decît atît, Mîntuitorul, în graiul Său, a dat acestor cuvinte un înțeles mai profund, mai adînc, nu ne pretinde numai o părere de rău în urma greșelilor, ci o schimbare totală a spiritului nostru, o înlocuire a omului vechi cu un om nou, drept și cinstit.

Trebuie să ne reamintim, că la venirea Mîntuitorului în lume, omenirea atinsese culmea decăderii sale morale. *Uitase pe adevăratul Dumnezeu.*

Își făcuse idoli, din marmură, din bronz, aur și argint și se închina lor. *Aceasta era o tristă și dureroasă stare.* Omenirea aștepta de la făpturi cioplite ocrotire și ajutor ca de la *ființe atotputernice.* Astfel, omenirea decăzută religios-moral, avea nevoie de o transformare totală a

științei sale și aceasta nu se putea face decât prin «pocăința» la care Mîntuitorul ne îndeamnă. Pocăința, este o poartă mare, prin care sînt invitați să intre în viața sfințeniei *toți oamenii pămîntului*. Mîntuitorul n-a stat departe de cei păcătoși, a intrat în casele lor, le-a vorbit, i-a îndemnat la pocăință și la fapte bune, i-a vindecat... Fariseii murmurau, iar Mîntuitorul cunoscîndu-le gîndurile le răspundea : «N-am venit pentru cei dreπți la pocăință, ci pentru cei păcătoși» (Luca V, 32).

Indreptarea unui păcătos aduce mai multă bucurie lui Dumnezeu.

Un păstor a pierdut o oaie din turma sa și s-a bucurat mai mult decât pentru celelalte, pe acelea le avea asigurate, iar pe cealaltă o găsisese și o readusese la turmă.

Fiul risipitor se întoarce cu pocăință la Casa tatălui său și acesta îl primește cu brațele deschise, dîndu-i iertare.

Pentru a dobîndi fericirea veșnică, pocăința nu trebuie să fie de moment, ci statornică.

Unul dintre mijloacele principale de pocăință este taina Sfintei Spovedanii. Prin această taină credinciosul își primenește cămara sufletului, își înmoaie inima împietrită de fărădelegi.

Sfinții părinți recomandă lacrimile, îndemnînd pe creștin să plîngă pentru păcatele sale. Să ne aducem aminte de Sf. Apostol Petru, care în noaptea Patimilor Mîntuitorului s-a lepădat de a-L fi cunoscut pe Iisus Hristos. Dar lacrimile amare care le-a vărsat, au fost primite de Stăpînul său, care după slăvita Sa înviere l-a învrednicit din nou de darul apostoliei (Ioan XXI, 15—17). Tot așa și Sf. apostol Pavel din mare prigonitor al creștinismului, ajunge mare apostol al neamurilor. Prin pocăință orice păcat poate fi iertat de Dumnezeu, oricît ar fi el de mare (Iuda, vînzătorul, ar fi fost iertat de nu s-ar fi spînzurat).

Credinciosul însetat de pocăința cea adevărată, trebuie să descopere duhovnicului intimitatea sufletului său. Arătînd cauzele care îl îndeamnă la păcat, arătînd viforul ispitelor sale, va primi de la duhovnic sfaturi și îndemnuri necesare care vor putea să-l ajute să se descătușeze de nevolnicii în avîntul trăirii spirituale.

Nu trebuie să uităm că păcatul se încuibează mai întii în inimă. Din ea, ne învață Mîntuitorul că ies gîndurile rele și tot ce întinează sufletul. Acesta este motivul pentru care, Dumnezeu cere schimbarea inimii, ferindu-i pe cei cu inima curată (Matei 5, 8).

Pocăința noastră, trebuie să fie în așa fel, încît să eliberăm sufletul de patimile care îl stăpînesc, să aducem lui Dumnezeu o slujire curată, și aproapelui nostru, să facem fapte bune, pentru fericirea pămîntească și dobîndirea vieții veșnice. Amin !

CUVÎNT LA ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI

2 februarie

*«Acum slobozește pe robul Tău, Stăpîne
după cuvîntul Tău, în pace».*

Nu de mult am re trăit cu toții și am simțit farmecul sfînt al unuia dintre cele mai însemnate evenimente din istoria mîntuirii sufletului nostru.

Am trăit poemul minunat al Nașterii Dumnezeului Întrupat și am gustat din poezia minunată a marilor psalți ai cîntării bisericesti. Am murmurat, cu întreaga creștinătate viersurile inspirate ale Sfîntului Roman Melodul, care de pe înălțimile profetice ale istoriei strigă vieții și credinței : «Hristos Se naște, măriți-L ; Hristos din ceruri, întîmpinați-L ; Hristos pe pămînt ; înălțați-vă ; Cîntați Domnului tot pămîntul...».

Aceste cuvinte, rostite cu un glas de trîmbiță în urechea istoriei, făceau să tresalte de bucurie marii patriarhi, profeți și vizionari ai Vechiului Așezămînt. Se bucura bătrînul Patriarh că venea în lume un vlăstar din Iuda ; Proorocul și Psalmistul David că vine pe lume Îngerul minunat și de mare sfat, Părintele veacurilor ce vor să fie ; Daniil, că se împliniseră cele 70 de săptămîni de ani pînă la venirea lui Mesia ; Miheia, care sălta de bucurie, pentru că proorocia sa se împlinise : Hristos S-a născut în Bethleemul Iudeii. Prea curata Fecioară, cea binevestită de arhanghelul Gavriil, «că va naște pe EMANOIL» se bucura de împlinirea veștii primite. Se bucura întreaga fire, viață și omenire ; bogații și săracii, păstorii și magii înțelepți, firea întreagă, cerul și îngerii, steaua și toate viețuitoarele, că a venit în lume Mesia, Pruncul ceresc, Domnul păcii și al iubirii, Căruia I-au cîntat îngerii în noaptea sfîntă : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire».

Dar cu prilejul sărbătoririi Nașterii lui Hristos, am re trăit și noi bucuria aceasta, într-o unire și o comuniune cu ei, împreună cu părinții, moșii și strămoșii noștri, din veac și am simțit în străfundul inimii noastre vibrația sfîntă a venirii și a prezenței lui Hristos în taina sufletului nostru.

Limba noastră este săracă și cuvintele neputincioase, ca să zugrăvească, desăvîrșit, simțămintele pe care le-am trăit în sărbătorile pe care le-am petrecut și al căror ecou sfînt ne stăpînește și azi.

Dar, iată că acum, privirea noastră se îndreaptă spre un nou moment de credință ce ne reamintește de îndeplinirea orînduieilor puse de Moise în Lege, cu ocazia prezentării la templu a mamei, după 40 de zile, cînd se terminau zilele curățirii. Astfel Sfînta Fecioară și Dreptul Iosif au luat Pruncul și L-au înfățișat la Templu. Glasul Marelui dătător al Legii de pe Muntele Sinai, răsuna în urechile lor : «Tot primul născut, de parte bărbătească să fie închinat Domnului, aducînd jertfă două turturele sau doi pui de porumbel». Perechea sfîntă era săracă. «Abia au găsit doi pui de porumb pe care i-au adus la altar» (Luca II, 23—24).

Dar, rînduiele lui Dumnezeu și minunile Sale sînt mari și nemai-văzute, căci atunci se afla acolo în Ierusalim un om cu numele de Simeon. Era drept și temător de Dumnezeu, așteptînd mîntuirea lui Israel și Duhul Sfînt era peste dînsul. I se prevestise de la Duhul Sfînt că nu va gusta moartea, pînă ce nu va vedea pe Hristosul Domnului.

Cine poate spune cîți ani a stat acest om — de acum bătrîn — în poarta Templului celui Mare să vină Marele Împărat? Cîți copii nu vor fi fost aduși să fie închinați acolo, potrivit Legii, pînă în ziua aceea? De cîte ori, poate, nu-și va fi pus întrebarea: «Oare acesta este Domnul pe Care Îl aștept?» Și atîția copii au trecut pe lîngă dînsul mai departe.

În ziua aceea, însă, inima lui a început să bată altfel, mai puternic, parcă sălta de bucurie. A văzut cum se profilează de departe o pereche sărmană, un om în vîrstă ce întovărășea o maică tînără ce purta în brațe un Prunc, și, parcă împins de o forță puternică, miinile sale uscate de slăbiciune și de ani, s-au întărit, brațele i s-au întins, și în clipa aceea întreaga omenire, trecută, prezentă și viitoare, era prezentă, ținînd îmbrățișat pe Mîntuitorul lumii, Care venise în istorie. Simțea Simeon bătrînul că ține în brațele sale pe Cel ce poartă toate, pe Cel ce a zidit lumea și Care venea să impace cerul cu pămîntul și să mîntuiască pe om din greșeala neascultării.

În acele clipe unice în istoria mîntuirii noastre, sub razele luminoase ale nădejzii și făgăduinței, Simeon, avea în brațele sale pe Fiul cerului Cel născut din Tatăl mai înainte de veci. Pămîntul îmbrățișa nu numai bucuria împlinirii profețiilor ci pe Ziditorul a toate. Ce clipă minunată! Ce fericire nemaiîntîmplată pentru un suflet de om! Nu putem găsi nici graiuri și nici cuvinte și nici măsuri ca să putem cîntări fericirea lui. Nu putem găsi veșminte de gîndire și de simțire, ca să putem vedea înălțimea bucuriei lui Simeon și adîncimea mării lui smerenii, pe care toți o cunoșteau.

De aceea, el simțind prezența lui Hristos în mîinile sale, murmură în ceas de taină, cuvintele pe care le cîntă întreaga Biserică, zicînd: «Acum slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău, în pace, că văzură ochii mei mîntuirea pe care ai gătit-o înaintea tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor și mărire poporului Tău Israel».

Văzînd acestea Fecioara Maria și Dreptul Iosif, au fost cuprinși de mirare, iar bătrînul i-a binecuvîntat și văzînd pe Maica Pruncului, a privit în zare în ceața istoriei mîntuirii și a zis: «Pruncul Acesta este pus spre căderea și sculara multora din Israel și semn de neînțelegere, ca să se descopere cugetele din multe inimi și chiar prin sufletul Tău va trece sabie» (Luca II, 34—35).

Ochii lui privesc peste ani cînd Iisus va ieși la propovăduirea Evangheliei Sale, evanghelia iubirii. ...Atunci poporul ales al lui Moise, poporul iudeu — se va împietri cu sufletul, ochii lui se vor orbi de întinericul urii, mîndriei și al păcatului. Nu-L vor recunoaște. Îl vor considera ca un samarinean și păcătos. Îl vor judeca și-L vor răstigni, dar a treia zi va învia. Atunci vor cădea din darul cel dintii și din darul făgăduinței, făcută de Dumnezeu Patriarhului Avraam. Ei vor cădea, dar, în același timp, se vor ridica alții.

În vremea răstignirii de pe Golgota ochii bătrînului vedeau sîngeroasa tragedie a jertfei divine, vedeau privirile pline de ură ale unora, dar vedeau și lacrimile fierbinți ale altora; vedeau slăbiciunea omească, ce ajunsese pînă la nerecunoștință și trădare. Îl vedeau, poate, pe Iuda tînguindu-se cu fariseii și cărturarii, pentru prețul «Celui ne-prețuit pe care L-au prețuit» fiii lui Israel la cei 30 de arginți, care însemnau plata despăgubirii pentru un sclav ucis din imprudență. Vedeau înfiptă pe țeasta Căpățînii Crucea ce se îndrepta spre cer și purta pe ea trupul însîngerat al Fiului lui Dumnezeu ascuns în chip de OM, al Acelui Prunc pe care el acum îl ținea în brațele sale, nu cu puterea sa, ci cu a milioaneilor de oameni care vor crede și care îl împuterniceseră ca în numele lor să țină la piept pe Hristos Mîntuitorul.

Privea bătrînul fața neprihănită a Fecioarei Sfinte și-i vedea, peste ani, chipul îndurerat al ei din vinerea cea mai tristă din istoria mîntuirii, cînd Fiul ei Cel iubit va primi pe cruce, prin răstignire, moartea pentru iertarea păcatelor noastre. Vedeă acele momente dureroase, care pătrundeau, ca o sabie ascuțită, în inima Sa. Atunci se vor descoperi cugetele din inimi și se va vedea cine Îl va iubi și cine Îl va urî și se va lepăda de El.

Dar Sfînta Evanghelie de astăzi ne mai prezintă o persoană ce a rămas înscrisă în amintirea creștină — proorocița Ana —, o femeie în vîrstă de 84 de ani, care, aproape întreaga sa viață a petrecut-o la templu, slujind lui Dumnezeu ziua și noaptea. Auzind cuvintele bătrînului Simeon a început și ea să vorbească tuturor despre Prunc.

Sfînta Evanghelie nu ne arată ce va fi spus Ana proorocița, dar se înțelege că prin comportarea sa și smerenia pe care a arătat-o întreaga viață, trăind în post și rugăciune a rămas în mîntea și pomenirea ei, cu acest prilej al Întîmpinării Domnului.

Acum aleargă gîndul nostru la ziua aceea minunată cînd un bătrîn și o femeie au ieșit înaintea lui Hristos la împlinirea a patruzeci de zile de la Nașterea Sa. Ei L-au întîmpinat cu viață și inimă curată, cu credință și cu rugăciune neîntreruptă către Dumnezeu.

Dar, toate aceste sărbătoriri ale evenimentelor din viața și petrecerea Mîntuitorului, a Maicii Sale și a tuturor sfinților, ne dă nouă prilej de adîncă meditație și rugăciune. Să ne reamintim cuvintele sfinte ale Marelui nostru Învățător: «Cine Mă primește pe Mine, pe voi vă primește» și «Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Tatăl Care M-a trimis».

Hristos este în viața și în ființa noastră intrat prin baia Sfîntului Botez. E prezent în Biserică și în Sfintele Taine. E prezent în Evanghelia Sa. E prezent în Tradiția sfîntă a Bisericii. El vrea «ca toată lumea să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină». De aceea să-L întîmpinăm cu inimi și viață curată, cu sfîntă rugăciune și convingere și să-L purtăm pe brațele noastre în toate zilele pînă la sfîrșitul vieții ca și noi să înălțăm rugă caldă spre ceruri zicînd: «Acum slobozește-mă Stăpîne».

Pr. DAVID POPESCU

LA DUMINICA FIULUI RISIPITOR

Sînt proaspete în mintea și sufletele noastre cuvintele evangheliei din duminica trecută a «Vameșului și fariseului», din care am învățat cum să ne rugăm lui Dumnezeu, cum să ne ferim de păcatul mîndriei, dar mai ales cum să ne silim să practicăm virtutea smereniei. Ne-am convins că această virtute este cheia care ne deschide porțile împărăției Cerurilor și ne face moștenitori ai vieții veșnice.

Astăzi, în pericopa evanghelică de la Sf. Liturghie, am ascultat parabola «Fiului Risipitor». Toate parabolele și învățăturile Mîntuitorului sînt deosebit de frumoase, dar aceasta le întrece pe toate. Nu s-au scris în întreaga literatură a omenirii cuvinte atît de frumoase, de zguduitoare dar pline de înțelepciune, de bunătate, de dragoste, de milostivire și încredere. Citind această parabolă sufletele noastre sînt cuprinse de o bucurie și o totală încredere în bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu pentru noi cei care ne asemănăm fiului risipitor.

Parabola este scurtă, dar plină de profunzime și idei. Începe cu următoarele cuvinte: «Un om avea doi fii» (Luca XV, 11). Prin urmare avem în față istoria unei familii: un tată și doi fii. O familie model, o familie unde nu lipsea nimic, nici cele materiale, nici cele spirituale. Un tată plin de dragoste, înțelepciune și înțelegere și cei doi fii crescuți în frică de Dumnezeu și respect față de semenii lor, înzestrați din plin cu toate darurile unor fii legitimi.

Tatăl nu poate fi altul decît Insuși Dumnezeu, Tatăl nostru cel din ceruri, Părintele întregii familii omenеști. Domnul nostru Iisus Hristos în această parabolă prezintă omenirea împărțită și personificată prin cei doi fii, care aveau caractere diametral opuse.

Fiul mai tînăr era mai viov, tip de aventurier, nerăbdător, nesupus, neînfrînat, răzvrătit împotriva tatălui. Vrea să plece de acasă de sub tutela tatălui, vrea să soarbă pînă la fund paharul plăcerilor acestei lumi, vrea s-o rupă cu tot ceea ce este ordine, armonie și frumusețe. Este la răsپintia vieții, așa cum sînt toți tinerii la această vristă și trebuie să-și croiască un drum în viață. Trebuie să apuce o cale, dar pe ce cale? Pe cea strîmtă care duce la viață, la fericire veșnică, sau pe cea largă, care duce la pieire, la păcat, la moarte. Tatăl său îi era prieten, nu stăpîn, nu tiran. Fiul trebuia să aleagă un stăpîn, un îndrumător în viață, dar pe cine? Eul său, sau pe Dumnezeu? Și fiul a ales. El a apucat pe calea cea largă. «Acolo voi găsi plăceri, distracții și veselie» — și-a zis el. De aceea s-a înfățișat înaintea tatălui său și i-a zis: «Tată, dă-mi partea ce mi se cuvine din avere» (Luca XV, 12).

El se grăbea să-și pună soarta la încercare, urmînd nu sfaturile Tatălui său celui înțelept, iubitor, bun și încercat, ci sfatul și îndemnul celui rău, al ispititorului de suflete — diavolul — care dintru-început a îndemnat pe protopărinții noștri spre păcat. Acest fiu personifică pe toți păcătoșii, el ne închipuiește pe fiecare dintre noi, așa cum ne aflăm în stare firească, mai înainte de a ne naște din nou prin taina pocăinței. Dar el personifică și pe toți păcătoșii care-și închipuiesc că

toate darurile pe care ni le dă Dumnezeu din dragoste, sînt proprietatea omului. Sănătatea, aerul, soarele, apa, pîinea, pe toate le socotesc bunuri firești, care li se cuvin pe drept, ca și cum le-ar fi creat omul însuși, ca și cum ar fi «partea de moștenire ce i se cuvine», cu care Dumnezeu îi este dator și trebuie să i-o dea. De aceea omul păcătos nu simte nici o recunoștință față de Dumnezeu pentru aceste daruri.

Ca și fiul risipitor, toți cei răi caută partea de bunuri din viața aceasta, ei nu se gîndesc de fel la bunurile vieții viitoare. Ei vor să se bucore, acum, aici, în lumea aceasta, de avere, de plăceri și de slavă deșartă.

Tatăl a îndeplinit dorința fiului : le-a împărțit averea. Nu l-a ținut cu forța lîngă el, cu toate că tatăl știa prea bine că numai experiența amară va descoperi fiului neascultător, cît a fost de nebun și necugetat cînd și-a închipuit că va trăi mai fericit departe de tatăl său.

Purtarea tatălui față de acest fiu este un chip foarte exact al purării lui Dumnezeu față de oameni. Dumnezeu nu constrînge libertatea noastră, nici nu ne ține supuși fără voia noastră. Dumnezeu respectă personalitatea și libertatea omului. El nu refuză să dea daruri materiale și spirituale, chiar și aceluia care vor să trăiască departe de El și să întrebuițeze aceste daruri spre scopuri păcătoase. Dar vine vremea — spune Sf. Apostol Pavel — în care Dumnezeu încetează să se mai împotrivească păcătoșilor și «i lasă pe ei în voia poftelor inimii lor» (Rom. I, 24).

Fiul cel tînăr a plecat într-o țară îndepărtată, ca să întrerupă orice legătură cu tatăl său. Prin această îndepărtare de casa tatălui, înseamnă că omul se leapădă de Dumnezeu, întrerupe orice legătură cu Hristos și cu Biserica Sa. Această întrerupere a legăturii cu Dumnezeu și cu religia este esența păcatului. Iar țara îndepărtată în care se refugiază omul este *lumea*, adică viața păcătoasă, o țară care vatamă și distruge pe om. Sărmane om ! fugi de Dumnezeu, fugi de izvorul binelui și fericirii și ajungi într-o țară cu care Dumnezeu nu are nici o legătură. Rupi legăturile cu Dumnezeu izvorul vieții și fugi în țara morții, în prăpastia pierzării.

În această țară și-a petrecut timpul și și-a risipit averea fiul risipitor, trăind în desfrînări. Ce banchete, ce orgii, cîte patimi costisitoare, cîte pofte de rușine, ce desfătări care nu pot fi numite se ascund în aceste cuvinte. Dar, viața desfrînată sub orice formă nu aparține numai timpului îndepărtat din vremea Mintuitorului, ci este la ordinea zilei. Este un fenomen care din nefericire se repetă pe scară foarte largă și în vremea noastră.

Omul primește de la Dumnezeu, însă, nu numai daruri materiale, ci și daruri spirituale : viață, sănătate, forță fizică, judecata, libertatea, știința și altele — toate acestea reprezentînd o avere mult mai de preț pe care ne-a dat-o părintele nostru cel ceresc. În cele mai multe cazuri se observă că toate aceste daruri omul le cheltuiește atît spre pierzania sa proprie, cît și a mai multor oameni sau a întregii omeniri. Dar viața de risipă nu durează mult. Fiul risipitor, «după ce și-a cheltuit averea, s-a făcut foameț mare în țara aceea și el a început să ducă lipsă» (Luca XV, 14). El, care trăise pînă atunci în atîta desfătare și ri-

sipă, el care se plimba cu trăsuri aurite și se așeza la masă cu bucatele cele mai alese, acum era lipsit și flămînd. Starea aceasta de lipsă totală în care a ajuns fiul risipitor din parabolă reprezintă starea nefericită în care ajunge omul păcătos în general. Din clipa în care omul încalcă legea dumnezeiască și rămîne indiferent la dragostea lui Dumnezeu, risipind darurile primite prin sfintele taine, ajunge într-o stare chinuitoare. Pe de o parte îl ajung pedepse fizice ca : foamete, boli, nenorociri, primejdii, iar pe de altă parte suferințe morale, adică : răutate și decădere. Imoralitatea îi fură cinstea și influența, iar bețiile și petrecerile în desfrinare îi distrug sănătatea și îi fac trupul un cuib de boli. Viața dezordonată îi întunecă mintea, îl face nerușinat, mînios, gelos și nedrept. Dar parabola ne spune mai departe că fiul risipitor «mergînd s-a alipit de unul din locuitorii acelei țări ; și acela l-a trimis la cîmp să pască porcii» (Luca XV, 15).

Cîtă decădere ! De la bogăție la sărăcie, la lipsă și la robie jalnică, la umilința de a păzi porcii altuia. Iată-l îmbrăcat cu hainele murdare ale unui păzitor de porci, fără chipul și frumusețea de altădată, pășind în urma porcilor.

Domnul Iisus Hristos, în parabola Sa, a ales cea mai de jos dintre muncile pe care le făceau robii din vremea aceea, ca să arate și mai clar starea omului păcătos și decăzut. A ajuns cel mai umil rob. Dar al cui rob de fapt ajunge păcătosul ? Desigur, rob al păcatului, căci zice Sf. Ioan Evanghelistul : «Amin zic vouă, că tot cel ce face păcatul, este rob al păcatului» (Ioan VIII, 34).

Trăiește sub jugul patimilor păcatului într-o țară îndepărtată unde este stăpîn diavolul, «domnul întunericului», «stăpînitorul lumii acesteia».

Prin neascultare și păcat omul creat de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa, ajunge la josnicie, se coboară în rîndul animalelor (Ps. XLVIII, 21).

Dar ajungînd rob la porci măcar a reușit fiul risipitor să-și satisfacă lipsurile și foamea ? Sf. Scriptură ne spune că nu. «Dorea să-și sature pîntecele din roșcovele pe care le mîncău porcii, și nimeni nu i le dădea». Deci nu i-a folosit la nimic nici starea aceea jalnică de robie și umilință, căci a rămas tot flămînd, lipsit nu numai de orice hrană omească, ci pînă și de roșcovele, care erau destinate pentru hrana porcilor. Iată tristul deznodămînt. Roșcovele au oarecare dulceață, dar sînt lemnoase și tari, cu totul nepotrivite pentru a fi consumate de oameni. Ele sînt cel mai potrivit simbol al bunurilor acestea : averea, plăcerile, slava deșartă și mai ales al păcatului, care la început par dulci și strigătoare, dar care nu pot satisface sufletul și care lasă urme amare în suflet și trup.

Iată în ce stare tristă și jalnică ajunge fiul risipitor, așa cum poate ajunge oricine fuge de Dumnezeu, ca să-și petreacă viața în păcate și fărădelegi. Domnul Iisus Hristos descrie pilda aceasta cu expresii care corespund întru totul realității, toate treptele păcatului, pînă în adîncul

prăpastiei și pierzării, în care poate să decadă cel păcătos. Metoda aceasta folosită în parabolă ne silește pe fiecare dintre noi să rostim: eu sînt fiul risipitor, despre care vorbește aici Domnul Hristos, chiar dacă n-am ajuns în starea de totală decădere în păcat.

Dar oare a rămas risipitorul în acea prăpastie, sau s-a ridicat din acea cădere îngrozitoare, ca un cadavru viu aruncat deoparte? Da. În cele din urmă și-a venit în sine — ne spune tot Domnul Hristos. Dar cum? Un om ajuns la o astfel de decădere poate șă-și vină în fire, să se pocăiască și să se întoarcă? Iată întrebarea pe care și-o pun mulți credincioși. Răspunsul este afirmativ. Este cu puțință să se pocăiască și cel mai mare păcătos și răufăcător. De aceea să nu, ne pierdem nădejdea, cît timp mai sîntem în viață mai putem nădăjdui. Harul lui Dumnezeu poate muia și inima cea mai uscată și poate aduce o schimbare radicală și în sufletul celui mai mare păcătos. Dumnezeu deși nu are nici o legătură cu păcatul, veghează necontenit asupra celui păcătos și de aceea este posibilă întoarcerea lui. Este plină Sf. Scriptură de asemenea cazuri și este de prisos să le mai enumerăm.

Cînd fiul risipitor și-a venit în sine, l-a apucat dorul de casa părintească din care plecase de bunăvoie. Compară starea în care se găsea, nu cu cea de fiu din care plecase, ci cu starea unui argat din casa tatălui său. «Cîți argați ai tatălui meu au belșug de pîine, iar eu mor de foame» (Luca XV, 17). Aceste gînduri arată că fiul mai tînăr simțea acum gravitatea păcatului său, care este primul semn al pocăinței. Se trezește acum în sufletul lui o dorință nestăpînită de a se întoarce la tatăl său. Iată hotărîrea pe care o ia, aducîndu-și aminte de bunătatea tatălui său: «Sculîndu-mă, mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: Tată, am greșit la cer și înaintea Ta» (Luca XV, 18). Iată hotărîrea cea mare, iată mărturisirea sinceră și zdrobirea inimii sale în fața tatălui său și încrederea nezdruncinată în iertarea păcatelor sale. Așa a strigat și împăratul David cînd a păcătuit: «Ție unuia am greșit și rău înaintea Ta am făcut... Spăla-voi în toate nopțile cu lacrimi, așternutul meu», «iar femeia păcătoasă cu lacrimi i-a spălat picioarele Domnului și le-a șters cu părul capului său» (Luca VII, 38).

Zdrobirea inimii și părerea de rău pentru păcatele sale îl face pe fiul risipitor să se considere nevrednic de a fi și de a se numi fiu al tatălui său. De aceea, cînd se prezintă înaintea tatălui său rostește: «Nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi». Iată cuvintele cu care își mărturisește vinovăția sa. Dar este bine să luăm aminte un lucru. Deși perfect conștient de vinovăția sa, totuși nu deznădăjduiește, nu se sinucide, Se întoarce la tatăl său pentru că știe că un tată rămîne mereu tată, chiar dacă fiul său este nevrednic. Și întoarcerea n-a fost deloc ușoară. Drumul era lung și greu. Pîinea cerșită amestecată cu lacrimi era pe sfîrșite. Îl urmăreau teama și îndoiala ca nu cumva să moară pe drum, înainte de a-și vedea casa și de a apuca să mărturisească tatălui său cele ce-și pusese în gînd. Dar con-

vingerea că avea să primească iertarea tatălui, l-a dus pas cu pas acasă. Și cu toate greutățile drumului ar fi preferat să moară decît să mai rămînă în țara robiei și a păcatului. Este momentul să admirăm pe fiul cel rătăcit, nu numai pentru întoarcerea sa, ci mai ales pentru mărturisirea sinceră. Sf. Ioan Gură de Aur spune că trei lucruri sînt necesare pentru o pocăință adevărată: în inimă zdrobire, în gură mărturisire iar în viață îndreptare. Cîte motive n-ar fi putut invoca ca să evite acea smerire care îl stăpînea cînd și-a mărturisit vinovăția! Dar acum este alt om. De cînd s-a pocăit a izgonit din suflet minciuna, pretextele, prefăcătoria și egoismul. Știm prea bine cum se mărturisesc creștinii din zilele noastre cînd în loc să-și mărturisească cu căință păcatele, mai mult acuză pe alții, scuzîndu-se și găsind tot felul de pretexte pentru îndreptățirea păcatelor lor.

Risipitorul se mărturisește sincer, se umilește și se învinuiește pe sine, cu toate că era sigur că fusese iertat. De acum nu mai este tînărul nesăbuit și egoist, ci un om nou, care fusese smerit și umilit în urma pășaniilor sale. Experiența amară îi dăduse o lecție de smerenie și supunere față de tatăl său, pe care nu o putuse cîștiga din sfaturile, mustrările și rugămintele părintești dinainte de plecarea sa. Vedem aici modelul desăvîrșit de pocăință și mărturisire al tuturor creștinilor din toate timpurile.

Tatăl aștepta cu hotărîre și nerăbdare pe fiul său cu toate că nimeni dintre cei ai casei nu-l mai așteptau socotindu-l definitiv pierdut sau mort. De aceea tatăl l-a văzut încă de departe și nu numai că l-a văzut, ci s-a milostivit spre el și «alergînd a căzut pe grumazul lui și l-a sărutat».

Ce lucru extraordinar și sublim! Nici un fel de dojană și de mustrare! Care dintre noi s-ar fi abținut să nu-i adreseze cîteva cuvinte usturătoare: de ce nu ai rămas la porci, te-a răzbit foamea și de aceea te-ai întors? Dar nimic de felul acesta din partea tatălui. «Nici o negliuire din cîte a făcut nu a fost pomenită» (Iezechiel XVIII, 28). Dar nu numai că nu-l dojenește, ci îi dă toată cinstea cuvenită. Poruncește slugilor să-i aducă haina cea mai bună: «dați inel în mîna lui și încălțăminte în picioarele lui» (Luca XV, 22). Inelul și încălțăminte erau semnul oamenilor liberi pe care robii nu aveau voie să le poarte. Cu acestea tatăl vrea să arate că risipitorul nu mai era rob, ci membru al familiei din care lipsise atîta vreme. Haina cea bună, pe care robii au adus-o la porunca tatălui, este curățirea, nașterea din nou, pe care a primit-o creștinul, la Sf. botez. Prin păcat pierde această curăție, această haină și numai prin taina pocăinței o primește prin iertarea păcatelor. Iar inelul este arvuna Duhului Sfînt, prin care sufletul creștinului se unește din nou cu Hristos. Încălțăminte închipuiește puterea de hotărîre, pe care o dă Dumnezeu celor ce se pocăiesc, ca să meargă de aici înainte pe calea virtuții și să calce peste «scorprii și peste balauri și peste toată puterea vrăjmașului» (Luca X, 19); mai închipuiește și «vestirea Evangheliei păcii» (Efeseni VI, 15).

După aceea are loc ospățul cel mare la care au fost invitați toți ai casei, dar nu cu orice fel de bucate ci «aducînd vițelul cel îngrășat, înjunghiați-l să mîncăm și să ne veselim» (Luca XV, 23). Iată ce fel de ospăț a pregătit Domnul. Această tăiere a vițelului închipuie jertfa Domnului nostru Iisus Hristos care a venit în lume «să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți» (Matei XX, 28); căci, «așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16).

Am reținut din pildele cu oaia și drahma pierdută că «bucurie se face înaintea îngerilor lui Dumnezeu, pentru un păcătos care se pocăiește». La bucuria aceasta ia parte și Sf. Treime, atît de mare eveniment este pocăința noastră, cel mai important și fericit moment din viața omului.

La acest mare ospăț, la această veselie care se face pentru întoarcerea fiului risipitor care «fusesse mort și a-nviat, pierdut și s-a aflat» lipsea fiul cel mai mare care era la cîmp. Fiul cel mare reprezintă a doua categorie de oameni. El oferă chipul fariseului, rămas nepocăit. Cînd fiul cel mare s-a întors și a aflat că s-a întors fratele lui mai mic, iar tatăl a înjunghiat vițelul cel îngrășat și a făcut ospăț, s-a supărat, n-a vrut să intre în casă și i-a reproșat tatălui său că nu trebuia să facă ceea ce a făcut.

Deși la prima vedere se pare că fiul cel mare a rămas ascultător și supus, este plin de păcate: supărarea și cîrtirea împotriva tatălui, trufia pentru virtuți, mînia, osîndirea, gelozia, ura și invidia. Se laudă pentru faptele sale și exagerează păcatele fratelui său. Îl acuză pe tatăl său de părtinire și rămîne rece și neînduplecat la bucuria comună pentru pocăința și întoarcerea fratelui său.

Creștinii care urmează prin fapte pilda fiului celui mai mare din parabolă se fac vinovați de păcate mai mari decît cele pe care le-a săvîrșit fiul risipitor și dacă nu se pocăiesc nu vor intra în Împărăția cerurilor.

Să-L rugăm pe Bunul Dumnezeu să reverse harul Său asupra noastră a tuturor, să ne întărească în credință, să ne ferească de ispite și de necazuri, să dăruiască pace sufletelor noastre, pace în toată lumea și să ne ajute ca să pășim pe calea cea dreaptă a faptelor bune, departe de păcatele celor doi fii din parabolă și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl să fie cu noi cu toți. Amin.

Preot IOAN V. COVERCA



ARTICOLE ȘI STUDII

CATEDRALA ȘI REȘEDINȚA PATRIARHALĂ DIN BUCUREȘTI

Potrivit datinei, în lumea creștină sediul căpeteniei eclesiastice a unei țări, aparținând acestei credințe, de obicei, s-a aflat în așezarea umană în care și-a avut scaunul de domnie conducătorul politic al acelei țări. Acest lucru s-a petrecut și cu primul arhipăstor al Bisericii din Țara Românească, mitropolitul *Iachint de la Vicina*, — căruia, după ce în anul 1359, la cererea repetată și stăruitoare a voievodului *Nicolae-Alexandru Basarab* (1352—1364), i s-a recunoscut de către Patriarhia ecumenică din Constantinopol legitimitatea canonică —, acasă i s-a fixat, ca reședință orașul *Curtea de Argeș* — în acel timp cetatea de scaun a țării¹ în care cum era și firesc, s-a zidit cu vremea și o catedrală mitropolitană proprie, atestată de unele informații documentare de mai târziu². Șederea urmașilor vlădicăi *Iachint* în acest oraș s-a prelungit numai pînă în anul 1517, căci, cum, între timp, scaunul domnesc se mutase la *Tîrgoviște* și cum pravila cerea ca întiul ierarh al țării să se afle în același loc cu domnul, în ziua de 17 august din acest an, un impunător «sobor», adunat la *Curtea de Argeș*, prezidat de însuși patriarhul ecumenic *Teolipt I* (1513—1522) — venit aici cu prilejul sfințirii Mînăstirii Argeșului, ctitoria lui *Neagoe Vodă Basarab* (1512—1521), ce avusese loc cu două zile mai devreme, la praznicul Adormirii Maicii Domnului —, și avînd printre membri nu numai pe mitropolitul locului, *Macarie* (1513 — c. 1521), ci și pe voievod, a «tocmit» ca și mitropolia să se strămute în acest oraș — *Tîrgoviște* —, ceea ce, degrabă, s-a și împlinit³. Între anii 1518 și 1520, același voievod *Neagoe*

1. Cf. N. Dobrescu, *Întemeierea mitropoliei și a celor dintîi mănăstiri din țară*, București, 1906, p. 43 ș.u.; Const. C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română» (B.O.R.), LXXVII, 1959, nr. 7—10, p. 688 ș.u.

2. Cf. Gavriil Protul, *Viața și traiul Sfinției sale părintelui nostru Nifon patriarhul Țarigradului, care au strălucit între multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenescă*, ed. Tit Sîmedrea, București, 1937, p. 27. Vezi și: P.C., *Cele două lăcașuri ale Mitropoliei din Curtea de Argeș deduse din hrisoavele bisericii lui Neagoe Basarab*, în: *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București (Editura Meridiane), 1974, p. 46—65.

3. Gavriil Protul, *op. cit.*, p. 28, 30.

Basarab i-a ridicat aici — fie și numai într-o nouă «etapă de construcție», cum socotesc unii⁴, o «mare și frumoasă» catedrală cu hramul «Înălțarea Domnului», care, deși nezugrăvită, s-a tirnosit la 17 mai 1520, când el, ctitorul, încă trăia. După aceasta, în anul 1537, «cu porunca» lui Radu Vodă Paisie (1535—1545) și a fiului său Marco Voievod, ea s-a «împodobit cu sfința scriptură», adică «s-a zugrăvit» și mai apoi, tocmai către sfârșitul secolului trecut, a fost «restaurată științific», — sub o altă formă însă —, și așa dăinuiește pînă astăzi, fiind folosită ca biserică de mir, în Țirgoviște⁵.

Dar nici în acest oraș — Țirgoviște —, Mitropolia Țării Românești n-a rămas pentru totdeauna, deoarece cu timpul domnitorii acesteia au început să șadă și la București, durindu-se și în această urbe o nouă cetate de scaun, în care, pornind de prin a doua jumătate a secolului al XVII-lea spre vremea noastră, ei au petrecut aici aproape fără întrerupere. Nevoia cerînd, pe încetul, lor le-au urmat și arhipăstorii țării. Cum însă pe atunci în București nu existau încă o reședință și o catedrală mitropolitană, cînd aceștia, chemați de felurite îndatoriri ale rangului lor, au trebuit să vină în capitală — potrivit unora dintre informațiile documentare ale vremii —, au tras temporar, fie la *Mînăstirea Sfînta Troiță*, ctitorită prin anii 1575—1577 de voievodul Alexandru II, zis «Oaie seacă» (1568—1577), fie la *Mînăstirea Stelea*, preînnoită din temelie după anul 1630 de mitropolitul Ungrovlahiei Grigorie I (1629—1636) — ambele numite uneori în acte și «mitropolie» —, fie, în sfîrșit, la *biserica Sfîntul Gheorghe-Vechi* de pe Podul Țirgului de afară, înălțată în secolul al XVI-lea de *Mitrea Vornicul* și așezată în imediata apropiere a vechii Curți domnești din București⁶.

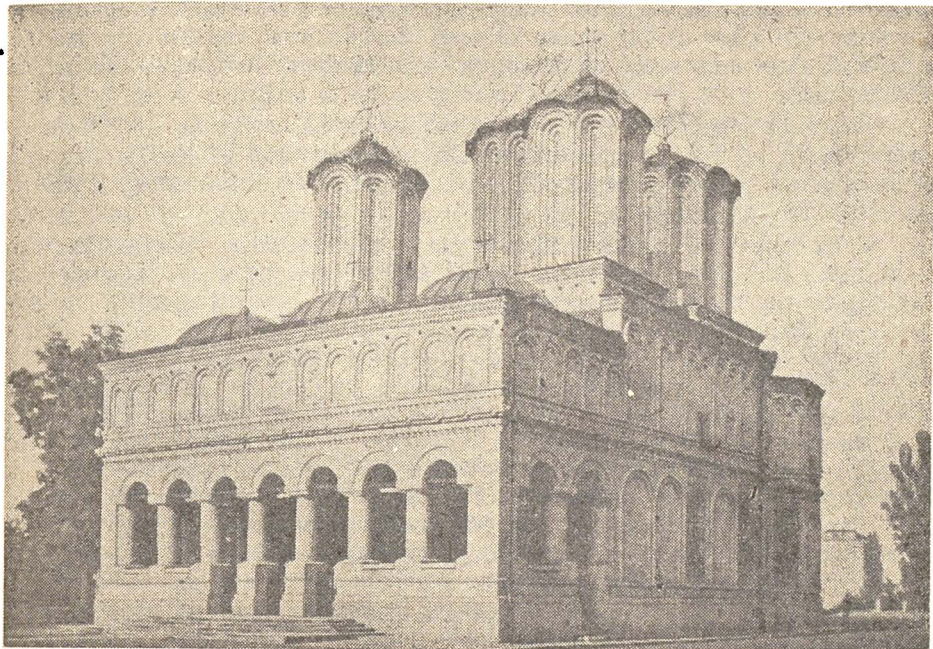
Cum însă, o spunem din nou, de prin a doua parte a secolului al XVII-lea domnitorii țării au stat în acest oraș, o astfel de situație, privind mitropolia, nu mai putea dăinui. Și aceasta trebuia definitiv statornicită în Capitală și în același timp tot aici trebuiau să i se ridice și o catedrală și o reședință proprie. Pe atunci, pe «latura despre miază-zi» a vechiului București, «pînă spre inima lui», se întindea o colină numită «Dealul Viilor» sau «Dealul Podgorenilor», — din pricina viilor plantate pe ea —, pe care ființa un mic schit de lemn, construit de un

4. Vezi: Cristian Moisescu, *Noi puncte de vedere asupra vechimii și etapelor de construcție ale bisericii mitropolitane din Țirgoviște*, în «Revista muzeelor și monumentelor», seria «Monumente istorice și de artă», nr. 2, 1974, p. 52—58 și același, *Țirgoviște. Monumente istorice și de artă*, București (Editura Meridiane), 1979, p. 177—190.

5. Printre altele, în legătură cu fosta mitropolie din Țirgoviște, să se vadă: Virgiliu N. Drăghiceanu, *Mitropolia Țirgoviștei. Note istorice și arheologice*, București, 1933; Sp. Cegăneanu, *Cîteva observațiuni în legătură cu vechea mitropolie din Țirgoviște*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», VI, 1913, p. 123—127; N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia, I*, în *ibidem*, XXI, 1929, p. 135—139 și fotografiile 111—118; Preotul Nicolae Șerbănescu, *Mitropolia din Țirgoviște. Contribuțiuni la cunoașterea trecutului ei*, în «Glasul Bisericii», XVIII, 1959, p. 527—541; Același, *Noi contribuții la istoria Mitropoliei din Țirgoviște*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII, 1970, p. 512—552 (cu bibliografie).

6. Să se vadă pentru acestea: Preotul Nicolae Șerbănescu, *Titulatura mitropoliților, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «B.O.R.», LXXXVII, 1959, p. 717—720.

anume «*Oprea iuzbașa*» și care, la nevoie, ar fi putut fi și un «bastion natural pentru straja și pentru apărarea» Capitalei, mai cu seamă dacă pe vârful ei se ridica o așezare minăstirească bine întărită⁷.



Catedrala Patriarhală, construită în anii 1656—1658;
aici după restaurarea din 1960—1962

O asemenea colină, cu niște astfel de calități, a atras, desigur, atenția viitorului domn al țării, *Constantin Șerban Basarab* (1654—1658), care, mai înainte, fusese serdar, — deci neapărat petrecuse oarecare timp și la București —, și care, mai apoi, ca domn, în țară, a avut de făcut față tulburărilor, de multe ori violente, ale seimenilor, veșnic nemulțumiți, pînă ce aceștia, la 26 iunie 1655, în lupta de la Șoplea pe Teleajen, în Prahova, au fost cu totul înfrinți. Se crede că spre a reface prestigiul domniei «greu știrbit» în împrejurările în care fusese potolită răscoala acestora, *Constantin Vodă Șerban*, — căruia i se mai spunea și «*Cîrnul*» pentru că *Matei Vodă Basarab* (1632—1654), bănuindu-l că umblă după domnie, îl «însemnase» la nas —, a căutat să-și facă remarcată scurta domnie pe scaunul voievodal al Țării Românești «printr-o realizare de ordin cultural»⁸. De aceea, dimpreună cu soția sa, *Doamna Bălașa* (m. 1657), s-a hotărît să ridice în Capitala acesteia un impunător lăcaș de cuvioșie, care «să se apropie în măreție» de Minăstirea

7. P. E. Miclescu, *Monumentele de pe Dealul Patriarhiei*, București (Editura Meridiane), 1967, p. 5.

8. Să se vadă pentru el: *Constantin G. Giurescu, Istoria Românilor, III; De la moartea lui Mihai Viteazul pînă la sfîrșitul Epocii fanariote (1601—1821)*, ed. a II-a, București, 1944, p. 106—111.

Curtea de Argeș, ctitoria lui Neagoe Vodă Basarab, socotit de el printre strămoșii săi. Ca loc de înălțare pentru acesta, cuplul voievodal a ales chiar «virful» colinei mai sus amintite, unde fusese schitul de lemn al lui Oprea Iuzbașa, și el pomenit mai sus, iar ca model de construcție pentru biserica lui, însăși minunata biserică a Mînăstirii Argeșului. Nu se știe însă cine a făcut planurile și nici nu se cunoaște numele vreunui dintre meșterii, care, apoi, au realizat frumosul monument religios.

Foarte probabil, lucrările pentru înălțarea acestuia — biserica și clădirile din jur —, au fost începute în anul 1656 și ele au fost puse sub supravegherea ispravnicilor Radu logofăt Dudescu și Gheorghe sufariul din Tîrgoviște⁹.

Croită însă de dimensiuni mult mai mari decît ale modelului, biserica mînăstirii lui Constantin Vodă Șerban n-a putut fi isprăvită cu totul, într-un an de zile. În această situație, — adică nesăvîrșită cu totul —, la începutul toamnei anului următor, 1657 ea a fost vizitată de patriarhul Macarie III Zaim al Antiohiei și al întregului Orient (1647—1672), aflat atunci în țară. Prin însemnările, pe care fiul și însoțitorul său, diaconul Paul de Alep (m. 1667) și le-a luat și cu acest prilej, s-a păstrat pentru posteritate și prima descriere cunoscută, a acestui «nou lăcaș», ce se «ridică Domnului în orașul lui Bucur». El nota: «Apoi am mers la o margine a orașului, pe un deal înalt, care îmbrățișează cu privire orașul dimprejur, unde domnul de acum s-a sîrguit să clădească o biserică măreață și prea strălucită, semănînd pe dinăuntru cu biserica de la Argeș. Dar aceasta este de cărămidă și în tindă are doisprezece stîlpi, fiecare dintr-o singură bucată rotundă de piatră, ca să împlinească numărul celor doisprezece apostoli. Deasupra ei se înalță patru turle mari și în față un pridvor larg. Acoperișul e învelit cu plumb; a cărui greutate, se spune, se ridică la patruzeci de mii de ocale.

Apoi am făcut în ea o slujbă de sfințirea apei și Prea Sfinția Sa a stropit-o, potrivit pravilei, căci pînă acum nu fusese încă terminată și prin urmare nu era tîrnosită. Este închinată (Sfîntu)lui Constantin, care este și numele ctitorului, și (Sfintei) Elena»¹⁰.

Cum se vede, în toamna lui 1657 lucrările de înălțare a viitoarei mitropolii, deși neisprăvite, erau totuși destul de înaintate. Dar chiar și numai în această stare fiind, ctitorul a rînduit la cîrma monahiceștei sale fundații un egumen în persoana unui ieromonah Nichifor și a înzestrat-o cu multe și felurite bunuri și proprietăți funciare¹¹. Printre acestea din urmă se afla și «Vatra», care, după o mărturie de mai tîrziu, s-ar putea ca și în acei ani, ea să fi fost mărginită de aceste hotare: «Din jos de piatra de lîngă colțul gardului mînăstirii lui Pană (Sfînta Ecaterina), pe cale în sus, pe lîngă nuci, pînă la capul podului (de) la poarta Predei

9. Preotul Niculae Șerbănescu, *Scurt istoric al Catedralei Patriarhiei Române*, în «B.O.R.», LXXV, 1958, p. 827.

10. Paul de Alep, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările Române 1653—1658*, în *Călători străini despre țările române*, vol. VI, p. 1, îngrijit de M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, București (Editura Științifică și Enciclopedică), 1976, p. 227—228.

11. Arhiv. Stat. Buc., Ms. nr. 128 (*Condica Sfintei Mitropolii din București*), f. 390.

Vornicul (Brîncoveanu), și pe gîrlă în sus, pînă la piatra de la capul podului Turcului, și de acolo, pe uliță în sus, pînă în piatra din uliță drept Mitropolie, și de acolo, pe lîngă crucea Doamnei Mircioaia, pe cale în sus, pînă în piatra drept Calicii, și de acolo pe cale, pe lîngă sub deal, în gura văei, și de acolo, pe lîngă puțul Calicilor, în jos, pe lîngă lac, pe sub deal, pînă în drumul Giurguiului, la stîlpul de piatră al Armeanului, în capul Troianului, lîngă heleșteul lui Șerban Vodă, și de acolo, pe drum în jos, spre oraș, pînă în piatra drept cărămizi (Cărămidari), și de acolo pînă în piatra drept crucea lui Leon-Vodă, și de acolo, curmeziș, pînă în piatra din colțul gardului mînăstirii lui Pană (Vistierul) și pînă la poarta Predei Vornicul (Brîncoveanu)». Ținînd seama de împărțirea de acum a Bucureștilor, cu aproximație se poate presupune că hotarele vechii «vetre» a Mitropoliei, începeau «de la biserica Sfînta Ecaterina, o luau pe Calea Șerban Vodă pînă la podul peste Dîmbovița, apoi, pe lîngă malul drept al apei, pînă în Șoseaua Cotroceni, iar de aici, pe sub dealul Cotrocenilor, pînă în Calea lui Șerban Vodă, pe la Filaret, se întindea pînă la biserica Sfînta Ecaterina»¹². «Vatră» destul de întinsă, care, cu vremea, cum se știe și precum se poate vedea, s-a tot micșorat, ajungînd la suprafața ce încă o mai are azi.

Cu toate că, potrivit afirmației diaconului Paul de Alep, în septembrie 1657 lucrările de construire a ctitoriei lui Vodă Constantin Șerban erau destul de avansate, totuși acesta n-a apucat să le vadă duse la bun sfîrșit, căci curînd după începutul anului următor, 1658, Poarta l-a mazilit și el a părăsit țara, trecînd în Transilvania. În această situație, precum se arăta în predoslovnia unui «săbornic», adică pomelnic de prin acea vreme al Mitropoliei, ctitoria lui a rămas «mănăstire proastă», cu «bisearea negrijită, goală, fără de nice o podoabă și făr' de nice o înfrumusețare și cu nemică miluită»¹³. Pe deasupra, ea a avut de suferit și de pe urma «răutăților», pricinuite de schimbarea de domnie, deoarece, — chiar și în starea în care se afla —, a fost prădată de turcii și tătarii sosiți la București cu noul domn, Mihail Radu (Mihnea al III-lea) (1658—1659)¹⁴.

Curînd după înscăunare însă, acesta, voievodul Mihail Radu, la îndemnul mitropolitului Ștefan (1648—1653; 1655—1668), a pus de s-au dres stricăciunile ce suferise sfîntul lăcaș și, în același timp, a dispus efectuarea și a altor lucrări de zidire, cu care, pînă la urmă, s-a încheiat

12. Aceste hotare sînt precizate într-un hrisov din 8 iunie 1668, pentru care să se vadă: Arhiv. Stat. Buc., Ms. nr. 128, f. 11—13 și Ion D. Traianescu, *Mitropolia din București*, București, 1913, p. 2—5.

13. C. Erbiceanu, *Săbornicul sau pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «B.O.R.» XIII, 1889—1890, p. 89. Vezi și: Preotul George I. Gibescu, *Istoricul Mitropoliei Ungrovlahiei și mitropolii Țării Muntenesti*, București, 1907, p. 47; (Pr. George I. Negulescu), *Schițe din istoria Mitropoliei din București cu privire la construirea bisericii și portretelor zugrăvite în biserică*, în revista «Apostolul». Curierul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din București, an XI, 1934, nr. 15—16 (1—15 august), p. 283.

14. Despre aceste «răutăți» suferite de ctitoria lui Constantin Vodă Șerban face amintire în diata sa din 15 aprilie 1668 mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei, păstrată în original la Arhivele Statului din București (CCCLXXXII, 1-a). Vezi și: (Pr. George I. Negulescu), *op. cit.*, p. 382.

înălțarea lui «de roșu». Chiar dacă n-a reușit să o aducă decît numai în această stare, — isprăvită doar «de roșu» —, din același vlădicesc îndemn, Mihnea al III-lea, de grabă, a purces la *tîrnosirea* ctitoriei înaintașului său. Acest act de seamă din istoria ei, care pentru bucureșteni, — mărturisește un contemporan —, a fost prilej de «mare sărbătoare», a avut loc în Duminica Tuturor Sfinților din anul 1658, — care atunci a căzut în ziua de 6 iunie, Paștele serbîndu-se la 11 aprilie —, și, la rugămintea domnului, a fost săvîrșit de patriarhul *Macarie* al Antiohiei —, aflat încă la București —, înconjurat de un impunător sobor, format din ierarhi — ierarhii țării —, și clerici de toate gradele. Însuși voievodul Mihail Radu a luat parte activă la oficierea lui, uimind pe cei de față nu numai prin cunoștințele sale în materie, dar și prin «dibăcia și iscusința», cu care, alături de patriarh, «miruia zidurile și stilpii bisericii cu mir»¹⁵.

Biserica era însă nezugrăvită și clădirile din juru-i neisprăvite, așa că minăstirea lui Constantin Vodă Șerban mai avea încă nevoie de lucrări. Poate că Mișnea al III-lea, cel ce pînă acum se arătase destul de grijuliu față de ea, ar fi încercat să ducă la bun sfîrșit ceea ce începuse, dar, spre nenorocul ei, în toamna anului următor, 1659, și el — scrie *Cronica* — s-au «lipsit den domnie», adică a fost scos din scaun. Și după aceasta, timp de cîțiva ani, nici o știre oficială nu mai atestă continuarea, în vreun fel, a lucrărilor de construcție și înfrumusețare ale viitorului centru mitropolitan din București. Totuși, se poate presupune că în acest timp egumenul Nichifor, cu venitul bunurilor funciare, pe care Constantin Vodă Șerban Cîrnul le hărăzise minăstirii sale, va fi căutat să ducă mai departe lucrările de desăvîrșire la biserica și acareturile acesteia, adunînd totodată pe lîngă sine și vreo seamă de călugări pentru oficierea sfințelor slujbe, întrucît, precum s-a arătat, sfîntul lăcaș era tîrnosit.

În același timp, mitropolitul Ștefan, atent purtător de grijă al noului așezămînt, pe de o parte s-a străduit să-i apere dreptul de proprietate asupra unora din bunurile donate de ctitor — contestat de fiii lui Hrizea Vornicul —, intrînd chiar în corespondență cu acesta, cu Vodă Constantin Șerban¹⁶, iar pe de alta, plecînd de prin anul 1661, a început că, atunci cînd, ca mitropolit al țării, trebuia să fie prezent în București, să vină să poposească și poate uneori chiar să și slujească aici, împreună cu ajutoarele sale, desigur. De bună seamă, pribeagul voievod, preocupat de soarta ctitoriei sale, la 13 martie 1665, i-a răspuns în scris, cerîndu-i mai întîi ca, întru apărarea drepturilor acesteia, să apeleze și la noul domn al Țării Românești *Radu Leon* (1664—1669) și mai apoi, ca el, mitropolitul «să fie... într-ajutor la sfînta minăstire» și s-o «ajute ca un ctitor», pentru ca bunurile ei «să nu scadă, ci

15. Descrierea acestei slujbe se află în lucrarea diaconului Paul de Alep, privind Călătoria patriarhului *Macarie* al Antiohiei în țările române, citată mai sus (ediția indicată, p. 265—266).

16. Scrisoarea mitropolitului Ștefan, trimisă fostului domn prin un Stan Vornicul, nu se păstrează.

să se adauge»¹⁷. Următor indemnului, vlădica Ștefan nu numai că va fi rugat pe vodă Radu Leon să confirme drepturile voievodalei ctitorii asupra bunurilor ei, dar îi va fi cerut ca să-i și «*sfirșească ce iaște nesfirșit*», hărăzind și el, prin diata, ce și-a făcut, cinci sute de taleri în acest scop.

Evlaviosul voievod i-a împlinit ruga și a desăvârșit lucrările de zidărie, cite vor mai fi fost, și la biserică și la clădirile incintei din jur, și în plus, «*cu toată osteneala și cheltuiala*» sa a «zugrăvit» pe prima și a «*infrumusețat-o cu toată podoaba, cum se cade sfințelor biseareci*»¹⁸.

Din această primă zugrăveală a catedralei noastre patriarhale, lucrată în frescă după anul 1665, se păstrează până azi numai una din icoanele hramului — Sfinții împărați Constantin și Elena —, aflată pe peretele estic al pridvorului, într-o firidă, de deasupra ușii de intrare în biserică. Despre ea se afirmă că, sub chipul celor doi sfinți ocrotitori ai bisericii, zugravul ar fi înfățișat pe însuși voievodul Radu Leon și pe soția sa, Luchia Doamna, care i-ar fi «pozat» în timpul când el o lucra¹⁹.

Toate lucrările cu care Radu Vodă Leon a contribuit la desăvârșirea lăcașului de cuvioșie de pe «Dealul Podgorenilor», început în 1656 de către Constantin Vodă Șerban Cîrnul, au fost gata înainte de vara anului 1668 și prin ele viitoarea catedrală mitropolitană și patriarhală era «pe deplin întocmită», iar el, Radu Vodă Leon, pe drept trebuie socotit al doilea ctitor al acesteia.

Pe temeiul unor însemnări marginale, așternute pe una din filele vechiului pomelnic al Mitropoliei Țării Românești²⁰, se poate presupune că, — o spunem din nou —, plecînd de prin anul 1661, vlădica Ștefan, dimpreună cu personalul său, desigur, începuse să stea mai mult aici, în noua mînăstire — unde, de bună seamă, se vor fi aflat viețuind și cîțiva călugări. Prin aceasta, el și făcea din ctitoria celor doi voievozi, — Constantin Șerban Basarab și Radu Leon, dimpreună cu soțiile lor : Bălașa Doamna și Luchia Doamna —, «Mitropolie în București». Prins de moarte degrabă însă, mitropolitul Ștefan, — decedat la 25 aprilie 1668 și înmormîntat la Tîrgoviște —, n-a putut vedea oficializată o atare stare. Acest lucru s-a făcut curînd după înscăunarea vlădicăi *Teodosie* (1668—1672 ; 1679—1708), urmașul său la cîrma Mitropoliei Ungrovlahiei, și el se datorește noului ctitor al mînăstirii de pe «Dealul Podgorenilor», *Radu Vodă Leon*. La 8 iunie 1668, într-un asemenea scop, acesta, «cu sfaț de obște», a emis un hrisov solemn, în care, după ce arăta cele

17. Arhiv. Stat. Buc., *Mitropolia Țării Românești*, pach. II, doc. 1, original. Vezi și: (Pr. George I. Negulescu), *op. cit.*, p. 280—281. Răspunsul este scris într-un frumos și plăcut grai românesc.

18. Arhiv. Stat. Buc., Ms. nr. 128, f. 11 r-v.

19. Cf. P. E. Miculescu, *op. cit.*, p. 33.

20. Vezi: C. E(rbiceanu), *Săbornicul sau pomeanicul Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, în «B.O.R.», XIV, 1890—1891, p. 72, unde, pe lângă altele, la numele domnitorului «Io Ghica Voievod» (— Gheorghe Ghica 1659—1660), inserat în pomelnic, pe margine s-a așternut însemnarea: «*Acesta au făcut să fie mitropolie în București*». Deosebit de aceasta, în predoslovia aceleiași pomelnic se scriau și următoarele: «Iar cînd au fost anii din ceputul lumii 7170, iar de la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos 1661, domnind bunul creștin Io Grigorie voievod, sfințîrînd într-aceia vremea prea sfințitul părinte chir Ștefan arhiepiscop și mitropolit a toată Țara Ungrovlahiei, s-au făcut a fi mitropolie...» (v. «B.O.R.», XIII, 1889—1890, p. 689).

săvârșite de el la «sfânta și dumnezeiasca Mitropolie de aici den București», către sfârșit adăuga: «...După aceasta, văzînd Domnia mea aceasta sfîntă Mitropolie, cum i se cuvine a fi Sfîntă Mitropolie, socotim am Domnia mea din preună cu cinstitul și iubitoriul de Dumnezeu părintele nostru chir Teodosie mitropolitul și cu cinstiții prea cuvioșii episcopi Serafim de la Rîmnice și Grigorie de la Buzău și cu igumenii de pre la sfintele lavre și cu toți cinstiții diregătorii Domniei mele de o am tocmnit Domnia mea și o am așezat ca să fie Sfîntă Mitropolie țării, cum iaște și cea den Tîrgoviște, să fie de cinstea și de rugăciunea cinstitului și iubitoriului de Dumnezeu părinte, pe carele ar rîndui Dumnezeu cu darul arhieresc a fi arhieru și vlădică țarei»²¹. Prin această voievodală hotărîre, acum la 8 iunie 1668, ctitoria lui vodă Constantin Șerban și oficial, prin hrisov domnesc, «s-a așezat» a fi, cum s-a zis mai apoi, «maica tuturor bisericilor Valahiei»²², adică «Sfîntă Mitropolie a țării». Totodată ea a devenit de drept și reședință a Mitropoliei Ungrovalahiei, care, în acest timp, s-a statornicit definitiv în București. O astfel de calitate, — catedrală și reședință mitropolitană —, dobîndită legal, precum se vede, la 8 iunie 1668, și-a păstrat-o neîntreput falnică și bine înzestrata ctitorie a lui Constantin Vodă Șerban Cîrnul pînă în anul 1925, cînd, Biserica Ortodoxă Română, fiind ridicată la rangul de patriarhie, ea a devenit «Catedrală și reședință patriarhală», așa cum este și azi.

Destul de degrabă, după cîștigarea unei asemenea calități, voievodala ctitorie a ajuns și «unul din cele mai active focare religioase, culturale și politice ale Țării Românești» și, în același timp, a intrat în conștiința și memoria bucureștenilor și chiar a tuturor românilor cu noul ei rost. De către toți s-a trecut cu vederea inițiala ei menire de «așezare monahală» și iarăși de către toți impunătorului complex monastic cu aspect de citadelă de pe coama fostei coline «a Podgoreniilor», care domina priveștița Capitalei țării, i s-a zis: «Mitropolie; Mitropolia țării», iar mai apoi: «Patriarhie; Patriarhia Română», așa cum i se zice și în zilele noastre. Și fostului deal «al Viilor» ori «al Podgoreniilor», pe care se ridica această așezare monastică cu înfățișare de cetate, avînd ziduri înalte, în memoria aceluiași locuitori ai țării noastre, i s-a schimbat numele în «Dealul Mitropoliei» și din 1925 în «Dealul Patriarhiei», așa cum astăzi se știe și se rostește de către toată suflarea românească și nu numai de ea, ci și de către străinii care ne vizitează Capitala.

Devenită mitropolie, ctitoria voievozilor Constantin Șerban Basarab și Radu Leon a ajuns locul, unde, după anul 1668, s-au «uns» domnii Țării Românești și s-au desfășurat multe din faptele de seamă din istoria acesteia. Amintim că de dealul, pe care ea se află, — de «Dealul Mitropoliei» —, într-un fel se leagă chiar și actul Unirii țărilor române din 24 ianuarie 1859, căci, se afirmă că și acțiunile hotărîte ale maselor de orașeni de toate «brânșele» și de țărani de prin împrejurimile Bucureștilor, adunate în curtea Mitropoliei, pe dealul ei și în preajma lui, «au

²¹ Arhiv. Stat. Buc., Ms. nr. 128, f. 11 v.

²² V. Arhiva veche a Sf. Mitropoliei, Dosar no. 2652 (f. 58/1836) (Delă atingătoare de prefacerea bisericii Sfintei Mitropolii), f. 1, r-v.

determinat alegerea lui Cuza și implicit unirea Principatelor»²³. Mai apoi, un asemenea fapt a făcut ca «Dealul Mitropoliei», în memoria românilor, să fie asociat și cu acest moment de vîrf din trecutul lor, ceea ce, de altfel, se consemnează și în multe din studiile închinăte unui astfel de eveniment de seamă al istoriei noastre²⁴.

În afară de aceasta, cu cît, prin calitatea ce căpătase, amintirea ei pătrundea în conștiința românilor, cu atît mai mult atenția a mulți dintre aceștia se îndrepta către ea, căutînd, care mai de care, să-i aducă diverse «înfrumusețări». Acest lucru a făcut ca, plecînd de prin ultimul pătrar al secolului al XVII-lea spre vremea noastră, — așa cum o dovedesc miile de documente păstrate la Arhivele Statului din București —, mulți voievozi, ierarhi, persoane înstărite, dregători de Stat, clerici, monahi și chiar credincioși de rînd să-i hărăzească felurite bunuri mișcătoare și nemiscătoare cu care, în chip simțitor, ea și-a îmbogățit zestrea.

*

Ca *arhitectură*, Catedrala patriarhală din București reprezintă unul dintre cele mai caracteristice și mai valoroase monumente de artă religioasă din secolul al XVII-lea din Țara Românească. Prin «proporțiile și echilibrul» componentelor sale de zidire, ea se situează printre creațiile de acest fel cele mai de seamă «ale perioadei de tranziție dintre cele două epoci de înflorire ale artei românești din acest secol: epoca lui Matei Basarab și cea a lui Constantin Brîncoveanu». Ca plan de construcție, precum deja s-a arătat, reproduce, aproape fidel, pe cel al bisericii, ctitorită de Neagoe Basarab la Curtea de Argeș la începutul secolului al XVI-lea. Deși de dimensiuni ceva mai mari decît ale acesteia, totuși, ca și aceasta, este împărțită în altar, naos — de formă treflată — și în pronaos, care aci, la ctitoria lui Vodă Constantin Șerban Basarab, este mult lărgit, spre a fi mai încăpător, în vederea unor eventuale înmormîntări, cum, între timp, au și fost destule.

Ca și la Curtea de Argeș, dintru început, în pronaosul Catedralei patriarhale, așa cum s-a semnalat și mai sus, au fost douăsprezece coloane de «piatră», — după numărul celor doisprezece apostoli —, iar sus pe acoperișul ei se înălțau tot patru turle, bine proporționate. Din numărul celor douăsprezece coloane, — decorate cu largi caneluri și capitele poleite, cu fețe săpate în adincime și cu «drugii verticali», ce pornesc de la bază și urcă pînă la linia de naștere a capitelor —, se mai păstrează acum numai zece, deoarece două dintre ele, — cele ce despărțeau naosul de pronaos —, au fost înlăturate, foarte probabil cu prilejul reparațiilor catedralei din anii 1834—1839 și azi nu se știe unde se vor fi aflînd, dacă se vor mai fi păstrînd.

23. Cf. Const. C. Giurescu, *Bucureștii și alegerea lui Alexandru-Ioan Cuza*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, București (Editura Academiei R. S. România), 1960, p. 382 ș.u.; N. Adăniloae și Matei D. Vlad, *Rolul maselor populare în făurirea Unirii Țărilor Române*, în «Studii» revistă de istorie, XII, 1959, nr. 1, p. 101 ș.u.

24. Să se vadă, d. p., lucrarea: *Studii privind Unirea Principatelor*, editată de Academia R. S. România, București, 1960, 542 pag.; primul număr din anul 1959 al Revistei de istorie «Studii» (București), intitulat: «100 de ani de la Unirea Țărilor Române» (304 pagini) ș.a.

Spre deosebire de ctitoria voievodală de la Argeș, Catedrala patriarhală din București, chiar dintru început, a avut și are în față «un amplu *pridvor deschis* cu arcade pe stilpi robuști de zidărie». În exterior însă, ea nu dispune de bogata ornamentație din «piatră cioplită» a aceleia. În lipsa acesteia, decorația de pe fețele din afară ale pereților ei constă numai dintr-un *brîu* de piatră, format dintr-un «fascicul de trei ciubuce răsucite din distanță în distanță», ca o frînghie împletită în trei. El este «prins între două rînduri de zimți de cărămidă» și inconjoară biserica pe la mijloc, împărțindu-i fațada în două cîmpuri aproape egale. Fiecare dintre acestea este divizat în panouri dreptunghiulare, mărginite de ciubuce rotunjite: cele de jos avînd însă latura superioară în formă de semicerc, iar cele de sus, la rîndu-le, avînd aceeași latură formată din cîte două arcuri mai mici. În plus, acestea din urmă, de o parte și de alta a ciubucelor semi-circulare ale laturilor lor superioare, sînt punctate de butoni ceramici monocromi. Și pe partea superioară a pridvorului, — pe cîteșitrele fețele —, sînt panouri mai mici cu marginile de sus arcuite și în exterior punctate și ele cu același fel de butoni ceramici smălțuiți²⁵.

*

Această falnică biserică se afla în mijlocul unei curți, — constînd din două părți, fiecare cu clopotnița, deci și cu intrarea ei. Aceasta, curtea, era «închisă de jur împrejur cu clădiri» și ziduri înalte și «întărite pe alocuri cu puternice contraforturi», ca o cetate. Sorocită din construcție a fi *mînăstire*, în cadrul clădirilor din incinta ctitoriei lui Constantin Vodă Șerban se aflau: locuința starețului, durată deasupra unei încăpătoare pivnițe, — nemodificată în nici un fel pînă acum —, un paraclis, clopotnița veche, spre apus; apoi pe laturile de nord, est și, în parte, și pe cea de sud, chilii și alte încăperi de care un astfel de așezămînt bisericesc, în general, avea și are nevoie.

Spre o mai grabnică ajungere la mitropolie, venindu-se de la vechea Curte domnească, în anul 1698 *Constantin Vodă Brîncoveanu* (1688—1714) a pus să se facă în zidul de pe partea răsăriteană a incintei o nouă intrare în curtea ei, deasupra căreia s-a înălțat și o clopotniță, ce dăinuiește și azi²⁶.

După ce ctitoria lui Constantin Vodă Șerban a ajuns reședință mitropolitană, stăreția ei a fost transformată în palat vlădicesc, făcîndu-i-se, desigur, amenajările de rigoare. Foarte probabil, cu acest prilej, s-au isprăvit și lucrările la *paraclis*, care, de bună seamă, deși început a fi ridicat odată cu biserica și mai ales cu incinta, nu fusese încă terminat. Și este iarăși probabil ca pentru desăvîrșirea lucrărilor lui să fi contribuit și voievodul *Gheorghe Duca*, — fost domn și al Munteniei între anii 1673—1678 —, și de aceea poate i s-a dat hramul *Sfîntul și Marele Mucenic Gheorghe*, care, totodată, era și ocrotitorul ceresc al aci pome-

25. În legătură cu arhitectura Catedralei patriarhale, mai nou să se vadă: P. E. Miculescu, *Monumentele de pe Dealul Patriarhiei*, p. 31 ș.u.

26. Ion D. Traianescu, *Metropolia din București*, p. 30—31; P. E. Miculescu, *op. cit.*, p. 25—27; Victor Brătulescu, *Lucrări de restaurare și împodobire la Catedrala și Palatul patriarhal*, în «B. O. R.», LXXIX, 1961, p. 319—320.

nitului domn. Și acum, dimpreună cu cele două grațioase foișoare de lângă el, acest mic, dar bine proporționat și frumos decorat, — și în interior și în exterior —, lăcaș de intimă închinare, — așezat în partea de sud a palatului patriarhal, în fața Catedralei —, este socotit de specialiști «giuvaerul Patriarhiei»²⁷.

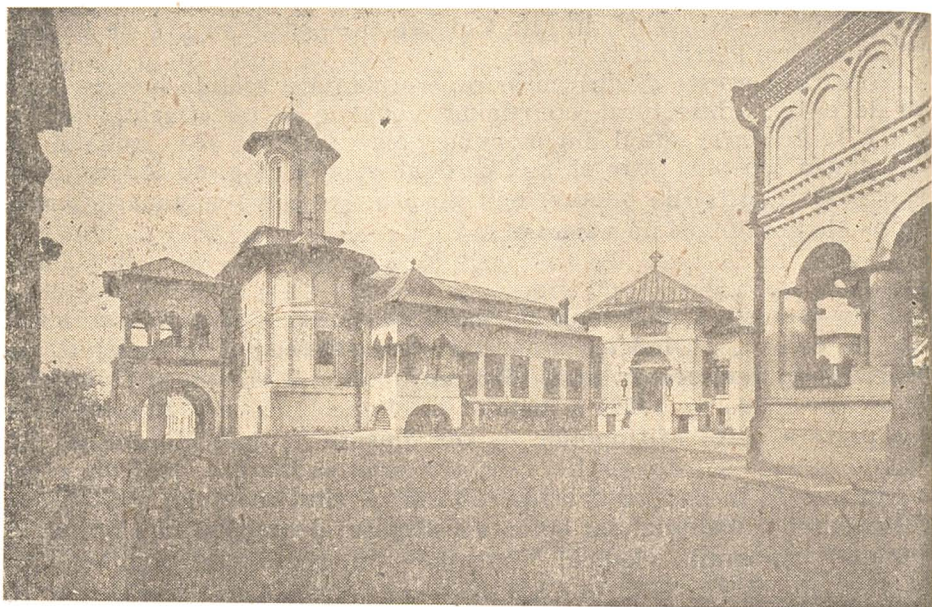
Prin toate aceste clădiri cu pricepere plănuite, trainic lucrate și cu gust decorate, arhitectural, complexul monastic de pe «Dealul Patriarhiei» a reprezentat «unul din monumentele de frunte ale Capitalei» și chiar dintru început, către el, aici pe deal, se afirmă, și-au îndreptat, în chip deosebit, privirile bucureștenii de prin «cele mai îndepărtate mahalale» ale acesteia și nu numai ei.

Spre a crește și mai mult însemnătatea primei instituții bisericești din țară, care de curînd își strămutase definitiv sediul în București pe «Dealul Podgorenilor», în anul 1678 mitropolitul *Varlaam* al Ungrovlahiei (1672—1679; m. 1702) a instalat în câteva încăperi din cea de a doua parte a curții Mitropoliei, — cea dinspre Drumul Filaretului, str. 11 Iunie de azi —, o *tipografie*, care a început să lucreze chiar din acest an. Mai fusese în București o tiparniță la sfîrșitul secolului al XVI-lea, la Mînăstirea Plumbuita, dar aceasta a dispărut degrabă și fără urmări²⁸. În schimb, tipografia vlădicăi *Varlaam*, — în speță a Mitropoliei, oficial statornicită din 1668 în Capitală —, a avut izbîndă bună, căci de atunci, din 1678, și pînă acum, arta nobilă a tiparului nicicînd n-a lipsit din Cetatea lui Bucur, ajungîndu-se la marile întreprinderi poligrafice de azi, din Capitala patriei noastre. Tiparnița de pe «Dealul Mitropoliei», — «mama tuturor imprimeriilor bucureștene» —, numită mai apoi și «Tipografia Cărilor bisericești», iar acum «Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă» din București, în cursul lungii sale existențe, a dat la lumină multe cărți de valoare deosebită pentru vechea noastră cultură, printre care și monumentală Biblia românească din anul 1688. În afară de aceasta, ea a imprimat cărți și pentru mare parte din lumea ortodoxă, făcînd ca numele Țării Românești și al Mitropoliei sale să fie cunoscut și pomenit pînă departe în Iviria, Siria, Țara Sfîntă, Sinai, Atos ș.a. Mulți dintre clericii de pe acolo au cercetat cu recunoștință și interes științific sediul Mitropoliei noastre și au vorbit cu admirație despre el, despre activitatea culturală ce desfășura, despre frumusețea și măreția dealului și ale clădirilor ce se înălțau pe el, — altfel zis Centrul mitropolitan —, și, în același timp, desigur, și despre Capitala și țara noastră. Cu astfel de iz, deci, au pătruns și în memoria străinilor toate cele aflate de atunci înapoi pe fosta «Colină a Viilor», ajunsă în 1668 «Dealul Mitropoliei» și mai apoi «Dealul Patriarhiei». Totodată, repetăm, bucureștenii și, în general românii, au privit și pri-

27. P. E. Miclescu, *op. cit.*, p. 35—36.

28. Să se vadă pentru ea: Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu, *Tipografia ieromonahului Lavrentie de la Mînăstirea Plumbuita din București* (secolul al XVI-lea), în «Studii Teologice», seria a II-a, XXVIII, 1976, nr. 1—2, p. 20—39 (cu bibliografie).

vesc către Centrul mitropolitan de pe acest deal, ca spre «unul din cele mai active focare culturale și religioase din Țara Românească»²⁹.



Paraclisul, foisorul, sala de recepție și intrarea principală a palatului patriarhal după restaurarea din anii 1960—1962

Alături de rolul cultural avut de Mitropolia din București, un alt fapt care a impus-o în atenția și memoria credincioșilor români și străini, chiar, este, s-ar putea zice, de ordin sufletesc: așezarea înăuntrul Catedralei sale, la 13 iulie 1774, de către mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei (1760—1787), a *moaștelor întregi ale Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou*, dăruite de bunul creștin *Hagi Dimitrie*, care le obținuse de la generalul rus *Petru Saltikov*. I s-a fixat ca zi de prăznuire 27 octombrie, în fiecare an. Încetarea degrabă, după aceasta, a stărilor de război dintre ruși și turci, existentă în acel moment și conținerea molimei de ciumă, ce bîntuia atunci în București au făcut pe cei din acele zile să vadă în aceste fapte o ocrotire a sfântului și de aceea cu toții s-au «întors» către el «cu mare cinste și evlavie». Acest lucru l-au făcut și urmașii lor. Și din acel timp și pînă acum, această situație este lămurit probată prin faptul că la praznicul sfântului, — 27 octombrie —, se face pe «Dealul Patriarhiei» impresionante procesiuni nu numai de către bucureșteni, ci și de credincioși din alte regiuni ale țării și chiar și de străinii aflați, întâmplător, în Capitală. Sînt manifestări de evlavie, asemănătoare celor de la Iași sau Suceava cu prilejul sărbătorilor Sfintei Parascheva și, respectiv, Sfântului Ioan cel Nou.

29. Pentru tipografia Mitropoliei Bucureștilor, Vezi: Preotul Nicolae Șerbănescu *Trei sute de ani de la înființarea tipografiei Mitropoliei Țării Românești (din București)*, în «B.O.R.», XCVI, 1978, p. 962—1003 și Prof. Dan Simonescu, *Tipografia Mitropoliei Bucureștilor (1678—1978)*, în ibidem, p. 1019—1026.

Și unii străini știu că aici pe «Dealul Patriarhiei» sînt moaștele Sfîntului Cuvios Dimitrie cel Nou și, trecînd prin București, parte dintre ei vin de li se închină în Catedrala patriarhală. Aceasta face ca ele să fie «zilnic cercetate de cete de închinători de toate naționalitățile, ortodoxe» și, totodată, să fie în mare cinste în sufletele credincioșilor noștri. Mai aproape de vremea actuală, acest din urmă fapt s-a manifestat, în chip deosebit în februarie 1918, în zilele primului război mondial — cînd, cu forța, s-a încercat înstrăinarea lor și cînd, răspîndindu-se în București «vestea rea» a ridicării lor din Catedrala mitropolitană, «toată lumea», — își amintea un contemporan al întîmplării —, «a năvălit la Mitropolie» și aci «bătrîni, femei și copii plîngeau cu mare jale, că li s-a furat singura lor mîngiere în acele clipe de desnădejde». Insuși mitropolitul vremii, *Conon Arămescu Donici* (1912—1919; m. 1922), într-o corespondență, privitoare la moaștele Sfîntului Dimitrie cel Nou, prilejuită de această tristă împrejurare, vorbea despre «peregrinarea... cu întristare generală» la Sfînta Mitropolie a «sute și mii» de cetățeni ai Capitalei, despre «lacrimile poporului credincios» și despre neîncetatul «mare pelerinaj» al acestora la «Catedrală, în curte și pe tot dealul și intrările la Sfînta Mitropolie», ocazionate de luarea lor «cu forța» din biserica acesteia.

A treia zi, 19 februarie 1918, însă, aceste clipe «de întristare s-au întors» intru mîngiere. Căci moaștele Sfîntului pornite spre Giurgiu în noaptea luării lor din biserica mitropolitană, fuseseră găsite și se întorceau în Capitală. O mare mulțime dintre locuitorii acesteia, dimpreună cu o «delegațiune de onoare» a clerului și cu «garda civică de onoare», le-a ieșit înainte la marginea orașului și de acolo în procesiune solemnă, le-a adus la Mitropolie, unde au fost întîmpinate de însuși mitropolitul Conon cu clerul înalt al Catedralei și unde după o scurtă «rugăciune publică» de mulțumire, săvîrșită în curte, au fost duse în biserică. Aici, «în lacrimile de mulțumire ale imensei mulțimi de credincioși din catedrală și de pe «Dealul Mitropoliei», au fost așezate la locul lor, adică acolo unde fuseră depuse în iulie 1774, de unde, în noaptea de 17 februarie 1918 fuseră luate și unde trebuiau și trebuie să rămînă în continuare, căci lumea ortodoxă românească și cea străină aici le știe și aici le caută. După aceasta, în prezența celor de față, s-a făcut priveghere de toată noaptea, în cadrul căreia octogenarul primat Conon a rostit o «fulminantă» cuvîntare, infierînd cele ce se petrecuseră cu moaștele Sfîntului. Asemenea slujbe de mulțumire s-au săvîrșit și în zilele următoare.

Toate acestea probează din destul adinca venerație dată de credincioșii noștri moaștelor Sfîntului Dimitrie cel Nou, la care, timp de mai bine de două secole, plini de respect, au venit și încă vin, aici pe «Dealul Patriarhiei», de li se închină cu evlavie. În acest fel se poate afirma că sediul Patriarhiei noastre, aflat pe fostul «Deal al Podgorenilor» din centrul Capitalei României, printr-un asemenea act de evlavie — s-ar putea zice chiar unanimă —, față de «prețiosul odor», a devenit și un simbol al unității spirituale românești ³⁰.

30. Pentru cele în legătură cu Sfîntul Dimitrie cel Nou, să se vadă, Ierom. Teofil Ionescu, *Sfîntul Dimitrie cel Nou...*, București, 1926, pass.

Pășind în secolul al XVIII-lea, ctitoria lui Vodă Constantin Șerban, cu toate cele ale ei, în curînd aveau să împlinească o jumătate de veac de la începerea zidirii lor. Aceasta a făcut ca pe la unele dintre ele să fie nevoie de oarecare reparații și îmbunătățiri. Se socotește de unii că mai întîi s-a efectuat «o reîmprospătare a zugrăvelii» bisericii, cu grija «și cu cheltuiala mitropolitului *Mitrofan II* (1716—1719)³¹, ceea ce însă nu pare a fi adevărat, deoarece foarte probabil în tabloul ctitoricesc al acesteia n-a figurat acest ierarh ungrovlah, — așa cum, precum se va vedea, a citit în secolul trecut într-o pisanie rusul Porfirie Uspenski și așa cum, după aceea, s-a admis și se admite de o seamă de cercetători de ai noștri —, ci mai degrabă mitropolitul *Ștefan* (m. 1668), care cu adevărat a contribuit la desăvîrșirea acestui sfînt lăcaș și al cărui nume la sfîrșit — în speță ultimele lui trei litere : *fan* —, este la fel cu cel al lui *Mitrofan* ; *Ștefan* ; de aici, desigur, confuzia.

Ceva mai tîrziu totuși — în 1723, data pisaniei —, o refacere mai însemnată s-a făcut *paraclisului* reședinței mitropolitane și de ea au purtat grijă voievodul *Nicolae Mavrocordat* (1719—1730) și mitropolitul *Daniil al Ungrovlahiei* (1719—1731). Cu acest prilej, acesta a fost zugrăvit, i s-a făcut timplă de lemn, sculptată în stil brîncovenesc și o ușă în două canate, fixată în ramă de piatră — și ele : ușa și rama, frumos sculptate — i s-a adăugat un nou hram : Sfîntul Prooroc *Daniil* — după numele Vlădicăii, desigur —, i s-a așternut pe peretele dinspre nord al sinului, deasupra ușii de intrare, o pisanie grecească în versuri și în exterior — unde avea și o zveltă turlă pe acoperiș —, s-a decorat cu gust deosebit. După anul 1866, poate la un cutremur, turla s-a prăbușit și n-a putut fi refăcută atunci. În 1880 prețiosul paraclis a fost restaurat de mitropolitul primat *Calinic Miclescu* (1875—1886) și între altele, acum i s-a spălat și completat zugrăveala de către pictorul *G. I. Pompilian*. În anul 1961, prin grija patriarhului *Justinian* (1948—1977) i s-a refăcut și turla, așa că «giuvaerul Patriarhiei», care-i acest paraclis, prin aceasta și-a recăpătat înfățișarea de la început³².

Referindu-ne la însăși catedrală, vom aminti că poate și ea a fost zguduită de cutremurul din anul 1727 și că în mod sigur pe la anul 1790 a suferit din pricina unui incendiu³³. O pisanie grecească din anul 1793³⁴ lasă să se înțeleagă că stricăciunile pricinuite desigur, și de aceste «rele întîmplări», a început să le dreagă mitropolitul *Filaret II al Ungrovlahiei* (1792—1793 ; m. 1794), la scurtă vreme după înscăunarea sa. Cum însă el chiar în septembrie același an, 1793, s-a retras din scaun, reparația catedralei a fost continuată și isprăvită de urmașul său în scaun, *Dositei Filitti* (1793—1810 ; m. 1826), așa cum iarăși se arată în textul unei alte pisanii românești, de astă dată, din 28 iulie 1799, reasezată în 1960—1962 la locul său, adică într-o nișă exterioară de

31. Vezi P. E. Miclescu, *op. cit.*, p. 17.

32. Ion D. Traianescu, *op. cit.*, p. 31—34 ; P. E. Miclescu, *op. cit.*, p. 35—36.

33. Cf. P. E. Miclescu, *Monumentele de pe Dealul Patriarhiei*, p. 19.

34. *Inscripțiile medievale ale României*, vol. I. Orașul București (1395—1800), redactor responsabil Alexandru Elian, București (Editura Academiei R. S. România), 1965, p. 307, nr. 253.

deasupra intrării principale în pridvor. În cuprinsul acesteia se precizează că acum «s-a învălit beserica den nou, tencuindu-se afară peste tot» și «înfrumusețându-se și înlăuntru cu icoane și altele ce se văd»³⁵.

Poate că reparația de față n-a fost prea cuprinzătoare, căci numai după 35 de ani, «la leatu 1834», — precum se spune într-o a treia pisanie din 1 aprilie 1839³⁶ —, «răposatul mitropolit Grigorie, văzînd-o (catedrala mitropolitană) cu totul învechită, povățuit de rivnă, a început toată preînnoirea ei». Acesta însă, murind la 22 iunie 1834, lucrările pornite de el au fost duse mai departe de ocîrmuirea mitropolitană ce i-a urmat, alcătuită din episcopii Neofit de Rîmnic (m. 1850), Ilarion de Argeș (m. 1845) și Chesarie de Buzău (m. 1846), — ajutată simțitor de domnitorul de atunci al Țării Românești, Alexandru Ghica (1834—1842).

Reparația de față, inițiată de mitropolitul Grigorie Dascălul (1823—1834), a fost cu adevărat o «preînnoire», căci ea a pricinuit arhitecturii catedralei mitropolitane și o seamă de «grave transformări». Acum acesteia i s-a refăcut învelitoarea, aducîndu-i-se unele schimbări, i s-a modificat pridvorul — înălțîndu-i-se cornișa și închizîndu-i-se cu gemelici spațiile dintre coloane și cu pridvorașe cele trei intrări —, i s-a stricat vechea cornișă dințată, înlocuindu-se cu una neoclasică și i s-au lărgit ferestrele, încadrîndu-se, în exterior, cu rame de piatră sculptată. În același timp, pe tot cuprinsul, în interior, i s-a făcut o nouă zugrăvire, executată de vestitul zugrav al vremii Nicolae Polcovnicul, i s-au lucrat din lemn o altă tîmplă și un nou mobilier, i s-au desființat stîlpii ce despărțeau naosul de pronaos și s-a pardosit cu dale de piatră, înlăturîndu-se, totodată, pietrele de mormînt existente atunci în biserică. Tot acum, pe dinafară s-au zugrăvit firidele de pe fața vestică a pridvorului, s-a acoperit cu vopsea de ulei briul de piatră împletită, ce înconjura sfîntul lăcaș, și s-a construit o veșmîntărie alipită altarului, în partea de sud.

Această restaurare, dimpreună cu meremetisirile ce au trebuit să se mai facă bisericii în urma cutremurului din 11 ianuarie 1838, care-i pricinuiseră stricăciuni, a luat «săvîrșire» la 1 aprilie 1839. Cu acest prilej, iarăși în interior, pe peretele vestic al pronaosului, s-a «pictat» o pisanie în limba română, prin care se veșnicea acest moment din viața catedralei, care pisanie însă azi nu se mai păstrează.

A doua zi, 2 aprilie 1839, în Duminica Tomii, din îndemnul domnitorului Alexandru Ghica, preînnoita biserică mitropolitană s-a resfințit cu fastul îndătinat³⁷.

Pentru că se făcu amintire despre *pietrele de mormînt* din catedrală, vom menționa că în cursul vremii aceasta n-a fost numai «gropniță a arhierieilor mitropoliei», ci și loc de îngropare pentru ctitori și alți binefăcători ai ei. Aici s-au înmormîntat: cel de al doilea ctitor: Radu Vodă Leon și soția sa Luchia Doamna, doi gineri și două fiice — Stanca și Safta —, ale lui Constantin Vodă Brîncoveanu (m. 1714), două

35. *Ibidem*, p. 307—308, nr. 254.

36. Preotul George I. Gibescu, *op. cit.*, p. 31—32; Ion D. Traianescu, *op. cit.*, p. 18—21; (Pr. George I. Negulescu), *op. cit.*, p. 282—283.

37. Pentru reparația de față a Catedralei mitropolitane, să se vadă: Preotul Nicolae Șerbănescu, *Scurt istoric al Catedralei Patriarhiei Române*, în «B.O.R.», LXXVI, 1958, nr. 9, p. 833—837.

din soțiile lui *Nicolae Vodă Mavrocordat* (m. 1730) : *Casandra* și *Pulheria*, fiul acestuia *Șerban* voievod, *Constantin Mihai Racoviță* voievod (m. 1764) și alte doamne și beizadele domnești ; mitropoliții țării : *Teodosie* (m. 1708), *Mitrofan* (m. 1719), *Daniil* (m. 1731), *Ștefan II* (m. 1738), *Neofit I* (m. 1753), *Filaret I* (m. 1760), *Grigorie II* (m. 1787), *Cosma* (m. 1792), *Dionisie Lupu* (m. 1831), *Grigorie Dascălul* (m. 1834 ; în 1841 a fost reînhumat la Căldărușani), și *Neofit II* (m. 1850) ; o seamă de episcopi și arhierei, precum și unii membri din familiile : *Crețulescu*, *Ghica*, *Văcărescu*, *Racoviță*, *Bălăceanu*, *Corbeanu*, *Tufeanu* ș.a., care, desigur, în vreun fel, vor fi ajutat sfântul lăcaș. Parte dintre mormintele acestora au fost în biserică, în pronaosul lărgit, iar parte în jurul ei, așa că în preajma Catedralei noastre patriarhale, sub nivelul actual de călcare, se află un adevărat cimitir, cu urmările ce decurg dintru aceasta.

Mai mult ca sigur, aproape toate aceste locuri de îngropare au avut deasupra pietre funerare cu inscripții și cu podoabe sculptate, dar dintre ele la locurile lor nu se mai află azi mai nici una ³⁸.

Se pare că pe locul său de dinafara bisericii, — înspre partea proscomidiarului —, a rămas numai monumentul funerar al mitropoliților *Teodosie* (m. 1708) și *Ștefan* (m. 1738) și poate că și al altora, «restaurat», se afirmă, în anul 1875 de mitropolitul primat *Calinic Miclescu* (m. 1886) și fixat poate chiar acolo unde se aflase mai înainte. De asemenea, la ultima reparație din 1960—1962, în soclul părții de sud a bisericii, poate acolo unde a fost «groznița arhiereilor», s-a incastrat mica piatră funerară a mitropolitului *Daniil*, înnoitorul paraclisului mitropoliei, decedat la 11 decembrie 1731.

Dislocarea celorlalte pietre funerare, se crede, s-a făcut în timpul reparației bisericii mitropolitane din anii 1834—1839, când, precum s-a arătat, i s-a «înnoit» și vechea pardoseală, înlocuindu-i-se cu dale de piatră. Cercetări de mai apoi, au dovedit că unele dintre acestea — «potrivite» după nevoie ; în realitate stricate —, au fost nefolosite la înălțarea cornișei bisericii, și ea modificată cu acel prilej, și la alte diverse construcții de pe «Dealul Patriarhiei».

Restaurările din anii 1932—1935 și 1960—1962 ale bisericii patriarhale n-au putut duce decât numai la recuperarea a câteva dintre ele — unele cu stricăciuni însă. Celelalte au dispărut și prin aceasta cercetătorii trecutului nostru au fost și sînt lipsiți «de prețioasele informații istorice», pe care, de bună seamă, le conțineau inscripțiile lor ^{38 bis}.

În zilele noastre, după ce în anul 1925, Catedrala mitropolitană a devenit Catedrală patriarhală, în partea dreaptă a pronaosului ei au fost înmormîntați mai întii primii doi și apoi cel de al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, adică *Miron Cristea*, în anul 1939, *Nicodim Munteanu*, în anul 1948 și *Iustin Moiescu* în anul 1986. În anul

38. Pentru aceste morminte, vezi : C. E(rbiceanu), *Săbornicul sau pomeanicul Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, în «B.O.R.», XIV, 1890—1891, p. 66—68 ; *Nicolae Stoicescu*, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 245—246.

38 bis. Cf. *Emanoil Haği Mosco*, *Reînnoirea Mitropoliei din București*. *Vechi prăvălii*, București, 1936 (Extras din ziarul «adevărul» nr. 16037 din 6 mai 1936), p. 9—10.

1948 celor dintii li s-au pus peste morminte lespezi de marmură, cu inscripții și podoabe florale și vegetale, inspirate din asemenea dăltuiri în piatră din epocile lui Constantin Brîncoveanu — cea a patriarhului Miron —, și Ștefan cel Mare — cea a patriarhului Nicodim. Piatra mormintală a patriarhului Iustin Moisescu, decedat la 31 iulie 1936, în timpul când se scriu acestea, este încă în lucru.

În vremea când se făcea restaurarea Catedralei mitropolitane, începută în anul 1834 de mitropolitul Grigorie Dascălul, s-a purces și la «*infrumusețarea și urbanizarea*» Dealului Mitropoliei, deschizându-se din malul Dîmboviței spre clopotnița lui Brîncoveanu de pe Deal, un «bulevard», străjuit de castani și salcîmi, care, apoi, de cealaltă parte a colinei, înspre apus, avea să coboare în drumul Filaretului (azi strada 11 Iunie). Totodată s-au amenajat grădini pe coasta dealului și una dintre podoabele acestora, a fost «*Ceasornicul de soare*». Acesta era așezat pe un soclu de marmură albă, împodobit pe una din fețe cu stema Țării Românești și la amiază «slobozea» un tun «mititel» indicînd ora oficială. A funcționat pînă în preajma primului război mondial, cînd «a amuțit pentru totdeauna». O parte din pedestălul său de marmură albă, se mai poate încă vedea în grădina palatului patriarhal, în preajma locului unde în 1959, precum se va vedea, s-au fixat cele trei cruci de piatră — «Troita» — adică pe partea dreaptă a aleii, cum se vine dinspre strada Bibescu Vodă.

De infrumusețările dealului, aci amintite, a purtat grijă Mitropolia, ele aflîndu-se pe vatra ei³⁹.

Cu toate transformările ce i se făcuseră în anii 1834—1839, Catedrala mitropolitană a continuat să fie unul din «mărețele și strălucitele» monumente ale Bucureștilor, și, în același timp, dimpreună cu clădirile din preajma ei și cu dealul din jur și un punct de atracție deosebită pentru vizitatorii orașului. Din această pricină, ea a fost cercetată de aproape toți călătorii ce au trecut și prin Capitala țării noastre. Unul dintre aceștia: francezul *Bellanger*, în 1836, arăta că mitropolia avea trei clopotnițe, care-i dădeau înfățișare de fortăreață, că era înconjurată de o mare curte închisă, că biserica ei era în formă de cruce și învelită cu «tinichea» vopsită în verde, că intrarea-i principală era precedată de un pridvor, împodobit pe dinăuntru și pe dinafară cu picturi, că avea naos în formă de patruleter «perfect» și că «altarul și iconostasul erau aurite bogat, acoperite cu încrustațiuni «curioase» și încărcate cu tablouri, arabescuri și stucaj».

Un an mai tîrziu, în 1837, rusul *A. Demidov* preciza că Mitropolia are două porți trainice cu clopotnițe deasupra, care, în trecut, serveau și ca turnuri de apărare, că biserica avea trei (sic!) turle elegante, un pridvor bogat zugrăvit, în față, multe icoane aurite în interior și o timplă cu ornamente «de cel mai frumos efect».

39. George Potra, «*Infrumusețarea și urbanizarea Dealului Mitropoliei*», în «Din Bucureștii de altădată», București (Editura Științifică și Enciclopedică), 1981, p. 76—92.

În anul 1839, doi *scoțieni*, trecînd prin București și vizitînd și mitropolia, găseau că biserica acesteia este «strălucită și foarte arătoasă pe dinlăuntru, poleită peste tot, cu picturi foarte bogate și numeroase și cu un candelabru mare de argint» și că avea un pridvor «minunat» cu zugrăveli «pompoase».

Și italianul *Zanelli*, vizitînd în 1841, catedrala mitropolitană, nota că ea avea «o înfățișare elegantă, cu trei (sic!) turle frumoase și cupolă acoperită cu tablă verde» și, în față, un pridvor «elegant», zugrăvit «de curînd în frescă»⁴⁰.

În sfîrșit, în 1846, eruditul cărturar rus *Porfirie Uspenschi*, cercetînd și el catedrala noastră mitropolitană o găsea «luminoasă și modestă», fiind «zugrăvită limpede, dar fără gust». Zugrăveala ei, socotea el, se aseamăna cu cea a bisericilor atonite cu care se «potrivea și în arhitectură; afară de pridvor». Remarca, totodată, tabloul votiv al catedralei, schimbînd, cred, însă, numele mitropolitului Ștefan în Mitrofan⁴¹.

Alături de aceștia, în același secol al XIX-lea, o seamă de pictori, fotografi, gravori, litografi ș.a., printre care și *Raffet*, *Preziosi*, *Szathmari*, *Angerer*, *N. Barabas*, *C. Danielis*, prin desene, gravuri, acuarele, litografii, fotografiile ș.a., au immortalizat imaginea Catedralei noastre mitropolitane și a dealului ei și prin lucrările lor artistice, ea, dimpreună cu cele din jur, inclusiv colina pe care se află — și, accentuăm, cu toate acestea —, a pătruns și a rămas în conștiința vizitatorilor, cercetătorilor și oricărora acestea — lucrările artiștilor — le-au căzut sub ochi. Numai într-o asemenea ambianță specifică, toți aceștia au putut și pot s-o recunoască și să-i dea cinstea ce i se cuvine.

*

Amintind că în anii 1858 și 1883 — mai cu seamă în 1858, cînd, în scopul aci arătat, s-au dărîmat cea de a doua curte a mitropoliei — dinspre strada 11 Iunie —, și mare parte din incintă —, s-a proiectat — fără urmări practice, însă — zidirea, tot pe acest deal, a unei noi catedrale mitropolitane mai încăpătoare⁴², vom menționa că «ușoare» reparații și îmbunătățiri, s-au mai făcut bisericii mitropolitane și în timpul păstoriei mitropoliților primați: *Nifon* (1850—1875), *Calinic Miculescu* (1875—1886), *Iosif Gheorghian* (1886—1893; 1896—1909) și *Conon Arămescu-Donici* (1912—1919; m. 1922). Sub primul s-a construit aripa de răsărit a palatului mitropolitan — existentă și azi, cu oarecare modificări însă —; sub urmașul său, *Calinic*, s-a făcut «marchiza de la scara principală» a acestuia, și s-au realizat unele îmbunătățiri la localul «Adunării Obștești», aflat în încăperile de pe latura de sud a incintei reședinței mitropolitane, iar sub *Iosif Gheorghian* s-a rețornat și s-a instalat la locul său, în 1888, clopotul cel mare al mitropoliei — «al cărui sunet «odinioară» făcea «fala Capitalei noastre»⁴³ s-a reamenajat, în 1904 «sala de recepție» a palatului mitropolitan și s-a învelit catedrala cu tablă de aramă, făcîndu-i-se și alte mici reparații⁴⁴.

40. Pentru aceste vizite, să se vadă: Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 242—243.

41. Vezi Gheorghe G. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947, p. 367—368.

42. Vezi Preotul Niculae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 837.

43. *Ibidem*, p. 839 (cu bibliografie).

44. Pentru aceste «ușoare» reparații, să se vadă: *ibidem*, p. 837—841.

Tot în timpul acestuia din urmă, în anii 1907—1908, cu asentimentul Mitropoliei, desigur, pe locul fostelor încăperi de pe latura sudică a incintei acesteia, folosite de Adunarea Obștească, s-a construit, după planurile arhitectului I. Maimarolu, un «vast edificiu circular» — azi Palatul Marii Adunării Naționale —, a cărui somptuoasă siluetă se integrează perfect imaginii Dealului Patriarhiei cu toate cele ce se află pe el — cu care bucurătenii sînt familiarizați de secole —, încît pentru aceștia, cupola palatului și turlele catedralei și paraclisului patriarhal, nicidecum nu ar putea fi concepute într-un alt fel, decît numai împreună⁴⁵.

*

La cîțiva ani după sfîrșitul primului război mondial, din partea șefului de atunci al Statului nostru s-a făcut propunere pentru ridicarea unei «Catedrale a Neamului» și ceva mai apoi, în toamna lui 1927, chiar s-a pus piatra de temelie a acesteia pe un loc situat pe la jumătatea pantei dinspre strada Bibescu Vodă a «Dealului Patriarhiei», deci tot pe străvechea «Colină a Podgorenilor», pe care în 1656—1658, Vodă Constantin Șerban Cîrnul își durase minăstirea. Cu toate că se săvîrșise și o asemenea ceremonie, cu toate că problema ridicării unei «Catedrale a Neamului» s-a tot dezbătut pînă prin zilele celui de al doilea război mondial, totuși, cum se știe, o asemenea catedrală nu s-a înălțat în București⁴⁶.

În acest caz, ctitoria lui Constantin Vodă Șerban a rămas în continuare «maica tuturor bisericilor Valahiei» și cum în anul 1925 Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rang de Patriarhie, din acel moment și ea a devenit «Catedrală patriarhală», așa cum este și acum. În această situație, ea a ajuns și simbol al unității spirituale a Ortodoxiei românești, căci în cadrul Patriarhiei noastre s-au concentrat, unificîndu-se, toate formele de administrație ecleziastică din România întregită.

Dar cum Catedrala patriarhală, înzestrată acum cu astfel de rosturi majore în mijlocul credincioșilor săi, din pricina anilor și vremilor vitregi, ce trecuseră peste ea, ajunsese «cu totul învechită» încît nicidecum nu mai putea corespunde situației ce i se crease, patriarhul *Miron Cristea* s-a hotărît să pășească la restaurarea ei. Dorind s-o readucă «la aspectul originar», el mai întîi a dispus să se facă studii și cercetări pentru o cît mai completă și științifică refacere a prețiosului monument.

Pînă să se săvîrșească acestea, în anul 1931, Primăria Capitalei a făcut o nouă sistematizare a «Dealului Patriarhiei», deschizînd o largă alee, — cu două «benzi» —, spre strada Bibescu Vodă. Cu acest prilej s-au desființat încăperile ce mai rămăseseră pe latura de est a incintei Catedralei patriarhale, păstrîndu-se însă aici — la stăruința profesorului Nicolae Iorga, președintele Comisiunii Monumentelor Istorice — clopotnița lui Constantin Vodă Brîncoveanu, din 1698.

În anul 1932, încheindu-se cercetările științifice, mai sus semnalate, biserica patriarhală a fost închisă și, sub supravegherea fostei Comisiuni a Monumentelor Istorice, s-a început restaurarea ei «în întregime, atît pe dinăuntru, cît și pe dinafară». Lucrările au durat pînă în anul

45. Grigore Ionescu, *București, Ghid istoric și artistic*, București, 1938, p. 255—258; P. E. Miculescu, *op. cit.*, p. 21, 28.

46. Cf. Preotul Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 841.

1935 și în cursul lor s-a redeschis pridvorul și i s-au zugrăvit coloanele, interiorul și nișele din părțile superioare ale celor trei fețe superioare, iar în biserică s-au introdus încălzire centrală și lumină electrică, s-a dat jos toată tencuiala, s-a făcut o nouă zugrăveală «in fresco» — executată, ca și cea din pridvor — de pictorul *Dimitrie Belizarie* — s-au înnoit mobilierul și pardoseala și s-a înlăturat cafasul corului. În afară de acestea, în exterior bisericii i s-a adăugat de jur împrejur, un soclu de piatră naturală și i s-au «destupat» ferestrele turlilor.

Se făcea, astfel primul pas pentru readucerea ctitoriei lui Constantin Vodă Șerban la forma de început. Și într-adevăr prin lucrările ce i s-au făcut cu această ocazie — înlăturându-se și unele adaose —, ea — altfel zis, Catedrala noastră patriarhală —, din punct de vedere arhitectonic, în mare parte, și-a recăpătat «înfățișarea originală».

Ca un nou ctitor, la moartea sa, întimplată la 6 martie 1939, patriarhul Miron Cristea a fost înmormântat în partea dreaptă a pronaosului înnoitei sale catedrale, în care încă din luna *august 1936* începuse a se sluji ⁴⁷.

Odată cu restaurările de la biserică, s-a lucrat și la Palatul patriarhal, unde, în colțul dinspre nord-vest, s-a adăugat un încăpător corp, construit în anii 1932—1935, prin stăruința aceluiași patriarh Miron Cristea, după planurile arhitectului profesor *G. Simota*. Această nouă aripă a palatului cuprindea sala tronului; paralelă cu mai sus-amintita sală de recepție, un larg hol la intrare, birouri, apartamentul patriarhului, culoare, cămin arhieresc, bibliotecă ș.a. ⁴⁸.

Cum nici restaurarea din vremea patriarhului Miron Cristea nu reușise întru totul să readucă la «aspectul originar» Catedrala patriarhală, acest lucru a încercat să-l realizeze cel de al doilea urmaș al său, patriarhul *Justinian Marina* (1948—1977), care a îndreptat către Sfântul lăcaș o atenție deosebită. În anul 1952 i-a îmbogățit interiorul cu un cafas pentru cor, fixat pe stâlpi, lângă peretele vestic al pronaosului, iar prin anul 1959, urmărind «reconstituirea arhitecturii originare» a monumentului, de comun acord cu Direcția Monumentelor Istorice, a dispus întocmirea, de către specialiști, a unei documentații științifice, pentru restaurarea lui într-o formă cât mai apropiată de cea dintru început. Un an mai târziu, în 1960, ampla documentație a fost gata și s-a trecut la restaurare. Aceasta a durat pînă în anul 1962 și în timpul ei s-au consolidat temeliiile bisericii, și, în exterior, pe cît a fost posibil, i s-a dat aproape integral, forma pe care o avusese în secolul al XVII-lea. În acest scop, i s-au făcut însemnate modificări la acoperiș — înlăturin-

47. Vezi Marin Predescu, *Redeschiderea Catedralei Sfintei Pătriarhii* (autorul nu arată și data de zi, în care a avut loc solemnitatea), în «Apostolul» (București), XIII, 1936, nr. 15—16 (1—31 august), p. 214—216.

48. Pentru cele lucrate la Catedrală și palatul patriarhal cu prilejul restaurării inițiată de patriarhul Miron, să se vadă textul pisaniiilor puse cu această ocazie și la unul și la altul din edificiile aci menționate.

du-i-se adăosele și restabilindu-i-se panta — la turle și la bazele lor. S-a învelit din nou cu tablă de plumb și i s-a refăcut cornișa originală. I s-a coborât cornișa pridvorului la nivelul inițial, s-au înlăturat zugrăvelile exterioare ale acestuia și s-au scos și pus în valoare cele trei calote de pe acoperiș. În exterior, s-au pus traforuri la ferestrele turlelor, s-a tencuit în întregime, cu o «compoziție cât mai apropiată de cea a (tencuielilor) de epocă», au fost dați la iveală și s-au fixat bumbii și nasturii de ceramică smălțuită, s-a completat și consolidat soclul de piatră din jur, asigurându-i-se o mai bună ventilație și s-a desființat veșmintăria adăugată în secolul al XIX-lea. În interior, între altele, s-a spălat fresca lui Dimitrie Belizarie, s-a zugrăvit la locul ctitorilor chipul patriarhului Justinian și s-au fixat în timplă patru icoane mari, lucrate în tehnica email la Atelierele Institutului Biblic al Patriarhiei Române.

O seamă de îmbunătățiri s-au făcut catedralei patriarhale și în timpul păstoririi patriarhului Iustin (1977—1986). În anii 1982—1983, de pildă i s-a spălat din nou, i s-a completat și consolidat întreaga pictură, i s-a poleit catapeteasma și i s-a pus o nouă pardoseală din plăci de marmură. În exterior i s-a înnoit complet, din dale de piatră naturală, trotuarul din jur și treptele scării din față.

*

Patriarhul Justinian și-a îndreptat atenția și către alte monumente de pe Dealul Patriarhiei, și către însăși reședința sa. Între anii 1956 și 1958 a pus să se refacă etajul *clopotniței* lui Brîncoveanu din 1698 care fusese dărîmat de cutremurul din 26 octombrie 1802. Prin această completare, monumentul și-a recăpătat «frumoasele proporții», situîndu-se astfel «în rîndul exemplarelor celor mai reușite de acest tip de construcții din epoca brîncovenească». În încăperea de sus, refăcută, au fost «așezate» clopotele Sfintei Patriarhii, inclusiv cel mare, amintit mai sus, care la folosire sînt acționate electric.

Minunatului paraclis al Patriarhiei, patriarhul Justinian a pus de i s-a făcut turlă nouă, în locul celei care dispăruse după anul 1866, poate la vreun cutremur.

Palatului patriarhal, în timpul păstoriei aceluiași înalt ierarh, i s-au făcut «ușoare reparații și îmbunătățiri», i s-a amenajat curtea interioară, fixîndu-se în mijlocul ei o statueta a Sfîntului Ioan Botezătorul, i s-a pus o frumoasă ușă de stejar sculptat la intrarea către birouri, demnă de cea mai înaltă instituție ecleziastică din țară, i s-a sporit spațiul pentru bibliotecă, i s-a îmbogățit inventarul prin înființarea în cuprinsul său a unui cămin arhieresc și i s-au împodobit pereții holului principal, ai săliței de la paraclis, ai sălii de recepție și ai sălii tronului cu o seamă de picturi, majoritatea în frescă. În hol, în afară de scena Pogorîrii Sfîntului Duh, aflată pe calotă, s-au zugrăvit cîteva episoade caracteristice din trecutul Bisericii Ortodoxe Române, printre care momente din viața unor sfinți români și din a celor ale căror sfinte moaște se află în țara noastră, apoi sinodul de la Iași din anul 1642, uciderea lui Vodă Constantin Brîncoveanu și a fiilor săi la Constantinopol, în 1714, aruncarea mitropolitului Antim Ivireanu (1708—1716) în apele fluviului

Marița și distrugerea mînăstirilor ortodoxe românești din Transilvania în a doua parte a secolului al XVIII-lea. În sălița de la paraclis, pe peretele vestic, pe al cărui fundal se profilează silueta Catedralei noastre patriarhale, ca simbol al unității românilor, s-a zugrăvit un tablou intitulat : «Stropirea cu aghiasmă», în care personajul central este Mihai Viteazul, făuritorul primei Uniri a celor trei țări românești, însoțit de familia și curtea sa. Pe spațiile de pe ceilalți pereți s-au zugrăvit : intrarea acestui voievod în Alba Iulia la 1 noiembrie 1599, unele momente din timpul stăpînirii sale acolo și scene prilejuite de disputa dintre catolici și ortodocși, «asupra credinței celei adevărate», purtată tot atunci în capitala Transilvaniei. În sala de recepție s-au zugrăvit chipurile a douăzeci de ierarhi de pe tot întinsul românesc, care s-au distins prin activitate pastorală, culturală, patriotică și socială, iar în sala tronului, unde se afla deja o pictură înfățișînd «Proclamarea Unirii de la Alba Iulia» la 1 decembrie 1918, s-a mai pictat pe pînză scena reîntregirii Bisericii românești din Transilvania, în anul 1948.

Precum se poate observa, toate aceste zugrăveli cu subiecte luate mai ales din trecutul nostru bisericesc sînt menite a da vizitatorului și o succintă imagine asupra unității de totdeauna a poporului român⁴⁹.

Din anul 1959, în partea de nord a curții Catedralei patriarhale ființează și o *troiță*. Aceasta constă din trei cruci de piatră — una mai mare, la mijloc, în poziție verticală și alte două mai mici, așezate simetric, de o parte și de alta, ușor aplecate înspre aceasta —, care au fost aduse aici din Parcul Libertății. Crucea cea mare, zisă a lui *Petru Vodă Cerceț* (1583—1585) domnul Țării Românești este din anul 1584 și provine din satul Sălătruc-Argeș, cea din dreapta este din anul 1617, din vremea lui *Alexandru Vodă Iliș* (1616—1618), și a fost ridicată atunci de logofătul Stoica și de soția sa Neacșa, iar cea din stînga este din anul 1644, «din zilele» lui Matei Basarab (1632—1654). Toate trei au inscripții și podoabe măiestrit dăltuite în piatră⁵⁰.

*

Acestea sînt «datele generale, privind evoluția în timp» a Catedralei și reședinței patriarhale din București, acum la împlinirea a 331 de ani, de cînd li s-a pus piatra de temelie și a 319 ani de cînd ele, oficial, au devenit «mitropolie» și, respectiv, sediu al primei instituții bisericești din Țara Românească și mai apoi din însăși întreaga Romînie.

Restaurarea din anii 1960—1962 a izbutit «să restituie» catedralei Patriarhiei noastre «proporțiile armonioase și expresia plastică», avute

49. Pentru toate cele săvîrșite la Catedrala și reședința patriarhală din București în timpul păstoriei patriarhului Justinian, să se vadă : Victor Brătulescu, *Lucrări de restaurare și împodobire la Catedrala și Palatul patriarhal*, în «B.O.R.», LXXIX, 1961, nr. 1—2, p. 119—147 ; P. E. Miculescu, *Monumentele de pe Dealul Patriarhiei*, pass.

50. Pentru inscripțiile lor, vezi : *Inscripțiile medievale ale Romîniei*, vol. I, *Orașul București*, p. 305—306, nr. 249, 250, 251 (cu bibliografie).

dintru început. Prin aceasta, ea se ridică «din nou la locul ce i se cuvine printre mărturiile deosebit de valoroase ale culturii feudale din Țara Românească de la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea» și totodată contribuie «la cunoașterea caracterelor specifice creației arhitecturale, corespunzătoare acelei importante perioade din trecutul istoric al artei noastre» religioase⁵¹.

De aceeași remarcabilă valoare se bucură și monumentele din jur, cite au mai rămas în ființă din complexul monastic al lui Vodă Constantin Șerban Cîrnul, care, cu adăugirile de rigoare, așa cum desigur s-a rînduit în anul 1668, servesc ca reședință pentru primul arhipăstor al țării.

Ajunsă Catedrală mitropolitană și apoi patriarhală, ctitoria voievodului, aci pomenit, a văzut slujind la altarul său alese fețe ierarhice ale Ortodoxiei: patriarhi, mitropoliți, episcopi ș.a., a fost martoră la mărețe solemnități de înscăunare de vlădici ungrovlahi și patriarhi ai României, la care, uneori, au fost de față soli din întreaga lume creștină, a asistat la numeroase hirotonii de arhierei nu numai români — din cuprinsul său, al Mitropoliei, și din Transilvania —, ci și străini din cealaltă lume ortodoxă, așa cum se arată în «Condica Sfintă» a Mitropoliei Ungrovlahiei, și a fost cercetată cu evlavie și răbdare — o spunem din nou —, mai cu seamă la praznicul Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, de o imensă masă de credincioși. Mulți dintre aceștia, mai cu seamă străini, au rămas în minte cu frumusețea celor văzute și întilnite și, în același timp, și cu imaginea ei, a minunatei noastre Catedrale. De aceea la noi treceri prin București de multe ori unii dintre ei au venit și încă vin și aici pe dealul din centrul lui — pe «Dealul Patriarhiei» — să mai admire cel puțin o dată splendoarea monumentelor aflate pe el și să se roage.

Aceasta este Catedrala Patriarhiei noastre, care, dimpreună cu cele încă în ființă din jurul său și cu dealul umbrat în parte de copaci seculari, alcătuiește «o grupare de un pitoresc fără pereche», ce de aproape trei secole și jumătate, «s-a înrădăcinat adînc în mintea și sufletele generațiilor trecute» și a celei de astăzi. În plus, toate acestea dau Capitalei României «o siluetă particulară și o fizionomie proprie» pe care locuitorii ei doresc să le aibă întotdeauna înaintea ochilor cu frumusețea și cu rostul pe care ele le-au avut și le au. Căci, cu adevărat s-a spus că bucureștenii aproape că nu-și pot închipui «urbea» lor «fără această podoabă firească și artistică a ei, care, ca o adevărată acropolă a noastră, predomină orașul din înălțimea sa și farmecă privirea prin înfățișarea ei bătrînească, evocînd poezia vremilor apuse»⁵².

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

Noiembrie, 1987

51. Cf. P. E. Miculescu, *op. cit.*, p. 37.

52. Cf. Ioan D. Traianescu, *Metropolia din București*, p. 1.

ELISAVETA ZUGRĂVIȚA. ELEMENTE BIOGRAFICE ȘI MANUSCRISUL INEDIT AL UNEI POEZII

Prin mijlocirea d-nei Melania Munteanu ne-a parvenit manuscrisul inedit al Elisavetei Zugrăvița, intitulat *Cîntare la Adormirea Maicei Domnului*. El aparține mamei sale, d-na Maria Munteanu, născută în 1903, care îl are de la propria sa mamă, Maria Apolzan, (1873—1956), ambele locuind în Săliștea (jud. Sibiu). Cea din urmă, rămasă văduvă de tinărară, făcea prescurile necesare liturghiilor din cele trei biserici ale satului, conform unei tradiții cunoscute ce încredințează această sarcină unei văduve. Elisaveta Zugrăvița viețuia într-o casă învecinată bisericii din Gruî și își petrecea mai toată ziua în lăcașul amintit; este de presupus că cele două s-au apropiat; așa se explică de ce Maria Apolzan o va fi rugat pe zugrăviță să-i copieze și ei *Cîntarea* cu pricina. D-na Melania Munteanu își amintește că, în copilăria sa, băieții și fetele satului erau înzestrați, în preajma sărbătorilor de Crăciun, cu stele mici din hîrtie colorată tocmită de zugrăvița Elisaveta. Cine a fost aceasta?

Zugravul Ion Morar (1815—1890), numit și Ion al Marinței, originar din Săsciori, ucenic al iconarului Toma Poienaru din Laz, al treilea — cronologic vorbind — din «dinastia» pictorilor pe sticlă din acest sat de pe Sebeș, toți din aceeași familie, cea din urmă reprezentantă — Maria Poienaru-Diac, încă în activitate creatoare în 1973 —, Ion Morar — la care revenim — a studiat trei ani pictura la Viena. Două portrete în ulei ieșite din mîna sa îl reprezintă pe preotul Ioan Breazu (lucrarea se găsește în firida bisericii din Laz și se pare că a fost executată după moartea acestuia, și pe preotul Damian Moga (uleiul e în stăpînirea Luciei Opincaru, din satul Săsciori). Cu toate sacrificiile preotului Ioan Breazu — el l-a susținut moralmente și cu bani în timpul acelor studii în capitala imperiului și la îndemnul lui a plecat Ion Morar —, țăranul pictor de șevalet, revenit în Laz, nu și-a putut cîștiga pîinea cu această artă ce se adresa altui gust decît cel a sătenilor. În criză financiară, reveni iar la icoanele pe glajă. Dar nici acestea nu se dovediră rentabile pe teritoriul stăpînit din punct de vedere artistic de familia Poienaru. Nu-i rămăse altceva de făcut decît să-și caute un sat fără concurență, în caz contrar neîntrezărind cum și-ar putea împăca nevoile vieții cu aspirațiile sufletului. Alese actuala comună Săliște. Aici, datorită prelungirii creației sale prin cele două fiice ale lui, izbuti să înscrie numele micii localități din Mărginime în istoria artelor plastice românești, ca centru al unei școli de icoane pe sticlă cu durată limitată. Poate că altul ar fi fost destinul satului dacă soții Constantin Boghină n-ar fi părăsit Săliștea ca să se îndeletnicească tot cu zugrăvirea sticlei, la Brașov. Iuliana și Dumitru Dancu, din a căror monumentală lucrare, *Pictura țărănească pe sticlă*¹, ne informăm pentru aceste aspecte biografice și istorice, caracterizează opera lui Ion Morar ca puternic influențată de stilul baroc și al Renașterii, cunoscute de la Viena, sugestii ale picturii culte ce îi fac lucrările distincte între cele uzuale genului iconarilor transilvăneni. El este și autorul frescelor de la biserică din Gruî-Săliște (1873).

1. București, Editura Meridiane, 1975.

Însă se pare că nu era singurul producător de pictură în Săliște. Onisifor Ghibu, sub pseudonimul N. Foișor, a publicat cu mult mai de vreme un articol: *Pictorul Ioan Morariu*¹, unde specifică: «În părțile Săliștii e cunoscută pictura lui Vasile Muntean od(din) Săliște, care a pictat la 1771, o icoană frumoasă de la biserica din Cocova, iar la 1792



Evangelistul Luca — miniatură de Picu Pătruț

praporul minăstirii Sibiului. Tot el a pictat, la 1801, icoana cu Sfinta Troiță din biserica cea mare de la Poiana. La anul 1771 a pictat Biserica din Cacova zugravul Ioan Pop din Făgăraș, care a mai zugrăvit și alte biserici. Pe la 1820 a pictat câteva icoane de la biserica lui Gruiu (Săliște) «Smeritul zugrav Ioan Pop din Săliște», care a pictat, la 1796, și o cruce de pe pristol, care se află astăzi în proprietatea zugrăviței Elisaveta Morariu din Săliște».

Astfel am revenit în casa Morarilor. Să privim puțin icoanele realizate de cele două surori. «Fiicele iconarului, Emilia (1861—1931) și Elisaveta (1866—1939) au continuat meșeria tatălui lor, diminuând însă calitatea printr-un colorit neacordat, adesea strident. Nereușind să deseneze tronurile, coroanele, coloanele, broderiile veșmintelor și multe altele, iconărițele au căutat să suplinească migala desenului printr-o țesătură de linii care nu mai respectă forma. De la zugrăvițele Morar s-au

1. În «*Telegatul Român*», nr. 115—116, 1905.

păstrat și multe troițe, în Săliște și în satele din jur»². Se mai socotește că ele s-ar fi ajutat cu șabloanele lui Ion Morar. Ne întrebăm dacă troița de la răscrucea drumului către biserica din Gruși și a drumului către «mănăstirea» (paraclisul) Foltea — cum e numită local — din fața casei Mariei Apolzan, nu este tot lucrarea Elisavetei Zugrăvița, deși tradiția din familia Munteanu nu reține cui se datorează pictura ei.

Cercetătorii Iuliana și Dumitru Dancu adaugă despre cei trei Morar:

«Icoanele lor pe sticlă au cunoscut o largă răspândire în satele din vecinătatea Săliștei, în cele de către munte (Galeș, Tilișca Rod, Poiana, Jina și pînă la Valea Sebeșului), cit și în cele de cîmpie (Orlat, Gura Rîului, Poplaca, Rășinari, Fintinele, Sibiu, Săcele), dar nu și dincolo de Sibiu și Țara Oltului» (p. 115).

Dragostea Elisavetei Zugrăvița pentru biserică a făcut-o să păstreze cu pioșenie în memorie, pînă la anii săi din urmă, cîteva dintre melodiile religioase ale lui Picu Pătruț. Se știe că acesta a fost nu numai poet sacru, miniaturist, copist, transliterator, ci și imnolog. Se bănuiește că multe dintre cîntările bisericești populare îndrăgite în Săliște și împrejurimi au fost compuse de el. Se afirmă cu convingere că frumoasa cîntare pentru Florii, învățată de cei mai vîrstnici cîntă-



Sfîntul Ioan Botezătorul și Sfîntul Nicolae
— icoană pe sticlă — anonim, sec. XIX

erau elevi, în clasă, aparținea crîsnicului de pe vremuri. La fel și o cîntare de Bobotează, altele la Adormirea Maicii Domnului, de Sf. Nicolai, vii însă în satele Mărginimii (informație prof. Sebastian Șebu, de la Institutul Teologic din Sibiu). Datorită Elisavetei Zugrăvița, în arhiva Picu Pătruț, adunată de marele pedagog și patriot Onisifor Ghibu și moștenită de la fel de entuziastul său fiu Octavian O. Ghibu, există 5 melodii compuse de eclesiarhul Pătruț.

Să-i dăm cuvîntul lui Onisifor Ghibu însuși, singurul cu adevărat competent în toate cîte privesc biobibliografia lui Picu Pătruț. Cităm după un manuscris ce așteaptă să fie publicat, intitulat: *Privire generală asupra lui Picu Pătruț*. Cuprinde următoarele capitole: 1. *Prolegomene la un studiu asupra lui P. Pătruț* (10 pg.); 2. *Locul de obîrșie a lui P. Pătruț* (4 pg.); 3. *Picu Pătruț: Prezentare sumară* (3 pg.); 4. *Tabla analitică despre lucrările scrise ale lui P. Pătruț, originale, compilate și copiate*

2. Iuliana și Dumitru Dancu, *op. cit.*, p. 114—115.

(1 pg.); 5. *Picu Pătruț, imnograf și imnolog* (3 pg.); 6. *P. Pătruț miniaturist religios popular* (1 pg.); 7. *P. Pătruț — sculptor în lemn (xilograf)*; 8. *P. Pătruț, autor de «Mistere religioase»* (10 pg.); *P. Pătruț — teolog popular* (1 pg.); 10. *Copii după lucrările lui P. Pătruț* (2 pg.); 11. *Biblioteca lui P. Pătruț* (2 pg.); 12. *Correspondența lui P. Pătruț* (38 pg.); 13. *O datorie imperioasă zilelor noastre : Editarea operii lui P. Pătruț* (1 pg.).

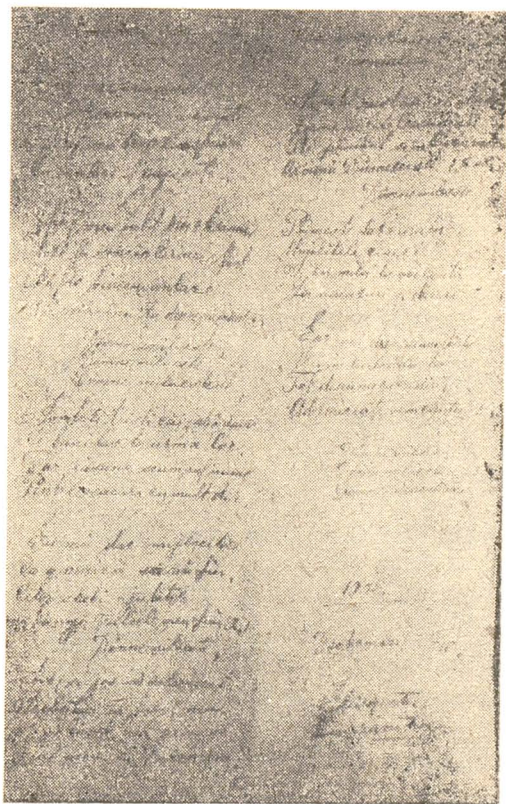
Iată textul pe care scotim util a-l face cunoscut în acest context:

«Odinioară melodiile «învățătorului Picu) erau foarte răspândite în poporul din Săliște și din satele vecine — în special Galeșul. Printre vechii cunosători ai lor amintesc pe Nicolae Pătruț, fratele lui Picu și pe mama mea, — în călugărie Anastasia Ghibu. Printre cunosătorii din vremurile mai apropiate amintesc pe Elisaveta Morariu Zugrăvița, Teodor Pătruț, nepot de frate al lui Picu, Ion Mărtin, fost criznic al bisericii celei mari, ca și Picu și Ilie Ghibu, fratele meu, după care a rămas și un volumaș copiat după versurile lui Picu.

Astăzi, se mai găsesc, pe ici pe colea, cunosători ai melodiilor lui Picu, fără să se mai știe că melodiile pe care le cântă sînt, în adevăr, ale acestuia. Amintesc printre ei pe Petru T. Pătruț, fiul lui Teodor Pătruț — neîntrecutul «Babu Toader» — strănepot de frate al lui Picu, — și Maria Șoima¹.

Țin să mai amintesc aci că, înainte cu vreo zece ani, învățătorul A. Bogdan de la școala primară din Săliște, a fixat, în urma stăruințelor mele, o serie de melodii ale lui Picu, pe note, după cîntarea Elisavetei Morariu — neuitata Lisaveta, zugrăvița». (*Picu Pătruț — imnograf și imnolog*, p. 3).

Avem în față și le publicăm pentru prima oară textele culese de la «Zugrăvița» cum își denumește învățătorul — ulterior profesorul de muzică — A. Bogdan informatoarea fără să ne dea certitudinea numelui ei :



Text autograf de Elisaveta Zugrăvița: «Cîntare la Adormirea Maicei Domnului» (16 decembrie 1915); manuscris al Mariei Munteanu — Săliște

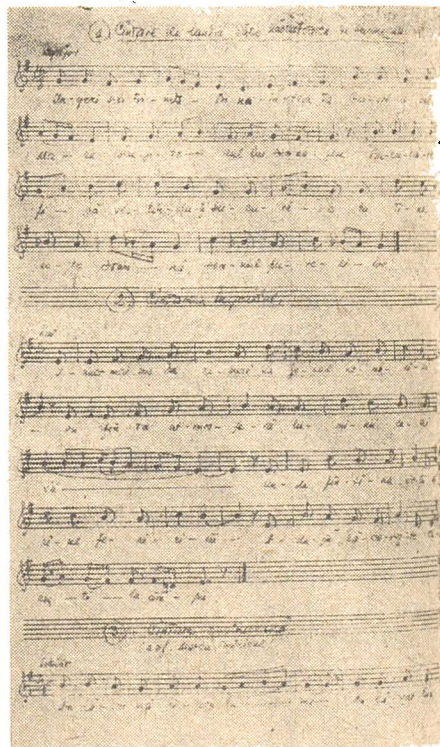
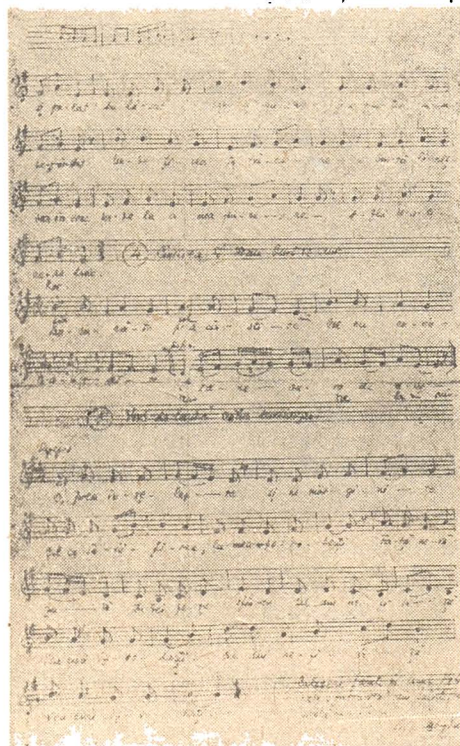
1. Aceasta din urmă între timp a decedat și ea; în anul 1964 mai apare; nota Onisifor Ghibu.

1. Cântare de laudă către Născătoarea de Dumnezeu.

Inger ² s-a trimis (,)
 Înaintea ta (,) Gavril (,)
 Cel Mare slujitorul lui Dumnezeu.
 Bucură-te (fi(i)că
 Vestindu-ți bucuria (:)
 La tine este, Doamnă,
 Domnul puterilor

2. Cântarea Îngerilor

Înalt (,) mai sus de ceruri,
 La locul nemuririi,
 În sfânta atmosferă
 Luminii celei vii,
 Unde fîntîna vieții
 Și riul fericirii
 Adapă, răcorește
 Cereștile cîmpii.



Partitura unor cântări religioase de Picu Pătrut, culese de prof. A. Bogdan de la Elisaveta Zugrăvița din Săliște, în 1946 (p. 2)

Partitura unor cântări religioase de Picu Pătrut, culese de prof. A. Bogdan de la Elisaveta Zugrăvița din Săliște, în 1946 (p. 1)

3. *Cîntare pustnicească* (a sf. Marcu Pustnicul)

Am lăsat mărire-n lume,
Am lăsat lux și palate,
Am lăsat și rang și nume
Și-n pustiu m-am depărtat,
Unde firea, în tăcere,
Gustă liniștea în veac,
Unde la a mea durere
Aflu de-alinarea leac.

4. *Cîntarea Sf. Ioan Gură de aur*

Bucură-te prea cinstite
Cel cu cuvinte-auzite,
Ioane Gură-de aur.

5. *Vers de laudă către Dumnezeu*

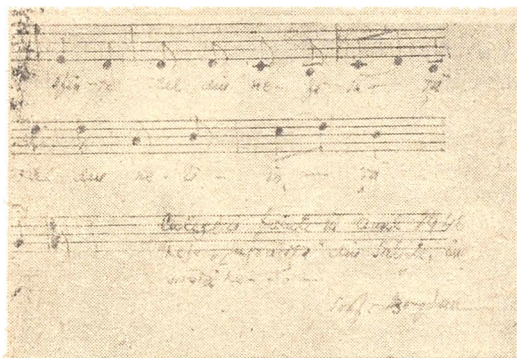
O, prea înțelepte
Și nemărginite,
Cel ce învii firea,
Lumea-mpodobesti,
Față nevăzută,
În trei fețe sfinte
Veacuri izvodești. } bis
Cel din neființă

Sînt — atît melodiile culese de învățătorul Bogdan, cît și cuvintele cu adevărat cum a declarat bătrîna? Adică aparțin ele creațiilor pătruțiene? Și cuvîntul «lux» din *Cîntarea pustnicească* și mai ales atît de modernă și de franțuzească idee: «În sfînta atmosferă / (A) Luminii celei vii»? Nu cumva textele originale au fost «rearanjate» de vreun preot sau alt om cu carte și doar de la acela le-a învățat Elisaveta Zugrăvița? Este greu a da un răspuns sigur. Pentru moment le înscrim ca o mărturie de folclor religios. Așa am gîndit pînă ce am citit scrisoarea monahului Ilarie (Ioan) Moga, de la schitul Cheia, prieten din copilărie al lui Picu Pătruț, adresată la 10 noiembrie 1856 sorei sale, publicată de Octavian O. Ghibu în *Corespondența lui Picu Pătruț și valoarea ei documentară* (B.O.R.), unde acesta sfătuiește: «Cîștigă-ți adevăr în inimă, dreptate pre limbă, curăție în vorbă și cinste în purtări. *Luxurile* și podoabele urăște-le și lasă-le celor ce au părăsit pre Dumnezeu și se închină sieși» (subl. n.).

De mare importanță ni se pare consemnarea finală, a culegătorului: «Culegere făcută în anul 1946 de la «Zugrăvița» din Săliște, în vîrstă de... Prof. A. Bogdan».

În atît de necesara monografie a soților Iuliana și Dumitru Dancu, *Pictura țărănească pe sticlă*, anul morții Elisavetei este: 1939, cum am notat mai sus. Ne-a izbit discrepanța dintre anul culegerii și cel consemnat pentru moartea ei. Am rugat-o pe aceeași îndatoritoare Melanie

Munteanu să cerceteze adevărul cu privire la sfârșitul vieții Zugrăviței Morariu. Iată ce ne comunică într-o scrisoare din 25XI/86: «...Mi-a spus unde e mormintul, m-am duș imediat, dar pe cruce scrie doar că a murit la 85 ani. În curtea cimitirului din Grui, într-o chilie, stă Sora Ana, cea care a fost alături de Zugrăvița în ultimii ani ai acesteia. Sora Ana are 84 de ani. La întrebarea mea dacă știe când a murit Zugrăvița, a avut o



Partitura unor cîntări religioase de Picu Pătruț, culese de prof. A. Bogdan de la Elisaveta Zugrăvița din Săliște, în 1946 (însemnare autografă a culegătorului — detaliu)

reacție de om jignit: «Dacă n-oi ști eu, cine să știe?». Apoi a avut ezitări de om bătrîn. În clipa, însă, cînd mecanismul s-a declanșat, nu mai era urmă de îndoială: 28 mai 1948. A mers așa: «Sînt 38 de ani». Eu: «Adică în ce an?». Aici au apărut ezitățile. Eu am făcut socoteala și în clipa cînd am zis: «1948?», ea a țîșnit iluminată: «28 mai 1948!». În continuare mi-a dat amănunte care fac plauzibilă data. A vorbit de situația de după război, cu elemente reale, de o vizită a profesorului Ghibu (n-am adus eu vorba)

etc.». În registrul parohiei s-a găsit, în sfîrșit, consemnată data: 31 mai 1948.

O altă dovadă de apreciere a creației pătruțene dată de Zugrăvița este «un caiet de 29 p. cu versuri de Picu Pătruț (ce) a trimis «Zugrăvița Elisaveta Morariu», în anul 1913, maicelor Tomaida și Domnica Dancu (originare din Avrig, la mînăstirea Pasărea»¹.

Discuțînd cu actuala stareță a mînăstirii, P.C. maică Lucia Dumbravă am aflat că printre viețuitoarele acestui așezămînt se numără și nepoata maicilor numite. Dacă mai există caietul, el va face obiectul unui studiu al nostru aparte.

Deducem din acest interes al Zugrăviței pentru activitatea creatoare a crînicului ce avea să cucerească cei mai onorabili lauri ai istoriei manuscriselor românești mobilul ce a făcut-o să participe ca personaj principal la o aventură, în felul ei singulară, desfășurată în jurul dispariției celui mai important dintre manuscrisele lăsate posterității de Picu Procopie Pătruț (1818 — 3 septembrie 1872). Mai exact, dacă nu era Elisaveta, cultura românească ar fi fost astăzi lipsită de opera fundamentală a modestului, dar și inegalabilului poet și miniaturist din Mărginime.

Este vorba de *Stihos adevă Viers la toate praznicele Domnului nostru Is. Hs. și ale pururea Fecioarei Mariei și ale sfinților celor mai însemnați de Maica Biserică. Acum de curînd scoase, de mine jos numitul și*

1. *Repere privind viața și opera lui Picu Pătruț* de Octavian O. Ghibu și Crișan I. Mircioiu în «Picu Pătruț, Miniaturi și Poezie», 1985, nota 21, p. 59.

de mai mulți dascăli ai Bisericii răsăritului. 1842, Săliște, 28 Decembrie. Picu Pătruț Crâznic, la care se adaugă încă două volume ce sînt paginate în continuare : *Stihos adecă Viers la toate Duminecile Treodului și în toate zilele cele cu prăznuire care cuprinde Treodul. Acum de curînd* (... , se repetă formularea de mai sus), 1844, Săliște, 11 August și *Stihos adecă Viers la toate Duminecile Penticostarului și în zilele cele cu praznice care cuprinde Penticostarul. Acum de curînd...* (etc.) Săliște, 29 Noiembrie, Picu Pătruț, decît mai toți păcătosul, 1844, lucrare numărînd 1400 pagini și ilustrată cu 579 miniaturi.

La ce întimplare ne referim ?

Profesorul Ioan Bianu a declarat într-o ședință a Academiei Române de la 9 iulie 1926 («Analele Academiei Române», Tomul XCVII, Cultura Națională, 1927, p. 6) a fi achiziționat «o mare lucrare necunoscută de literatură și artă religioasă românească din anii 1847—1850»¹. Titlul ei era : *Stihosu adică viersu la toate praznicele Domnului nostru I.S. : H.S. : și ale pururea Fecioarei Mariei și ale sînților celor mai însămnați de Maica Biserică a răsăritului. 1847 : Săliște, 18 Aprilie*. Ea conținea «412 compuneri de versuri, făcute de Dascălul Mile spre a fi cetite sau cîntare la Praznice pentru delectarea credincioșilor» (p. 31). Uluit de masivitatea manuscrisului, de bogăția lui, de descoperirea unui poet român neștiut de nici un specialist, academicianul exclama : «Întreagă această lucrare de versificație literară religioasă a Dascălului Mile din Săliște a rămas pînă acum în totul necunoscută și este probabil păstrată numai în acest singur manuscris original al însuși autorului scăpat de nimicire» (p. 32). Apoi comentatorul relevă că ilustrarea manuscrisului a fost făcută de altcineva — de Picu Pătruț, pe care îl califică de parcă ar fi binecunoscut ca atare : «meșterul profesionist zugrav de icoane» (*ibidem*). La fel, în comunicarea menționată, de la Academie, bietul «P. Petruz — crâsnic» devenea umil «colaborator artistic al lui Theodor Mile Dascăl» care semna : «Theodor Milea Enwetzetor la Prunsi Mitsi», (conform ortografiei maghiare. Ciudat învățător care nu știa că peste munți se folosea pentru limba română o ortografie românească... Onisifor Ghibu a citit comunicarea. Titlul manuscrisului menționat în ea îi era prea bine cunoscut : el aparținea și celui mai voluminos și bine realizat dintre cele ieșite de sub condeiul lui Picu Procopie Pătruț, din cite izbutise Onisifor Ghibu să descopere în 1905. Pentru a înțelege ce se petrecuse să ne adresăm unei scrieri a sale, nepublicată încă, aflată în posesia atit de îndatoritorului cercetător Octavian O. Ghibu. Textul dactilografiat se întitulează : « O mare operă de literatură și artă populară românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea, de Picu Pătruț». Iată cuprinsul acestui dosar, precum și numărul de pagini al fiecărui capitol : *Introducere*, 42 p. ; *Prefața cărții* ; «*Stihos*», *adecă Viers*, *Opus Princeps al autorului*, 2 p. ; *Temeiurile inspirației lui P. Pătruț : Psaltireă lui David*, 5 p. ; *P. Pătruț : Cătră cetitori*, 1 p. ; *Titlurile «Versurilor» din partea I a volumului*, 16 p. ; *Titlurile «Ver-*

1. Notă de profesor I. Bianu, Membru al Academiei Române, în *Omagiu lui P. Gîrboviceanu*, București, Tipografia lui Ion C. Văcărescu, 1929, p. 31—35 ; citatul constituie titlul *Notei*.

surilor» din partea a II-a a volumului, 4 p.; Titlurile «Versurilor» din partea a III-a a volumului, 4 p.; Titlurile miniaturilor din întreg volumul, 21 p.; Quod potui, feci», 5 p. Se adaugă : «În total 100 p.».

Onisifor Ghibu istorisește : «În vara anului 1905, prin ostenelele «Asociației pentru literatura română și cultura poporului român» (ASTRA) a luat ființă, la Sibiu, «primul Muzeu etnografic românesc» (Introducere, p. 5). Tînărul Ghibu a primit sarcina să contribuie la adunarea de obiecte destinate a figura la Expoziția istorică și etnografică organizată cu acel prilej. Astfel a descoperit și manuscrisele care astăzi tulbură gustul public. Ele erau realizate de «Picu Pătruț, despre care auzisem adeseori povești minunate chiar de la mama mea», continuă el să evoce, «care-l cunoscuse personal în tinerețele sale și care cînta, cu multă duiosie și cu mult suflet, cîteva din melodiile cu care acesta își însoțea multele sale «Versuri» (p. 6). Încă o mărturie despre muzica transmisă de îmnolog pe cale orală. «Am fost nespus de fericit cînd, la sfîrșitul primelor mele investigații de «folclorist» amator, am putut înregistra nu mai puțin de 29 de manuscrise de ale neobositului meu cîntărean, decedat înainte de aceea cu 33 de ani, despre care, totuși, nici unul dintre intelectualii satului nu-mi putea da aproape nici o informație de vreo oarecare valoare. Manuscrisele lui Picu, sau «învățătorul Picu» — cum îl numea mama mea (se va vedea ulterior de ce, n.n.) impresionau, de la prima vedere nu numai prin cantitatea lor și prin volumul lor, unul din ele avea nu mai puțin de 1400 pagini mari (e vorba despre *Stihos adecă Viers*; n.n.) — și prin numeroasele miniaturi în acuar-elă, cu subiecte religioase tratate primitiv și sugestiv, într-un stil bizantin, ce e drept, dar cu totul deosebit de vechile miniaturi cunoscute pînă aici» (*ibidem*).

Energicul tînăr nu numai că-și făcuse datoria față de neamul său și de intelectualii sibieni ce-i încredinșaseră sarcina colectării de obiecte vrednice să devină exponate, dar își și îmbogățise sufletul cu revelația universului creat de Pătruț. El își continuă istorisirea inedită : «După închiderea expoziției «ASTRA» am dus îndărăt la Săliște toate obiectele strînse de mine, urmînd să le înapoiez proprietarilor lor, care îmi acordaseră, personal, toată încrederea și dintre care unii s-au simțit îndemnați să-mi cedeze mie unele din ele, pentru care li se părea că eu aș avea un interes mai mare de cum era al lor. Astfel, cîteva din deținătorii manuscriselor lui Picu le-au dăruit mie. Cum eu eram tocmai în pragul plecării la Universitatea din București, n-am reținut pentru mine alte manuscrise, ci le-am încredințat, fără vreo formalitate sau obligațiune, surorilor Morariu, devotatele «zugrăvițe» și cîntărețe de la biserica din Gruiu, care aveau să se servească de miniaturile cuprinse în ele, în meșteșugul lor pictoricesc» (p. 8—9).

Iar acum «învățătorul la pruncii cei mici» Theodor Milea se dovedea a fi autorul aceluiași manuscris care îl entuziasmase pe Onisifor Ghibu. Cine era numitul «învățător»? Era colegul întru slujire umilă și anonimă a locașului bisericesc din Săliște. Pe cînd Picu Pătruț era crînic, Theodor Milea era... clopotar! Adevărat este că ambii suplîniseră autenticii învățători ai satului, într-o vreme de nevoie (1848—1852), de unde titlul conferit lui Picu de mama lui Onisifor Ghibu și cel cu care se autointitulase Milea.

Onisifor Ghibu devenise conștient de numărul săliștenilor și sătenilor de împrejur pe care exemplul bibliotecii personale a lui Pătruț îi stimulase. Toți își doreau să aibă manuscrise ieșite din mîna sa ori măcar aidoma lor, copiate de alții. El primea solicitări de a copia unul sau altul dintre manuscrisele sale. Neobositul studios Octavian O. Ghibu a cercetat, în acest sens, arhiva corespondenței lui Picu Pătruț, rămasă moștenire de la tatăl său și a publicat *Corespondența lui Picu Pătruț și valoarea sa documentară*. Unde citează unele fragmente de scrisori împărțite în «informații cu caracter istoric», în «legătură cu caracterul relațiilor dintre Picu Pătruț și călugării sălișteni de la mînăstirile din țară» și «alte informații» (tocmai aici cuprinzîndu-se cele «în legătură cu viața și activitatea lui Picu Pătruț»). Maica Maria lui Toader Mocanu (comentatorul o numește «călugărița») îi scria: «și tare te rog să nu vă supărați și dacă-ți pute să vă apucați de zugrăvirea sfinților care sînt în biblia Dumneavoastră ca să mi-o faceți și mie și banii care sînt pentru lucrare sînt la popa Ion, și pentru hîrtie poate s-a da de la baba Bușe». Incurcîndu-se în cereri de a fi iertată că insistă, semnatarea adaugă, smerită și nevinovată: «Dar mă iertați și măcar și mai tîrziu dacă veți putea să v-apucați, ca măcar și eu cu aceia de m-aș întări și m-aș mîngîia»... Admirabilă insistență pentru a-și îmbogăți sufletul prin stăpînirea unor opere de artă și ce mic e numărul intelectualilor rîvnind cu patimă atît de curată să aibă astfel de opere în casă!...

Erau mulți care împrumutau manuscrisele marelui meșter și se străduiau să le copieze singuri. Așa a făcut însuși fratele lui mult mai mic, Nicolae Pătruț (3 august 1838 — 25 noiembrie 1914). Al Hamat a publicat un studiu în «Transilvania» (nr. 11/1977), tratînd despre manuscrisul nr. 6015 (BAR) și unul din colecția proprie. Octavian O. Ghibu aduce unele completări *Pe marginea activității de copist și miniaturist al lui Nicolae Pătruț din Săliște*¹.

Dacă Picu Pătruț, «ajutase, de la 12 ani, pe predecesorul său socotindu-se a fi «cîrnic» (p. 728) ca acela, Nicolae încropește manuscrisul nr. 6015 tot la 12 ani și semnează «eclesiarh» după cum semna din 1849, cînd intrase în monahism, Picu. «Toate miniaturile», constată Octavian O. Ghibu, «atît cele în peniță cît și cele colorate, sînt copiate după cele ale fratelui său, din volumul «*Stihos adecă Viers*»...; fără nici o valoare sub raport plastic, foarte rudimentare ca primele încercări ale unui copil, ele prezintă interes prin aceea că demonstrează marea valoare a exemplului și străduința copilului de a merge pe urmele maestrului său» (p. 729). Octavian O. Ghibu ia în sumară discuție alte două manuscrise copiate de Nicolae Pătruț — cel care avea să părăsească «arta» de dragul neguțătoriei: *Versuri la vreo cîțiva sfinți și care sînt mai frumoasă* (146 p., Săliște, ianuarie 1854, aparținînd Mariei pr. Corneș Schiau, Hetiur, jud. Mureș) și un altul, al cărui titlu nu-l comunică, de circa 400 p. (1860/1864?, aparținînd lui Nicolae Nistor de la Arhivele Statului din Sibiu).

1. În «Mitropolia Ardealului», anul XXIV, nr. 7—9, iulie—septembrie 1979, p. 727—730.

Aidoma lui Nicolae Pătruț a făcut și tovarășul de muncă al fratelui acestuia, clopotarul Theodor Milea. După ce a copiat imensul manuscris, l-a rugat pe creatorul lui autentic să-l împodobească și cu miniatură, ceea ce acela a făcut, nu la fel de bogat ca în original, ci numai cu 45 acuarele colorate.

Din respect pentru academicianul Ioan Bianu care l-a susținut când a fost ales membru corespondent al Academiei Române (1919), Onisifor Ghibu s-a înfățișat la marele specialist în literatura noastră veche, să-i împărtășească ce știa și bănuia despre istoria acestor două manuscrise asemănătoare și să pledeze pentru recunoașterea întiietății celui expus de sine în 1905 și pentru recunoașterea paternității crâșnicului.

Cît trebuie să fi fost de mare jena lui O. Ghibu de a-i vorbi fostului său profesor, când era îndatorat acestuia și printr-o culpă studentească ce nu atrăsese uzualul fulger de la catedră datorită amicalei renunțări voluntare a lui Ioan Bianu... Onisifor Ghibu s-a înfățișat la lucrarea scrisă, împreună cu amicul său Șt. O. Iosif și cu Li (Natalia), soția acestuia, toți trei datori cu cite un examen. Să-l lăsăm pe memorialist să istorisească personal, cu duioșie și regret, scena: «Eu cunoșteam subiectul și l-am dezvoltat fără prea mare greutate; m-am oprit însă la un moment dat, căci voiam să citez două versuri din *Epigonii* lui Eminescu în care acesta îl caracteriza pe Cîrlova, versuri pe care însă nu mi le aminteam exact. Am scris atunci pe un bilețel: «Dă-mi, te rog, versurile din poezia lui Eminescu despre Cîrlova», și în mod foarte discret am împins hîrtiuța pînă în fața lui Iosif. A citit-o, după care, dînd din umăr, mi-a răspuns în șoaptă:

— Nu mi le amintesc. Dar pot să-ți dau două versuri de-ale mele dintr-un sonet pe care l-am scris despre Cîrlova. Și după ce scrise două versuri pe o hîrtie, pe care-o avea în fața lui, împinse hîrtia spre mine.

Bianu era foarte vigilant la examene și foarte aspru cu cei care călcau prevederile regulamentului. Dacă prindea pe cineva cu astfel de deprinderi, îl scotea imediat afară din examen, oricine ar fi fost. N-a văzut cînd am tras hîrtia pe care mi-o împinsese Iosif.

Profesorul mă cunoștea foarte bine, de la Academie. Și pe Iosif îl cunoștea, poate că și mai bine. Nu știu dacă o cunoștea și pe soția lui. Cînd mi-am dat seama că văzuse că noi corespondam în forma aceasta la examen, m-am cutremurat. Mî-am zis: «Ne dă afară». Bianu s-a uitat lung, la mine în special, căci Iosif își plecase capul în jos, și a dat din cap în semn de regret, ca și cînd ar fi vrut să spună: «Și voi faceți astfel de lucruri?». Ne-a iertat totuși și nu ne-a scos afară din examen»¹.

Culmea este că acestea se petreceau în 1906, adică la un an după descoperirea manuscrisului ce ne interesează. Cu certitudine, prin asociație, lui Onisifor Ghibu îi va fi venit în minte și generoasa închidere a ochilor îngăduindu-i să-și continue examenul fără a i se periclita situația de student.

În atari împrejurări sufletești, întrebarea lui Ghibu era, cu siguranță, dacă să închidă și el ochii. Cum însă intra în joc dreptul la nemurire a unui poet și miniaturist genial, cu neputință de a-și mai apăra paternitatea

1. *Onisifor Ghibu despre Șt. O. Iosif*, în «Limbă și literatură», vol. III, 1980, p. 464—465.

operei, fostul student fu obligat să se adreseze cerberului care odinioară preferase să nu vadă decît să pedepsească un-intelectual de mare calitate, oricît de tînăr ar fi fost.

Parcă-l auzim, spunînd : «Milea mărturisește însuși, în mai multe locuri ale manuscrisului său, că acesta este o copie (...). El a arătat (...) la p. 265 că această carte «s-a scris prin mine», T. Milea, dar la p. 393 precizează, «luat-am de pe altă carte scrisoarea ; preprescris». La p. 394 însemnează din nou : «prescris», ceea ce însemnează exact : «copiat». La p. 411 mărturisește din nou : «prepre adecă copie am luat», pentru ca, apoi să declare deschis : «prerescris de pre cartea lui Picu Pătruț» (p. 924) și «Prescris, am luat copie de pre cartea Picului Pătruț» (p. 1679) ¹.

Am putea nara pe scurt noi înșine toate acestea, dar un simțămînt de pioșenie pentru activitatea parțial cunoscută a celui care a fost Onisifor Ghibu ne îndeamnă să folosim cit mai mult propriile lui cuvinte, rămase nepublicate :

«Am trăit unul din cele mai penibile momente din viața mea de cercetător, cînd a trebuit să atrag, între patru ochi, atenția bunului meu dascăl I. Bianu asupra erorii sale în legătură cu manuscrisul lui P. Pătruț. Regretatul meu profesor, cunoscut ca unul din cei mai migăloși și scrupuloși cărturari, fu extrem de jenat de această întîmplare și cu toate că îi dovedisem faptul că lucrarea mea de la 1905 și chiar cu unele însemnări făcute de mine în manuscrisul Milea, tot în acel an, nu se putea împăca cu situația delicată în care se vedea pus și-mi cerea, cu insistență, să-i aduc «originalul», în existența căruia nu credea. Am căutat să-i descreșc întrucitva fruntea, aducîndu-i aminte că «et bonus interdum dormitat Homefus» dar veteranul încărunțit între cărți vechi și manuscrise mucegăite repeta mereu că, pînă nu-i pun sub ochi originalul, nu-și schimbă părerea. Am fost nevoit deci, să încerc marea cu degetul și să scot din fundul pămîntului manuscrisul buclușaș. Aducîndu-mi, cu oarecare greutate, aminte, după trecerea unui sfert de veac, că eu i l-am încredințat, la 1905, «zugrăviței» Elisaveta Morariu, m-am deplasat la Săliște pentru a i-l cere înapoi. Dar acolo aflu, spre profunda mea mirare, că manuscrisul cu pricina a fost dat de aceasta unor iconari pe sticlă din comuna natală a tatălui ei, Laz, și că de multă vreme nu mai știe nimic de el. Am stăruit cit am putut pe lingă credincioasa ucenică a lui P. Pătruț să se ducă în persoană la Laz și să caute cartea pînă cînd o va găsi, ceea ce buna «Lița Veta» a și făcut. Cînd după cîteva săptămîni m-am dus din nou la Săliște, am fost extrem de fericit să regăsesc «cartea ie mare a învățătorului-Picu». Dar, vai în ce stare ! Prin îndelungata întrebuițare a ei de către iconarii din Laz, ea se deteriorase într-un chip cu adevărat jalnic. Sute de foi se rupseseră și se murdăriseră, volumul însuși se desfăcuse în coale detașate una de alta, totul făcînd impresia unei ruine. Totuși, lucrul principal era că de pierdut nu se pierduse nimic și că totul se mai putea repara cumva. Biata «Lița Veta», care se simțea nespuse de vinovată, totuși era bucurată că, măcar și așa îmi poate înapoi cartea. Drept «canon» se mai

1. Onisifor Ghibu, *O mare operă de literatură...*, op. cit., în Introducere, p. 14.

și pedepsi, dăruindu-mi alte câteva lucrări de ale dascălului ei adorat, în convingerea că acestea nicăieri nu și-ar găsi un loc mai potrivit decât la mine» (p. 15—16).

Datorită eforturilor acestei femei de bine, artistă populară al cărei nume a rămas înscris în istoria artelor plastice românești, una dintre cele mai măiestre înfăptuiri ale poeziei noastre vechi și ale miniaturii naționale a fost regăsită și păstrată pentru viitorime; tot datorită ei și tenacității lui Onisifor Ghibu adevărul asupra paternității magistralului manuscris a fost restabilit. E una din pildele de mare însemnătate pedagogică națională: fiecare om este răspunzător de cultura neamului său, nici o osteneală personală, nici o frământare, nici un sacrificiu nu se cuvin precupețite când intră în joc apărarea unui bun cultural, a unei mărturii istorice, a unei valori spirituale: cultura română este prelungirea existenței temporale în fața posterității a poporului nostru; prin poarta strîmtă a creațiilor culturale pătrundem în veșnicie. Elisaveta Zugrăvița — creator ea însăși — a înțeles toate aceste îndatoriri ce ne revin. Rîndurile de față sînt scrise anume pentru a omagia implicarea sa existențială în salvarea operei unui alt artist.

Scriam la începutul acestor pagini că vom oferi cititorilor și o poezie inedită creată (copiată numai?) de aceeași Elisaveta Morariu. Iată în sfîrșit ce cuprinde manuscrisul pus la dispoziția noastră:

«Cîntare la Adormirea Maicei Domnului»

De la margini o apostoli
La Ghepsimani v-adunați
Și al meu trup, zice Fecioara
Cu cîntări îl îngropați.
Fiul meu iubit mă cheamă
Azi la sine în Ceriuri Sfînt,
Vă las binecuvîntarea
Și mă înalțu depe pămînt (2)
Domne miluește,
Domne miluește,
Domne miluește-ne.
Sunteți triști că-i jale în lume
Ce buni(i) las la urma lor,
Dar răsună scumpul nîme
P(r)intre veacuri cu mult dor
Eu mă duc mijlocitîre
Ca o maică să vă fiu,
Celor slabi ajutător(e)
Lîngă Dulcele meu fiu (2)
Domne miluiește.
Sus și jos să întocmește
Domne miluiește.
Sus și jos să întocmește

Sărbători în jurul meu
Și cu cînste mă primește
Fiul meu și Dumnezeu.
Monahi pustnici să adună
Ferne (?) în cete creștinești
Pre pămînt și în Cieriu răsună
Armonii Dumnezeesti (2 ori)
Domne miluește
Primește dar, Curată,
Umilitele cereri
Și cu milă la noi cată
La necazuți și dureri
Ear noi drep(t) recunoștință
Venim la icoana ta
Totdeauna cu credință
Adormirea-ți vom cînta (2)
Domne miluește
Domne miluește,
Domne miluește-ne!

1915

Dechemvrie în 16,
Elisaveta
Zugrăvița».

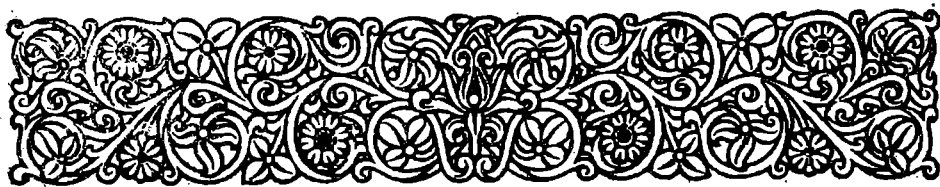
Textul e redactat pe fața unei foi de hîrtie de scris duble, îngălbenită de timp, cu cerneală neagră puțin decolorată. Caligrafia este ușor de urmărit, dificultățile ortografice sînt cele create de despărțirea formelor scurte ale pronumelor personale de verb, greșeli îndreptate de noi, precum și de toponimul străin: «Getsimani». Limba se împiedică la două acorduri: «ceriuri sfint» și «să întocmește sărbători»; opinăm că poeta și-a îngăduit în ambele cazuri cite o licență impusă de rimă: sfint / pămînt și întocmește / primește. Recurgem la această explicație deoarece limba poetică din *Cîntare la Adormirea Maicei Domnului* este deosebit de curată, poezia este chibzuită cu grijă estetică, cu respect pentru metrică și pentru exprimarea clară, cu sensibilitate. Unele imagini din această «cîntare» — care pare naivă doar la o primă lectură — au o reală măreție, cum este tocmai aceea din strofa a cincea, aceea citată pentru licența conținută:

*«Sus și jos să întocmește
Sărbători în jurul meu
Și cu cinste mă primește
Fiul meu și Dumnezeu».*

Se presimt aici zodiile unei etape noi în economia cosmică; se nasc («se întocmesc» ce frumos spus!) noi sărbători tutelate de dubla prezență a Dumnezeirii înseși. O familie spirituală se reunește: Dumnezeu Tatăl și cu Fiul Fecioarei o întîmpină pe Maica lui Dumnezeu, «cu cinste»; «Sus și jos» îngeri și îngeri în trup omenesc — i-am numit pe monahi, le-am numit pe monahii — se adună în noi sărbători, cerul și pămîntul slăvesc în cîntări și lumină era nouă. E lucru greu să găsești o formulare atît de lapidară și să deschizi atît de multe uși tainice ale sufletului înfocat de suflul poeziei!

În cele de mai sus am adus cîteva elemente noi privitoare la bibliografia pictoriței pe sticlă Elisaveta Zugrăvița din Săliște. Dacă nu se va dovedi ulterior că poezia «Cîntare la Adormirea Maicei Domnului» este doar transcrisă de ea, creația sa se îmbogățește și cu acest text. Prin mijlocirea ei s-au păstrat cinci cîntece de Picu Pătruț, al căror text l-am publicat aici pentru prima oară. Am corectat anul morții sale. Am încercat să surprindem toate drumurile spirituale și întîmplările ce au legat-o de Picu Pătruț, marele meșter miniaturist și poet din satul unde a trăit ea, aducînd mărturii din surse diverse și căutînd firul roșu ce le leagă. În încheiere, putem afirma că, într-un chip modest dar prețios, Elisaveta Zugrăvița nu poate fi înlăturată nici din biografia entuziastului descoperitor al manuscriselor lui Picu Pătruț, membrul corespondent al Academiei și istoricul pedagogiei românești, Onisifor Ghibu. O smerită zugrăviță pe glajă al cărei destin s-a încrucișat cu acela a doi titani ai culturii noastre.

Lector MIHAI RĂDULESCU



ȘTIRI ECUMENICE

DECLARAȚII ALE PATRIARHULUI ECUMENIC SANCTITATEA SA DEMETRIOS

Cu prilejul vizitei la Geneva în 24 septembrie a.c., Sanctitatea Sa Demetrios I, Patriarh Ecumenic, s-a întâlnit cu ierarhii diocezelor Scaunului Patriarhal din Europa, la Centrul de la Chambésy.

Cu acest prilej, Sanctitatea Sa a făcut aprecieri asupra sarcinilor care revin Ortodoxiei astăzi, asupra raporturilor cu celelalte Biserici și asupra relațiilor care trebuie să existe între diocesele Patriarhiei și Biserica Mamă, declarând printre altele : «...Patriarhia Ecumenică are convingerea profundă că secolul al XXI-lea care se apropie și care se anunță cu multe exigențe va trebui să găsească o Ortodoxie unită, reînnoită, puternică, demnă de numele său, de istoria sa ca și de nădejțile ce își pun în Ea fiii săi de pretutindeni. Ea va trebui să fie gata să împlinească integral misiunea sa sacră și mintuitoare pe pământ. Acesta este scopul principal al pelerinajului nostru.

Ultimul motiv este pregătirea marelui și sfântului sinod a cărui pregătire este asigurată de serviciile fratelui nostru, Mitropolitul Elveției, în calitatea sa de secretar.

Ca Patriarhie Ecumenică, acordăm totdeauna o importanță deosebită contactelor cu alte Biserici și confesiuni creștine și urmărim cu sentiment de responsabilitate dialogurile teologice oficiale angajate cu ele... Fiind împreună cu voi astăzi, la această adunare colegială, dorim să vă facem părtași bucuriei Bisericii mame pentru obținerea permisiunii reconstrucției centrului nostru din Fanar. Sintem siguri că toate eparhiile noastre vor contribui după puteri la sarcinile ce vor rezulta dintr-o asemenea acțiune, sensibilizând pe credincioșii cei mai favorizați, căci este vorba de casa noastră părintească de care trebuie să fim cu toții mândri... Dorința noastră este ca între centrul Bisericii noastre și diocesele sale dispersate să domnească o comuniune și o colaborare totală, pentru a ajunge la înflorirea venerabilului Tron ecumenic, a credincioșilor săi și altor creștini. Rămânem convinși că sinteți pe deplin conștienți de marea cinste și de marele privilegiu pe care le aveți de a aparține acestui Tron și că totdeauna veți răspunde dorințelor Sfintei și Marii Biserici» (Episk. no. 386).

NOUL PRIMAT AL BISERICII ORTODOXE DIN FINLANDA

În urma retragerii pentru motive de sănătate a I.P.S. Paavali, Arhiepiscop al Careliei și a toată Finlanda, a fost ales primat al acestei Biserici autonome, aflate în relații filiale cu Patriarhia Ecumenică, I.P.S. Ioan de Helsinki. Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice, întrunit la 15 octombrie a.c. a aprobat alegerea făcută de colegiul electoral al Bisericii Ortodoxe din Finlanda.

Noul primat s-a născut la Turku în anul 1923, și a studiat Teologia, specializându-se în probleme de drept canonic la Tesalonic. A participat activ la reuniuni ecumenice, în cadrul dialogurilor angajate de Biserica Ortodoxă, a lucrat pentru pregătirile Sfântului și Marelui Sinod. A vizitat în repetate rânduri Biserica Ortodoxă Română, arătându-se întotdeauna un bun prieten al Bisericii și poporului român.

DIALOG ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ ȘI VATICAN

De la 11 la 16 octombrie a.c. Patriarhia Moscovei a participat la discuții cu Biserica Romei cu tema Slujirea Bisericii în lume. Aceste discuții s-au desfășurat la Veneția și sînt o urmare a unui dialog început în anul 1967, care, după cinci reuniuni s-au întrerupt o dată cu moartea papei Paul VI. Reprezentanții celor două Biserici au discutat asupra unor subiecte relative la modul în care Bisericile sînt chemate să facă față numeroaselor răsturnări sociale, politice și culturale observate în lumea de azi. Ei au discutat de asemenea despre dezarmarea nucleară, despre consolidarea vieții de familie, despre problema drogurilor. La încheierea lucrărilor au fost primiți la Vatican de S. Sa Ioan Paul II (Episk. no. 386).

DIALOG ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI VECHI CATOLICĂ

Cea de a șaptea și ultima adunare generală a Comisiei teologice mixte pentru dialogul între ortodocși și vechi catolici s-a desfășurat la Kavala (Grecia) între 12 și 19 octombrie a.c. Această adunare a fost prezidată de mitropolitul Damaskinos al Elveției și Episcopul emerit Leon Gauthier al Bisericii vechi catolice din Elveția. Au participat la lucrările adunării reprezentanți din aproape toate Bisericile angajate în acest dialog teologic.

În cuvîntările inaugurale s-a scos în evidență importanța particulară a celei de a șaptea adunări generale, căci prin aceasta s-a epuizat lista temelor și s-a desăvîrșit lucrarea comisiei mixte a cărei activitate ia sfîrșit. Se deschide astfel calea confruntării eclesiale pentru restabilirea comuniunii între cele două Biserici, în conformitate cu deciziile celei de a treia conferințe panortodoxe preconciare. Coprezidentul adunării, episcopul Leon Gauthier a scos în evidență semnificația specială a convocării acestei conferințe generale la Filipi, prima Biserică

creștină din Europa și a pus în paralelă această adunare cu împlinirea a 1200 de ani de la Sinodul șapte ecumenic, ultimul la care au fost împreună Bisericile din Răsărit cu cea de Apus.

În timpul lucrărilor au fost discutate și definitiveate șase texte pregătitoare mai înainte de către o subcomisie mixtă care s-a întrunit la Minsk între 30 iunie — 10 iulie 1987.

Temele asupra cărora s-a convenit sînt următoarele: Taina Sfințului Maslu, Taina Preoției, Taina Cununii, învățătura privind eshatologia, comuniunea eclesială. După discuții îndelungate, membrii comisiei au căzut de acord în ceea ce privește formularea definitivă a textelor care, după opinia unanimă, exprimă învățătura Bisericii Ortodoxe și a Bisericii vechi-catolice. În timpul discuțiilor asupra comuniunii eclesiale au fost evocate consecințele nefaste ce ar rezulta din unele acțiuni izolate ale unor Biserici vechi catolice locale privind practica eclesială (se face referire la inițiativa Bisericii vechi catolice din R.F.G. — reprobata de celelalte Biserici vechi catolice — de a declara intercomuniune cu Biserica Evanghelică din aceeași țară).

Bisericile urmează să ratifice concluziile acestei comisii ale căror lucrări se consideră terminate.

Concluzionînd asupra sesiunii adunării generale a comisiei mixte ortodoxe-vechi catolice, Mitropolitul Damaschinov, unul din cei doi coprezidenți a ținut să declare printre altele: «Discuțiile teologice desfășurate în cadrul comisiei mixte în timpul redactării textelor comune au avut loc în lumina precedentelor discuții teologice pe care le cunoaștem. Ele au abordat puncte ale ordinii de zi care se cer încă clarificate, căci membrii comisiei au fost foarte conștienți de faptul că misiunea lor a constat în clarificarea diferențelor teologice și nu în a redacta o mărturisire de credință exhaustivă asupra fiecăreia dintre temele discutate. De altfel, o asemenea redactare ar fi nu numai dificilă, ci mai cu seamă periculoasă, căci ar antrena necesitatea producerii de texte teologice mai ample, și prin aceasta ar putea crea ambiguități care nu ar ușura nicidecum progresul dialogului teologic. Membrii ortodocși ai comisiei au fost unanimi în a afirma că dialogul teologic trebuie să-și concentreze eforturile asupra studierii și aprofundării divergențelor constatate de mai mult timp, pentru a se putea contura un consens asupra credinței comune ce decurge din tradiția eclesială a primelor veacuri, căutînd soluționarea divergențelor...».

Prin aplicarea obiectivă a acestui criteriu, discuțiile comisiei teologice mixte nu s-au adîncit în cercetări subiective la nesfîrșit, dimpotrivă, ele s-au concentrat asupra studierii criteriului tradiției patristice pentru fiecare din divergențele teologice. Întoarcerea sinceră și frățească la Părinții Tradiției comune în scopul nivelării dificultăților ce au intervenit în redactarea textelor comune s-a dovedit a fi singura cale sigură către unitate, căci numai prin această întoarcere la Părinți este asigurat consensul orizontal fără a se tulbura în vreun fel continuitatea autentică a credinței mîntuitoare a Bisericii. Membrii ortodocși și membrii vechi catolici ai comisiei mixte au dat dovadă în timpul dis-

cuțiilor, de o credincioșie de nesdruncinat față de criteriul obiectiv al tradiției patristice, datorită căruia a fost posibil să se asigure continuitatea, coeziunea și succesul dialogului teologic conform îndrumărilor date de Bisericile membre...».

Lucrând în acest spirit, comisia teologică mixtă are pe deplin convingerea că prin slabele sale mijloace umane a putut corespunde în măsura posibilului, misiunii ce i-a fost încredințată. Ea a pregătit textele teologice comune ce reflectă înaltul nivel al consensului teologic asupra punctelor fundamentale ale credinței cum au fost formulate de ordinea de zi a dialogului teologic oficial...

...Comisia, lucrând într-un spirit de dragoste sinceră a urmărit să se apropie cu un mare simț de răspundere de temele teologice tradiționale pentru a propune în textele adoptate o bază teologică acceptabilă pentru restabilirea comuniunii între cele două Biserici. Susținem aceasta nu numai în urma indicațiilor date comisiei mixte, ci în același timp bazați pe criteriile ce corespund acestor indicații care își au sursa în tradiția patristică și canonică. Această constatare exprimă sferșitul lucrării teologice a comisiei. Concluziile ce le putem scoate vor fi supuse autorităților competente pentru evaluare și hotărîre după studiere.

Comisia și-a îndeplinit astfel într-un mod foarte satisfăcător misiunea sa teologică primită dar ea nu poate decide asupra uneia sau alteia din evaluările eclesiastice ale acestei misiuni. Responsabilii cu evaluarea sînt organele celor două Biserici în dialog cărora le vor fi supuse rapoartele fiecărui grup, ortodox și vechi catolic...».

Prin aceasta s-a realizat un mare pas înainte pe calea apropierii dintre Biserica Ortodoxă și Biserica veche catolică, pe drumul greu al refacerii unității Bisericii celei una (Episk. 387/87).

Pr. I. I. G.



DOCUMENTARE

ULTIMA CTITORIE DIN BUCUREȘTI A VOIEVODULUI CONSTANTIN BASARAB BRINCOVEANU

Partea I

Cercetările arheologice, întreprinse pe întinsa arie a municipiului București, au condus la adunarea unor numeroase și indubitabile dovezi de viață a oamenilor, fără întrerupere, încă din paleoliticul mijlociu și pînă astăzi¹.

Este de înțeles că pentru vechile vetre ale așezămintelor agropastorale din veacurile IV—XIII să se fi adăugat tot mai multe și dese construcții, mai ales în zona nucleului central². Această zonă era cuprinsă între Curtea Veche și lacul dispărut ce se afla pe locul ocupat de spitalul Colțea. Se numea Lacul Șuțului sau Lacul Cucului³.

Referindu-ne la izvoarele scrise, se constată că prima atestare documentară românească a așezării cu numele București datează din 20 septembrie 1459, anume în cunoscutul hrisov emis de cancelaria domnească din București a voievodului Vlad Tepeș⁴. Orașul căpătase de pe atunci o importanță și înfățișare deosebite, dacă Matei Corvin, regele Ungariei, îl descria într-o scrisoare adresată Papei prin 1460 ca «minunata cetate de scaun a Bucureștilor»⁵.

Atlasul lui Martinus Behaim din 1492 este prima lucrare cartografică ce menționează orașul București cu cuvîntul «Bucharest», căruia Martin Cromer îi adaugă «arcem primarium»⁶.

Prin 1574, călătorul francez Pierre Lescapier a aflat în oraș cetatea întărită cu metereze din trunchiuri de arbori. Chiar locuința domnului țării era din lemn⁷.

1. *București-ghid*, ed. Meridiane, Buc., 1962, p. 19.

2. P. Simionescu, P. Cernovodeanu, *Cetatea de scaun a Bucureștilor*, Buc., 1976, p. 7, și S. Săveanu, *Enigmele Bucureștilor*, Buc., 1973, p. 11.

3. Aurora Ilieș, *Biserica minăstirii Colțea*, ed. Meridiane, Buc., 1969, p. 5.

4. D.I.R., B., XV, p. 130—131. După Al. Predescu, *Dimbovița apă dulce...*, Buc., 1970, p. 10, cetatea Bucureștilor s-a numit mai înainte «Cetatea Dimbovitei», menționată documentar în 1368.

5. Vezi: în «Flacăra», nr. 6/1986, p. 12—13.

6. D. Almaș, P. I. Panait, *Curtea Veche din București*, Buc., 1974, p. 9.

7. N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Buc., 1981, p. 164—165 și P. Cernovodeanu, *Călătoria lui Pierre Lescapier în Țara Românească și Transilvania la 1574*, în «S.M.I.M.», 1960, IV.

Ca o consecință a acestei dezvoltări economice, sociale și culturale, au apărut de timpuriu și primele locașuri de cult⁸. De altfel, călătorul citat mai sus a scris în memorialul său că a văzut în centrul Bucureștilor și «două biserici, una «de rit» ortodox, cealaltă «de rit» luteran» și erau din lemn⁹. Acestea trebuie să fi fost biserica Sfântul Gheorghe (Nou) și Bărăția.

Așadar, biserica fostei minăstiri Sfântul Gheorghe-Nou este una dintre cele mai vechi biserici din București. Prima ei întrupare a fost, ca la majoritatea bisericilor sau altor clădiri de atunci, din lemn¹⁰.

Ea s-a aflat, precum se află cea de astăzi, în caroul format de bulevardul 1848 spre vest, străzile Sfântul Gheorghe-Nou la nord, Lipscani la sud și Cavafii Vechi la est. În realitate este un parc (grădină) căruia i s-a dat numele de la hramul bisericii¹¹.

Pe atunci, se strecura prin fața Bisericii Sfântul Gheorghe-Nou și Bărăția, spre Dimbovița, chiar în lungul bulevardului 1848¹², un pârâias, probabil din Lacul Suțului.

În afară de biserică, se mai află în acel parc, încă din 1936 impunătoarea statuie în bronz a voievodului Constantin Basarab Brințoveanu, operă de mare talent a sculptorului Oscar Han.

Se găsea de asemenea și o mică lucrare circulară în beton a arhitectului Octav Doicescu, al cărui centru puncta așa zisul kilometru zero, punct de unde se măsoară căile rutiere ce pornesc din București spre localitățile importante din țară. Cu ocazia construcției, arhitectul a descoperit colțul de nord-vest al fostei împrejmuiri de zid a minăstirii.

Țit despre vechimea acestei instituții, istoricii nu au putut preciza, nici anul ctitoririi, și nici numele primilor ctitori.

Până la sondajele arheologice din ultimul sfert de secol, efectuate uneori cu ocazia recentelor reparații, se afirma despre începuturile acestei biserici că ar ființa din secolul al XVI-lea¹³. Din studiul materialelor descoperite sub pavimentul din interiorul bisericii și din altele aflate în jurul bisericii, s-a tras concluzia că pe același loc s-a aflat o altă biserică mai mică, de lemn, pe temelie din bolovani de râu, care să fi fost ridicată în jumătatea secolului al XV-lea¹⁴.

8. *București-ghid...*, ibidem.

9. *Călători streini despre Țara Românească*, II, Buc., p. 427.

10. Gr. Popescu, Gion Ionescu, *Biserica Popa Soare din București, Monografie istorică*, în «Glasul Bisericii», XXVIII, 1979, nr. 7—8, p. 827—828.

11. *București-ghid*, citat, planșa III, caroul 326. Biserica Sfântul Gheorghe-Nou nu trebuie confundată cu biserica Sfântul Gheorghe-Vechi ce se află într-o curte cu intrarea din Calea Moșilor, nr. 40, în apropiere de magazinul «Materna». Ctitorul acesteia a fost Mitrea vel vornic (1575). În 1875, rectorită de pr. Tudor Iconomu, i s-a dat un alt hram Sf. Tudor Tiron. (Vezi Al. Preaescu, *Dimbovița apă dulce...*, Buc., 1970, p. 105). A găzduit o vreme Mitropolia Ungrovlahiei.

12. Gh. Negulescu, *O pagină din istoria Bucureștilor*, în «Bis. Ort. Rom.», XXXIV, 1926, nr. 2, p. 85.

13. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Buc., 1961, p. 281.

14. D. Almaș, P.I. Panait, *op. cit.*, p. 100.

Afirmația corespunde și cu opinia lui N. Iorga despre vechile biserici din orașe¹⁵. Nu se poate însă exclude ipoteza că și mai înainte să fi existat acolo altă biserică din secole mai vechi, chiar fără fundație de bolovani. De altfel, pînă la construirea unui lăcaș de cult, credincioșii se puteau aduna pentru rugăciune în jurul unei simple cruci sau troițe care să fi reprezentat în esență biserica redusă la ultima ei expresie¹⁶.

Sigur că avînd numai aceste elemente, este dificil a se stabili numele ctitorilor și anii ctitoririlor. Tot arheologii au descoperit că biserica cu temelii de bolovani a durat pînă în prima jumătate a secolului al XVI-lea, cînd, ruinată sau neîncăpătoare, s-a impus ridicarea alteia din zid de cărămidă.

De data aceasta, la mijloacele de informare arheologice încep să ajute pe istoric și cele documentare care arată în adevăr că a existat o astfel de biserică. Un exemplu îl oferă hrisovul de întărire a unei ocine din moșia Măgureni pentru Cristilă, dat de Alexandru al II-lea voievod prin 1575—1576. Grămăticul Dobrotei preciza că a scris actul «cu foarte mare grabă, în cetatea București, lângă sfînta mînăstire numită a marelui mucenic al lui Hristos, Gheorghe»¹⁷... Alt exemplu: Ștefan Surdu voievod întărea la 26 ianuarie 1592 mînăstirilor Sfînta Troiță și Sfîntul Gheorghe, casele și prăvăliile dăruite de popa Stan. Scria Dara grămătic¹⁸.

Să se rețină însă că cele două documente constatau o stare de fapt anterioară, existența unei biserici Sfîntul Gheorghe dar nu și data ctitoririi ei. «Cît despre ctitor, nebulozitatea nu a putut fi risipită pînă acum. În timp ce logofătul Radu Greceanu menționează drept ctitor pe un «Dobruș banul»¹⁹, documentele aflate pînă acum grăiesc doar despre un Stanciu fiul lui Dobruș mare postelnic prin 1558—1560, fără să precizeze că ar fi fost ctitor unul sau altul»²⁰.

Ce s-a mai petrecut cu acea biserică de zid pînă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea nu s-a putut afla. Abia în timpul domniei lui Antonie Vodă din Popești (1669—1672), cînd s-a instaurat dominația Cantacuzinilor în vrajbă cu facțiunea Bălenilor, apar noi știri despre biserica Sf. Gheorghe.

În această perioadă de acută instabilitate, ea a fost închinată Sfîntului Mormînt, prin mai 1673 pentru a fi scăpată de ruinare totală și dispariție²¹.

În adevăr, la îndemnul patriarhului Dositheiu al Ierusalimului, marele dragoman al Porții Panaiot Nikusios Mamona a început o nouă zidire. Unul dintre cercetătorii arhitecturii românești l-a apreciat pe

15. N. Iorga, *op. cit.*, p. 81.

16. N. Iorga, *op. cit.*, p. 79 și Gion Ionescu, *Documente în piatră și lemn de la Calvini*, în «Glasul Bisericii», XLI, 1982, nr. 9—10, p. 754—761.

17. D.I.R., B, XVI, vol. IV, p. 204.

18. D.I.R., B, XVI, vol. VI, p. 32—33.

19. R. Greceanu, *Viața lui Constantin Brîncoveanu*, Buc., 1906, p. 55.

20. N. Stoicescu, *op. cit.*, *ibidem*.

21. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282. Alt cercetător pretinde că a fost închinată în 1625 de către Alexandru Vodă Coconu, fiul lui Antonie. Vezi Emil Elefterescu, *Bis. Sf. Gheorghe Nou*, în «Glasul monahilor», XII, 1934, nr. 403, p. 4 și D.I.R., XVII, B, IV, p. 457 (mențiune în limba franceză).

Nikusios ca «mare sforar diplomatic» al turcilor²², în timp ce un vestit istoric credea că a fost «un diplomat foarte priceput»²³. Dragomanul era un înalt dregător al Porții, tâlmaci, interpret oficial și avea răspunderea relațiilor cu statele europene²⁴. G. I. Ionescu-Gion bănuia că mobilul care l-a determinat pe «faimosul Panaiot» să cheltuiască astfel banii, ar fi fost «șiretenia grecului, căci a cerut să fie închinată Sfintului Mormint»²⁵.

Intr-o scrisoare din Adrianopol către patriarhul Dositheiu, datată 29 decembrie 1671, Panaiotache Nikusios făcea două observații în legătură cu «ctitoria noastră din Țara Românească». Mai întâi că «a îngrijit-o cam slab dumnealui spătarul» Șerban Cantacuzino, viitorul domn, care la acea dată era ispravnicul lucrărilor, încît «în vara trecută s-au făcut numai 16 odăi», adică chilii. Cea de a doua era că terenul acelei clădiri ar fi fost prea mic și ca urmare «să se ia loc din viile (vecine) ca să facă curte mare». Pentru viile luate, se obliga a face altele în apropiere²⁶. În sfârșit dorea ca biserica în lucru «să fie frumoasă și potrivită», după modelul ce i-l oferise biserica de pe dealul Stenimachos pe care o vizitase de curînd. Totodată trimitea «alte 12 pungi ca să (se) pregătească acum materialele pentru vara viitoare»²⁷.

Intr-o altă scrisoare, din 26 august 1672, redactată în șanțurile din jurul Căminitei, unde se afla cu trupele turcești ce o asediaseră, Panaiotache îi împărtășea aceluiași Dositheiu bucuria, deoarece «clădirea noastră... înaintează în cel mai bun chip» și ruga pe Dumnezeu «să ne învrednicească a o isprăvi cu bine». Mai scria că ceruse unor prieteni din Țara Românească «să ne cumpere o moșie cu mori și țigani în loc bun de toată roada». În curînd avea să-i scrie și care-i așezarea și numele acelei moșii, pe care intenționa s-o dăruiască ctitoriei sale. El se simțea în șanțurile Căminitei «ca Democrit din Abdera în morminte»...²⁸.

A fost cîntecul de lebadă al lui Nikusios, căci după un an (22 septembrie 1673), îmbolnăvindu-se de lingoare, a trecut întru Domnul, la Isaccea²⁹. Marele dragoman a fost înhumat la minăstirea Sozopol de pe insula Halki, aflată în marea de Marmara. Minăstirea fusese renovată de același strălucit învățat... Panaghiotachis Nikusios. El fusese în legături de prietenie și corespondență cu mulți oameni culți ai veacului al XVII-lea. La acea minăstire făcuse deosebită «milă» și Constantin Voievod Brîncoveanu. După uciderea martirului domn, trupul avea să-i fie înmormîntat în taină tot la Sozopol³⁰.

22. Gr. Ionescu, *București, Ghid istoric și artistic*, Buc., 1938, p. 182.

23. Gr. Tocilescu, *Bis. Sf. Gheorghe-Nou*, în «Albina», XVII, 1914, nr. 47—48, p. 1810.

24. *Mic Dicționar enciclopedic*, II, Buc., 1978, p. 318.

25. Gh. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1899, p. 190.

26. Colecția Hurmuzachi, XIV, partea I, București, 1915, p. 207.

27. Gh. Negulescu, *op. cit.*, p. 83.

28. Colecția Hurmuzachi, *ibidem*.

29. Virgil Drăghiceanu, *Mormîntul lui C. Brîncoveanu, Basarab Voievod*, în «B.C.M.I.», VII, 1914, p. 116.

30. *ibidem*.

O dată cu încetarea din viață a lui Nikusios, lucrul avea să rămână «batalisit», în părăsire și natural că zidurile începute aveau să se ruineze³¹.

După cronicarul Radu Greceanu, s-ar părea că totuși ctitoria lui Panaiot dragomanul a servit ca lăcaș de cult și anume, chiar pînă într-al 17-lea an de domnie a lui Constantin Brîncoveanu³². Trebuie să amintim și alte motive care l-au determinat pe acest magnific voievod să reedifice biserica minăstirii Sfîntul Gheorghe-Nou, în afară de cunoscuta sa dragoste pentru Biserica răsăritului și mai ales a Țării Românești. Mai întîi că biserica se afla situată în «mijlocul tîrgului», deci în centrul capitalei și trebuia să aibă un aspect distins și plăcut. Apoi era «foarte mică și întunecoasă», așa că nu corespundea sub raport funcțional și estetic. Cum tot în centrul urbei se aflau toți marii negustori aducători de venituri substanțiale în «comornicul» domnesc, voievodul a trebuit să țină în seamă și sugestiile acestora, mai ales că-i solicita să contribuie și ei la cheltuielile construcției. Se impune de reținut și imboldul cu care a contribuit și conducerea Patriarhiei Ierusalimului și cu totul special al patriarhului Dositheu³³, care supraveghea și patrona minăstirea, ca pe una ce-i fusese de mai înainte închinată. Dar mai presus decît acestea se pare că rugămintele Doamnei Marica, soția voievodului, au avut cea mai grea pondere. Doamna însăși a fost ctitoră a unor asemenea lăcașuri, spre exemplu minăstirea Surpatele și biserica Sfîntu Gheorghe dintr-o zi³⁴.

Nu trebuie pierdut din vedere că Doamna Marica era nepoata lui Antonie Vodă, care se socotește ctitor alături de Nikusios. Ea nu putea suferi ca tocmai ctitoria bunicului său să se ruineze și să piară³⁵.

Primul pas făcut de Constantin Vodă a fost să înconjoare locul vechi și cel adăugat de Nikusios, cu ziduri ca pe o cetate, asigurîndu-i astfel clădirile contra eventualelor jafuri. Totodată a definitivat hanul început de Panaiotache și care avea în 1695 numai bolțile (prăvăliile) de jos. Noul ctitor a întărit acele bolți și le-a clădit alt rînd deasupra, realizînd o lucrare «foarte frumoasă»³⁶. La aceasta a adăugat și un alt rînd de case egumenești și un palat patriarhicesc «foarte bune și cumsecade» unei reședințe a patriarhilor de Ierusalim, cît timp s-ar fi aflat în Țara Românească³⁷.

Această clădire patriarhală a adăpostit pînă la 1864, cînd s-au secularizat averile minăstirești, și Eforia minăstirilor închinată Sfîntului Mormînt³⁸.

31. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii românești în Muntenia și Oltenia*, în «B.C.M.I.», XXIX, 1936, p. 85.

32. Radu Greceanu, *op. cit.*, p. 87.

33. Colecția Hurmuzachi, *op. cit.*, p. 298—299.

34. Ilie Chiriță, *Papa postelnic Brîncoveanu*, în «Arhivele Olteniei», XI, 1932, nr. 59—60, p. 182.

35. C. Gane, *Tîrnosirea bisericii Sfîntul Gheorghe sub Constantin Vodă Brîncoveanu*, în «Apostolul», XI, 1934, nr. 10, p. 199.

36. Sînt opinii că hanul ar fi avut 200 de încăperi, Vezi: S. Săveanu, *op. cit.*, Enigmele..., p. 40.

37. S. Săveanu, *op. cit.*, p. 155.

38. G. Lahovari, C. Brătianu, Gr. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, Buc., 1898, p. 718.

Construcția împrejmuirii, a hanului și a celor două case a durat trei ani. S-a sfârșit în 1698³⁹. Toate acestea erau utile, aducătoare de venituri, îndeosebi hanul, dar și foarte frumoase, contribuind la împodobirea orașului.

Pe de altă parte, patriarhul Dositheiul a apelat din nou la mărinimia Domnului Țării Românești, stăruind «să se facă și minăstirea, adică biserica, așa cum s-a nevoit a face împrejmuirea» și celelalte clădiri din incinta minăstirii. Același cronicar domnesc a scris că «măria sa... den temelăia acea biserică stricându-o, au ridicat o mare, minunată și frumoasă minăstire... însă într-acest an (1705) numai pînă la un loc lucrîndu-o, au lăsat-o să se usuce și așa au învelit-o». Cu alte cuvinte, în 1705 s-a lucrat zidăria din roșu și acoperișul.

După un an, adică în al XVIII-lea an al domniei (1706), biserica era gata, nu numai în ceea ce privește construcția dar și ca împodobire și dotare⁴⁰. Probabil că în această vreme s-a construit și paraclisul, amintit de Radu Dudescu într-o scrisoare din 15 decembrie 1714, către patriarhul Hrisant Notara, care l-a înlocuit pe decedatul între timp Dositheiul⁴¹.

Se reține că ctitorul principal din 1706, însuși mărinimosul domn al țării, a suportat cea mai mare parte a cheltuielilor. Au contribuit însă și patriarhul Dositheiul⁴², celelalte minăstiri și clerul țării, unii boieri⁴³ și negustorimea.

Este de asemenea locul a se consemna că voievodul a folosit cei mai iscusiți meșteri ai vremii sale: arhitectul Veseleil, și pe cel mai distins și talentat zugrav Pîrvu Mutu⁴⁴, iar ca ispravnic Enache Văcărescu mare agă⁴⁵. O cercetătoare de istoria artelor precizează că biserica Sfîntul Gheorghe-Nou a fost ultimul monument brîncovenesc decorat de Pîrvu Mutu. Se afla cu domiciliul stabil în București «în plină maturitate artistică». Aptitudinile și talentul său i-au permis să întemeieze în prima urbe a țării o școală de zugrăvie⁴⁶.

Inscripția amintită mai sus consemnează că printre cei aleși de Constantin Vodă și anume să țină evidența și manipularea fondurilor, a fost «Apostol(ul) neguțătoriu(l)». Alegerea presupune că Apostol a fost un negustor de mare prestigiu, avînd relații financiare și cu străinătatea,

39. Gr. Tocilescu, *Biserica Sf. Gheorghe-Nou*, în «Albina», XVII, 1914, nr. 47—48, pp. 1810—1812. Același istoric afirmă că voievodul a folosit un arhitect Veseleil.

40. R. Greceanu, *op. cit.*, p. 144 și 172.

41. Colecția Hurmuzachi, *idem*, p. 649.

42. Colecția Hurmuzachi, *idem*, p. 292.

43. *Idem*, p. 334.

44. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282. Nu putem preciza dacă meșterii zugrăviți în pridvorul de la Hurezu au concurat și la Sfîntul Gheorghe-Nou.

45. Vezi inscripția în piatră, fixată pe peretele din actualul pridvor și reprodușă de N. Iorga în «*Inscripții din bisericile României*», Buc., 1905, p. 305. Inscripția aceasta nu s-a scris în vremea lui C. Brîncoveanu, ci probabil mai tîrziu, deoarece arată că biserica s-ar fi construit în 1699, deci cu 8 ani mai înainte decît în realitate.

46. Teodora Voinescu, *Zugravul Pîrvu Mutu și școala sa*, în «S.C.I.A.», 1955, nr. 3—4, p. 133.

dar și direct cu domnitorul țării. Fiul său Manoil și soția acestuia Zamfira, fiica lui Iorga staroste, au ctitorit și înzestrat mănăstirea Zamfira de pe valea Teleajenului⁴⁷.

Dat fiind faptul că ctitoria Sfântului Gheorghe-Nou se găsea în centrul capitalei, că ctitorii, toți personalități cu înalte poziții sociale, în frunte cu Domnul Țării Românești, este de înțeles ca tirnosirea ei să fi constituit un eveniment înregistrat cu lux de amănunte și admirație în cronicile vremii. Un astfel de eveniment nu putea să scape cronicarului Greceanu. «Însă nu au vrut «măria sa» numai cu arhieriei cei ce se aflau în țară, ci au trimis la prea sfințitul noul patriarh al Ierusalimului Kir Hrisantu... ca un diadoh al scaunului patriarșesc ce este...». Au mai fost invitați și patriarhul Gherasim al Alexandriei și Dionisie Tirnoveanul, Clement Adrianopoleos, Axente Sofianul, Maxim Ierapoleos, Mitrofan Nisis, Macarie Varnis⁴⁸.

Era în ziua sfinților Petru și Pavel, adică 29 iunie 1707. Ceremonia s-a desfășurat cu un fast excepțional. În cortegiul cu care au fost purtate Sfintele Moaște (mîna dreaptă a sfântului Nicolae), de la biserica Sf. Anton (Curtea Veche, unde fuseseră depuse pe timpul lucrului), au luat parte Constantin Vodă Brîncoveanu cu numeroși membri ai familiei și curții sale, patriarhul Hrisant, cu toți arhieriei, marii boieri ai țării, egumeni și preoți, dar și mireni de rînd cu miile. Clopotele tuturor bisericilor din București însoțeau alaiul cu dangătele lor de bucurie și slavă. Clopotul din turnul Sfântului Gheorghe-Nou suna melodios «Braancoo-veaa-nuu».

Oricît de mare ar fi fost biserica, nu avea cum să cuprindă atîta norod și nici curtea mînăstirii cu împrejurimile ei.

Un călător rus, ierodiaconul Ipolit Vișenschi din Cernigov, în trecere prin București spre Constantinopol, a descris această manifestație religioasă epocală. El a relatat că înainte de înfățișarea Domnului Țării, patriarhul Gherasim al Alexandriei, afiat la mînăstirea Radu Vodă, deși avea 100 de ani, a venit la Sf. Gheorghe-Nou și a slujit în mare sobor cu patriarhul Hrisant, cu mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei⁴⁹, ceilalți 12 arhieriei (mitropoliti, arhiepiscopi și episcopi) 12 arhimandriți și egumeni și 2 arhidiaconi. Vișenschi a asistat numai. «Gospodarul» adică Constantin Basarab Voievod Brîncoveanu a sosit, însoțit de primii săi trei fii, de Doamna Marica și marii boieri. Atunci norodul a fost invitat de «spaghii cu bețe goale» să iasă din Biserică, pentru a face loc lui Vodă și însoțitorilor săi.

Boierimea, ca și marii ierarhi erau împodobiți cu aur și pietre scumpe. Hrisant primise în dar o cruce și un lanț de aur cu pietre scumpe: Vodă era în mantie de «samure azurii».

La sfîrșitul slujbei, patriarhul Gherasim a cuvîntat în grecește iar Hrisant a împărțit anafora⁵⁰.

47. Gh. I. Moiescu, *Mînăstirea Zamfira*, în «B.O.R.», LXXII, 1954, p. 335. Vezi și N. Iorga, *Inscripții, op. cit.*, I, p. 306, și I. Ionașcu, *Doc. bucureștene priv. la propr. m-rii Cernica*, Buc., 1941, p. 47.

48. R. Greceanu, *op. cit.*, p. 173 și C. Gane, *op. cit.*, p. 200.

49. Mitropolitul Teodosie a decedat în anul următor 1708.

50. Gh. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, Buc., 1947, p. 83—84 și «Viitorul» revistă bisericească și didactică, Iași, IX, 1907, nr. 20, p. 8.

A urmat un mare și bogat ospăț în palatul patriarhal. Vișenschi a reținut că orașul era bogat și dispunea de alimente din belșug. Țara avea aproximativ 300 de minăstiri. Numai în București existau 37 de minăstiri și 200 de biserici. Tot el a consemnat că Sf. Gheorghe-Nou era lăcașul de rugăciune al lui Constantin Vodă Brâncoveanu.

Păstrînd tonul cronicilor, G. I. Ionescu-Gion a reținut că la vestitul ospăț arhieriei au găsit la tacîm cite o năframă de mătase cu galbeni și o medalie de aur cu chipul lui Brîncoveanu. Mai aprecia că «în adevăr, Sf. Gheorghe-Nou, era cea mai frumoasă biserică din acea vreme». Acolo s-a concentrat tot venitul celorlalte minăstiri închinat Sfîntului Mormînt⁵¹, dovadă că acolo avea să-și stabilească sediul Eforia amintită.

Același istoric precizează că paraclisul era la han⁵².

Iată și gîndurile evlavioase și înălțătoare ale marelui voievod. În frumosul hrisov de dotare a minăstirii Sf. Gheorghe (Nou), scris de Necula logofăt, la 1 septembrie 1707, se spune între altele că «(Bucureștii) fiind scaunul strămoșilor noștri... cu stăpînirea pămîntului acesta al Țării Românești...», văzînd că biserica Sf. Gheorghe «s-au vechit, fiind de multă vreme zidirea ei, cît se vădea mai mult spre surpare și fiind și mică... neavînd nici grijire pe dînăuntru, n-am putut îngădui să vedem în mijlocul unui mult norod», care se afla în enoria ei, «a fi biserică mică și fără nici o podoabă și înfrumusețare».

De aceea «am zidit din temelie această sfîntă biserică... mare și largă... și pe dinlăuntru iar înfrumusețîndu-o cu toate podoabele cele ce se cuvin, cu candelă, cu sfeșnice și cu alte arginturi și cu odăjdii scumpe...».

În sfîrșit, «cunoscînd schimbările ce se întîmplă în lucrurile omenești dintre întîmplările lumii de multe ori, de la bine spre rău... făcut-am ajutor acestei case să se poată păzi și să se ajutoreze... pusu-i-am 30.000 de ducați la Zacca a sfîntului Marcu care este la domnia Venețienilor, în veci stătători marelui mucenic Gheorghe...».

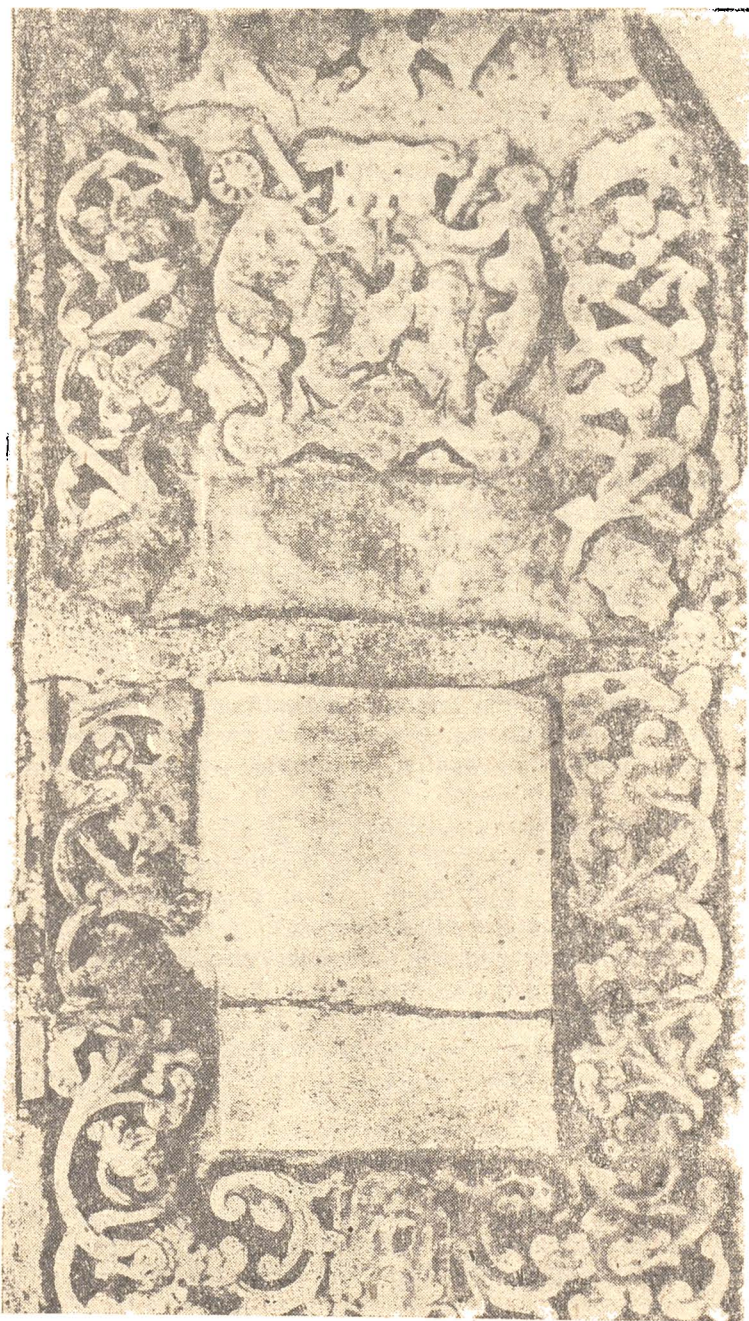
Urma ca dobînda lor de 900 ducați, adică 810 taleri pe an să fie încredințați egumenului, pe atunci Malahie și destinați după cum se va vedea în urmare, atît slujitorilor de la Sf. Gheorghe-(Nou), cît și celor doi dascăli de la școala Domnească de la Sf. Sava «făcută și înnoită din ostenele noastre»⁵³.

Iată și mărturia scrisă în gramata sa din august 1707, de patriarhul Hrisant Notara, unul din cei mai culți oameni ai vremii din Orientul Mijlociu, prieten încercat al voievodului care l-a ajutat să viziteze Occidentul și să fie întronizat ca patriarh al Sfîntului Mormînt, față de binefăcătorul și mărinimosul Domn, Din «cele cu iubire de Dumnezeu făcute și cu mărinimie îndreptate, în felurite prilejuri și vremi, de prea

51. Gh. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 190.

52. *Idem*, p. 228.

53. Arh. St. Buc., *Doc. ist.* XI/31.



Bis. Sf. Gheorghé-Nou. Piatra de pe mormîntul voievodului
Constantin Basarab Brîncoveanu, după clișeuul lui V. Drăghiceanu
din B. C. M. I., VII, 1914, p. 117

înălțatul și prea luminatul, prea evlaviosul și de Hristos prea iubitorul Domn», i se părea că biserica Sf. Gheorghe (Nou) este foarte aleasă. Fosta clădire «învechindu-se de multă trecere a timpului, care toate le strică și îmbătrânind, ca să zic așa, ajunsese în ruină și amenința să cadă la pământ».

Apoi, «hrănind el rîvnă dumnezeiască... din averea lui și cea părăntească, prea bogate, a ridicat din temelii și a clădit acest sfînt lăcaș... prea mare, prea frumos, strălucitor de lumini, plin de lumina torțelor și luminărilor, podit cu marmure, minune și bucurie la văzut și auzit și întru toate slăvit și prea lăudat, împodobindu-l și gătindu-l ca de nuntă cu icoane strălucite și felurite, clădind mai întîi chiliile din jur... la acestea ostenindu-se... și neuitatul patriarh... domnul domn Dositheiu».

În sfîrșit «văzînd și cercetînd binevoitor și cuminte, înălțimea sa, schimbările ce se aduc de vreme lucrurilor omenesti și întoarcerea lor adesea împotrivă»..., a dăruit cei 30.000 ducați. Din dobînda lor avea să se dea cîte 30 lei fiecăruia din cei doi parohi, 100 lei psaltului iar celor doi dascăli de la școala domnească de la Sf. Sava «a cărei biserică s-a clădit din temelie și s-a zidit cu mărinimie de înălțimea sa», ceilalți 300 de lei ⁵⁴.

Este destul de cunoscut tragicul sfîrșit al lui Constantin Vodă Brîncoveanu și al fiilor săi. Numai Doamna Marica, veghind cu grijă și durere creșterea singurului vlăstar bărbătesc, scăpat cu viață din mîinile călăilor otomani, în adîncă taină și cu grele sacrificii, a reușit să smulgă valurilor în care fusese aruncat, trupul schingiuit și sfîrtecat al marelui martir, înhumîndu-l la mînăstirea Sozopol din insula Halki. Abia după șase ani, adică în 1720 și după ce ea însăși scăpase din exil, a adus osemintele voievodului și le-a astrucat de veci, dar tot pe furiș, în biserica lui, Sf. Gheorghe-Nou. Deasupra lor a așezat o lespede de marmură pe care au fost dăltuiți vulturii brîncovenesti dar nu și numele celui căruia aparținuseră. Se temea de profanarea lor ⁵⁵.

A mai atîrnat acolo o frumoasă și mare candelă din argint, pe care a incizat următoarea inscripție: «Această candelă, ce s-au dat la S(fe)ti Gheorghe cel Nou luminează unde odihnesc oasele fericitului domn Io Constantin Brîncoveanu Basarab vo(i)evod și iaste făcută de Doamna măriei sale Maria, carea și măria sa nădăjdueste în Domnul, iarăși aici să i se odihnească oasele. Iulie în 12 zile, 7228 (1720)» ⁵⁶.

Apoi s-a așternut uitarea aproape un veac.

54. Colecția Hurmuzachi, vol. XIV partea I, p. 389.

55. N. Iorga, *O pomenire*, în «Neamul Românesc», V, 31, p. 486.

56. N. Iorga, *Mormîntul lui Brîncoveanu, o descoperire a domnului Virgil Drăghiceanu*, în «Drum drept», II, 1914, nr. 7—8, p. 445.



Biserica Sf. Gheorghe-Nou. Candela ce a vegheat deasupra mormintului
lui Constantin Basarab Brîncoveanu, voievod. După clișeul lui
V. Drăghiceanu din B. C. M. I., VII, 1914, f. 123

- Încercându-se să se reconstituie imaginea ce o oferea privitorului biserica Sf. Gheorghe-Nou, așa cum a ctitorit-o Constantin Vodă, este nevoie să se treacă peste unele evenimente, cutremure și incendii, care au zdruncinat și avariat lăcașul, ajungând la desenul lui M. M. Bouquet⁵⁷. Acest desen a fost reprodus în unele lucrări istorice, ca de exemplu în «Istoria Bucureștilor» de G. I. Ionescu-Gion⁵⁸. A fost și copiat dar nereușit de pictorul Stoica⁵⁹,

Cea de a doua imagine a aceleiași biserici, din 1839, aparține pictorului Raffet⁶⁰.

Cercetate fiind cu atenție de N. Iorga⁶¹ și N. Ghica-Budești⁶², aceștia le-au comentat, fiecare în felul lui și în lucrări diferite. Se înțelege însă din aceste două lucrări că, după plan și formă se aseamănă cu biserica minăstirii Hurez, fără a se putea preciza dacă a avut 4 sau, mai curînd, 2 turlă. În cele două imagini amintite se vede numai postamentul turlei de pe naos. A fost o biserică în formă de cruce, cu plan treflat, cu cele trei abside poligonale (cîte 5 laturi dintr-un octogon) iar în interior semicirculare, cu pronaosul lărgit și cu pridvor sprijinit pe 14 stîlpi canelați în spirală, dintre care opt pe latura de vest (intrarea) și alți cîte trei pe lături, iar dintre aceștia, cîte unul angajat în zidul de la intrarea în tindă. Cei șase stîlpi interiori din naos și pronaos, serveau la sprijinul turlălor. Pridvorul era redus la înălțimea brîului torsionat care împărțea exteriorul zidurilor în două registre. Ferestrele mari, cîte trei de o parte și alta a naosului, erau fixate în registrul interior. Ghica-Budești apreciază că era «o biserică de dimensiuni mari, de vreo 40 m lungime și 16 lățime», iar N. Iorga a reținut că «dimensiunile arhitectonice covârșitoare dintr-însa erau profunditatea și lărgimea».

Cunoștințele expuse de regretații N. Iorga și N. Ghica-Budești, fiind culese înainte de 1933—1935, este de așteptat ca ele să nu mai corespundă datelor oferite de cercetările actuale arheologice și de arhitectură. Ele vor fi expuse în altă parte a acestei lucrări, pentru a respecta, atît cronologia opiniilor, cit și adevărul istoric.

GION D. IONESCU
ANGHEL T. MARCU

57. A. Billcog, *Album Moldo-Valaque*, Paris, f.a.p. 8.

58. Gh. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 191—192.

59. N. Iorga, *Conducător istoric pe la bisericile din București și împrejurimile imediate*, Buc., 1935, p. 20—21.

60. G. D. Florescu, *Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII*, Buc., 1934, p. 19.

61. N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, în «B.C.M.I.», XXVI, 1933, p. 101.

62. N. Ghica-Budești, *op. cit.*, *Evoluția...*, *ibidem*.

FILE DIN ISTORIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI TEOLOGIC

După cuvîntul Părinților Bisericii Ortodoxe, asemănarea firii noastre cu Dumnezeu «...nu se realizează fără cunoaștere, iar cunoașterea este imposibilă fără învățătură»¹. Raportată la cunoașterea lucrurilor divine, învățătura despre acestea s-a dobîndit — de aproape două mii de ani — de la dascăli pricopsiți în cunoaștere și învățătură, în evlavie și trăire, conștienți de vocația și misiunea lor, adevărați Apostoli ai Cuvîntului Scripturii și Tradiției Bisericii. A fi dascăl de teologie, nu este însă «însușirea oamenilor puțin evlavioși — ne adeverește Sfîntul Vasile cel Mare, unul dintre marii dascăli ai învățaturii creștine — ci a aceluia care cunosc scopul chemării noastre»², adică al slujirii lui Dumnezeu și oamenilor. Prin urmare, teologhisirea implică atît procesul epistemologic, cît și pe cel al trăirii în Hristos, al evlaviei creștine. Marii dascăli ai Bisericii Ortodoxe — care au ilustrat învățămîntul teologic de-a lungul secolelor — au făcut dovada unei cunoașteri catafactice și apofactice, dar mai ales a unei trăiri în Hristos.

Învățămîntul teologic își are obirșia în acele cuvinte de învățătură rostite de Mîntuitorul ore în șir ascultătorilor săi de toate categoriile sociale. După exemplul său, Sfînții Apostoli, Profetii și Didascalii au rostit cuvinte de învățătură ziditoare pentru viață.

În epoca apostolică, învățămîntul creștin a avut un caracter harismatic, fiind o atribuție specială a didascalilor³. De altfel, în primele două secole creștine, «...nu numai că episcopul nu avea în fața didascalului inițiativă și întietate în materie de învățătură, nu i-o putea dicta, nu i se putea impune, dar era ținut să cunoască și să păzească depozitul doctrinal apostolic și didascalice»⁴. Din secolul al III-lea, dreptul de a învăța, de a predica, a fost acordat în exclusivitate, episcopilor, înlocuind astfel pe «didaskaloi», «care au continuat încă în cîteva Biserici slujba lor»⁵. Puterea învățătoarească în Biserica Ortodoxă — care constă din dreptul de a păstra, predica, apăra și învăța adevărurile de credință⁶ — a fost astfel asociată unui act de hirotonie, ce conferă o stare harică în rîndul ierarhiei de drept divin. Puterea învățătoarească a continuat însă a fi transmisă și printr-un act de «trimitere» — *missio canonica*⁷. În baza acestui act de trimitere, laicii primesc dreptul de a exercita puterea învățătoarească în Biserică de la episcopul locului.

1. Sfîntul Vasile cel Mare, *Despre Sfîntul Duh*, trad. Pr. C. Cornișescu, în «Glasul Bisericii», XL (1980), nr. 10—12, p. 757.

2. *Ibidem*.

3. Vezi *Canon XXXI*, din Colecția «*Les 127 Canons des Apôtres*». Texte arabe en partie inédit, publié et traduit en français d'après les manuscrits de Paris, de Rome et de Londres par prof. J. Périer et A. Périer, Paris, 1912.

4. Prof. T. M. Popescu, *Primii didascali creștini*, în «*Studii Teologice*» (extras), III (1932), nr. 2, p. 42—43.

5. Metropolitan Filaret of Kiev and Galich, *The Local Church and the Universal Church*, în «*The Journal of the Moscow Patriarchate*», no. 6/1981, p. 62.

6. Vezi Pr. Nic. Dură, *Învățarea dreptei credințe după canoanele Bisericii Ortodoxe*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», XCVIII (1980), nr. 5—6, p. 663—670.

7. Vezi Magistr. Ioan N. Floca, *Școlile Teologice. Organizarea și jurisdicția asupra lor*, în «*Studii Teologice*», VI (1954), nr. 5—6, p. 338.

Dascăli creștini (ecclesiastici doctores), la a căror școală frecvențau diferiți auditori, au existat încă din secolul al II-lea. Inițial aceste școli s-au organizat în jurul unui dascăl renumit. În aceeași perioadă s-au constituit și organizat însă și primele școli creștine publice, aflate sub oblăduirea Bisericii. Sfântul Justin Martirul († 163) a înființat la Roma cea dintâi școală creștină cu pretenție de metodă și argumentare filosofică. Prima școală creștină publică cunoscută a fost Școala din Alexandria⁸, care a purtat diferite nume: «Școala cuvintelor sau învățăturilor sacre»; «Școala catehizării»; «Adunarea pentru învățatură a credincioșilor» sau doar «Școala din Alexandria»⁹. Prin Profesorii ei — pionieri ai teologiei creștine, care au îmbinat cunoașterea cu trăirea, ca de exemplu, Panten, Clement Alexandrinul și Origen — școala dădea Școlii din Alexandria — fermentul acestei gândiri teologice — Din secolul al IV-lea, această școală a fost subvenționată de stat. Gîndirea Școlii din Alexandria — fenomenul acestei gândiri teologice — s-a răspîndit în întreg Răsăritul creștin datorită Părinților capadocieni, marii dascăli ai teologiei ortodoxe. Gîndirea teologică a Școlii de la Alexandria «...a inspirat pe Părinții marii epoci clasice, a alimentat pe scriitorii spirituali bizantini și pe teologii Evului Mediu; a inspirat pe marii teologi ruși ai secolului precedent și ai începutului celui actual, iar astăzi este descoperită din nou de către creștinii cultivați și de teologii Europei Occidentale»¹⁰. Această gîndire teologică a inspirat și pe teologii străromâni și români, de ieri și de astăzi. Prin teologia Părinților capadocieni, gîndirea Școlii din Alexandria a fost preluată și fertilizată și pe solul daco-roman. Sfântul Dionisie cel Mic (470—545) ne adevărește că în Scythia Minor (Dobrogea) au «crescut bărbați plini de căldură și minunați prin blîndețea purtării... Ei au ținut cu tărie neînfriată totdeauna dogmele credinței ortodoxe, căci deși erau simpli în cuvînt, în știință nu erau nepricepuți»¹¹.

Școala teologică de la Cezareea Palestinei, de la Edesa, din Antiohia, de la Roma, Cartagina etc., înființate în secolele II—III, au dat învățămîntului teologic un prestigiu și o dimensiune ecumenică pentru lumea vremii de atunci. Dascălii acestor școli au fost nu numai pionieri ai învățămîntului teologic de astăzi, ci și propovăduitori și apărători ai dreptei învățături evanghelice. Preotul Malchion, dascăl al Școlii retorice «eline» din Antiohia Siriei, cunoscător atît al filosofiei și cugetării umane, cît și al Evangheliei, a fost unul dintre acești precursori ai dascălilor de teologie de mai tîrziu. Preotul Malchion a fost cel care

8. Vezi Pr. Dr. Ioan V. Dură, *Școala din Alexandria* (trad. din Arhim. I. Mastroianopolu, *Părinții Bisericii și Omul*, Atena, 1966, p. 71—83), în «Mitropolia Ardealului», XXVI (1981), nr. 10—12, p. 750—756.

9. Vezi Pr. Prof. M. P. Șesan, *Inceputurile învățămîntului creștin*, în «Istoria Bisericească Universală», vol. I. Edit. Inst. Biblic, București, 1975, p. 156.

10. Pr. Dr. Ioan V. Dură, *op. cit.*, p. 756.

11. *Prefatio Dionisii Exigui ad Ioannem et Leontium*, 1, 2, în «Corpus Christianorum», Series Latina, LXXXV, Turaholti, 1972, 55; Cf. Pr. Prof. I. G. Coman, *Spiritualitate patristică daco-romană și paralele occidentale contemporane (sec. III—VII)*, în «Biserica Ortodoxă Română», CI (1983), nr. 7—8, p. 569.

l-a demascat pe episcopul eterodox Pavel de Samosata, la Sinodul întrunit la Antiohia (268—269).

După Edictul de la Milan (313), când creștinismul devine religie licită în Imperiul roman, școlile teologice și ostenitorii lor se înmulțesc. Secolele IV—V au fost ilustrate de dascăli de seamă întru cele ale teologiei, ca de pildă Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazians, Fericitul Augustin, Sfântul Ioan Hrisostom, Sfântul Ambrozie al Milanului etc. Este totodată și perioada în care apar Școlile teologice în Bisericile organizate într-un cadru etnic și geografic bine precizat, ca de exemplu, Școala teologică din Biserica armeană, din Biserica axumită (etiopiană), din Biserica daco-romană (străromână) etc. În provincia din sud-estul României — între Dunăre și Mare (actuala Dobroge), vechea provincie romană Scythia Minor, moștenitoare a culturii greco-latine — au existat școli de teologie organizate încă din secolele IV—VI. Ele au fost ilustrate de mari teologi ai vremii de atunci, «care ne-au lăsat pagini originale de teologie sau traduceri de opere teologice din limba greacă în limba latină»¹². Învățământul teologic din școlile din Dacia pontică s-a predat în limba latină¹³, limba autohtonilor daco-romani. Prin lucrările lor, dascălii de teologie din Dacia pontică — ca de exemplu, Sfântul Ioan Cassian, Dionisie cel Mic, Ioan Mașențiu etc. — au contribuit la afirmarea ortodoxiei străromâne, a ecumenismului creștin al vremii lor, și a conștiinței etnice, daco-romane, a neamului aflat în spațiul carpato-pontico-danubian. Unitatea de neam și limbă a populației aflată în acest spațiu mioritic și-a găsit în acești dascăli de teologie cei mai de seamă exponenți ai vremii de atunci. Prin scrierile lor patristice și prin participarea lor la sinoadele ecumenice, ei au înscris Biserica nord-dunăreană în cadrul romanității orientale creștine, precizând locul poporului român sub raportul originii sale etnice și al latinității limbii sale. Prin contribuția lor la apărarea Ortodoxiei¹⁴, teologii din Scythia Minor și-au înscris numele și în cartea de aur a învățământului teologic ortodox. Acești dascăli de teologie au adus o contribuție prețioasă și la dezvoltarea «scrisului românesc, a lingvisticii, a literaturii, a filologiei, într-un cuvânt la problematica istoriei culturii străvechi românești»¹⁵. Din tinda mănăstiri-

12. Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, Edit. Inst. Biblic, București, 1979, p. 81.

13. Vezi H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului Roman*, Edit. Academiei, București, 1960, p. 206.

14. Aminăm printre aceștia pe episcopul Brettanion — care a apărut crezul niceean în fața amenințărilor împăratului Valens, în anul 369, — a episcopului Terentius, la sinodul II ecumenic, a episcopului Ioan al Tomisului, etc. Vezi Pr. Nic. V. Dură, *Canioanele Sinodului II ecumenic și obligativitatea mărturisirii și păstrării neschimbate a credinței niceo-constantinopolitane*, în «Ortodoxia», XXXII (1981), nr. 3, p. 442—459; Pr. Prof. I.G. Coman, *Scriitori teologi în Scythia Minor*, în Vol. «De la Dunăre la Mare», Galați, 1977, p. 77, 80.

15. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Primele scrieri patristice în literatura noastră (sec. IV—XVI)*, Edit. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1984, p. 97.

lor, unde și-au avut sediul Școlile în care au predat acești dascăli străromâni, s-a prefigurat deci cartea românească de mai târziu.

Învățămîntul teologic românesc își află deci obirșia sa în perioada aceasta străromână, în care primii dascăli din spațiul carpato-pontico-danubian au slujit cu vrednicie «celor predate ucenicilor Adevărului»¹⁶, și au păzit «credința Evangheliilor» și «Tradiția Apostolilor»¹⁷. Această predanie a fost moștenită și transmisă de teologii străromâni urmașilor săi de ieri și de astăzi. Contribuția teologică a ierarhilor tomitani și a «călugărilor sciți» la formularea și precizarea doctrinei hristologice este astăzi evidențiată și de teologii apuseni¹⁸. Prin contribuția lor teologică, acei «călugări sciți» — teologi daco-romani de primă mână — «au împlinit atunci o funcție de împăcare pînă la un loc între creștinismul răsăritean și cel apusean»¹⁹. Această Tradiție hristologică, predanisită de «călugării sciți» a fost preluată și valorificată de Școlile de teologie românească de mai târziu prin scrieri și lucrări de referință²⁰.

După cum se știe, în primele secole creștine candidații la preoție și-au agonisit cunoștințele elementare ale teologiei în pridvorul bisericilor și al mănăstirilor, sub îndrumarea unor oameni de vocație sacerdotală și didascalică. Inițial, Școlile teologice n-au fost înființate pentru pregătirea clerului, ci pentru satisfacerea setei de învățătură, de cunoaștere a căii care duce la Dumnezeu. Abia în secolul al VIII-lea este menționată la Constantinopol «o școală preoțească, un fel de seminar ce ținea de Patriarhie»²¹. Învățămîntul liturgic și catehetic, precum și predica misionară, nu au constituit un învățămînt teologic propriu-zis, ci o funcție organică a Bisericii, cu caracter pastoral.

Din secolul al IV-lea, mulți dintre dascălii școlilor de teologie au fost și clerici. De altfel, împăratul Alexie Comneanul (1081—1092) a prevăzut obligația acestor dascăli de teologie de a primi și taina hirotoniei. «Nici unul dintre acești profesori vrednici — prevedea împăratul bizantin în *Novela* sa — să nu refuze de a se face preot, că așa să poată da poporului cuvîntul învățătoresc, după îndemnul Marelui Arhiereu, ci mai ales să se grăbească la aceasta, ca să fie conform disciplinei bisericesti»²². Același împărat dispunea ca «...cei vrednici cu învăță-

16. *Epistola către Diognet*, cap. XII; Cf. *Scrierile Părinților Apostolici*, vol. I, Edit. Inst. Biblic, București, 1979, p. 344—345.

17. *Scrierile Părinților...*, p. 345.

18. Vezi, Pr. Dr. Ioan V. Dură, *Călugării sciți în lucrarea «Apărarea Calcedonului în Răsărit (451—553)» a lui Patrick T. R. Gray*, în «Mărturie Ortodoxă» — *Revista Comunității Ortodoxe Române din Olanda* — II (1983), nr. 5, p. 140—145.

19. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Scrieri ale «Călugărilor sciți», daco-romani din secolul al VI-lea*, în «Mitropolia Olteniei», XXXVII (1985), nr. 3—4, p. 244.

20. Vezi Pr. Nic. V. Dură, *Tradiția hristologică predanisită de Părinții străromâni și români*, în «Mărturie Ortodoxă», II (1983), nr. 4, p. 18—46.

21. Prof. T. M. Popescu, *op. cit.*, p. 70.

22. C. Erbiceanu, *Novela împăratului Alexie Comnen relativ la îmbunătățirea intelectuală și materială a clerului ortodox*, în «Biserica Ortodoxă Română», XV (1891), nr. 7, p. 503.

tură prin cuvînt și faptă să se introducă în funcțiunea profesorală, și prin profesorat să se ridice la demnități. Să li se dea profesorilor — conchidea bazileul bizantin — întrebuințarea cuvîncioasă...»²³.

Prin procesul de receptare și asimilare a legislației nomocanonice bizantine, Țările Române au aplicat și prevederile Novelei împăratului Alexie Comneanul. Dascălii școlilor mănăstirești și eparhiale s-au bucurat de întreținerea materială asigurată de Curtea domnească și de daniile diferiților creștini.

O școală teologică românească a existat încă din momentul formării limbii române și a organizării Bisericii noastre. Acolo unde a existat o Biserică a neamului — fie ea ascunsă și între răzoare — a ființat și o școală teologică, prin care s-a mărturisit și afirmat nu numai învățătura ortodoxă, ci și limba și cultura neamului. Despre această realitate, un cercetător al istoriei învățămîntului românesc releva faptul că școlile teologice au fost «mijloace de afirmare a conștiinței și culturii naționale...»²⁴.

La noi, la români — ca de altfel la aproape toate popoarele Europei — învățămîntul bisericesc a premers celui laic, și multă vreme «acesta din urmă nu s-a desprins de cel bisericesc, împletindu-se în dezvoltarea lor»²⁵. În acele școli bisericești-mănăstirești, parohiale, episcopale sau domnești, precursoare ale Facultăților de astăzi, — s-a plămădit însuși aluatul cărturarului român de mai tirziu. Acestor școli românești, de parohie și mănăstire, se «datorește acea frumoasă calligrafie și acea perfectă ortografie, prin care se deosebesc toate inscripțiile, notițele și manuscriptele redactate pe vremea aceea în țară»²⁶. De altfel, pînă în anul 1562 — cînd s-a înființat «Universitatea de la Cotnari» — cartea s-a scris și s-a învățat «în tinda Bisericii cu diecii sau călugării din mănăstiri»^{26a}. Lîngă biserica Sfîntul Nicolae din Șcheii Brașovului a ființat una din aceste vechi școli românești din țara noastră (1495). Documentele interne atestă că, înainte de anul 1000, a existat și la Cenad o Școală românească, avînd ca limbă oficială latina. La mănăstirea Putna a ființat, între anii 1490—1585, o «Școală greco-slavo-română»²⁷, în care au activat dascăli pricopsiți, ca Eustatie

23. *Ibidem*, p. 502.

24. Prof. Marin Popescu-Spineni, *Instituții de înaltă cultură*, Vălenii de Munte, 1932, p. 4.

25. Pr. Prof. P. Rezuș, *Din istoria învățămîntului teologic în Moldova*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLV (1969), nr. 3—4, p. 166.

26. N. Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938, p. 57.

26 a. Prof. M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, p. 72.

27. Ștefan Birsănescu, *Școala greco-slavo-română de la mănăstirea Putna*, în «Revista de Pedagogie», nr. 5 din 9 iulie 1966, p. 20—26.

«ritor, domesticos și protopsalt», și Lucaci «ritorul și scolasticul»²⁸. La această școală se studiau și pravilele²⁹. Despre existența unei Școli la mănăstirea Putna, în secolul al XVI-lea, ne dă mărturie inscripția de pe o icoană din anul 1566, în care citim că «înțelepciunea au zidit ție casa»³⁰. Cu urzeala lor sufletească moștenită de la strămoșii daco-romani, românii au zidit numeroase case dedicate înțelepciunii, cunoașterii și învățaturii. La mănăstirea Hurezu, domnitorul Constantin Brîncoveanu ridicase una dintre cele mai mari biblioteci din sud-estul Europei la vremea respectivă. Deasupra ușii de intrare în această bibliotecă stă scris și astăzi că «această Bibliotecă este Casă duhovnicească a celor iubitori de înțelepciune»³¹. În această Casă duhovnicească s-au citit, alături de Platon și Seneca, cuvîntătorii de Dumnezeu Vasile, Grigorie și Ioan. Firește, puține nații ale pămîntului se puteau înfățișa la vremea aceea cu o asemenea Casă duhovnicească a celor iubitori de înțelepciune! Asemenea Biblioteci — hărăzite din prinosul ostoinței unor dascăli vrednici cu zeci de manuscrise — au existat și la Academia de la Curtea lui Alexandru cel Bun, la Academia de la Putna, la Colegiul de la Hirlău, de la Cotnari, apoi la școlile voievodale «Sfinții Trei Ierarhi», la mănăstirea Cozia, la mănăstirea Dealu (Tirgoviște) etc.

Primele noastre instituții de înaltă cultură au fost așezate sub epitropia mănăstirilor țării³². Însăși Școala de la Trei Ierarhi din Iași — înființată de Domnitorul Vasile Lupu s-a aflat sub epitropia mănăstirească.

Școala de la Trei Ierarhi din Iași a fost «prima școală superioară românească», iar anul întemeierii ei — 1640 — a rămas «anul de început și consacrare a învățămîntului superior de la noi»³³. Pînă la această dată, istoria învățămîntului teologic străromân și românesc și-a scris filele sale prin jertfa dascălilor fără de arginți ai Școlii teologice mănăstirești. Aceste file ale istoriei învățămîntului teologic străromân fac parte organică din marea istorie a învățămîntului teologic creștin.

Pr. Prof. Dr. NICOLAE V. DURĂ

28. Idem, *Pagini nescrise din istoria culturii românești*, București, 1971, p. 213.

29. Vezi Pr. Prof. P. Rezuș, *Din istoria învățămîntului teologic în Moldova de nord. Școala duhovnicească de la Putna*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei, XXXVII (1961), nr. 1—2, p. 18—22.

30. N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928, p. 17.

31. Vezi Pr. Nic. V. Dură, *Glasul de taină de la Mănăstirea Hurezu, Cltoria lui Brîncoveanu Vodă (1688—1714)*, în «Mărturie Ortodoxă», III (1984), nr. 7, p. 140.

32. Vezi C. Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*, Iași, 1885, p. 54.

33. Conf. M. I. Avădaniei, *Continuitatea învățămîntului inaugurat la Trei Ierarhi. Preluarea tradițiilor de către Academia Domnească din Iași*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», I (1974), nr. 5—6, p. 359.

MATERIALE ARHEOLOGICE CREȘTINE DIN SECOLELE VII—XI, DESCOPERITE ÎN TRANSILVANIA *

În secolele III—VI pe teritoriul Transilvaniei a pulsat o viață creștină destul de intensă, cum o dovedește mulțimea materialelor arheologice paleocreștine. Acestea documentează existența unei populații sedentare, de tradiție romanică și care era creștină. Mărturisirea credinței în Iisus Hristos se făcea prin purtarea unor gеме, cataramе, cruciulițe, frecventarea unor locașuri de cult, folosirea unor opaițe cu semne creștine sau ale unor vase de cult, care indică existența unor biserici și, indirect, prezența unui cler deservent; aplicarea semnului Sf. Cruci pe unele pietre funerare¹ etc.

Unii cercetători consideră că, începînd cu secolul VII și pînă în cel de-al XI-lea «încetează orice posibilitate de a documenta practica creștinismului în Transilvania, pe cale arheologică². Această afirmație ar putea duce, în rîndul cercetărilor mileniului I d.Hr., la un scepticism privind viața creștină a populației autohtone de pe teritoriul Transilvaniei.

Avîndu-se în vedere acest fapt, dăm în cele ce urmează un reperoriu al materialelor arheologice creștine din secolele VII—XI, descoperite în Transilvania. Prezentarea documentelor se va face în ordinea alfabetică a localităților de proveniență.

ALBA-IULIA, jud. Alba

1. *Biserica*, de plan central, constînd din navă circulară și absidă semicirculară, cercetată de arheologul Radu Heitel³ între anii 1968—1977 sub catedrala romano-catolică din cetate. Considerată mult timp baptisteriu al bisericii construite în stil romanic în secolul XIII, «rotunda ecclesia» s-a dovedit a fi mult mai veche, deoarece primul edificiu catolic, datînd din secolul XI, se suprapune părții nordice a rotundei. Acest fapt a dus la concluzia că acest edificiu a încetat să funcționeze în momentul cînd s-a început construirea basilicii romașice, aparținînd populației catolice maghiare, așezată la Alba-Iulia după anul 1000. «Rotunda ecclesia» este contemporană, se pare, cu așezarea de tip Dridu, descoperită în preajma ei, indicînd apartenența, atît a rotundei, cît și a așezării, la populația autohtonă de tradiție romanică, consti-

1. Pentru toate aceste materiale arheologice paleocreștine, a se vedea I. Barnea, *Le christianisme sur le territoire de la République Socialiste de Roumanie aux III-e, XI-e siècles*, în *Etudes balkaniques*, 1985, 1, p. 92—106.

2. K. Hoređt, *Siebenbürgen in spätrömischer Zeit*, București, 1982, p. 170; «Damit (Noșlac, Unirea — 7. Jh. — n.n.) endet bis in das 11. Jh. die Möglichkeit, die Ausübung des Christentums in Siebenbürgen auf archäologischem Wege nach-zuweisen».

3. R. Heitel, *Archäologische Beiträge zu den romanischen Baudenkmalern Siebenbürgens (II) (im Zusammenhang mit der ältesten «Rotunda Ecclesia» Rumäniens und der Kathedrale I in Alba-Iulia)* în *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*, XII (1975), 1, p. 3—10.

tuită, se pare, pînă la venirea maghiarilor într-o puternică formațiune prestabilă de tip voievodal⁴ și avînd, evident, și un episcop de rit răsăritean⁵.

Rotonda a fost datată, inițial, în secolele IX—X⁶, ulterior opinîndu-se, fără vreo justificare, că ar aparține celei de-a 2-a jumătăți a secolului X⁷.

BRATEI, jud. Sibiu

2. Vas, din lut, descoperit în cimitirul nr. 4, biritual, aparținînd populației autohtone; provine dintr-o groapă de incineratie; pe umăr se distinge o cruce incizată înainte de ardere.

Secolele VI—VII.

Muzeul de istorie al R.S.R. — București⁸

Acest document arheologic este extrem de important, deoarece indică existența unei populații sedentare, romanice, care, deși nu practica un rit de înmormîntare creștin, cel al inhumației⁹, aparținea totuși religiei creștine. Aici avem de-a face cu unele reminiscențe provincial-romane perpetuate pînă tîrziu, în perioada etnogenezei românești.

CIUMBRUD, jud. Alba

3—4. Două *pandantive* din metal alb (plumb), descoperite în mormîntul nr. 7 al unei necropole de inhumație cercetată în anul 1957. Obiectele sînt de formă circulară, prevăzute cu orificiu de agățat; în centrul cercului se observă cite o cruce cu brațe egale și lățite spre extremități, executată *à jour*.

4. Șt. Pascu, *Voievodatul românesc al Albei*, în *Magazin istoric*, XV (1981), nr. 1974, p. 14—18.

5. Pr. prof. M. Păcurariu, *Inceputurile Mitropoliei Transilvaniei*, București, 1980, p. 32; Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I, București, 1980, p. 207.

6. R. Heitel, *op. cit.*, p. 7; Idem, *Contribuții la geneza raporturilor feudale în Transilvania în lumina cercetărilor de la Alba-Iulia*, în «*Muzeul Național*», II (1975), p. 347; Idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate la Alba-Iulia (1968—1977)*, în *Documente noi descoperite și informații arheologice*, București, 1977, p. 34; Idem, *Săpăturile arheologice din așezarea de la Alba-Iulia*, în *Materiale și cercetări arheologice. A XIV-a sesiune anuală de rapoarte*, Muzeul județean Brașov — 1981, București, 1983, p. 446.

7. Idem, *Românii din bazinul mijlociu al Mureșului în secolele IX—X*, în *Contemporanul*, nr. 18 (1643/5mai 1978), p. 7—8; I. Barnea, *Arta creștină în România*, II, București, 1981, p. 106—107, pl. 39.

8. I. Nestor, E. Zaharia, *Raport preliminar despre săpăturile de la Bratei*, în *Materiale...*, X (1973), p. 196, 199. Pentru astfel de vase ornamentate cu cruci, a se vedea: U. Koch, *Die Iränkischen Gräberfelder von Bârgen und Berghausen in Nordbaden*, Stuttgart, 1982, p. 106, pl. 10 C 15.

9. Despre ritul de înmormîntare creștin, a se vedea: B. Kötting, *Grab, in Reallexikon für Antike und Christentum*, XIII, Stuttgart, 1983, col. 383—391; pentru depunerea în mormintele creștine a unor vase ca ofrande, a se vedea: M. B. von Stritzky, *Grabbeigabe*, *ibidem*, col. 441—444.

Secolele IX—X

Muzeul de istorie al Transilvaniei — Cluj-Napoca¹⁰

Necropola a fost pe nedrept atribuită slavilor¹¹; expertiza antropologică, efectuată de un colectiv de la Institutul medico-farmaceutic din Cluj-Napoca, a dovedit că majoritatea celor înhumați aparțin tipului mediteranoid, deci populației autohtone¹².

CRISTURU—SECUIESC, jud. Harghita

5. *Tipar*, de gresie, bifacial, descoperit în anul 1969 în așezarea prefeudală, aparținând populației autohtone; dim.: L = 0,70m, l = 0,044 m, gr. = 0,015 m; era folosit la turnarea unor obiecte de podoabă, printre altele observându-se trei cruciulițe formate din granulații și prevăzute cu orificiu pentru agățat. Pe cealaltă față se observă trei X («cruces decussatae») formate din puncte incizate.

Secolele VII—VIII

Muzeul județean — Sfintu-Gheorghe, jud. Covasna¹³.

DĂBICA, jud. Cluj

6. *Biserică*, construită din piatră; plan pătrat, amintind de vechile biserici de lemn; dim.: nova = 4,20×50 m, absida = 2,80×3 m; grosimea zidurilor: 0,80—1 m. În pământul de deasupra ruinelor ei s-au descoperit monede aparținând regelui Ladislau cel Sfânt (1077—1095), fiind un indiciu pentru încetarea ei ca locaș de cult la mijlocul secolului XI. Edificiul, probabil contemporan cu prima așezare fortificată, era «biserica voievodală». *Secolele IX—X*¹⁴.

7—8. Trei *biserici* care se suprapun, descoperite la «Boldigă». Cea mai veche (C) datează din secolul X (cf. un cercel specific descoperit în mediul arheologic) și se mai păstrează zidul nordic al absidei. Deasupra ei s-au descoperit două ziduri (N și E) ale unui altar dreptunghiular (5×4 m) aparținând celei de-a 2-a biserici (B). În zidul altarului s-a descoperit o monedă schifată bizantină din secolul XI, pe baza căreia s-a datat și edificiul eclesiastic. Ultima biserică (A) provine din secolul XIII, aparținând cetății de comitat și fiind construită în stil romanic¹⁵.

10.—11. Alte două *biserici* au fost descoperite în grădina lui Al. Tămaș. Prima (B) este împărțită în: narthex (5×4 m), navă (10×7 m) și absidă (nedezvelită); grosimea zidurilor: 0,70—0,90 m; aparține secolului XI, fiind construită pe ruinele uneia mai vechi (C) din care s-au păstrat «tălpigi», adică blocuri de piatră ale unei biserici din lemn¹⁶.

10. A. Dankanits, I. Ferenczi, *Săpăturile arheologice de la Ciumbud, r. Aiud, în Materiale...*, VI (1959), p. 608, fig. 3/8; I. Barnea, *op. cit.*, p. 36—37, pl. 4.

11. *Ibidem*.

12. I. G. Russu, M. Șerban, N. Motioc, T. Farkas, I. Ferenczi, *Cimitirul de la Ciumbud (sec. X)*, în *Articole și lucrări științifice*, Cluj, 1959, p. 3—16.

13. Z. Székely, *Eléments byzantins dans la civilisation matérielle des VI—VIII-e siècles dans le sud-est de la Transylvanie*, în *Dacia*, NS, XV (1971), p. 357, fig. 1/3—3a.

14. Șt. Pascu și colab., *Cetatea Dăbica*, în *Acta Musei Napocensis*, V (1968), p. 169—170.

15. *Ibidem*.

16. *Ibidem*.

Dintre aceste edificii eclesiastice unele au aparținut populației ortodoxe românești (nr. 6, 7, 11, și probabil, 8, 10) din cetatea presupusă a voievodului Gelu, iar cea de sub nr. 9 — nobililor maghiari catolici, care s-au așezat aici în secolele XI—XIII.

12. *Cruce*, din bronz, păstrată fragmentar (doar partea de jos), turnată într-un tipar monovalv; descoperită în nivelul superior al așezării contemporane cu biserica numerotată în acest repertoriu cu nr. 6. Într-un dublu chenar se observă Hristos (răstignit) în picioarele goale (dispuse după obiceiul ortodox), având deasupra genunchilor un veșmînt drapat, întrerupt la nivelul abdomenului de fragmentarea crucii-*engolpion*.

Secolele IX—X. Muzeul de istorie al Transilvaniei — Cluj-Napoca¹⁷.

Cruci de acest tip s-au descoperit în Banat — loc necunoscut (2 ex. — datate în sec. VII și, respectiv, XI)¹⁸ și la Dinogetia (Garvăn, jud. Tulcea — 1 ex. — datat în sec. XI)¹⁹. Cele mai bune analogii pentru veșmîntul drapat care se termină deasupra genunchilor provin tot de la Dinogetia și sînt datate în secolul XI²⁰, încît originea bizantină a crucii-*engolpion* de la Dăbîca este indiscutabilă.

13. *Bloc de piatră*, fragmentar, descoperit în temelia primului zid al fortificației din faza a IV-a de construcție (sec. XIII); în centru se află o cruce cu brațele egale și lățite spre extremități, așa numita «cruce de Malta», sculptată în relief; provine, cel mai probabil, de la o biserică, dărimată o dată cu construirea fortificației.

Secolele X—XI. Muzeul de istorie al Transilvaniei — Cluj-Napoca²¹.

ODORHEIU-SECUIESC, jud. Hărghita

14. *Cădelniță*, păstrată fragmentar (fără capac); dim.: $i = 6,1$ cm, diam. sup. = 10,3 cm, diam. inf. = 4,8 cm, gr. = 2—2,5 cm; descoperită prin 1969—1970 în groapa cu gunoi a unei locuințe din cetatea feudală. Pieșa este turnată din bronz, lipsind o urechiușă și o parte laterală; celelalte două urechiușe se păstrează intact; partea superioară a cădelniței este ornamentală cu decor romboidal executat *à jour*; de la urechiușă la bază se observă cîte o nervură verticală; bază — în formă de trunchi de con. Ca analogie se aduce exemplarul descoperit la Coșna, jud. Suceava (sec. X—XI).

17. *Ibidem*, p. 169, 178—179, fig. 5/1; M. Bărbulescu, *Vechi urme creștine, în Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1982, p. 73 (foto).

18. A. Bejan, P. Rogozea, *Descoperiri arheologice mai vechi și mai recente preleudale și feudal-timpurii din Banat, în Studii și comunicări de etnografie-istorie*, IV, Caransebeș, 1982, p. 214, pl. III/12, 14.

19. I. Barnea, *op. cit.*, p. 128—129, pl. 50/1.

20. *Ibidem* și p. 136—137, pl. 54.

21. Șt. Pascu și colab., *op. cit.*, p. 106, fig. 10/b; M. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 74.

*Secolele X—XI. Muzeul oraşenesc — Odorheiu-Secuiesc, jud. Harghita*²².

Menţionăm că piesa a fost datată în secolele XI—XII, fiind pusă în legătură cu vreo expediţie bizantină. Pe baza analogiei, considerăm că aparţine mai degrabă secolelor X—XI şi a fost folosită de populaţia autohtonă de rît ortodox.

SĂLACEA, jud. Bihor

15. *Plachetă*, turnată din bronz, descoperită întimplător; dim.: $l = 6,8$ cm (fără urechiuşă), $l = 4,3—5$ cm; într-un chenar simplu se observă un Sfînt militar (tînăr, păr cîrlionţat, bărbie ascuţită), nîmbat, avînd în mîna dreaptă lancea, iar în cea stîngă scutul; poartă o tunică în falduri pînă la genunchi, o platoşă şi o hlamidă prinsă pe umărul drept cu o fibulă. Persoana a fost identificată cu Sfîntul Teodor sau Sfîntul Gheorghe.

*Secolele X—XI. Muzeul de istorie R.S.R. — Bucureşti*²³.

SĂLAŞURI, jud. Mureş

16. *Vas*, de lut, descoperit în anul 1961 în locuinţa nr. 10 a aşezării prefeudale; dim.: $l = 16$ cm; provine dintre pietrele vetrei, aflată în partea sudică a locuinţei. Pe pîntecele vasului se observă o cruce incizată înainte de ardere.

*Secolele VII—VIII. Muzeul judeţean Mureş — Tg. Mureş*²⁴.

Pentru analogii, a se vedea ob. nr. 2 şi, mai ales, nr. 18.

STREI—SÎNGEORGIU, jud. Hunedoara

17. *Biserică*, din lemn, care ar fi precedat pe cea de zid ($4,60 \times 4,20$ m) construită în secolul XII. La această concluzie duce faptul că mormintele din secolul XI nu au fost afectate de edificiul de secol XII, ci dimpotrivă ele sînt dispuse conform planului acestuia, indicînd existenţa unei biserici mai vechi (probabil din lemn)²⁵.

ŞOPTERIU, jud. Bistriţa-Năsăud

18. *Fragment ceramic*, aparţinînd unui vas-borcan, lucrat cu mină, descoperit în mediul unei aşezări prefeudale autohtone; pe pîntece se observă o cruce cu braţele egale, incizată înainte de ardere.

22. G. Ferenczi, *Cădelniţa de bronz din perioada feudalismului timpuriu de la Odorheiu-Secuiesc — «Cetatea BUD»*, în *Apulum*, XVIII (1980), p. 185—193, fig. 1/a—c, 2.

23. V. Vătăşianu, *Istoria artelor feudale în Țările Române*, Bucureşti, 1959, p. 171, fig. 151; I. Barnea, *op. cit.*, p. 220—221, pl. 96.

24. Z. Székely, *Aşezarea prefeudală de la Sălaşuri*, în *Marisia*, V (1975), p. 74.

25. R. Popa, *Strei-Singeorgiu. Ein Zeugnis rumänischer Geschichte des 11.—14. Jh. im Süden Siebenbürgens*, în *Dacia*, NS, XX (1976), p. 37—61.

*Secolele VII—VIII. Muzeul județean — Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud*²⁶.

Pentru analogii, a se vedea ob. nr. 2, 15.

Transilvania (loc necunoscut)

19. *Plachetă*, turnată din bronz, descoperită în condiții necunoscute înainte de anul 1892, când a fost semnalată pentru întâia oară; reprezintă un Sfânt militar călare, îndreptat spre stînga și ținînd în mînă o lance cu care împunge o persoană aflată jos, la picioarele calului. «Învinsul» prezintă următoarele trăsături: barbă ascuțită, pe cap poartă o căciulă, de asemenea ascuțită, păr dezordonat și o centură, ale cărei căpete se încrucișează pe abdomen. Se opinează că Sfîntul militar ar fi un împărat sau Dimitrie, Izvoritorul-de-mir.

*Secolele X—XI. Pe vremuri în Muzeul din Aiud*²⁷. *Dispărută?*

Nu am inclus în acest repertoriu materiale arheologice creștine, provenind din necropole ale popoarelor migratoare (gepizi, slavi). Obiecte aparținînd neamului germanic al gepizilor au apărut la Brațel, jud. Sibiu (cimitirul nr. 3 — cataramă, inele, cruciulițe)²⁸ și Unirea, jud. Alba (cataramă cu cruce)²⁹, ambele cimitire datînd din secolul VII. Slavilor vestici le-a fost atribuită o necropolă de înhumație, descoperită la Sălacea, jud. Bihor, și datată în secolul X. Într-un mormînt dublu a apărut un cercel avînd încrustată o cruce cu brațele egale³⁰.

Numărul obiectelor și monumentelor din repertoriul de mai sus este, cum se poate observa, relativ redus. Acest fapt nu trebuie să ne mire, avîndu-se în vedere situația similară a materialelor paleocreștine, care au apărut pe parcursul mai multor decenii în cadrul săpăturilor arheologice. Exemplu concludent avem teritoriul Munteniei, de unde nu era cunoscut, între anii 1913—1966, decît un singur obiect, și cel al Moldovei, care de asemenea lăsa impresia lipsei oricăror vestigii paleocreștine, pînă la intensificarea cercetărilor arheologice în cadrul așezărilor și necropolelor. Aceași concluzie o putem trage și despre monumentele creștine din prefeudalizm și feudalismul timpuriu din Transilvania, nădăjduind că rezultatele săpăturilor arheologice vor aduce mai multă lumină în acest sens.

26. C. Gain, *Așezarea prefeudală de la Șopteriu, jud. Bistrița Năsăud*, în *Apulum*, XVII (1979), p. 267, pl. 1/2.

27. K. Horedt, *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, București, 1958, p. 145, nr. 18.

28. I. Nestor, E. Zaharia, *op. cit.*, p. 199, fig. 3.

29. K. Horedt, *Siebenbürgen...*, *op. cit.*, p. 220, F. 1.

30. N. Chidioșan, *O necropolă din feudalismul timpuriu descoperită la Sălacea, în Studii și cercetări de istoric veche*, t. 20 (1969), 4, p. 611—615; fig. 1/3; pentru atribuirea etnică: D. Nicolăescu-Ploșșor, W. Wolski, *Elemente de demografie și ritual funerar la populațiile vechi din România*, București, 1975, p. 151—163.

Complexele arheologice în care au apărut aceste vestigii transilvane au fost atribuite, fără echivoc, populației autohtone, purtătoarea unei culturi unitare, provincial-romană și romano-bizantină, care îi asigură încadrarea ei în marea arie a civilizației bizantine.

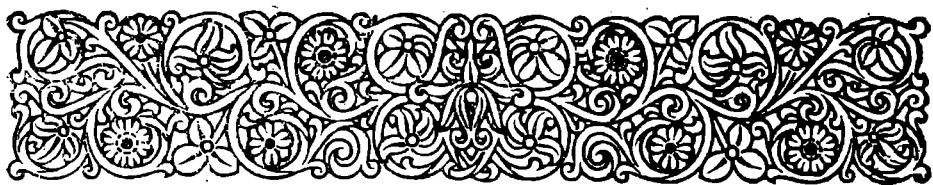
Romanicii transilvani aplicau semnul Sf. Cruci pe ceramică (Brătei, Sălașuri, Șopteriu), purtau pandantive cu motive cruciforme (Ciumbud), cu efigii ale unor sfinți militari, populari în Biserica Răsăritului (Sălacea, Transilvania), cruciulițe turnate în tipare confecționate din material litic local (Cristuru-Secuiesc), cruci-relicvar (Dăbica), frecventau locașuri de cult (Alba-Iulia, Dăbica, Ștrei-Singeorgiu), a căror existență o indică și unele obiecte folosite în cadrul serviciului divin (cădelnița de la Odorheiu-Secuiesc). Ambele elemente (edificii de cult, obiecte liturgice) sînt dovezi incontestabile pentru prezența unui cler deservent (ierarhie bisericească, cuprinzînd : episcopi, preoți și diaconi), atît în cetățile voievodale (Alba-Iulia, Dăbica), cît și în mediul rural (Odorheiu-Secuiesc). Tot în acest sens trebuie menționat blocul de piatră, cu crucea bizantină, de la Dăbica, care, ca piesă arhitectonică, putea să provină de la un edificiu de cult.

În lumina acestor documente considerăm că părerea unor cercetători, conform căreia ar lipsi vestigiile creștine în Transilvania secolelor VII—XI, trebuie revizuită complet.

Coroborînd vestigiile vieții materiale cu cele ale celei spirituale, vom obține o imagine de ansamblu a perioadei formării poporului român și a evoluției societății autohtone din Transilvania pînă în pragul cînd va avea loc cristalizarea relațiilor feudale propriu-zise.

Pr. drd. NICOLAE DĂNILA





VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

AGENDA

**Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST,
pe luna ianuarie 1988**

Vineri, 1 ian. a.c. — Cu prilejul Anului Nou, pomenirii Sf. Vasile cel Mare și praznicului Tăierii împrejur a Domnului nostru Iisus Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, la sfârșitul căreia, s-a oficiat Te-Deum de început de an, iar P. F. Sa, a rostit un ales cuvânt de învățătură.

Potrivit tradiției, în după-amiaza acestei zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, înconjurat de o parte a membrilor Sf. Sinod, s-a întâlnit cu preoțimea, capitalei, și cu colaboratorii direcți din cadrul Administrației Patriarhale, Arhiepiscopiei Bucureștilor, cadrele didactice de la Institutul și Seminarul Teologic din București. În numele celor prezenți, a luat cuvântul P.C. Pr. Enache Sibianu, de la Protoieria Giurgiu Nord. În încheiere, a vorbit P. F. Părinte Patriarh TEOCTIST, care a adresat întregii asistențe urări de sănătate și prosperitate cu prilejul Noului An. În această atmosferă de început de an, corala preoților capitalei, dirijată de Pr. Victor Frangulea, a susținut un concert de colinde de Crăciun și Anul Nou.

Duminică 3 ian. a.c. — P. F. Patriarh TEOCTIST, a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă la Biserica parohială «Sfântul Ioan Botezătorul» din Municipiul Ploiești, județul Prahova. La sfârșitul slujbei P. F. Patriarh a ținut un înălțător cuvânt de învățătură și zidire sufletească.

Miercuri, 6 ian. a.c. — Cu prilejul marelui praznic al Botezului Domnului, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, înconjurat de Prea Sfințiii Episcopi-Vicari patriarhali: Vasile Trîgovișteanul și Nifon Ploieșteanul, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la catedrala patriarhală, la sfârșitul căreia s-a oficiat slujba sfințirii apei celei mari, rostind cuvântul praznicar.

Duminică, 10 ian. a.c. — P. F. Patriarh TEOCTIST a făcut o vizită, în județul Prahova, cu care prilej a vizitat Mănăstirea Sinaia.

Joi, 14 ian. ; a.c. — P. F. Patriarh TEOCTIST a primit pe Dl. arhitect Constantin Marinescu, președintele AGIER, de la New York. Oaspetele a fost însoțit de Dl. Prof. Virgil Cindea, secretarul Asociației «România».

Vineri 22 ian. a.c. — La Palatul Patriarhal din București, P. F. Părinte Patriarh TEOCTIST a primit pe Dl. Gianfranco Rossi, secretar general al Asociației Internaționale pentru apărarea libertății religioase, de la Berna, Elveția. La primire au luat parte : I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și P. S. Episcop Vicar Patriarhal, Nifon Ploieșteanul.

Luni, 25 ian. a.c. — Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, a luat parte la Adunarea solemnă omagială consacrată celei de a 70-a aniversări a zilei de naștere și sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluționară a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, care a avut loc la Sala Palatului R. S. România.

Marți, 26 ianuarie a.c. — P. F. Patriarh TEOCTIST a participat la recepția organizată în onoarea Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei de naștere și sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluționară.

Joi, 28 ianuarie — vineri 5 februarie a.c. — P. F. Patriarh TEOCTIST a făcut o vizită de lucru în cadrul Arhiepiscopiei Iașilor. A slujit și a cercetat biserici și mănăstiri în restaurare, a rezolvat lucrări administrative și a dat îndrumările necesare bunei desfășurări a activității Centrului eparhial de la Iași.

Pr. IOAN BĂNĂȚEANU

CEA DE A IV-A CONFERINȚĂ A PREOȚILOR DIN ANUL 1987

Între 10 și 19 noiembrie 1987 s-a desfășurat cea de a IV-a Conferință preoțească a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor la sediile celor 20 de protoierii din eparhie, sub președinția delegaților chiriarhali.

Ca de obicei, Conferința a început prin oficierea unui Te Deum, de către cei prezenți și a continuat cu desfășurarea propriu-zisă a programului.

Pentru luna noiembrie, întreaga preoțime a avut de studiat și dezbătut următoarea temă : «*A 40-a aniversare a Republicii, 30 Decembrie 1947 — 30 Decembrie 1987*», moment aniversar de cea mai înaltă însemnătate pentru țara și întregul nostru popor. La protoieria Circa I Capitală a prezidat P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul.

La protoieria Oltenița, a prezidat P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul. La protoieria Titu a prezidat P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul.

- La protoieria Cîmpina a prezidat P. C. Pr. Vicar Octavian Popescu.
 La protoieria Circa III Capitală a prezidat P. C. Pr. Soare Dumitru.
 La protoieria Tîrgoviște P. C. Preot Gheorghe Bogdan.
 La protoieria Videle P. C. Preot Tudor Alexandru.
 La protoieria Ploiești P. C. Preot Profesor Dumitru Radu.
 La protoieria Alexandria P. C. Preot Profesor Constantin Galeriu, și
 la protoieria Sectorul agricol Ilfov.
 La protoieria Circa II Capitală a prezidat P. C. Prof. Ștefan Alexe.
 La protoieria Giurgiu Nord, a prezidat P. C. Preot Mihai Marinescu
 și la protoieria Călărași.
 La protoieria Turnu Măgurele a prezidat P. C. Pr. Vasile Bria.
 La protoieria Urziceni P. C. Preot Dragnea George.
 La protoieria Găiești P. C. Pr. Conf. Nicolae Dură.
 La protoieria Giurgiu Sud P. C. Preot Ilie Georgescu.
 La protoieria Vălenii de Munte a prezidat P. C. Pr. Ion Covercă.
 La protoieriile Slobozia și Cîmpulung Muscel a prezidat P. C. Exarh
 Chesarie Gheorghescu.

Toți preoții au studiat și au tratat subiectul, potrivit planului și bibliografiei date de Cancelaria Sfintului Sinod, iar referenții au prezentat, la cel mai înalt nivel intelectual, referatele lor, de asemenea și completările și discuțiile, toate au fost în cadrul subiectului.

Toți vorbitorii au arătat că această Conferință a constituit un omagiu adus întregului nostru popor și marii biruințe politice de la 30 decembrie 1947, dată care marchează, ca o piatră de hotar, un început de viață nouă pentru întreaga suflare românească. Conferința a constituit un adevărat prilej de retrospectivă și de noi angajamente ale preoțimii în activitatea ce o depune.

S-a arătat că «Republica» este realizarea deplină a visului pentru împlinirea căruia au luptat toți înaintașii noștri. Ea este țara unită, pentru care au luptat, fără preget, Mircea cel Mare și Ștefan cel Mare; este «Patria poporului» pe care o dorea, cu însuflețire, Tudor Vladimirescu sau Nicolae Bălcescu, atunci cînd el sfătuia pe români să-și faurească un stat în care să nu mai existe dinastii. Republica este țara puterii muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, este țara românilor liberi pe care au pecetluit-o, cu sîngele lor, eroii căzuți pentru împlinirea și independența patriei naționale.

S-a arătat că «Republica» este vatra scumpă a tuturor românilor, uniți în același crez de elan și libertate, independență și suveranitate, spre un viitor mai bun și mai luminos, pentru întregul nostru popor.

Cu o deosebită satisfacție preoțimea noastră a subliniat că în marea epopee a luptei și a muncii, în acești 40 de ani, se distinge perioada ultimilor 22 de ani, de cînd a venit la conducerea Statului nostru Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii, vreme în care dinamismul fără precedent al dezvoltării economice, tehnice și culturale, cu realizări istorice nemaifîntînite, în toate domeniile, căreia s-a dat, pe bună dreptate, numele de «Epoca Nicolae Ceaușescu».

Completările și discuțiile purtate au creat un mare interes pentru cei de față. Astfel P. S. *Episcop Roman Ialomițeanul*, declara la Protoieria Urziceni :

«Proclamarea «Republicii» a avut, ca urmare, proclamarea autonomiei Bisericii, care are o preocupare spirituală și care aduce un deosebit aport patriotic și cetățenesc, prin însușirea valorilor morale ale creștinismului și care duce la formarea «Omului Nou». Reîntregirea Bisericii, efectuată în acești ani, a însemnat refacerea unității bisericești, iar unitatea bisericească duce la unitatea spirituală a întregului popor».

P. C. *Preot Profesor Constantin Galeriu* declara la protoieria Alexandria : «40 de ani nu par prea mulți, dar timpul capătă uneori însușirile oamenilor. Sînt 40 de ani de tinerete ai «Republicii», care reprezintă «o epocă».

Pe plan bisericesc reprezintă un progres extraordinar, în organizarea bisericească și manifestările religioase. Învățămîntul Teologic, publicațiile religioase, tipărirea Bibliei și a cărților de cult și studii, sînt realizări care nu ar fi putut exista în alte împrejurări sau condiții sociale-economice.

Protoierul Ilie Vașile de la protoieria Vălenii de Munte arată că proclamarea «Republicii» a fost rezultatul luptei întregului popor, care de-a lungul întregii sale istorii, a dorit un Stat al libertății, frăției și egalității. Ea a adus poporului încrederea în forțele sale proprii și i-a descătusat energiile sale creatoare. An de an, în anii «Republicii» poporul nostru a cunoscut o ascensiune completă în toate domeniile, — agricultură, știință, tehnică, industrie, etc., fapt care a adus o îmbunătățire a condițiilor de viață și a nivelului de trai al tuturor oamenilor muncii.

În acest climat Biserica și-a deschis activitatea către lume, către societate, către «om» — în general, — printr-o atitudine de iubire și de slujire și aceasta ține de structura și lucrarea ei mîntuitoare. Bucurîndu-se de deplina libertate religioasă, ea își afirmă, încă o dată atașamentul și sprijinul continuu față de strădaniile minunate ale poporului în construirea unei vieți libere, prospere și fericite».

Preotul Ion Pătrașcu de la Ploiești spunea : «Ce înseamnă pentru noi anii «Republicii?» . Ei ne-au creat posibilitatea de a ne organiza și a funcționa liberi, în conformitate cu Legea Cultelor, cu Statutul și Regulamentele B.O.R. Aceasta ne-a legat pe noi preoții mai mult de Biserică și ne-a redat demnitatea misiunii de preoți.

P. C. *Preot consilier Ilie Georgescu* declara la protoieria Giurgiu Sud : «În problema externă prezența ierarhilor și preoților, a profesoriilor de Teologie, la toate organismele ecumenice, este foarte apreciată de întreaga opinie religioasă din lume».

Pr. Micu Vasile, de la parohia Sărulești spunea : «Prin participarea oamenilor muncii și a preoților în Frontul Democratiei Unității Socialiste și prin munca mereu susținută a tuturor, s-a ajuns la o dezvoltare nemaiîntîlnită a industriei, agriculturii și a tuturor domeniilor de activitate».

Alți vorbitori au menționat în cuvintele lor importanța actului de revenire a preoților greco-catolici la Biserica Ortodoxă, din 1948, organizarea învățământului teologic sub directa conducere a Bisericii, înzestrarea Bisericii cu un nou statut și regulamente, unificarea cultului, prin tipărirea de cărți de cult unice, generalizarea cîntării în comun în toată Biserica, grija și activitatea pentru restaurarea monumentelor istorice bisericesti, lucrările de reparații și restaurări, conferințele preoțești, cursurile de îndrumare misionară și pastorală, cursurile de muzeografi și colecțiile de artă și de centralizare a «Cărții vechi», etc. Cu ocazia ținerii acestei Conferințe s-a dat citire Pastoralei Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru întărirea activității misionare și pastorale a clerului, pe care, pentru însemnătatea ei, o redăm mai jos :

Prea cucernici Părinți, iubiți frați întru Hristos Domnul,

«Întruniți în ședință de lucru la 27 august a.c. Sfintul Sinod a analizat, din nou, cum face de mai mulți ani încoace, activitatea pastoral-misionară care se desfășoară în parohiile tuturor eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei noastre. Atenția pe care forul suprem de conducere al Bisericii o arată acestui domeniu al lucrării preoțești se întemeiază pe constatarea creșterii exigențelor dreptmăritorilor creștini, care astăzi sînt — spre cinstea lor — mult mai pretențioși decît în trecut, cum și pe realitatea existenței mai multor culte religioase în unele parohii, care se străduiesc, fiecare, să-și păstreze doctrina, morala și ritualul, nu o dată, în comparație cu Ortodoxia noastră de veacuri.

Acum, ca și în alte rînduri, Sfintul Sinod s-a convins că are motive să aprecieze zelul cu care cei mai mulți preoți, sub îndrumarea ierarhilor lor, se străduiesc să răspundă solicitărilor venite din partea enoriașilor, atît în ce privește sfînțirea lor prin oficierea tuturor serviciilor bisericesti, publice și particulare rînduite, cît și în ceea ce privește îndrumarea lor prin predici, cateheze, asistență duhovnicească și sprijin din toate punctele de vedere, contacte personale. Pe de altă parte, Sfintul Sinod a constatat cu satisfacție, stăruința ce depun slujitorii altarelor pentru promovarea unor raporturi constructive cu celelalte culte și, în același timp, dragostea ce o arată întru păstrarea legii strămoșești.

Potrivit tradiției seculare a Bisericii Noastre, preoții au fost totdeauna prezenți în viața de toate zilele a credincioșilor, îndemnîndu-i la o participare activă la viața socială și cetățenească a poporului, contribuind astfel, prin mijloacele lor specifice, la propășirea Patriei și fecundarea tuturor fiilor ei.

Trebuie recunoscut însă, că realitatea nu este reprezentată doar de aceste aspecte pozitive. Din păcate, datele primite de la eparhii, cum și sesizările adresate Patriarhiei de numeroși credincioși, demonstrează

persistența unor neajunsuri decurgînd dintr-o serie de deficiențe (ne-locuirea în parohie, destrămarea familiei, încălcarea normelor cetățenești, slabă colaborare cu organele parohiale...), toate avîndu-și originea în puținel zel pastoral al unora dintre preoți, în insuficienta responsabilitate față de misiunea preoțească.

În scopul remedierii unor lipsuri, ca cele menționate, pentru îmbunătățirea activității pastorale misionare, a fost reactivată funcția episcopilor și arhierieilor vicari, s-au numit misionari protopopești, s-au organizat diferite cursuri și întruniri preoțești, s-a mărit colportajul de toate felurile, s-au întocmit programe amănunțite. Trebuie recunoscut, însă, că nimic din ceea ce s-a inițiat în direcția amintită, nu poate suplini zelul și dăruirea personală a preoților pentru misiunea lor.

Iată de ce Sfîntul Sinod consideră că este potrivit momentul spre a se adresa tuturor slujitorilor altarelor, indiferent de vîrsta, condiția, rangul și poziția lor în Biserică, cerîndu-le să-și pună mereu în lucrare misiunea căreia s-au dăruit, făgăduințele făcute la hirotonie și chemarea lor sfîntă. Odinioară Mîntuitorul Iisus Hristos a spus: «Foc am venit să arunc pe pămînt și cît aș vrea să fie acum aprins!» (Luca XII, 49). Acest foc a venit El să-l arunce în primul rînd, în sufletul apostolilor, ucenicilor și slujitorilor Săi, în sufletul nostru al celor pe care ne-a chemat să-I fim preoți.

Ca ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române am dori mult, iubiți frați întru Hristos Domnul, ca toți să ardem în și de acest foc sacru, împlinindu-ne misiunea cu aceeași dăruire cu care au făcut-o preoții întotdeauna. Am fi cei mai fericiți ca, de acum înainte, să nu mai avem pricină de mustrare și, cu atît mai puțin, de pedepsire, ci doar de bucurie întreolaltă, pentru conștiinciozitatea și zelul cu care fiecare își îndeplinește slujirea sa.

O dată cu aceasta, vă asigurăm pe toți de dragostea Noastră părintească și vă împărtășim arhieriești binecuvîntări».

Semnează Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și toți membrii Sfîntului Sinod.

Toți preoții au ascultat cu atenție cuprinsul «Pastoralei» și au pus la inimă îndemnul Sfîntului Sinod.

În continuare, la fiecare protoierie s-au prezentat rapoarte de activitate și au fost aduse la cunoștință ordine curente.

Astfel Conferința preoțească din luna noiembrie a.c. a constituit un omagiu adus întregului nostru popor și tuturor care au luptat pentru realizarea acestui vis de totdeauna al neamului nostru: «Republica».

Pr. DAVID POPESCU

CONSFĂTUIREA DE LUCRU CU CADRELE PROTOIERIILOR

O preocupare permanentă a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST o constituie creșterea și desfășurarea tot mai îmbunătățită a activității pastorale a preoțimii noastre, organizate în 19 protoierii ale Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În lumina acestor preocupări, Prea Fericitul Părinte Patriarh a dispus organizarea unei consfătuiri de lucru cu P.P. C.C. protoierei, P.P. C.C. preoți misionari, secretari și contabili de la unitățile noastre proto-pești.

Consfătuirea, convocată pentru ziua de 18 februarie a.c. s-a desfășurat la Institutul Teologic din București. Deschizând lucrările Consfătuirii, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a adresat tuturor celor prezenți cuvînt de învățătură pentru sporirea rîvnei în slujirea Sfintei noastre Biserici, ca responsabili rînduiți de Centrul Eparhial în mijlocul preoțimii noastre.

În cuvîntul Său, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a arătat grija ce trebuie acordată întăririi slujirii pastoral misionare a preoțimii noastre, preocupare permanentă izvorită din însăși chemarea ce am primit ca slujitori ai lui Dumnezeu și ai oamenilor. Preotul trebuie să fie îndrumător duhovnicesc al credincioșilor, și pentru aceasta este chemat să-și dedice întreaga activitate de slujitor al altarului și de învățător al cuvîntului lui Dumnezeu. În același timp, dăruirea sa în slujba altarului și amvonului trebuie unită cu spiritul de dăruire, de cinste și de simț al responsabilității înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a îndemnat pe toți cei prezenți ca, la rîndul lor, să transmită preoțimii eparhiei noastre toate cele împărtășite aici cu dragoste părintească, pentru ca în totalitatea sa, clerul ortodox al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor să fie și pe mai departe, cu sporită rîvnă, împlinatori jertfelnici ai Cuvîntului lui Dumnezeu, pilde vii de urmați pentru credincioșii păstoriți, chivernisitori buni și cinstiți ai darurilor și bunurilor ce le-au fost încredințate. Cuvîntul părintesc, bogat în învățăminte, izvorit din dragostea părintească a Întîistătătorului Bisericii noastre, a mișcat pe toți cei prezenți care au fost astfel încă o dată mărtorii duhului de evlavie și jertfelnicie de care este animat Părintele Patriarh, din dorința desfășurării întregii activități a preoțimii noastre potrivit sfintelor canoane, a tradiției bisericești și a dispozițiilor Sfîntului Sinod.

Lucrările au fost conduse în continuare de către Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vîcarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Potrivit programului, P.C. C.C. Pr. Consilieri au expus materialele legate de problemele fiecărui sector în parte.

P. C. Pr. Consilier Vasile Bria a abordat problemele legate de activitatea pastoral-misionară a preoților, cu preocupări concrete privind activitatea acestora de la amvon. De asemenea, a reamintit grija pentru păstrarea bunurilor ce aparțin patrimoniului național care trebuie să rămînă preocupare permanentă a preoților noștri.

P.C. Pr. Consilier Ilie Georgescu a reamintit normele și instrucțiunile privind pictura la bisericile noastre, îndatoririle clericilor care recomandă tineri spre a urma cursurile teologice, norme privind organizarea cursurilor de îndrumare misionară a preoților eparhiei.

P.C. Pr. Consilier Ion Neamu a prezentat normele privind întocmirea actelor și urmărirea lucrărilor de construcții și reparații la bisericile, casele parohiale, cimitirele parohiale, etc.

P.C. Pr. Ion V. Covercă a expus un bogat material privind probleme legate de sectorul administrativ-bisericesc, îndrumări pentru numirea și transferarea clerului, inspecții și supraveghere a activității gospodărești și administrative de la parohii.

P.C. Pr. Consilier George Dragnea și D-1 Contabil Șef Constantin Iliuș au reamintit dispozițiile și normele referitoare la întocmirea actelor gestionare la parohie, sarcinile și atribuțiile ce le revin preoților parohi în conducerea oficiului parohial, precum și norme privitoare la respectarea disciplinei financiare.

Materialele prezentate de către responsabilii de Sectoare din cadrul Centrului Eparhial, au fost urmate de discuții, la care s-au înscris numeroși din participanții la consfătuire. Această consfătuire de lucru a constituit un bun prilej pentru responsabilii Protoierilor din cadrul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, de îmbogățire a sferei preocupărilor și activităților ce le desfășoară în scopul de a facilita o cât mai eficientă muncă a preoțimii noastre, în respectarea legalității și în împlinirea sarcinilor de slujitori ai Sfințelor Altare, bine pregătiți din punct de vedere profesional, cu o înaltă conștiință a responsabilității ce le revine de purtători și transmițători ai Cuvîntului lui Dumnezeu și de cetățeni ai Patriei.

ASISTENT

SERBAREA COLINDELOR DE CRĂCIUN ȘI ANUL NOU LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Ca în fiecare an și anul acesta elevii Seminarului Teologic din București au prilejuit participanților la serbarea datinilor de Crăciun și Anul Nou momente de plăcută aducere aminte.

Impodobită sărbătorește, sala de festivități a Seminarului și-a primit în seara zilei de 18 decembrie 1987 oaspeții dragi.

În acordurile imnului arhieresc «Pre Stăpînul», cîntat de colindători, sosește în sala de festivități Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de Domnul inspector I. Tănăsescu, reprezentant al Departamentului Cultelor, P.C. Ilie Georgescu, Mihai Marinescu, Vasile Bria și George Dragnea, consilieri ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, directorul și profesorii Seminarului.

Pe lângă distinșii oaspeți, profesori onorari, conferențieri, colaboratori externi, au mai fost de față rude și părinți ai elevilor și alți invitați.

Prezența P.S. Episcop și a invitaților, în mijlocul profesorilor și elevilor, a fost salutată în cuvinte pline de recunoștință, de P.C. Preot Profesor Florin Boitan — directorul Seminarului, care, printre altele, a spus :

«Din an în an se transmite o tradiție scumpă, aceea de a întâmpina Nașterea Domnului cu Concertul de colinde. Bucuria pe care Nașterea Domnului o aduce în fiecare an în lumea creată, care așteaptă desăvârșirea și o umple de nădejdea realizării ei, face din colinde un răspuns al lumii create, la această bucurie, la dimensiuni cosmice ce se înalță spre Dumnezeu.

Imnul de slavă cântat de îngeri în Noaptea sfântă, s-a oglindit în cleștarul sufletului românesc, luminat de învățătura creștină ortodoxă și s-a materializat în aceste forme, adevărate perle artistice, dogmatice și etnografice, care sînt colindele.

Ca izvoare limpezi de munte, de dincoace și de dincolo de Carpați, în susur sfînt și melodios, — colindele — ne-au descoperit «Taina cea mare», taina dumnezeiască a întrupării Fiului lui Dumnezeu pentru mîntuirea lumii. Și toate s-au unit în marea cea mare a spiritualității românești — una în ființă ca și neamul, ca și graiul, ca și credința.

Dar, colindele, care își au originea în Dôxologia îngerilor de la Nașterea Domnului «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu pe pămînt pace, întru oameni bună învoire», sînt adevărate imne ale păcii, iar pentru că slăvesc pe Fiul lui Dumnezeu «care a venit în lume ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă», sînt în același timp și imne ale vieții. Și vin să arate prin vechimea lor, care este aceeași cu a neamului românesc, dorința și aspirația de veacuri a poporului nostru pentru pace, pentru bunăvoință între oameni, pentru viață, materializate astăzi, în mod fericit, în gîndirea și concepția Conducătorului țării noastre, făcînd ca poporul nostru să se afirme în fața celorlalte popoare, ca un popor iubitor de pace, ca apărător al vieții.

Colindele pe care elevii Seminarului nostru le vor executa în seara aceasta, în duh de rugăciune, sînt ca o jertfă de mulțumire bine mirositoare, adusă pe altarul credinței lui Dumnezeu, pentru toate darurile bogate pe care le revarsă asupra lumii și asupra noastră.

Dar, totodată, ca imne ale păcii, ale vieții, dorim ca ele să se alcătuiască într-un buchet de flori nepieritoare, adăugîndu-se la buchetul cel mare pe care toți cetățenii din țara noastră îl aduc ca omagiu «scumpei noastre patrii», la frumoasa aniversare, la împlinirea a 40 de ani de la proclamarea Republicii, eveniment pe care îl vom sărbători nu peste mult timp.

Asigurăm, în acest fel, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ca și Conducerea de Stat, că profesorii și elevii Seminarului Teologic din București sînt devotați și credincioși slujitori ai Bisericii strămo-

șești și buni patrioți, convinși că slujind Biserica slujesc oamenilor și slujind oamenilor, în aspirațiile lor spre bine, slujesc lui Dumnezeu, Care i-a ales din lume pentru a sluji, în numele Său, lumii, pentru care «S-a pogorât din cer și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om».

Mulțumindu-vă pentru participarea la acest popas de înaltă spiritualitate ortodoxă românească, cu respect vă rugăm să primiți din partea profesorilor, elevilor și tuturor ostenitorilor Seminarului nostru cuvenitele urări de «Sărbători fericite» și tradiționalul: «La mulți ani!».

Despre semnificația colindelor a vorbit Dl. prof. Mihai Plătică, rostind următoarele:

«De câte ori decembrie bate la poarta de smarald a vremii, și iarna îmbracă meleagurile țării cu hlamida de hermină a zăpezii, coborită din văzduhul slavei, totul cade parcă sub domnia inocenței și-n sufletul fiecăruia, oricât de tineri sau de tîrzii i-ar fi anii, culoarea albă provoacă metamorfoza tuturor tonurilor spre serafic și cast.

Decembrie e luna nopților lungi, în care gerul, subtil caligraf, cu condei de argint, desenează stele de mărgean pe geamuri și miliardele de cristale ale zăpezii, răscolite de răzvrătirea viscolului, se opresc, ca pentru odihnă pe arbori, dantelindu-le crengile. Dar, Decembrie e și luna feeriilor sublime, cu acea frumoasă noapte a bucuriei, cea mai înaltă noapte a copilăriei fiecăruia și cea mai dreaptă, cînd în cer s-aprind stele și pe pămînt, în inimile oamenilor, rodesc semințele iubirii, dorind ca pacea să se întindă peste lume ca o ninsoare immaculată sub care germinează viața.

În Decembrie încep și serile cînd în suflete ni se scutură petalele de amintiri ale copilăriei, luminate de bucurie și mirare și tot în Decembrie, în serile Florilor dalbe, cînd fire de lămiță împodobesc fruntea lui Iisus din icoană și candela arde în mireasmă de merișor, glasure de argint ale copiilor, cu obraji în care gerul le-a pus bujori roșii, vestesc sub geamuri minunea nașterii de la Betleem.

Și dacă iarna poartă în zăpada ei copilăria noastră, pe care o mai simțim nostalgic în miracolul ninsorii cernută din văzduh, sau ne determină gîndul să contureze metafore, ne întrebăm care este iarna, nu ca anotimp care transfigurează meleagurile țării în alb strălucitor, ci iarna în vraja ei de cîntec și cuvînt.

S-ar putea spune că cel dintîi fior al iernii, cu minunea ei albă — zăpada — care ne fascinează la orice vîrstă ne-am găsi, al iernii care încarcă pomii cu podoaba fulgilor de nea, de sub care mai tîrziu va izbucni omătul de floare, ce va umple cu miresme boarea Primăverii, a fost un fior literar. Iar dacă e așa, ne întrebăm cînd au căzut primii fulgi de nea în lirica noastră, a cărei sensibilitate este — după cum se știe — de tip mediteraneean-romanesc și e împletită cu o cugetare care a creat o literatură deschisă, legată de geografia înfloritoare a pămîntului nostru roditor, consacînd, astfel, cea mai mare parte a ei primăverii și apoi verii cu nemărginita ei inspirație cosmică, puțin toamnei — doar ca anotimp bogat al răodelor — și prea puțin iernii.

Desigur, nu Vasile Alecsandri, care în literatura noastră este poetul zăpezii, trăind fascinat de strălucirea ei și cîntînd-o în cele mai frumoase pasteluri ale sale, este cel dintîi scriitor în ale cărui pagini iarna a fost oaspete și nici George Coșbuc, care deși prefera vara, a intuit afinitatea copiilor cu zăpada, fiindcă sufletul lor este imaculat ca ea. Și tot așa, întorcîndu-ne pe scara vremii pînă la începuturile noastre literare, un popas printre stihurile celui care stă la loc de cinste în literatura noastră, Mitropolitul poet și cărturar Dosoftei, ne arată că deși n-a lăsat să cadă peste paginile Psaltirii nici un fulger de nea, versurile sale au o puternică vibrație populară și au devenit mai tîrziu în sărbătorile de iarnă, colinde sau cîntece de stea :

«Cîntați Domnului din strune,
Din cobuz de versuri bune,
Și din ferecate surle
Versul din psalm să urla,
Din adînc de corn de bouri».

Expresia cea mai gingașă și totodată cea mai străfundă a interferenței cîntecului popular cu iarna ca sărbătoare, cu iarna feerică a începutului de an, care poartă numele de *leruiler*, a interferenței în care se întîlnesc în fericită osmoză poezia și muzica sufletului nostru plin de pietate și caldă umilință, este *colinda*.

Dar această albă exteriorizare a sufletului omenesc — colinda — în ortodoxia românească are cu totul altă semnificație decît vechea *calendă* romană, de la care i se trage numele și care era o felicitare originală la ferestrele satului, de exaltare a fertilității și bogăției casei. Colinda ortodoxă e cîntecul acelei sărbători în care creștinii români se întîlnesc cu Biserica, cu Dumnezeu, cu sfinții și cu toată Scriptura.

Nenumărate sînt colindele de Crăciun, care prezintă această atmosferă de comuniune spirituală. Ele constituie o școală în care se transmite din generație în generație un tezaur de învățături, nădejdi și de omenie. Înfățișate într-un cadru pitoresc, colindele se adresează, deopotrivă, fiecărei vîrste. În colinde se găsește zugrăvită întreaga viață a creștinilor, cu ocupațiile și strădaniile ei, cu necazurile și bucuriile ei, cu afecțiunile și legăturile ei, cu plantele, cu animalele și cu toată natura înconjurătoare.

Natura nu mai este obiect de închinare, ca pentru lumea străveche, ci ea se închină prin Hristos și omului, care este chipul lui Hristos.

Unele colinde ne înfățișează pe Domnul nostru Iisus Hristos ca pe unul care a instaurat pacea pe pămînt și a împăcat lumea :

«Cu magii să ne-nchinăm,
Pruncule Dumnezeesc,
Fiul Tatălui Ceresc
Ai tins darul Tău cel sfînt
Și-ai pus pace pe pămînt».

Dar pacea nu este numai într-o casă, ci este dorită tuturor creștinilor :

*«Și de-acum pînă-n vecie
Mila Domnului să fie.
La mulți ani cu bucurie
La creștini de veselie
Pace tuturor să fie».*

Bucuria Nașterii Domnului este însoțită de bucuria păcii, a belșugului, a sănătății și a fericirii. Colindele au marele merit de a aduce aminte, în fiecare an, credincioșilor aceste îndemnuri, sfaturi și norme de viață creștină, pe care ortodoxia le propovăduiește de veacuri.

Colindele cuprind îndemnul la muncă, spre a schimba semnificația de demult, cînd munca era disprețuită, într-o înaltă idee morală, ca o valoare creatoare de bunuri spirituale și materiale. În acest sens, poporul român este un popor muncitor și creator, în toată puterea cuvîntului.

Colindele se adresează tuturor vîrstelor, dar și tuturor ocupațiilor. În versurile colindelor sînt cîntate toate însușirile ce trebuie să-l împodobească pe bunul creștin : destoinicia, bărbăția, grija pentru vitele și uneltele de muncă.

Colindele românești constituie un interesant capitol de spiritualitate populară. În versurile lor Pronia — adică Dumnezeu în acțiune asupra lumii create — este o luminoasă prezență și de-o bogăție nebănuită. Hristos trăiește mereu în actualitate. Nașterea Lui nu se pierde în negura vremii, ci trăiește la nesfîrșit în amintirea creștină. Ea se actualizează și se reînnoiește pe pămînt în fiecare an. Iisus se naște mereu, în fiecare an, și merge cu colindătorii din casă în casă, iar gazdele-L pun la masă pe El însuși alături de colindători.

Și aceste adevăruri, simple pentru viața poporului, răsar numai din colinde, care spun despre Mîntuitorul și despre Sf. Ioan :

*«Vii îs Doamne, pe pămînt
Și-i poartă-n alai și-n cînt
Colindătorii la casă
Și-i cinstesc și-i pun la masă».*

În Colind inima creștinului vibrează pentru Dumnezeu, și nicio dată muzica și poezia nu și-au articulat mai înalt și mai armonios sub soarele viu al harului, virtuțile lor, ca în aceste colinde, cîntate de copii sub geamuri, întru slava netrecătoare a Celui de sus.

Colindătorii îndeamnă cu însufletire pe agricultor să pornească munca pe ogoare :

*«Și te scoală cest om bun
Scoală și pe feșii tăi,
Feșii tăi și țetele.
Fete mari lumini s-aprindă
Feciori mari porți să deschidă,
Să pornească plugurile,
La arat și semănat».*

După ce a arat și semănat, gazda se roagă lui Dumnezeu să-i dea rod bogat :

*«Pe Domnul din cer rugai
Ca grâul să mi-l rodească
Cîmpurile să-nflorească.
Iară Domnul asculta
Rodul său îl trimitea
Grâul frumos îl creștea».*

Colindele cîntă și o altă ocupație a creștinilor și anume păstoritul. Păstorii se bucură de o cinste anumită din partea creștinilor, deoarece trăind în mijlocul naturii și al oilor, ei sînt priviți ca oameni curați la suflet, înzestrați cu alese calități morale, de aceea au parte de Rai în viața cealaltă.

Pe lîngă agricultură, păstorit și vînătoare, colindele mai cîntă și alte îndeletniciri. Colindele sînt o adevărată oglindă a tuturor însușirilor și a firii românești. Una din însușirile de căpetenie este ospitalitatea. Creștinii sînt dornici de oaspeți. Colindele ne prezintă cu accente mișcătoare primirea frumoasă care se face nu numai colindătorilor, ci tuturor oaspeților.

Cînd un popor cîntă și cîntă atît de frumos, cîntecul, poezia lui îi dezvăluie universul spiritual, sensibilitatea la adevăr și frumos, curăția inimii; echilibrul și pacea lăuntrică, prospețimea spiritului, capabil să cuprindă în cuvînt, în ritm, în armonie, bogăția nesfîrșită a vieții lui.

Printre colindele care răsună la ferestre ca splendide cîntece de ceremonial, de urări de bunăstare și veselie, unul dintre ele, supremul chiot de bucurie și nădejde — străveche și magnifică orăție colectivă a românilor — «Plugușorul», are o semnificație deosebită.

Întîi de toate, ca hrisov al nostru — păstrează limpede în memoria vie a poporului român originea noastră romanică, pe care ne-a dat-o împăratul primei Dacii române, Traian, strămoșul nostru victorios, care după ce a trecut Dunărea cu oaste, a ieșit la arat și semănat trăgînd brazdă în ogoarele dacilor, udate de singele lui Decebal. Împăratul purtător de arme, care a ieșit la arat într-o țară nouă este așezat la începutul legendei, ceea ce arată că Plugușorul este cea mai veche baladă agricolă a strămoșilor, care cunoșteau aratul. De aici nu rezultă decît că ne-am născut arînd și semănînd și, astfel, popor de plugari și ciobani cum sîntem, contemplativi prin mediu și îndeletnicire, sîntem cu sufletul mult mai apropiat de cer decît de pămînt. Chiar balada Plugușorului în sine este un îndrumător arhaic al agriculturii, în care sînt prevăzute prescripții tehnice și lucruri esențiale pentru agrotehnica ani-

lor aceia. Alesul locului: «Loc curat de arat și semănat»; procedeul aratului: «în lungiș și în curmeziș» și alte indicații de tehnică agricolă, confirmă vârsta îndepărtată a aratului în Dacia Felix.

Mai mult decât atât, Plugușorul este o rapsodie a energiei creatoare în care românul de totdeauna aruncă în brazdă semințele germinative și culege mai târziu piine și viață.

Din aceleași chiote voinicești ale baladei mai desprindem o idee și mai înaltă: optimismul poporului nostru, deschis la cuget și la inimă, care-și iubește pământul, care are încredere în viitor, care e hotărît să supună timpul și pe care chiar îl supune. Ce altă semnificație poate avea această urare?

*«Și la anul când venim
Sănătoși să vă găsim
Ca merii,
Ca perii,
În mijlocul verii,
Ca toamna cea bogată,
Cu toate indestulată».*

Se mai poate subînțelege aici acea energie spirituală, care plănuiește chiar istoria, și fără care evenimentele istorice n-ar avea nici un înțeles și nici n-ar fi posibile. Ei bine, această energie care frământă veșnic viața și care-i dă sens și consistență a fost întotdeauna vie în istoria lumii. Formulată precis în desfășurarea ei, ești constrins să-i găsești o cauză și să-i afli un sens și, astfel, te vezi silit să împingi istoria spre teologie, poate și fiindcă sufletul lumii și al istoriei coboară de sus, iar sensul istoriei te împinge spre cer.

Sensurile mari, pe care le ascund colindele, alături de simplitatea lor metaforică, peste care plutește lin ca un serafim Duhul Evangheliei, le-au conferit o noblete cu adevărat unică, pe care folcloriștii n-au ignorat-o.

Colindele constituie un fenomen artistic excepțional și în literatură și au ca gen și valoare artistică o prezență deosebită. Mai mult decât atât, prin priceperea unor savanți, muzicologi și muzicieni de prestigiu mondial, care au descoperit în colindele românești izvoarele pure ale cîntecului popular, Constantin Brăiloiu, harnic și neobosit culegător al lor, Sabin Drăgoi și alții, acest gen al artei românești a trecut de mult fruntariile țării și a ocolit pământul. Prin colinde, creația populară a geniului românesc cîntă la ferestrele universului și răscolește inima lumii, pe care o și tămăduiește, fie numai și pentru o clipă, de mari neliniști și dureri.

...Dar între toate acestea, cu sufletele deschise spre amintire, cu miinile întinse spre copilărie, să lăsăm să ne pătrundă în gânduri și-n inimi pacea stelară a nopții de Crăciun, ascultînd pe Leruiler, cînd coborîtori ca dintr-un vis de aur, împodobiți cu stele pe umeri, au sosit colindătorii».

După cuvîntul festiv, corul Seminarului, sub conducerea P.C. Diac. Prof. Marin Velea, a cîntat următoarele colinde : «Bună dimineața», de Al. Podoreanu și D. Gh. Kiriac ; «O, ce veste minunată», de Gh. Dima ; «Steaua sus răsare», de Vasile Popovici ; «În seara de-Moș Ajuñ», de Marin Trache ; «Noi umblăm și colindăm», de Mihail Bircă ; «Moș Crăciun», de D. Gh. Kiriac ; «Acolo la Betleem», de Diac. Prof. Marin Velea ; «Am plecat să colindăm», de Gh. Cucu ; «Doamne, a Tale cuvinte», de Gh. Șoima ; «Colindița», de Emil Monția ; «Colinde, colinde», de Gh. Dumitrescu ; «Flori dalbe flori», de Marin Velea ; «Cintec de Crăciun», de Gh. Budiș ; «Plugușorul», de Maxim Vasiliu.

Programul a cuprins și următoarele recitări : «Colindătorii», de George Coșbuc, recitată de elevul Peiu Tudorel, din anul V ; «Colind», culegere din folclor, recitată de elevul Hristea Vasile, din anul IV ; «La nașterea Domnului», de Petru Costin, recitată de elevul Cunceea Ovidiu, din anul IV.

Partea a doua a programului începe cu un cuvînt al P.C. Director al Seminarului, care printre altele a spus :

În atmosfera sfîntă a colindelor, prin care am coborît pe treptele timpului, ajungînd la vîrsta înmiresmată cu parfumul inocenței din timpul copilăriei vă oferim, în partea a doua a programului nostru posibilitatea de a vedea «Irozii», creație de aceeași factură ca și colindele.

Ca formă de creație, «Irozii» urcă o treaptă superioară atît prin forma artistică de redare, cit și prin conținutul religios.

Dacă în colinde ne întîlnim cu adevărul bazat pe relatările Sfintelor Evanghelii, în creația populară «Irozii», prin redarea aproape cu fidelitate a momentelor petrecute la Nașterea Domnului și convingerea că ți se pun sub ochi autentice pasaje evanghelice, iar limba de exprimare este limba românească, limba vechilor cazanii.

Cu acest prilej, mai putem sublinia faptul că toate evenimentele biblice, cîntate în literatura noastră, sînt încadrate în realități românești, ca într-un chenar național, ceea ce a făcut să se poată vorbi de un creștinism românesc.

Acest creștinism românesc este firul roșu împletit cu firul alb al ființei neamului românesc, care l-a sprijinit în strădania sa de afirmare, ridicîndu-l pe culmile sacrificiului suprem pentru apărarea neamului

și a credinței, cum a făcut-o Sfântul Ioan Românul, continuînd cu șirul nesfîrșit al martirilor neamului românesc pînă la Domnul Constantin Brîncoveanu — de la a cărui urcare pe tron se împlinesc în 1988, 300 de ani.

Tot acest creștinism românesc a făcut ca imaginația pioasă a poporului nostru, dilatată pînă la mistică creație, să se ridice la adorarea lui Dumnezeu, Cel necuprins cu mintea omenească.

Așa se face că în drama populară «Irozii» nu apare momentul Nașterii Domnului, el rămînînd o taină dumnezeiască de nepătruns, și de aceea vrednică de adorare, așa cum vestesc îngerii, cum o socotesc păstorii și cei trei crai de la răsărit.

Drama populară «Irozii» sau «Vicleimul», în versiunea lui Victor Ion Popa, a fost interpretată de un grup de elevi din anul V, în frumoase costume de epocă cu: Neagu Victor în rolul lui Irod, Păun Daniel în rolul craiului Gășpar, Peiu Tudorel în rolul craiului Baltazar, Iordache Nicolae în rolul craiului Melhior, Antonescu Vasile în rolul lui Stratiot, Savu Ion în rolul ostașului, Nicu Gabriel în rolul îngerului, Dumitrescu Cezar în rolul arhiereului, Ariciu Răzvan în rolul ceterașului, Iancu Visarion în rolul ciobanului, Milea Constantin, din anul III, în rolul pruncului, Costache Claudiu și Safta Adrian în rolul soldaților. De partea tehnică s-au îngrijit Manole Gherasim și Iancu Visarion. Prezentator Costache Doru, iar regizor Domnul pedagog Vasile Comănescu. Corul din culise a fost condus de elevul Păun Daniel.

La sfîrșitul programului, Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul a transmis binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a apreciat strădaniile elevilor de a pregăti și a prezenta un program plin de cugetare și simțire românească și creștinească, pe care, i-a sfătuit să-l ducă și în diferitele localități în care vor merge, în familie și la prietenii lor.

«Ne despărțim într-o atmosferă de aleasă bucurie duhovnicească, a spus Prea Sfinția Sa, și dorim să auzim numai de bine și despre activitatea pe care o veți desfășura și în satele în care veți merge. Vă doresc sărbători fericite, un An nou cu sănătate, pace și succes la învățătură!».

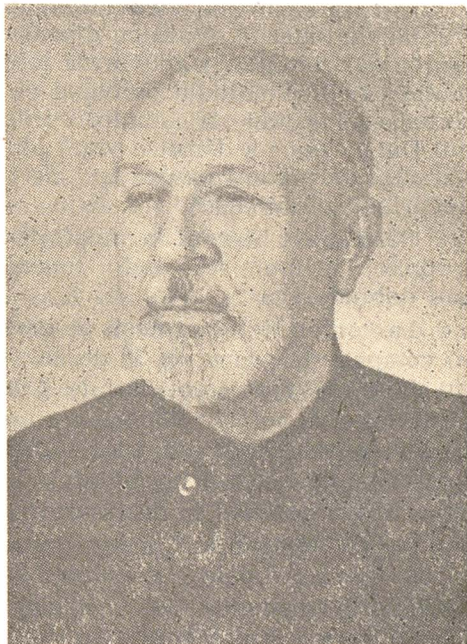
Serbarea datinilor de Crăciun și Anul Nou, de la Seminarul Teologic din București, s-a încheiat cu «Pre Ștăpînul», intonat de întreaga asistență, cînd Prea Sfințitul Episcop și ceilalți invitați au părăsit sala de festivități.

Prof. MIHAI PLĂTICĂ

† PREOTUL ALEXANDRU IONESCU
 VICARUL ARHIEPISCOPIEI
 BUCUREȘTILOR
 1905—1988

În prima dimineață a acestui an, când întreaga omenire saluta, cu speranțe, sosirea Noului An — 1988 —, închidea ochii pentru totdeauna în mijlocul scumpei sale familii, vrednicul preot Alexandru Ionescu, fost protoiereu și Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și preot paroh al Bisericii parohiei «Parcul Domeniilor» din București.

Născut la 8 iulie 1905 în comuna Merii Petchii, Județul Ilfov, ca fiu al preotului Nicolae și Ana Ionescu, după terminarea Școlii primare din satul natal, se înscrie la fostul seminar teologic «Nifon Mitropolitul» din București și apoi la Facultatea de Teologie din Capitală, luându-și licența în anul 1929, în mod strălucit.



Vreme de peste 60 de ani a îndeplinit numeroase funcții și anume : între anii 1924—1925 a fost pedagog la Seminarul teologic din Buzău ; între 1925—1930 a fost funcționar la Casa de Depuneri din Capitală ; A fost hirotonit în 1930 ca preot la Biserica Sfântul Gheorghe Grivița, pe care a păstorit-o vreme de 15 ani. Între 1945—1948 preot paroh la biserica Stejarul și între 1940—1948, protoiereu la Circa I Capitală, pînă în 1949 cînd a trecut ca Inspector general bisericesc. Din anul 1952 și pînă la 1977, — data pensionării, — a funcționat în calitate de Vicar administrativ bisericesc mitropolitan, la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, și apoi retras cu slujirea la parohia Parcul Domeniilor.

Puțini sînt aceia dintre preoți care s-au învrednicit să slujească Biserica vreme de 63 de ani de atîtea funcții, între care cea de importanță a fost cea de vicar mitropolitan, sub înțeleapta ascultare a regretatului și vrednicul de pomenire patriarhul Justinian, în îndelungata sa arhipăstorie.

Sub această ipostază a fost mai mult și mai de mulți cunoscut, Părintele Alexandru Ionescu, de zecile și sutele de preoți ai Arhiepiscopiei noastre, cărora le cunoștea, ca un adevărat părinte, viața, munca și acti-

vitatea, și care, nu de puține ori, au primit de la el un ajutor, un sfat, o recomandare, sau o orientare la început sau la răscruce de viață preoțească.

La ușa sa de la Mitropolie nu a fost nimeni care să bată și să nu fie primit și care să nu primească o rezolvare a cererii sale.

În casa Părintelui vicar Alexandru Ionescu fiecare era primit cu bucurie, iar dialogurile avute cu dînsul erau pline de seninătate, cinste, experiență, prietenie și adevărată iubire frățească. Aici au fost încropite multe cămine familiale preoțești pe care le-a patronat cu dragoste părintească Părintele Alexandru cu doamna Smărăndița. De aceea, și bunul Dumnezeu i-a dăruit o viață plină de aleasă muncă și deosebite satisfacții, dăruindu-i patru copii, ce fac cinste azi societății noastre, spre bucuria sa părintească.

Permanent prezent la îndatoririle sale, atît la parohie cit și la Mitropolie, Părintele Alexandru Ionescu «se făcea tuturor toate ca pe toți să-i dobîndească».

La conferințele preoțești pe care le-a prezidat cu demnitate și aleasă competență vreme de 38 de ani, cuvîntul său prețios ieșea din sufletul unui adevărat preot părinte. Cunoscător, atît al problemelor bisericesti, cit și al celor cetățenești (a fost deputat în Marea Adunare Națională vreme de 29 de ani, 1946—1975), Părintele Vicar știa, ca nimeni altul, să îndeplinească prin cuvîntul și sfatul său, orientarea pe care avea să o aibă preoțimea în desfășurarea activității ei.

A fost delegat de Conducerea eparhială la numeroase ceremonii, la sărbătorile patronale ale multor biserici, la deschideri și sfințiri de biserici, prin prestanța sa la serviciile religioase și prin cuvîntul său, totdeauna lăsa o impresie unică și de neuitat. Nu mai vorbim de împrejurările triste din viața preoțimii noastre și, în mod deosebit, la înmormîntările de preoți, — și au fost destul de multe în acei ani, cînd Părintele Vicar a fost totdeauna prezent. Considerăm că aproape nu a fost înmormîntare de preot din Capitală și de multe ori din provincie la care să nu participe cu prezența și cu inima regretatul dispărut.

În totul și în toate se vedea că iubește preoțimea, că se îndentifică cu ea și o slujește neprecupețit. Mai presus de toate; părintele Alexandru Ionescu a fost preot al lui Hristos. Moștenind de la părintele său, preotul Nicolae Ionescu din Merii Petchii, cunoscut ca un adevărat părinte sufletesc, ce și-a crescut numeroșii copii în duhul evangheliei, el și-a trăit preoția sa și din tezaurul său sufletesc, a împărtășit-o tuturor credincioșilor săi, de la toate altarele la care a slujit lui Hristos, pînă la venerabila vîrstă de 83 de ani.

Om de o sociabilitate deosebită, conștient de realitățile actualității, pătruns de adevărul și prețul vieții și al păcii, Părintele Alexandru a fost membru onorabil al Comitetului municipal de luptă pentru pace și în toate organizațiile poporului nostru care muncește și luptă pentru progresul și propășirea vieții sociale, economice și culturale din țara noastră.

Pe linie bisericească a făcut parte din numeroase delegații ale Bisericii noastre la diferite foruri și dialoguri dintre confesiunile creștine și din acestea reamintim de Conferința de la New—Delhi din 1962, când Biserica noastră a intrat în Consiliul Mondial al Bisericilor.

Ceremonia înmormântării s-a desfășurat în ziua de 4 ianuarie 1988 în biserica parohiei «Parcul Domeniilor» de către Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal și delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor măreț de preoți și diaconi de la Catedrala Patriarhală, Centrul eparhial, preoții bisericii, colegii, admiratori și mulți alții, care s-au bucurat de atenția, sprijinul și ajutorul acordat de cel dispărut.

În continuare a luat cuvîntul P.C. Preot Petre Zamfira, secretar eparhial și parohul bisericii, care, într-o emoționantă prezentare, a ilustrat portretul venerabilului său coleg de altar, în numele credincioșilor parohiei și al organelor parohiale.

P.C. Sa, după ce a făcut o frumoasă biografie a spus, printre altele: «Părintele Alexandru Ionescu a reușit în viața sa să împletească minunat, misiunea preoțească de parohie cu sarcinile administrative încredințate de Conducerea superioară a Bisericii, aceasta din urmă fiind o continuare a slujirii preoțești. A fost, în primul rînd un bun păstor de suflete; un preot bun față de slujirea lui Hristos și față de țurma încredințată. Dorea ca «totdeauna slujba sa să fie deplină» în fața lui Dumnezeu și a oamenilor. Era aproape de toți. Uneori certa pe cite cineva cu dragoste și bunătate; le cunoștea necazurile și suferințele și era pregătit să-i ajute în orice moment.

În relațiile cu colaboratorii era bun și blînd la suflet și drept. Deschis pentru orice propunere în folosul Bisericii și oricînd pregătit cu o soluție bună. Cînd te certa nu te puteai supăra pe Părintele Vicar Alexandru. La biserică și în parohie își manifesta dragostea și prețuirea față de enoriași, iar la cancelaria Centrului eparhial arăta aceeași dragoste și înțelegere față de funcționari. Se bucura cînd putea să facă un bine și poate că uneori era învinuit că este prea bun. De aceea, mîtarea sa la cele veșnice lasă un gol adînc, pe dimensiunea personalității sale, atît în familie cît și în biserica din parohia unde a slujit, iar noi vom fi lipsiți de vorba lui duiosă, de sfatul lui bun și de binecuvîntarea sa».

A mai vorbit preotul Miron Ianculescu împreună slujitor mai vechi al Părintelui Alexandru Ionescu.

P. C. Preot Octavian Popescu, succesorul la vicariat al celui dispărut, într-un cuvînt cald și apropiat, a arătat sfințenia și sublimul slujirii preoțești, slujire pe care Părintele Alexandru a îndeplinit-o în mod desăvîrșit. A subliniat că noi preoții avem o greutate în plus pe umerii noștri. Fiecare creștin răspunde în fața lui Dumnezeu de faptele și păcatele sale. Noi răspundem și de cele ale căroră le-am iertat la scaunul de spovedanie. Pentru aceasta și Biserica a rînduit ca la pogrîbania preoților să se citească 5 pericope din Apostol și 5 din Sfînta Evanghelie și cu un număr mai mare de rugăciuni de iertare.

În numele colegilor de la Centrul eparhial prezintă adîncul regret și condoleanțe familiei, preoților și credincioșilor din parohia «Parcul Domeniilor».

La sfîrșit a vorbit P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a adus cuvînt de mîngîiere și condoleanțe familiei și credincioșilor din partea Prea Fericirii Sale și a colaboratorilor, rugînd pe Dumnezeu să-l așeze la loc de odihnă în împărăția Sa.

Tîrziu, spre seară, sicriul cu trupul celui ce a fost Părintele Alexandru Ionescu, după ce a ocolit Biserica a fost depus în cripta de sub altarul Bisericii în care a slujit.

Dumnezeu să-l ierte !

Pr. DAVID POPESCU

† VIRGIL FRANGU

S-a stins din viață, la frumoasa vîrstă de 83 de ani, unul dintre cei mai vechi slujbași din administrația Bisericii noastre, Domnul Virgil Frangu, fost în perioada de pînă la pensionare, în calitate de Secretar eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Născut în anul 1904 în Comuna Nazîru, județul Brăila, după terminarea Școlii primare, a urmat Seminarul Teologic de la Buzău, și în continuare, Facultățile de Teologie, Litere și Drept, la Universitatea din București.

A lucrat în cadrul fostului Minister al Cultelor în calitate de director, după care a trecut la Institutul Teologic din Capitală și, în cele din urmă, la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Om de o deosebită pregătire intelectuală, cu o noblețe sufletească rară, o conduită și o conștiință profesională de prim ordin, Virgil Frangu a fost apreciat de forurile conducătoare ale Bisericii. După pensionare a trăit retras, cu soția, răsfoindu-și amintirile de o viață, citind și scriind și respirînd parfumul din cartea trecutului, pînă la vîrsta patriarhală la care a ajuns.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit la 30 decembrie 1987 la Biserica Buna Vestire — Belui de către Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți. În continuare a luat cuvîntul P. C. Preot David Popescu de la Centrul eparhial, care a făcut portretul celui dispărut, subliniind calitățile lui sufletești, bunătatea și respectul pe care îl insufla tuturor.

La sfîrșit P. S. Episcop Roman a adus binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și mărturisirea regretului tuturor colaboratorilor de la Centrul eparhial. Vorbînd despre evenimentul morții, care este cel mai important din existența noastră, Prea Sfinția Sa, întemeiat pe credința străbună, aduce cuvînt de mîngîiere soției și familiei îndurerate, rugînd pe Dumnezeu să-i ierte greșelile și să-l așeze la loc de odihnă.

Pr. DAVID POPESCU

PREOTUL BERCARU CONSTANTIN

După o lungă și grea suferință a încetat din viață, preotul pensionar Bercaru Constantin — fostul titular al parohiei Boldești, în ziua de 13 septembrie 1987.

S-a născut la data de 14 iulie 1913 în orașul Buzău, urmează cursurile școlii primare după care se înscrie la seminarul Nifon Mitropolitul din București, apoi trece la seminarul din Buzău. Se căsătorește cu tinăra de atunci, Elena Dinescu din Păcureți apoi pleacă pe front în perioada 1940—1944, iar în anul 1945 este hirotonit preot la parohia Boldești; aici prin rîvna vrednicului preot Popescu Ion se ridicase (numai zidăria de roșu), o monumentală biserică—pînă aproape de acoperiș și prin stăruința pr. Bercaru, cu ajutorul muncitorilor schelei petroliere Boldești se termină biserica și în anul 1948 a fost sfințită de fericitul întru pomenire Justinian patriarhul. După aceea biserica a fost pictată și împodobită cu cele de trebuință, fiind una din cele mai frumoase biserici din protoierie. Pentru merite deosebite conducerea bisericescă l-a distins cu rangul de iconom stavrofor.

În ziua de 15 septembrie 1987 a fost prohodit de către un sobor de preoți în frunte cu p. c. preot Ilie Vasile protoieru al protoieriei Vălenii de Munte.

La sfîrșitul Sf. slujbe, cuvînt de mîngiere a rostit p.c. protoieru Ilie Vasile care a arătat rostul activității preotului în viața păstoriților săi, datorită de a ține trează dorința pentru bine și frumos, țelul vieții noastre — mîntuirea, după care însetăm, misiunea pe care și-a îndeplinit-o din convingere: «de cîte ori n-o fi fost trezit din somn părintele Bercaru pentru nevoile păstoriților săi. Pe vreme bună sau rea, iarna sau vara, pe ninsoare, pe ploaie sau arșiță, cu servieta în mînă, cu epitrahilul, Sf. Cruce, cartea și Sf. Împărtășanie, pentru a da Grijania, merindele de drum celor ce pleacă din viața aceasta pe drumul veșniciei, să-i îmbărbăteze și să-i binecuvinteze».

În continuare a vorbit pr. Dinescu Stelian de la parohia Seciu, despre activitatea desfășurată de către pr. Bercaru Constantin: construcția bisericii, noul cimitir parohial, sistematizat și împrejmuț cu multă grijă, apoi evocă activitatea pe tărîm social — grija pentru bolnavii ocrotiți și îndrumați în diferite spitale, corul bisericesc care și astăzi face cinste Bisericii noastre.

În numele celor trei preoți și un diacon ridicați din parohia Boldești prin stăruința preotului Bercaru Constantin — o emoționantă evocare face pr. diacon Mihai Petre profesor la seminarul din Buzău arătînd grija părintească pe care a manifestat-o pr. Bercaru pentru viitorii slujitori bisericești și rîvna lui pentru casa Domnului.

Apoi sicriul cu corpul neînsuflețit al celui ce a fost preotul Bercaru Constantin, a fost purtat pe umeri de preoții ce l-au prohodit în tînguirea clopotelor în jurul bisericii în care a slujit și depus în cripta familiei, în cimitirul amenajat cu multă grijă de dînsul.

Dumnezeu să-l odihnească și veșnică să-i fie pomenirea.

PREOTUL TOTOLICI ZANFIR

După o fructuoasă și rodnică slujire închinată Bisericii Mântuitorului Hristos în ziua de 18 iunie 1987 a încetat din viață preotul Totolici Zanfir, unul dintre venerabilii preoți ai protoieriei Vălenii de Munte.

Născut în ziua de 27 mai 1906 în comuna Smulți jud. Galați, școala primară a absolvit-o în satul natal, seminarul teologic la Izmail și la Galați—absolvit în anul 1926. În același timp a absolvit prin diferență cursurile școlii normale de învățători din Galați, obținând și diploma de învățător. Funcționează ca învățător între anii 1928—1930 la școala din satul Chițorani, com. Valea Călugărească—Prahova. În anul 1930 se căsătorește cu învățătoarea Dinescu Elena din com. Tirlești. Din această căsătorie au rezultat doi băieți, azi medici, și o fiică, asistentă medicală. În anii 1930—1931 funcționează ca învățător în comuna Vilcănești Prahova și apoi se transferă în com. Singeru satul Tisa, unde funcționează până în 1940 când este hirotonit preot. Între timp urmează cursurile facultății de teologie din Chișinău pe care le absolvă în anul 1937.

Funcționează ca preot în parohia Udrești și apoi în Tisa până în anul 1968 când se transferă la parohia «Nașterea Maicii Domnului» din orașul Slănic-Prahova, unde funcționează până în anul 1986 când se pensionează.

Slujba prohodirii s-a oficiat în biserica «Sf. Trei Ierarhi» din orașul Slănic, de către un sobor de preoți având în frunte pe p.c. preot Ilie Vasile, protoieru al protoieriei Vălenii de Munte.

După oficierea slujbei, p.c. protoieru a rostit o cuvîntare în care a reliefat calitățile deosebite ale celui dispărut, precum și momente semnificative din viața dînsului: «părintele Totolici Zanfir a slujit în parohii mici, cu creștini puțini la număr dar cu suflete mari, în parohiile Udrești și Tisa a avut o seamă de realizări gospodărești — biserici noi, case parohiale, datorită stăruinței și zelului deosebit pe care l-a avut. După cutremurul din 4 martie 1977, biserica Precista din Slănic a avut mult de suferit dar părintele s-a trudit mult și a reușit să vindece rănile cutremurului iar pictura bisericii a restaurat-o singur datorită talentului ce l-a avut de a picta. A trăit preoția, și-a făcut datoriă din conștiință, sobru, atent, delicat, cu respect față de oameni, iar haina preotească a purtat-o cu demnitate convins că preoția este o taină sfîntă a Bisericii prin care, sub chipul văzut al punerii mîinilor arhierului se transmite harul Sfîntului Duh celui ce intră în slujba Mîntuitorului Hristos».

În continuare, despre activitatea pr. Totolici Zanfir a vorbit pr. Teleanu Ioan de la parohia Sf. Ioan Groșani Slănic, insistînd asupra ac-

tivității gospodărești și păstorale a celui decedat, model de preot conștiințios, adevărat părinte pentru familie și pentru păstoriții săi.

Aduce cuvânt de îmbărbătare și mângiere familiei mult încercate a acestui vrednic slujitor al Bisericii lui Hristos.

În numele credincioșilor din parohiile Udrești și Tisa unde a păstorit cu multă destoinicie, a vorbit preotul Decu Nicolae de la parohia Sîngeru, accentuînd asupra frumoasei activități desfășurate aici.

După aceea corpul neînsuflețit al celui ce a fost preotul Totolici Zafir a fost transportat la biserica «Nașterea Maicii Domnului», unde a slujit timp de aproape 17 ani, a fost înconjurată biserica lui dragă pe care a împodobit-o și chivernisit-o cu toate cele de trebuință și apoi trupul lui cel oștenit a fost depus în cripta familiei, sub privirile înlăcrimate ale celor ce l-au iubit și apreciat.

În veci să fie pomenit și Dumnezeu să-l ierte !

Protolereu ILIE VASILE

ȘTIRI DIN ACTIVITATEA EPARHIEI ÎN TRIMESTRUL IV/1987

1. *Examene de asimilare pentru cîntăreții bisericești* : Prin purtarea de grijă a I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica la 1 octombrie și 12 noiembrie 1987, la sediul eparhial al Arhiepiscopiei noastre au avut loc examene de asimilare pentru cîntăreții bisericești. Cu aprobarea Cancelariei Sfîntului Sinod s-au prezentat un număr de 40 candidați. Comisia de examinare s-a constituit din profesori de specialitate de la Seminarul teologic Buzău și doi delegați eparhiali : consilierul cultural și inspectorul bisericesc. Programa analitică, potrivit Instrucțiunilor Sfîntului Sinod a cuprins cunoștințe de : cîntare bisericească și tipic, catehism, istoria și geografia patriei, Constituția R.S.R. și Statutul Bisericii Ortodoxe Române. Comisia a constatat cu bucurie că majoritatea candidaților au dat răspunsuri bune, mai ales la tipic și cîntare bisericească. Rezultatele favorabile obținute se datoresc preocupării deosebite a Centrului eparhial pentru promovarea și uniformizarea cîntării bisericești și obștești la parohii, acțiune ce se află la al zecelea an de activitate neîntreruptă. Astfel, an de an, la fiecare protopopiat, timp de o săptămîină, inspectorul eparhial preot Dumitru Găureanu, ajutat de protoierii și doi cîntăreți din orașul Galați, exersează cîntarea omofonă cu preoții, cîntăreții și alți iubitori ai cîntării bisericești. Mulți dintre acești practicanți s-au prezentat la examenele amintite mai sus, alții urmează să se prezinte în viitor la astfel de examene, pe care sperăm să le mai putem organiza. Toți candidații au fost declarați reușiți, o parte deja au cerut ocuparea unor posturi vacante de cîntăreți de la parohiile vacante, alții urmează a se încadra.

2. *Conferințe administrative* : În zilele de 20, 21 și 22 octombrie 1987 au avut loc pe județe la protopopiatele Galați, Constanța și Tulcea conferințe administrative cu tema : «Rolul disciplinei financiare și a evidențelor în activitatea unităților bisericești». La Galați și Tulcea, conferințele au fost prezidate de I.P.S. Arhiepiscop Antim însoțit de unii dintre membrii Permanenței Consiliului Eparhial, iar la Constanța de către P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul însoțit de consilierul economic eparhial, pr. Constantin Lungu. La toate protoierile, tema a fost prezentată de contabilul șef al eparhiei, dl. Eftimie Mihalache. Președinții au arătat în cuvîntul de deschidere importanța acestei confe-

rințe, grija Bisericii de a ridica prestigiul preoțimii care trebuie să aibă o comportare corectă și demnă, iar pe linie financiar-contabilă să respecte cu strictețe disciplina financiară. S-au făcut exemplificări asupra conduitei pilduitoare a unor preoți din punct de vedere administrativ, financiar și moral și s-au citat și cazurile negative a celor care influențează defavorabil viața parohiilor. După citirea referatului principal, la fiecare protopopiat s-au înscris la cuvînt un număr de preoți, care s-au desolidarizat față de slujitqrii bisericești cu abateri și au cerut acestora să intre în disciplină cu simț de răspundere. Alții au specificat că abaterile sînt izolate și n-au putere de a păta marea majoritate a preoțimii, care se silește să respecte obligațiile ce au și dispozițiile legii. S-au ridicat și cîteva probleme referitoare la plata zilierilor, pictorilor, alocației, licitării terenurilor parohiale, cărora le-a răspuns contabilul șef. În încheierea ședințelor I.P.S. Arhiepiscop și P.S. Episcop-vicar au recomandat preoților să colaboreze cu toți factorii de răspundere în localitățile în care-și desfășoară activitatea. Preoții cu vechime în preoție și cu o viață morală ireproșabilă, au datoria să-i ajute și să-i îndrume pe cei mai tineri, atît în viața pastoral-familială, cît și în ținerea evidențelor contabile. Pentru preoții care din motive întemeiate n-au putut participa la ședințe la datele amintite, s-a organizat o conferință specială la Centrul eparhial, în ziua de 3 noiembrie sub președinția I.P.S. Arhiepiscop.

3. *Consfătuire cu protoiereii*: La 12 octombrie a avut loc la Centrul eparhial Galați o consfătuire privind analiza muncii pe întreg cuprinsul eparhiei, disciplina, nașetismul, activitatea pastoral-misionară, culturală și social-gospodărească a preoțimii. Consfătuirea a fost prezidată de I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica cu participarea P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, a vicarului ad-tiv, a consilierilor ad-tivi, inspectorul eparhial și protoiereii eparhiei. I.P.S. Arhiepiscopi apreciază eforturile colaboratorilor săi de la Centrul eparhial și ale protoiereilor pentru îndrumarea, impulsionearea și supravegherea activității de teren a clerului. Se cere în special protopopilor să țină contact cu preoții pe teren cît mai des, mai ales acolo unde se ivesc probleme negative, pentru a le pune stavilă din vreme. Consilierii administrativi și protoiereii au făcut cîte o Dare de seamă asupra activității din sectorul sau protopopiatul pe care-l conduc. P. C. vicar-administrativ Ștefan Gușă prezintă o Dare de seamă asupra activității social-obștești a preoților din eparhie. În încheiere, I.P.S. Arhiepiscop elogiază activitatea colaboratorilor de la Centrul eparhial, a protoiereilor și a tuturor preoților din eparhie și cere în continuare eforturi sporite pentru a remedia neajunsurile ce se ivesc, în unele parohii.

4. *Adunarea Eparhială* : Duminică, 8 noiembrie 1987, a avut loc la Centrul eparhial sesiunea anuală de lucru a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos. După îndătinatul Te-Deum săvârșit în catedrala arhiepiscopală de către P.S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, în prezența I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica și a membrilor Adunării Eparhiale, la ora 9 s-a trecut în sala de ședințe. I.P.S. Arhiepiscop Antim salută prezența delegatului Departamentului Cultelor, dl. inspector Ion Popa și a tuturor membrilor Adunării. După apel, I.P.S. Arhiepiscop, în calitate de președinte rostește un însuflețitor cuvânt de deschidere, spunând printre altele : «Înrînirea noastră de astăzi se desfășoară în atmosfera unor momente de o deosebită importanță din viața poporului nostru. În climatul de entuziasm general, în legătură cu mărețele înfăptuiri, îndeosebi în ultimele două decenii, slujitorii și credincioșii Bisericii noastre, încadrați în F.D.U.S. întâmpină cu vie însuflețire, alături de întregul popor, recentul Apel al acestui mare forum și se angajează să sprijine în continuare bogatul program de realizări economice, sociale și spirituale în țara noastră». După ce se citesc rapoartele celor trei comisii : bisericească, culturală și economică, au loc înscrieri la cuvânt. Vorbitorii apreciază bogata activitate desfășurată de fiecare sector. Se constată că slujbele arhieresti, vizitele canonice și de lucru, inspecțiile înopinate ale ierarhului și delegaților eparhiali, contactele directe cu preoții, cu organele parohiale și cu cercurile misionare au stimulat mult activitatea pastoral-misionară în cuprinsul eparhiei. Totodată, se remarcă o preocupare constantă a Centrului eparhial pentru repararea și înfrumusețarea lăcașurilor de cult, efectuarea lucrărilor de pictură, grija pentru mănăstiri și monumente istorice. Printre altele s-a cerut a se interveni la forurile competente pentru urgentarea lucrărilor de conservare și de punere în valoare a bazilicii paleocreștine de la Niculițel. I.P.S. Arhiepiscop mulțumește vorbitorilor ca și tuturor factorilor de răspundere din cadrul eparhiei, care au contribuit fiecare în felul și de pe poziția sa la realizările ce s-au semnalat în ședință. Totodată Înalțul Ierarh își exprimă gratitudinea sa față de P.F. Patriarh Teoctist, Departamentul Cultelor și organele județene de conducere, pentru lărga înțelegere și sprijinul acordat în rezolvarea problemelor bisericesti din eparhie. Cu prilejul apropiatelor sărbători ale Nașterii Domnului și Anului Nou, I.P.S. Arhiepiscop urează celor prezenți și prin ei întregului cler și tuturor fiilor duhovnicești din eparhie sănătate, prosperitate și o cât mai rodnică activitate în viitor. Apoi toți membrii au vizionat două filme de scurt metraj : unul cu conținut religios, altul cu caracter social-obștesc.

5. *Conferința economico-financiară*: În ziua de 9 noiembrie 1987, la Centrul eparhial s-a desfășurat o ședință privind aplicarea prevederilor în vederea perfecționării profesionale a lucrătorilor de la Centrul eparhial și de la protoierii, care își desfășoară activitatea în domeniile finanțelor, contabilității, controlului financiar intern și al gestiunilor. Ședința a fost prezidată de P.S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul care, în cuvîntul de deschidere, în numele I.P.S. Arhiepiscop Antim a arătat necesitatea și importanța acestor ședințe de reciclare care se țin de două ori pe an. S-au prezentat patru referate privind perfecționarea mecanismului economico-financiar, respectarea legalității, răspunderea financiară și măsuri privind organizarea muncii. Pe seama tuturor referatelor s-au înscris la cuvînt mai mulți vorbitori, cerînd lămuriri și venind cu lucruri noi întîmpinate pe teren. În timpul lucrărilor, a sosit în sală și I.P.S. Arhiepiscop Antim care a salutat prezența tuturor cursanților și a cerut să se dea acestor cursuri toată atenția, care vin în ajutorul calificării, specificînd că se va ține seama de pregătirea lor în acordarea de gratificații, premieri ori promovări.

6. *Alegere de stareț*: În urma vacantării postului de stareț de la Cocoș, județul Tulcea, în această funcție a fost numit arhimandritul Gherontie Ștefan de la mănăstirea Cernica — București. Prea cuvioșia sa este licențiat în teologie și a condus mănăstirea Secu din județul Neamț, ca stareț timp de peste două decenii, și are o vastă experiență administrativă. Instalarea în noul post s-a făcut în ziua de 10 noiembrie a.c. cu delegație din partea I.P.S. Arhiepiscop Antim, de către protos. Ștefan Gușă, vicar ad-tiv și exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos. Noului stareț, după ce i s-a înmînat bastonul și a fost condus în strana stărețească, i s-a citit decizia de încadrare și atribuții și i s-au făcut îndemnuri de rodnică activitate. În răspunsul său, starețul a mulțumit I.P.S. Arhiepiscop Antim pentru încrederea ce i s-a acordat, l-a asigurat de toată dăruirea pentru bunul mers al vieții de la Cocoș și de dragostea sa părintească față de personalul monahal și fiască față de I.P.S. Arhiepiscop.

7. *Conferința profească trimestrială*. — Conferința a fost prilejuită de comemorarea a 40 de ani de la proclamarea Republicii. I.P.S. Arhiepiscop de Galați și ceilalți delegați eparhiali la conferințe, au arătat în cuvîntul de deschidere, importanța evenimentului, specificînd că cei 40 de ani de Republică înseamnă tot atîtea trepte de afirmare materială și spirituală în toate ramurile de activitate ale poporului nostru. Pretutindeni, președinții la conferințe au apreciat referatele ca fiind judicios întocmite, conform planului primit de la Cancelaria Sfintului Sinod. În luările de cuvînt, vorbitorii, în număr foarte mare, au venit cu

completări, arătînd fiecare realizările ce au avut loc în ultimii ani în zona, în oraşul sau în localitatea unde păstoreşte fiecare. Între realizările deosebite din partea locului, în această perioadă s-a specificat ridicarea la rang de Arhiepiscopie a fostei Episcopii a Dunării de Jos, cu stabilirea reşedinţei în Constanţa pentru episcopul-vicar; descoperirea criptei de la Niculiţel şi aşezarea celor patru martiri spre cuvenită cinstire în biserica mănăstirii Cocoş. Tot în Arhiepiscopia noastră, în aceşti ani s-au reparat aproape toate monumentele istorice: de la mănăstirile Cocoş, Celic Dere, Saon şi Buciumeni, din parohiile Niculiţel, Serdaru, Nicoreşti, Călmăţui — Griviţa, Precista — Galaţi, etc. S-au ridicat clădiri noi pentru birouri şi atelierul de luminări la Centrul eparhial. S-au construit sedii noi la protoierii Medgidia şi Tulcea. S-au publicat lucrări de interes istoric, cărţi de rugăciuni, îndrumătoare bisericeşti şi pliante de popularizare a monumentelor istorice. La protoieria Tecuci unul dintre vorbitori citînd pe I.P.S. Arhiepiscop Antim a arătat că: «Biserica noastră întotdeauna, legată de destinele poporului în evoluţia lui istorică, de-a lungul existenţei sale bimilenare, n-a încetat de a fi alături de năzuinţele lui spre unitate, libertate şi progres. Acest lucru îl face şi astăzi cu neţărmurită dragoste, sprijinind viaţa nouă din patria noastră şi aducîndu-şi contribuţia sa la eforturile naţiunii pentru cauza păcii şi colaborării între toate popoarele, precum şi pentru făurirea unei lumi mai drepte şi mai bune». În a doua parte a şedinţei s-a citit Pastorală Sfîntului Sinod pentru stimularea lucrării pastoral-misionare, după care s-au prezentat dări de seamă asupra activităţii social-obşteşti. În toate cazurile, preşedinţii la conferinţe şi unii preoţi înscrîşi la cuvînt au scos în evidenţă rolul şi contribuţia P.S. Episcop Chesarie Păunescu şi mai ales a I.P.S. Arhiepiscop Antim la îmbogăţirea patrimoniului cultural-spiritual în aceşti 40 de ani, la afirmarea şi păstrarea unităţii de neam şi de limbă a românilor din Dobrogea, care timp de aproape patru secole au stat sub stăpînire străină. Conferinţele s-au desfăşurat astfel: la protoieriile Tulcea şi Babadag prezidate de P.C. consilier economic Lungu Constantin, în zilele de 11 şi 12 noiembrie, la protoieriile Constanţa şi Medgidia prezidate de P.S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul în zilele de 17 şi 18 noiembrie, la protoieria Tecuci prezidată de p.c. vicar administrativ Ştefan Guşă la 17 noiembrie, iar la protoieria Galaţi la data de 18 noiembrie prezidată de către I.P.S. Arhiepiscop Antim.

Protos. ŞTEFAN GUŞĂ

DIN ACTIVITATEA ARHIEPISCOPIEI
TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

— ianuarie 1988 —

Vineri, 1 ianuarie 1988, I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, înconjurat de soborul clericilor catedralei arhiepiscopale a oficiat Sfânta Liturghie arhierescă, în prezența unui mare număr de credincioși. La sfârșitul slujbei, I.P.S. Sa a adresat participanților un călduros cuvânt de învățătură, în care a reliefat importanța întreitului praznic al zilei: Punerea numelui Domnului, pomenirea Sf. Vasile cel Mare și Anul Nou. În încheiere a îndemnat pe credincioși ca pășind în Noul An să se străduie pe calea înnoirii sufletești, să se unească și mai strâns în jurul Bisericii noastre și să contribuie cu fapte creștinești la promovarea vieții obștești.

În după-amiaza aceleiași zilei, I.P.S. Sa a primit tradiționala vizită a clerului din municipiul Galați, cu prilejul Anului Nou. Înainte de recepție, în catedrala arhiepiscopală, a avut loc festivitatea acordării unor ranguri bisericesti. I.P.S. Arhiepiscop a hirotonit ca iconomi stravrofiri pe P.C. preoți: *Constantin Davideanu*, consilier administrativ bisericesc, *Eugen Drăgoi*, consilier cultural, *Marin Stamate* de la parohia Sf. Haralambie, municipiul Galați. Rangul și hirotesia de iconom le-a primit P.C. pr. *Marian Munteanu*, secretar eparhial, iar pr. *Gicu Pătrașcu*, slujitor la catedrala arhiepiscopală, a fost hirotesit sachelar.

Cu această ocazie I.P.S. Arhiepiscop, în puține cuvinte, a subliniat meritele celor distinși, și le-a urat să poarte cu cinste rangurile primite, să-și continue activitățile ce li s-au încredințat.

Trecându-se în sala de recepție a Centrului eparhial, Înaltul Arhiepiscop a fost întâmpinat de cei prezenți în acordurile imnului arhieresc.

În numele clerului din protopopiatul Galați, P.C. protoiereu *Stanciu Mălăia* a rostit un cuvânt festiv prilejuit de sărbătorirea Noului An și vizita I.P.S. Arhiepiscop. Între altele, vorbitorul s-a referit la sărbătorirea Nașterii Domnului, mesajul acestui însemnat praznic și importanța lui pentru viața clerului și a credincioșilor, reflectarea sărbătorilor de iarnă în conștiința populară și în foldlorul religios. A trecut apoi succint în revistă câteva din realizările mai deosebite din anul precedent și a elogiât personalitatea și activitatea neobosită ale ierarhului, exemplificând cu remarcabile realizări în domeniile activităților pastorale, misionare, culturale, gospodărești și obștești. În încheiere vorbitorul a dat glas angajamentului preoților de a urma pilda de activitate a ierarhului și a continua, cu râvnă sporită, lucrarea preotească, spre folosul duhovnicesc al tuturor fiilor eparhiei.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dr. Antim Nica, în cuvîntul de răspuns și-a manifestat bucuria de a se reîntîlni cu clerul gălățean la început de an nou. Astfel de întîlniri, devenite tradiționale, au darul de a pune în legătură nemijlocită pe ierarh cu o parte din clerul eparhiei, pentru împăntășirea de impresii, idei și experiențe, ca urmare a încheierii unui an de activitate.

Referindu-se la aprecierile făcute la adresa ierarhului de către P.C. protoiereu Stanciu Mălăia, I.P.S. Sa arată că realizările multumitoare obținute în anul ce a trecut, se datorează conjugării eforturilor ierarhului cu ale colaboratorilor apropiați, ale protoiereilor, misionarilor protopopești, preoților și bunilor credincioși din întreaga eparhie. Activitatea preoțimii, în general, s-a desfășurat cu bune rezultate, mai ales acolo unde preotul a reușit să antreneze cît mai mult în lucrări pe credincioși și pe membrii organelor parohiale. I.P.S. Arhiepiscop stăruie ca pe viitor clerul să colaboreze și mai strîns și mai dinamic cu membrii organelor parohiale, atît în activitățile gospodărești cît și în cele de ordin misionar.

I.P.S. Sa apreciază rîvna și rezultatele meritorii ale numeroșilor slujitori bisericești, care lucrează în anonimat și în tăcere își fac pe deplin datoria. Foarte mulți preoți au realizat lucrări remarcabile, fără a cere ajutorul Centrului eparhial și s-au încununat de succes. În continuare recomandă preoților să-și înmulțească rîvna și zejul misionar, să continue acțiunile misionare din cadrul vecerniilor duminicale, care s-au dovedit deosebit de eficace.

I.P.S. Sa mulțumește vorbitorului pentru cuvintele adresate și face tuturor preoților urări de sănătate și noi succese în activitate.

În continuare, corala preoților și a cîntăreților din Galați, sub conducerea P.C. pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural, a executat un microconcert, care a inclus, între altele, piesele muzicale «Pe a binelui cărare» (de Al. Podoleanu), «Plugușoru» (de M. Vasiliu), «Psalmul 46» — monodie bizantină, solist pr. Vasile Lungeanu.

I.P.S. Arhiepiscop s-a întreținut cordial cu vizitatorii.

*

La 6 ianuarie I.P.S. Arhiepiscop a condus soborul preoților și diaconilor de la catedrală la oficierea Sfinței Liturghii, în cinstea praznicului Botezului Domnului. Credincioșii prezenți au participat apoi la slujba aghesmei celei mari, I.P.S. Sa săvîrșind, după rînduială străveche, sfințirea apei. Acest moment a constituit pentru credincioși un nou prilej de înnoire, de reculegere și de bucurie duhovnicească. Apa sfințită au dus-o în casele lor cu evlavie și credință pentru tămăduirea sufletului și a trupului.

La 7 ianuarie I.P.S. Arhiepiscop a vizitat bisericile : *Izvorul Maicii Domnului, Dunărea, Sf. Vasile și Schimbarea la Față* din municipiul Galați. Cu această ocazie a dat credincioșilor scurte îndrumări duhovnicești.

La 14 ianuarie a vizitat mănăstirile dobrogene *Cocoș, Celic Dere* și metocul și gospodăria anexă *Saon*.

Activitatea misionară a debutat în anul 1988 cu organizarea de consfătuiri pe județe, la care au participat protoiereii, misionarii protopopești și preoții de la parohiile cu probleme misionare.

Consfătuirea la nivelul județului Galați a avut loc în ziua de 12 ianuarie, sub președinția I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, în biserica Sf. Nicolae din Galați. Potrivit ordinii de zi, protoiereii *Stanciu Mălăia* și *Grigore Chivu* au prezentat rapoarte de sinteză asupra activității misionare desfășurate în semestrul II/1987, în cuprinsul protopopiatelor Galați și Tecuci. Raportorii au informat despre unele modificări survenite în situația confesională a parohiilor, inițiativele și activitățile pastoral-misionare întreprinse de preoți și colaboratorii lor pentru stăvilirea acțiunilor prozelitiste sectare, au propus unele măsuri pentru îmbunătățirea activității în viitor. Preoții participanți, luând cuvântul, au adus precizări în legătură cu starea misionară locală și au făcut un util schimb de experiență în domeniul pastoral-misionar.

A urmat expunerea unui referat de către preotul *Tanu Constantin* de la parohia Braniștea, avînd ca temă : «Contribuția organelor parohiale la activitatea misionară a Bisericii».

În luările de cuvînt s-a subliniat importanța angajării membrilor organelor parohiale, cu precădere a celor aleși în Cercul misionar, la activitățile misionare. Totodată vorbitorii s-au referit la modalitățile practice de manifestare a lucrărilor misionare ce revin acestor colaboratori ai preotului. S-a constatat că în latura respectivă se manifestă încă unele neajunsuri. I.P.S. Arhiepiscop a îndrumat pe preoți să acorde toată atenția și preocuparea formării de misionari laici de nădejde și impulsivării și călăuzirii lor spre o rodnică lucrare de misiune ortodoxă între semenii de aceeași credință.

Sediul protoiereii Tulcea a fost gazda unei consfătuiri similare, în ziua de 13 ianuarie, sub conducerea P.C. protos. *Ștefan Gușă* vicar administrativ, însoțit de P.C. pr. *Eugen Drăgoi*, consilier cultural. Au fost prezenți preoții de la parohiile misionare din protoiereile Tulcea și Babadag. Protoiereii *Dumitru Andone* (Tulcea) și *Mihai Gheorghe* (Ba-

badag) au prezentat rapoartele asupra activității misionare din semestrul II/1987. Referatul privind rolul organelor parohiale în lucrarea misionară a fost susținut de preotul *Vasile Neculai* de la parohia Sf. Gheorghe Isaccea. Și cu acest prilej, preoții înscrși la cuvînt au adus completări și au făcut precizări în legătură cu situația confesională, acțiunile sectare și măsurile luate pe plan local de slujitorii bisericești, ajutați de organele parohiale.

Prea Sfințitul Episcop-vicar *Lucian Tomitanul* a condus lucrările consfătuirii la sediul protoieriei Constanța, în ziua de 14 ianuarie, fiind însoțit de P.C. preot *Eugen Drăgoi*, consilier cultural.

Protoiereii Neculai Voicu și *Ioan Gheorghe Teugea* de la protoiereiile Constanța și Medgidia s-au referit, în documentele prezentate, la activitatea misionară din semestrul precedent. Aceeași temă a referatului ca la celelalte două întruniri, s-a dezvoltat de către preotul *Octavian Tell Popa* de la parohia Medgidia.

În luările de cuvînt, participanții și-au adus o însemnată contribuție la completarea situațiilor misionare cunoscute, prin relevarea unor aspecte noi și împărtășirea de experiențe pastoral-misionare cu aplicabilitate și în alte parohii.

La toate cele trei sedii s-au purtat discuții cu misionarii protopopești, analizîndu-se planurile de activitate ale acestora pe semestrul I/1988 și rapoartele de activitate referitoare la cea de a doua jumătate a anului expirat. S-au făcut totodată comunicări din partea Centrului eparhial de interes pentru activitatea preoților. Președinții consfătuirilor au urât celor prezenți, la început de an nou, succese tot mai remarcabile în lucrarea ce le stă în față de-a lungul unui an întreg.

HRAM DE BISERICĂ

Parohia Sf. Trei Ierarhi din Galați a avut ca oaspete, în ziua de 30 ianuarie, pe I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica. Din soborul slujitorilor au făcut parte: protoiereul *Stanciu Mălăia*, preoții *Gheorghe Buruiană*, misionar protopopesc, *Gheorghe Ciocănel*, parohul bisericii Sf. Trei Ierarhi, *Costică Picoș* și *Petrică Gheorghe*, coslujitor la același altar, preoții pensionari îmbisericiți *Anghel Marola* și *Roșu Iancu* și diaconul *Mihai Stavără* de la catedrala arhiepiscopală.

Predica zilei a fost rostită de preotul *Gheorghe Buruiană* despre însemnătatea vieții și activității celor trei mari corifei ai Ortodoxiei.

După otpust, P.C. protoiereu *Stanciu Mălăia* a prezentat un raport asupra vieții bisericești în cadrul protopopiatului Galați și a subliniat activitatea lăudabilă desfășurată de preoții parohiei Sf. Trei Ierarhi.

În cuvîntul său, preotul paroh Gheorghe Ciocănel a dat glas bucuriei clerului și credincioșilor de a avea în mijlocul lor, la sărbătoarea patronului bisericii pe Întîistătătorul eparhiei. Făcînd o încursiune în trecut, vorbitorul a subliniat între altele că locașul ce poartă hramul sfinților Trei Ierarhi a împlinit în toamna anului 1986, 100 de ani de la zidire, moment marcat la vremea cuvenită de o frumoasă sărbătorire. De asemenea, s-a amintit faptul că în anul 1979, după lucrările importante executate la biserică, I.P.S. Arhiepiscop Antim a săvîrșit slujba de resfințire, spre mulțumirea sufletească a slujitorilor și enoriașilor acestei parohii. În finalul cuvîntării preotul Gheorghe Ciocănel a adresat mulțumiri I.P.S. Sale pentru participare la sărbătoarea parohiei și i-a făcut în numele clerului slujitor și al enoriașilor urări de sănătate deplină și viață îndelungată pentru a păstori pe mai departe eparhia Tomisului și Dunării de Jos.

Luînd cuvîntul, *Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop* s-a referit la importanța religioasă a prăznuirii Sfinților Vasile, Grigore și Ioan. Una din picturile bisericesti îi prezintă pe acești mari ierarhi înfășurați într-un prosop alb, aceasta reprezentînd în viziunea pictorului unitatea credinței și a dragostei. Avînd deosebită rîvnă pentru Dumnezeu, s-au distins prin studii temeinice, stăpînind cultura vremii și au creat epoca de aur a creștinismului. Credința cea dreaptă, expusă în vremea aceea multor vînturi neprielnice, ca cele generate de ereziile lui Arie, Nestorie, Macedonie și-a găsit în Sfinții Trei Ierarhi vajnici și neobosiți apărători.

În continuare, I.P.S. Sa a evidențiat trăsăturile particulare ale celor trei mari corifei ai Ortodoxiei, contribuția lor la menținerea credinței celei adevărate, la promovarea vieții spirituale, la îmbogățirea patrimoniului de scrieri teologice și a rînduieilor de cult, atenția cu care s-au aplecat spre alinarea suferințelor celor lipsiți și necăjiți.

I.P.S. Arhiepiscop îndeamnă pe credincioși ca urmînd pilda sfinților prăznuiți să militeze pentru unitatea credinței, unitatea sufletească și cea a familiei, să-și sporească rîvna spre cele sfinte și dragostea de semenii, să-și împodobească viața cu fapte de milostenie, să sprijine activ eforturile de pace ale întregii omeniri.

A împărtășit tuturor binecuvîntări arhieresti și le-a făcut urări de sănătate, succese în activitatea ce o desfășoară fiecare la locul de muncă și de alese bucurii duhovnicești.

Pr. EUGEN DRĂGOI

Ș T I R I L E
DIN CUPRINSUL EPARHIEI BUZĂULUI
PE LUNILE OCTOMBRIE—DECEMBRIE 1987

I. DIN AGENDA DE LUCRU A P.S. EPISCOP EPIFANIE

4 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a resfințit biserica parohiei Rîmnîcelu, prot. Brăila, hirotosind «sachelar» pe preotul paroh Ioan Tudose. Tot în aceeași zi a făcut vizite canonice la bisericile parohiilor Filipești și Suțești din același protopopiat.

6 octombrie 1987, P.S. Sa a prezidat conferința administrativă la Focșani, pentru ambele protopopiate din jud. Vrancea.

7 octombrie 1987, P.S. Sa a prezidat conferința administrativă la Buzău pentru cele trei protopopiate : Buzău, Rm. Sărat și Pătirlagele.

11 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a sfințit biserica din satul Zaharești, filiala parohiei Tega, protoieria Pătirlagele, hirotosind «iconom stavrofor» pe preotul Gheorghe Vasiloiu de la parohia Mărunțișu, suplinitorul parohiei Tega, care a inițiat și condus lucrările de zidire și pictura bisericii din satul Zaharești filiala parohiei Tega.

12 octombrie 1987, a făcut vizite canonice la bisericile parohiilor : Cislău și Buda din prot. Pătirlagele.

13 octombrie 1987, a făcut vizite canonice la bisericile parohiilor : Precișta, Profetul Samoil, Sf. Ioan Botezătorul din Focșani, Mera și Jariștea, iar la protopopiatul Panciu a făcut vizite canonice la bisericile parohiilor : Vizantea și Soveja.

14 octombrie 1987, a oficiat slujbă misionară la biserica parohiei «Cuvioasa Parascheva» din Buzău, cu prilejul hramului.

18 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a resfințit biserica din parohia Vulturii de jos, prot. Focșani, hirotosind «iconom stavrofor» pe preotul paroh Tudorel Voicu.

25 octombrie 1987, P.S. Sa a resfințit biserica «Sfinții Împărați» din Brăila, hirotosind diacon pe tânărul Nicolae Munteanu, iar preotul paroh Traian Mazăre a fost hirotosit «iconom». Tot în aceeași zi a făcut vizite canonice la biserica parohiei Latinu, prot. Brăila și la biserica parohiei Măicânești, prot. Focșani.

26 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a oficiat Sf. Liturghie la biserica M-rii Rătești, cu prilejul hramului.

27 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a oficiat resfințirea bisericii parohiale Sărulești, prot. Buzău, hirotosind «iconom stavrofor» pe preotul paroh Spiridon Iordache. Tot în aceeași zi a făcut vizite canonice la parohiile : Gura Dimienii, Fulga și Potoceni, prot. Buzău.

1 noiembrie 1987, a oficiat sfințirea bisericii parohiale Aldeni, prot. Buzău, hirotosind «sachelar» pe preotul paroh Constantin Ene și pe preotul paroh de la parohia Cernătești Aurel Toader.

3—4 noiembrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a participat la cea de a 50-a sesiune a conferințelor teologice interconfesionale cu prilejul împlinirii unui sfert de secol, la care a și luat cuvîntul.

7 noiembrie 1987, P.S. Sa a prezidat lucrările Consiliului Eparhial și consfătuirea cu părinții protopopi.

8 noiembrie 1987, P.S. Sa a prezidat lucrările Adunării Eparhiale.

11 noiembrie 1987, a oficiat slujbă misionară, cu prilejul hramului, la biserica «Sf. Mina» din Focșani, cu care prilej a hirotosit «iconom stavrofor» pe preotul paroh Nicolae Tătaru.

22 noiembrie 1987, a resfințit biserica din parohia Saringa I, prot. Buzău, hirotosind «sachelar» pe preotul paroh Petre Brașoveanu.

29 noiembrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a resfințit biserica parohială Stăncuța, prot. Brăila, hirotosind «sachelar» pe preotul paroh Ștefan Stan.

6 decembrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a oficiat slujbă misionară la biserica «Sf. Nicolae» din protopopiatul și orașul Rm. Sărat cu prilejul hramului, hirotosind diacon pe candidatul Sorin Panaitescu.

13 decembrie 1987, a oficiat Sf. Liturghie în catedrala episcopală, hirotosind preot și hirotosind duhovnic pe diaconul Lucian Diaconu, pentru parohia Dealu Neicu, Prot. Panciu, Jud. Vrancea.

18 decembrie 1987, a participat la serbarea colindelor de la Seminarul Teologic, rostind un substanțial cuvînt de îndrumare pentru elevii seminariști.

20 decembrie 1987, P.S. Sa a participat la Adunarea Națională Bisericească.

21 decembrie 1987, P.S. Episcop a participat la Plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste.

22 decembrie 1987, a participat la ședința Sfîntului Sinod.

25 decembrie 1987, a oficiat Sfînta Liturghie în catedrala episcopală din Buzău.

26 decembrie 1987, a făcut vizite la următoarele biserici: Potoceni, Mătești, Săpoca, toate din prot. Buzău, precum și la parohiile Valea Nucului și Gura Aninoasei din prot. Pătîrlagele.

27 decembrie 1987, a oficiat slujbă arhierescă, la biserica «Sfîntul Nicolae» din Brăila, după care a făcut vizite canonice la biserica Sf. Gheorghe și Sfînta Cruce, ambele din Brăila.

31 decembrie 1987, P.S. Episcop Epifanie a primit în sala de recepție a palatului episcopal preoții din municipiul Buzău cu care ocazie a rostit un frumos cuvînt de învățătură.

II. CONFERINȚE

1. Conferința administrativă din luna octombrie 1987

Între 6—8 octombrie a.c., s-au desfășurat lucrările conferinței administrative avînd ca temă: «Gospodărirea mijloacelor materiale și bănești. Disciplina financiară la parohiile din Biserica Ortodoxă Română».

Conferința din județul Vrancea la care au participat preoții din protoieriiile Focșani și Panciu, a avut loc pe data de 6 octombrie și a fost prezidată de P.S. Episcop Epifanie.

Conferința din județul Buzău, la care au participat preoții din protopopiatele: Buzău, Pătîrlagele și Rm. Sărat, a avut loc la data de 7 octombrie 1987 fiind prezidată tot de P.S. Episcop Epifanie.

Conferința din județul Brăila care s-a ținut la data de 8 octombrie 1987 cu preoții din portopopiatul Brăila a fost prezidată din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, de P.S. Gherasim Arhieru-Vicar.

Materialul întocmit de Cancelaria Sf. Sinod și Departamentul Cultelor, a fost prezentat de dl. contabil șef Viorel Ungureanu.

P.S. Episcop Epifanie făcînd unele precizări asupra conferinței a ținut să precizeze că :

«Sîntem astăzi aici cînd se tratează un subiect foarte important pentru viața noastră bisericească din Eparhie și pentru Biserica Ortodoxă Română, în general, menționînd că, acolo unde nu este disciplină, nu este rînduială și nu există o conviețuire normală.

Conducerea Bisericii noastre acordă o mare atenție acestei laturi a vieții bisericești deoafecce, pe lîngă marea majoritate a preoților care își fac datoria se mai semnalează și unele cazuri de abateri de la disciplină care umbresc întreaga activitate a preoțimii. Este bine ca toți să vă faceți datoria conștiincios și să respectați legalitatea».

2. Conferința Preoțească din luna noiembrie 1987

Ultima conferință preoțească din anul acesta la cele șase protopopiate din Eparhia Buzăului s-a desfășurat în perioada 4—12 noiembrie 1987, avînd ca temă: «A 40-a aniversare a proclamării Republicii — 30 decembrie 1947 — 30 decembrie 1987».

Conferința de la protoieria Buzău s-a ținut la data de 4 noiembrie 1987, fiind prezidată din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, de către P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, iar cea de la protoieria Focșani s-a desfășurat tot la data de 4 noiembrie, fiind prezidată de P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic.

Conferința de la protoieria Pătîrlagele s-a desfășurat la data de 5 noiembrie 1987, fiind prezidată de P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, iar cea de la protoieria Panciu s-a desfășurat la aceeași dată, fiind prezidată de P.C. Pr. Dionisie Grigore — consilier administrativ.

La protopopiatul Rm. Sărat, conferința s-a desfășurat la data de 10 noiembrie 1987, fiind prezidată de P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic, iar la protoieria Brăila conferința s-a desfășurat la data de 12 noiembrie, fiind prezidată de P. C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial.

Atît delegații Centrului eparhial cît și preoții ce s-au înscris la cuvînt, au arătat importanța subiectului tratat spunînd printre altele: Biserica Ortodoxă Română și-a manifestat cu hotărîre voința de a sprijini de pe pozițiile ei și cu mijloacele specifice dezvoltarea liberă și independentă a țării, contribuind la acțiunile menite să asigure pacea, securitatea și cooperarea între toate popoarele lumii. Stăpînită de profunde sentimente și atașament sincer față de marile înfăptuiri ale poporului nostru, Biserica Ortodoxă Română prin ierarhii, clerul și credincioșii săi, sprijină eforturile poporului român pentru zidirea unei lumi mai bune și mai drepte pe întreg globul pămîntesc.

La cea de a 40-a aniversare a Proclămării Republicii, toți locuitorii acestui binecuvîntat pămînt strămoșesc, indiferent de naționalitate sau credință religioasă privesc cu mîndrie roadele muncii și jertfele încununate de succes în devenirea țării pe drumul edificării societății socialiste pentru viitorul luminos al Patriei și al Bisericii Ortodoxe Române.

Bucurîndu-se de deplină libertate religioasă, B.O.R. își reafirmă și cu acest prilej atașamentul față de strădaniile poporului român pentru construirea unei vieți libere și prospere, a unei Româniî înfloritoare.

III. CONSILIUL EPARHIAL

La data de 7 noiembrie 1987, a avut loc ședința Consiliului Eparhial, condusă de P. S. Episcop Epifanie, la care au participat membri clerici și mireni ce fac parte din Consiliul eparhial.

Înainte de ședință, a avut loc o consfătuire de lucru cu P. C. Părinți Protopopi, P.S. Episcop Epifanie îndrumîndu-i să fie cît mai conștiințioși în desfășurarea activității atît la protopopiate cît și pe teren, îmbunătățindu-și metodele de lucru pentru intensificarea activității misionare, a disciplinei bisericești și financiare în rîndul preoților și păstrarea unității de credință și a obiceiurilor străbune în rîndul credincioșilor.

La ședința Consiliului la care au participat clerici și membri mireni, P. S. Episcop Epifanie a arătat că sîntem chemați pentru a lua cunoștință de activitatea desfășurată în anul 1987, așa cum se va constata din dările de seamă ce se vor citi de P.C. Părinți Consilieri.

După aceasta, P.C. Pr. Iulian Negoită — secretar eparhial, a dat citire hotărîrilor luate de Permanență și care au fost ratificate de Consi-

liul eparhial, după care P. C. Pr. Dionisie Grigore, consilier ad-tiv, a prezentat rapoartele sectoarelor administrativ și cultural iar P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic — a prezentat raportul sectorului economic. După ce au fost citite și dezbătute, rapoartele s-au aprobat în unanimitate de membrii Consiliului eparhial.

În continuare, s-au rezolvat problemele sectorului ad-tiv ca : numiri și transferări de preoți, cîntăreți și îngrijitori iar la sectorul economic s-au rezolvat probleme ca : acordarea unor ajutoare parohiilor cu lucrări de consolidări și reparații, dotații pentru retribuții, întrajutorare între diferite parohii, cereri de ajutor diferitelor persoane care au solicitat, etc.

La sfîrșit P.S. Episcop Epifanie a mulțumit tuturor pentru participare și completările făcute.

Lucrările Adunării Eparhiale pe anul 1987

La data de 8 noiembrie 1987, a avut loc Adunarea Eparhială de la Episcopia Buzăului.

După un program bine stabilit, în dimineața zilei respective s-a oficiat îndătinatul Te-Deum de către P.S. Gherasim Arhieru-Vicar, P.C. Pr. Protoierei Constantin Dobrin și Petrache Grigore și cei doi Arhid. Tudor Mihalache și Gabriel Sibiescu, slujbă la care a participat P.S. Episcop Epifanie și membrii Adunării Eparhiale.

Trecîndu-se în sala de ședințe, P.S. Episcop Epifanie a fost întîmpinat de către membrii Adunării Eparhiale cu imnul arhieresc «Pre Stăpînul»..., după care a deschis lucrările Adunării Eparhiale și adresîndu-se tuturor celor prezenți a subliniat printre altele :

«Iată-ne din nou întruniți la Adunarea noastră Eparhială, cu care ocazie, ca de obicei, pe de o parte, trebuie să facem bilanțul activității noastre din ultimele douăsprezece luni, iar pe de altă parte, trebuie să întrezărim și perspectivele ce ne stau în față pe următorul interval».

În continuare, P.S. Sa vorbind despre cinstirea pe care noi o datorăm înaintașilor noștri, a precizat : «Cinstirea înaintașilor reprezintă o datorie sfîntă și de conștiință a fiecărui popor și națiune. Cinstirea înaintașilor este și la inima fiecărui român, care întotdeauna a avut ca pildă de trăire și activitate, pe cei vrednici dinaintea sa, ce s-au remarcat fie prin cinste și muncă stăruitoare fie prin înfăptuiri deosebite în folosul țării și al poporului.

A cinsti pe înaintași, înseamnă a le păstra vie memoria pentru că au trăit pe acest pămînt, a aprecia și a valorifica plenar tot ceea ce

ei au avut mai scump, capacitatea intelectuală, lucrarea cărturărească și artistică, dragostea de muncă și spiritul de jertfă pentru mai binele neamului.

A cinsti pe înaintași înseamnă să fim mândri de trecutul nostru glorios, să prețuim prezentul clădit pe lupta lor jertfelnică pentru libertate, neatîrnare și unitate națională, să întrezărim viitorul luminos al națiunii noastre cu speranțe de mai bine, să propovăduim prin viu grai și prin scris, celor de azi sau de mâine, celor de aproape sau de departe, despre vrednicia lor exemplară, despre dăruirea de care au dat dovadă pentru binele țării și al neamului, ca și despre învățămintele de care beneficiem noi astăzi de pe urma lor».

În continuare P.S. Episcop adresîndu-se membrilor Adunării Eparhiale a subliniat evenimentele mai importante din viața Patriei cum sînt : alegerile candidaților în Consiliile populare, comunale, orașenești și municipale de la 15 noiembrie a.c. la care și noi în dubla calitate pe care o avem de slujitori bisericești și cetățeni, trebuie să ne dăm votul convenit, cunoscînd că prin aceasta se realizează bunăstarea și prosperitatea obștească din Patria noastră.

Tot în anul acesta, poporul nostru se pregătește să aniverseze 40 de ani de la proclamarea Republicii noastre, eveniment de mare importanță în viața poporului. Enumerînd marile realizări din țara noastră cum ar fi : Canalul Dunăre — Marea Neagră ; Metroul bucureștean, noul centru civic, capitala țării noastre care are aspectul unui mare oraș european, ca și sistematizarea Dimboviței ce încîntă pe vizitatori și localnici, precum și realizările importante din județele Buzău, Brăila și Vrancea și care sînt tot atîtea mărețe împliniri la acest popas aniversar de patruzeci de ani de Republică, P.S. Sa a spus : «Să fim mândri de realizările epocale din vremea noastră. Să fim mândri că sîntem contemporani cu toate aceste fapte mărețe ale poporului nostru. Acestor împliniri mărețe le închinăm și noi bilanțul pe care îl facem astăzi».

Potrivit ordinii de zi s-au repartizat și examinat referatele comisiilor respective și s-a dat citire de către P.C. Pr. Protoiereu Gheorghe Marinescu, pentru sectorul administrativ-bisericesc și P.C. Pr. Protoiereu Nicolae Tătaru pentru sectorul cultural-social, iar Dl. Tudor Vasilescu a dat citire referatului de la sectorul economic.

După citirea celor trei referate menționate mai sus s-a trecut la discuții asupra datelor prezentate și toți vorbitorii clerici și mireni au evidențiat activitatea pastorală misionară — gospodărească — edilitară și pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor atît la Centrul eparhial cît și la parohii, precizînd că, toate acestea s-au făcut prin grija permanentă a P.S. Episcop Epifanie.

La încheierea lucrărilor Adunării Eparhiale P.S. Episcop Epifanie s-a adresat tuturor celor prezenți, făcînd printre altele, următoarele precizări :

«Îmi revine acum sarcina, în calitate de gazdă, de a încheia lucrările Adunării Eparhiale de astăzi. S-au prezentat aici cele trei referate după care au urmat luările de cuvânt, când s-au făcut aprecieri pozitive ale activității noastre, s-au semnalat și cele negative, care nu sînt de dorit. Dacă ne referim la anul care s-a scurs, acesta se înscrie în acel principiu de democrație cum frumos se exprima un distins vorbitor de astăzi, de împreună-lucrare și rodnică colaborare iar activitatea noastră, putem afirma, că se înscrie între cele două coordonate :

1. Slujirea neamului cu dăruire ; și

2. Contribuția noastră la instaurarea unui climat de pace între oameni și popoare.

Pentru aceste coordonate și idei militează Înalta noastră conducere de Stat, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu fiind un exemplu viguros pentru activitatea prodigioasă ce se desfășoară în mod constant ; P.S. Sa amintind de vizita în Turcia care a contribuit la întărirea relațiilor dintre cele două țări și popoare, precum și participarea Domnului Președinte la Moscova cu prilejul Aniversării a 70 de ani de la Revoluția din Octombrie, unde a făcut propuneri concrete de a se întrona o dată pentru totdeauna o pace traică și durabilă în toată lumea». În continuare, P.S. Sa a subliniat și evenimentele mai importante din agenda de lucru a P.F. Părinte Patriarh Teoctist din ultimul interval de timp cum sînt :

— Vizita de la Constantinopol a P.F. Sale cu care ocazie s-a subliniat colaborarea frățească dintre cele două Biserici surori ;

— Vizita în Austria, a P.F. Sale, la invitația cardinalului acestei țări și a parohiei ortodoxe române din Viena cu prilejul unor importante aniversări, vizită care a înregistrat cele mai frumoase rezultate.

— Vizita în Suedia, la invitația Bisericii Luterane, țară unde noi avem mai multe parohii, pe care P.F. Sa le-a și vizitat dînd îndrumările necesare.

În încheiere P.S. Sa, în mod cu totul deosebit a mulțumit distinșilor invitați ai celor trei județe : Buzău, Vrancea și Brăila pe care îi roagă să transmită conducerii județelor și municipiilor pe care le reprezintă, toate mulțumirile pentru buna colaborare și înțelegere arătată nevoilor noastre bisericesti din această eparhie.

Apoi, P.S. Episcop Epifanie supune spre aprobare Adunării Eparhiale, rapoartele celor trei Comisii, bugetul de venituri și cheltuieli pe anul 1988, precum și Contul de gestiune pe anul 1986, care au fost aprobate în unanimitate.

Înainte de încheierea lucrărilor Adunării Eparhiale, P.S. Episcop Epifanie propune trimiterea unor telegrame oficiale care au fost citite de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv și aprobate în unanimitate de Adunarea Eparhială.

Într-o atmosferă de deplină bucurie P.S. Episcop Epifanie a mulțumit tuturor pentru participare, după care a declarat închise lucrările Adunării Eparhiale.

IV. SFINȚIRI ȘI RESFINȚIRI DE BISERICI

1. Resfințirea bisericii din parohia Rîmnicelu, prot. Brăila.

După terminarea lucrărilor de reparații și restaurare a picturii la data de 4 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie însoțit de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu, Vicar Ad-tiv, P. C. Protoiereu Gheorghe Marinescu, soborul de preoți și doi diaconi, a resfințit biserica parohiei Rîmnicelu, protoieria Brăila.

După sfințirea propriu-zisă s-a oficiat, în continuare, Sf. Liturghie, răspunsurile la strană fiind date de toți credincioșii, iar predica zilei a fost susținută de P.C. Pr. Dobre Rizea — misionar protopopesc.

După terminarea serviciului divin P.C. Pr. Gheorghe Marinescu — protopop a prezentat pe scurt munca și activitatea depusă de preotul paroh Ioan Tudose și de credincioșii parohiei Rîmnicelu.

Preotul paroh Ioan Tudose a prezentat o dare de seamă privind desfășurarea lucrărilor, mulțumind P. S. Episcop Epifanie, pentru sprijinul moral acordat.

Luînd cuvîntul P.S. Episcop Epifanie a arătat printre altele că pictura bisericii reprezintă pentru credincioși o carte deschisă cu viața și faptele minunate ale Mîntuitorului și ale sfinților. În continuare, P.S. Sa referindu-se la pericopa evanghelică a arătat că iubirea față de aproapele trebuie să cuprindă pe toți oamenii de pretutindeni. Apoi P.S. Sa referindu-se la strădaniile depuse, felicită pe preotul paroh, pe membrii Consiliului, Comitetului parohial și pe toți credincioșii pentru realizarea acestei lucrări de pictură, îndrumîndu-i să se roage în această biserică frumos împodobită și să păstreze credința străbună pe care o avem de la moșii și strămoșii noștri.

Pentru merite, deosebite pr. paroh Ioan Tudose i s-a acordat rangul de «sachelar».

2. Resfințirea bisericii parohiale Ciușlea, protoieria Panciu

După terminarea tuturor lucrărilor de reparații și a picturii din nou executată în tehnica «tempera grasă» de către pictorul Ignat Sandu din București, dorința preotului paroh Negoită Boghină și a credincioșilor a fost ca strădania lor să fie binecuvîntată prin resfințirea sfîntului locaș.

S-a oficiat în continuare Sf. Liturghie, predica zilei fiind susținută de P.C. Pr. Ștefan Soare de la parohia Adjud.

La sfîrșit P.C. Pr. Protoiereu Constantin Dobrin a rostit un scurt cuvînt în care a mulțumit P.S. Episcop Epifanie pentru că a delegat pe P.S. Gherasim Arhiereu-Vicar de a resfinți această biserică, după care a făcut o scurtă prezentare a situației protopopiatului, scoțînd în evidență meritele deosebite, strădania și tactul de care a dispus preotul Negoită Boghină, în obținerea frumoaselor realizări din parohie.

Preotul paroh Negoită Boghină a făcut o scurtă dare de seamă privind desfășurarea lucrărilor de reparații și pictură aducând mulțumiri P.S. Episcop Epifanie pentru îndrumări, P.S. Gherasim pentru resfințirea bisericii și tuturor credincioșilor pentru ajutorul dat.

Luînd cuvîntul, P.S. Gherasim Arhiereu-Vicar face mențiunea că Duhul Sfînt este cel care lucrează și orînduiește viața tuturor credincioșilor în lume, iar ca un exemplu este chiar sărbătoarea de astăzi pentru că se împlinesc 1200 de ani de la Sinodul VII ecumenic, cînd au fost învinși dușmanii sfințelor icoane și cînd ele au fost repuse în cinstea de care se bucurau mai înainte. Să facem totdeauna binele și să ne ferim de ceea ce este rău. În încheiere, P.S. Sa felicită pe preotul paroh și pe toți credincioșii, pentru realizările frumoase obținute.

Pentru strădaniile depuse, preotului paroh Negoită Boghină, din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, i s-a acordat rangul de «iconom stavrofor».

3. Sfințirea bisericii filiale Zaharești — parohia Tega — protoieria Pătîrlagele

Cutremurul din 1977 afectînd grav biserica filială Zaharești a dărîmat-o pînă la temelie.

La insistențele credincioșilor circa 60 familii și sub îndrumarea preotului suplinitor Gheorghe Vasiloiu s-a ridicat din temelie o nouă biserică începută în anul 1982 și terminată în anul 1984, iar în anul 1986—1987 a fost împodobită cu pictură nouă în tehnica fresco de către pictorul Arhidiacon Gabriel Sibiescu de la Catedrala episcopală din Buzău, fiu al acestui sat.

Astfel că, P.S. Episcop Epifanie, dînd curs invitației preotului suplinitor și dorinței credincioșilor, la data de 11 oct. 1987, însoțit de la Centrul eparhial de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv, de P.C. Pr. Protopop Gheorghe Furtună și Arhid. Gabriel Sibiescu și Diac. Petre Matei a sfințit sfîntul locaș, după care, în continuare, s-a oficiat Sf. Liturghie, în cadrul căreia, la momentul potrivit, a hirotonit preot pe diaconul Oprea Constantin pentru parohia Cozieni, protoieria Pătîrlagele. Predica zilei a fost rostită de P.C. Pr. prof. onorar Dr. Vasile Sibiescu, originar din acest sat.

La sfîrșit, P.C. Pr. Protoieriu Gheorghe Furtună adresează un cuvînt de bun venit P.S. Episcop Epifanie, din partea preoților și credincioșilor de pe aceste meleaguri, făcînd totodată o scurtă dare de seamă asupra activității pastorale și gospodărești desfășurată de preoții din acest protopopiat. Preotul suplinitor Gheorghe Vasiloiu a făcut un raport cu lucrările executate, mulțumind P.S. Episcop Epifanie pentru îndrumările date și ajutorul material acordat, precum și credincioșilor acestui sat și celor din alte parohii care au susținut material rezidirea acestei biserici.

Luînd cuvîntul, P. S. Episcop Epifanie a felicitat pe preot și pe credincioși pentru lucrarea făcută, arătînd că «Biserica este locașul în care creștinii se adună și aduc rugăciuni lui Dumnezeu. Ea se construiește în formă de cruce sau corabie și este apoi sfințită prin rugăciuni deosebite. În ea slujește un preot care are ca pregătire o școală teologică și facultate cum este și cel hirotonit astăzi».

După multe alte învățături adresate la acest moment în încheiere, P.S. Sa îndeamnă pe credincioși să rămînă statornici în credința moștenită de la moșii și strămoșii noștri, să fie buni cetățeni și buni creștini, să trăiască în pace unii cu alții și să muncească osîrduitor, fiind cinstiți și ascultători.

Pentru munca și strădania depuse la construirea acestui Sf. locaș, preotului Gheorghe Vasiloiu i s-a acordat rangul de «iconom stavrofor», care a fost hirotosit de P.S. Episcop Epifanie în fața credincioșilor la acest moment solemn.

Această îndătinată sărbătoare s-a încheiat cu un Polihroniu pentru P.S. Episcop Epifanie, și pentru toți credincioșii participanți la această lucrare duhovnicească.

4. Resfințirea bisericii Vulturului de Jos, protoieria Focșani, Jud Vrancea

La data de 18 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie, într-un cadru sărbătoresc, însoțit de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu — Vicar ad-tiv, de la Centrul eparhial, de P.C. Protoiereu Nicolae Tătaru și un sobor de preoți, Arhid. Gabriel Sibiescu și Diac. Prof. Gheorghe Sava, a resfințit biserica cu hramul «Adormirea Maicii Domnului» din comuna Vulturul jud. Vrancea, în urma importantelor lucrări de reparații efectuate după cutremurul din 1977 și a picturii din nou executată aici.

După resfințirea bisericii, s-a oficiat Sf. Liturghie, iar predica zilei a fost rostită de P.C. Diac. Prof. Gheorghe Sava.

La sfîrșit P.C. Protoiereu Nicolae Tătaru a scos în evidență strădania preotului paroh Tudorel Voicu și strădania credincioșilor pentru aceste importante lucrări. Luînd cuvîntul, P.C. Pr. Tudorel Voicu a mulțumit P.S. Episcop Epifanie pentru îndrumările date și pentru ajutorul material acordat, arătînd etapele de lucru la această biserică pe care o păstorește de peste 42 de ani.

Luînd cuvîntul P.S. Episcop Epifanie a apreciat munca stăruitoare a P.C. Pr. Tudorel Voicu, precizînd faptul că acest sfînt locaș a fost construit de P.C. Sa ajutat de bunii credincioși din vremea aceea și reînnoită de cei de azi.

Referindu-se la pericopa evanghelică P.S. Sa a precizat : «Sf. Evanghelie ce s-a citit astăzi ne-a înfățișat o minune — învierea fiului văduvei din Nain. Minunile sînt o parte importantă din activitatea Domnului, care a venit în lume să izbăvească neamul omenesc din robia păcatului.

Chemarea pe care Domnul Hristos a făcut-o tînărului ni se adresează și nouă de a ne ridica din mreaja păcatelor și să devenim adevărați și mai buni creștini. Să menținem permanent legătura cu harul lui

Dumnezeu, care ni se transmite în biserică prin sfintele Taine și să ne stăpînim de la săvîrșirea păcatului. Cei ce s-au desprins de biserica strămoșească sînt în afara harului lui Dumnezeu, căci harul se primește în sfînta biserică, de la slujitori, care au pregătire, vocație și chemare de la Dumnezeu și hirotonie.

De aproape 2000 de ani avem aceeași credință ce a fost păstrată de înaintași și trebuie să ne străduim pentru a o păstra».

În încheiere, P.S. Sa a îndrumat pe credincioși să fie una, să fie buni cetățeni ai țării noastre, să se respecte unii pe alții și să muncească cu sîrg.

Ca un semn al recunoștinței pentru strădaniile pastorale și gospodărești P.C. Pr. Tudorel Voicu i s-a acordat rangul de «iconom stavrofor» fiind hirotesit în fața credincioșilor.

Această solemnitate s-a încheiat cu îndătinatul Polihroniu.

•5. Resfințirea bisericii Bîscenii de Sus, protoieria Pătîrlagele, județul Buzău

După terminarea lucrărilor de reparații, consolidare și pictură din nou în tehnica fresco, preotul paroh Ioan Dobrin împreună cu credincioșii au dorit ca munca lor să fie binecuvîntată prin resfințirea sfîntului locaș.

Astfel că, la data de 18 octombrie 1987, din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, P.S. Gherasim Arhiereu-Vicar, însoțit de la Centrul eparhial de P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, P.C. Protoieriu Gheorghe Furtună și Arhid. Tudor Mihalache, și alți slujitori, a resfințit biserica cu hramul «Sfînții Voievozi» din parohia Bîscenii de Sus.

După sfîntire s-a oficiat, în continuare, Sf. Liturghie, răspunsurile la strană fiind date de credincioși. Predica zilei a fost ținută de P.C. Pr. Dumitru Gogeanu de la parohia Chiojd I.

La sfîrșit, a luat cuvîntul P.C. Protoieriu Gheorghe Furtună care a mulțumit P.S. Episcop Epifanie pentru delegarea P.S. Gherasim căruia i-a adresat un cuvînt de bun venit și a prezentat pe scurt situația pastoral-gospodărească din raza protoieriei. Preotul paroh Ioan Dobrin a prezentat o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la biserică, mulțumind P.S. Episcop Epifanie pentru ajutorul acordat și tuturor credincioșilor care au contribuit într-un fel sau altul la înfrumusețarea Casei Domnului.

Luînd cuvîntul P.S. Gherasim a felicitat pe preotul paroh și pe credincioși pentru lucrările executate, îndrumîndu-i să păstreze curată credința creștină ortodoxă, să trăiască în pace unii cu alții, să se roage pentru pace și să fie buni cetățeni, împărtășind tuturor arhierești binecuvîntări din partea P.S. Episcop Epifanie. Pentru merite deosebite pe linie pastorală și gospodărească, preotului paroh Ioan Dobrin i s-a acordat rangul de «sachelar» fiind hirotesit în fața credincioșilor.

6. Resfințirea bisericii «Sfinții Împărați Constantin și Elena» din municipiul Brăila

La data de 25 octombrie 1987, după efectuarea importanțelor lucrări exterioare și interioare, precum și restaurarea picturii s-a oficiat resfințirea bisericii de către P.S. Episcop Epifanie, însoțit de la Centrul eparhial, de către P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv, P.C. Protoiereu Gheorghe Marinescu, Arhid. Gabriel Sibiescu și diacon prof. Gheorghe Sava și alți slujitori.

După sfințirea bisericii s-a oficiat, în continuare, Sf. Liturghie în cadrul căreia a fost hirotonit diacon tânărul Munteanu P. Nicolae, iar predica zilei a fost ținută de P.C. Diac. Prof. Gheorghe Sava.

După terminarea serviciului divin, P.C. Protoiereu Gheorghe Marinescu exprimă sentimente de bucurie pentru venirea P.S. Episcop Epifanie la această slujbă solemnă, făcând un scurt raport asupra activității gospodărești din protopopiat, iar preotul paroh Traian Mazăre a prezentat o dare de seamă asupra lucrărilor executate, mulțumind P. S. Episcop Epifanie pentru îndrumările date și ajutoarele acordate.

P.S. Episcop Epifanie a felicitat pe preotul paroh, Consiliul și Comitetul parohial, care într-un timp record au executat lucrări de reparații în urma incendiului cît și restaurarea picturii. P.S. Sa referindu-se la pericopa evanghelică despre vindecarea demonizatului din ținutul Gherghesenilor a arătat că patima de care erau cuprinși locuitorii acestor ținuturi se manifestă și în zilele noastre prin egoism, ură, desfrîu, beție și alte multe patimi care-l înstrăinează pe om de Dumnezeu. Întrucît, în cadrul slujbei arhieresti s-a oficiat și hirotonia în diacon a unui tânăr teolog P.S. Sa a scos în evidență rostul și lucrarea diaconului în Biserica noastră Ortodoxă, arătînd că diaconia este slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor.

În încheiere, P.S. Episcop Epifanie recomandă credincioșilor să trăiască în colaborare, frățietate și pace, să respecte legile țării și să fie vrednici apărători și păstrători ai învățăturii noastre de credință ortodoxă.

Această îndătinată sărbătoare s-a încheiat cu un Pólihroniu pentru P.S. Episcop Epifanie, și pentru toți credincioșii acestui sfînt locaș.

7. Resfințirea bisericii din parohia Vidra, protoieria Panciu, Jud. Vrancea

La data de 25 octombrie 1987, din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, P.S. Gherasim Arhieriu Vicar, înconjurat de un sobor de preoți, în frunte cu P.C. Protoiereu Constantin Dobrin și Arhid. prof. Tudor Mihalache, a resfințit biserica cu hramul «Adórmirea Maicii Domnului» din parohia Vidra protoieria Panciu.

După resfințire s-a oficiat, în continuare, Sf. Liturghie, iar la momentul potrivit predica zilei a fost rostită de preotul Ștefan Aga de la parohia Vizantea.

După terminarea Sf. Liturghii P.C. Protoiereu Constantin Dobrin a rostit un scurt cuvînt în care a mulțumit P.S. Episcop Epifanie pentru delegarea P.S. Gherasim, făcînd totodată și o scurtă prezentare cu referire la activitatea preoților din protopopiat. Preotul paroh Teodor Potop a făcut un scurt istoric al bisericii și o dare de seamă asupra lucrărilor executate, mulțumind Chiriarhului locului pentru grija ce o poartă de Sfintele locașuri, precum și credincioșilor.

Luînd cuvîntul P.S. Gherasim a rostit un edificator cuvînt de învățătură, zugrăvind cele două categorii de oameni și cum trebuie să fie omul. Să căutăm mai mult pe cele spirituale decît pe cele materiale avînd în față exemplul Mîntuitorului, care S-a aplecat asupra tuturor suferințelor și tot ceea ce a făcut a fost din dragoste pentru om.

În încheiere, P.S. Sa mulțumește P.C. Protoiereu, soborului de preoți și tuturor credincioșilor, împărtășind binecuvîntări arhieresti cu sănătate din partea P.S. Episcop Epifanie și din partea P.S. Sale.

Pentru munca și strădania depusă la înfrumusețarea acestui sfînt locaș, preotului paroh Teodor Potop i s-a acordat rangul de «iconom stavrofor».

8. Resfințirea bisericii din parohia Sărulești, protoieria Buzău

La data de 27 octombrie 1987, P.S. Episcop Epifanie într-un cadru sărbătorec însoțit de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv, de P.C. Protoiereu Dima Stamate, un sobor de preoți și Arhid. prof. Tudor Mihalache și Diac. prof. Gheorghe Sava, a resfințit biserica cu hramul «Sf. Dimitrie» din parohia Sărulești, prot. Buzău, în urma lucrărilor de restaurare a picturii murale.

După ce s-a resfințit biserica în interior și exterior, s-a continuat cu oficierea Sf. Liturghii, predica zilei fiind rostită de P.C. Pr. Horia Constantinescu de la parohia Sf. Ioan-Buzău, iar răspunsurile la strană s-au dat de cîntăreți și credincioși omofon.

La sfîrșit, P.C. Protoiereu Dima Stamate a rostit un scurt cuvînt de salut, după care preotul paroh a prezentat un raport detaliat privind lucrările executate, mulțumind P.S. Episcop Epifanie pentru dragostea și osteneala de a veni să binecuvînteze strădania și munca bunilor credincioși.

Așteptat de toți cei prezenți P.S. Episcop Epifanie a rostit un substanțial cuvînt de învățătură și îndemn din care pe scurt, am reținut următoarele :

«Înconjurat de către un distins sobor de preoți și diaconi am oficiat astăzi resfințirea acestui minunat locaș de închinare, continuînd cu Sf. Liturghie.

La sfîrșitul slujbei am acordat preotului Dvs. rangul onorific de «Iconom stavrofor» fiind unul dintre preoții distinși ai Eparhiei noastre. P.C. Sa realizează aici o frumoasă slujire în dubla calitate de preot și cetățean. Ca preot slujește cu timp și fără timp, realizînd o bună cola-

borare cu organele parohiale, cu dvs. toți, iar ca cetățean cu organele locale, motiv pentru care a fost decorat cu meritul agricol, ca unul ce nu cunoaște odihna».

În încheiere P.S. Sa a îndrumat pe toți să păstreze credința străbună, să urmeze îndemnul preotului și să-și facă datoria deplin în așa fel încît «să fiți buni credincioși și buni cetățeni spre mai binele neamului nostru românesc».

Pentru meritele pe linie pastorală, gospodărească și cetățenească preotului paroh Spiridon Iordache i s-a citit rugăciunea de hirotiesie întru «iconom stavrofor».

9. Sfințirea bisericii din parohia Aldeni, protoieria Buzău

După terminarea importantelor lucrări de reparații capitale și consolidări, precum și executarea picturii murale în tehnica fresco, P.S. Episcop Epifanie a dat curs dorinței preotului paroh și credincioșilor astfel că, la data de 1 noiembrie 1987, însoțit de P.C. Vicar Teofil Dumitrescu înconjurat de un ales sobor de preoți, Arhid. Gabriel Sibiescu și Diac. prof. Gheorghe Sava Popa, a tîrnosit biserica cu hramul «Sf. Mare Mucenic Gheorghe» din parohia Aldeni, jud. Buzău.

În continuare s-a oficiat Sf. Liturghie arhierescă, iar la momentul potrivit a fost hirotonat diacon tînărul seminarist Marian Trușcă. Predica zilei a fost ținută de P.C. Diac. Prof. Gheorghe Sava Popa.

P.C. Protopop Dima Stamate a rostit un scurt cuvînt de salut la adresa P.S. Episcop Epifanie, după care preotul paroh Constantin Ene a prezentat un raport de activitate privind eforturile depuse de credincioșii acelei parohii la realizarea acelei frumoase biserici.

P.S. Episcop Epifanie a rostit un substanțial cuvînt de învățătură spunînd printre altele: «Pentru enoriașii acestei parohii ziua de astăzi este o mare sărbătoare pentru că am sfințit această biserică ca urmare a lucrărilor începute de pr. Aurel Toader și continuate cu aceeași rivă de către preotul dvs. de acum Constantin Ene, care a dus la bun sfîrșit importante lucrări de reparații — încununînd toate strădaniile cu o pictură nouă murală în tehnica fresco. Doresc mai întîi să felicit pe cei doi preoți Aurel Toader și pe preotul paroh Constantin Ene care au lucrat cu sîrg și spirit gospodăresc și exemplul lor poate fi preluat de mulți alți preoți din Eparhie». Vorbînd despre Biserică P.S. Sa a precizat: «Biserica este locașul de închinare, locul unde ne adunăm în numele lui Dumnezeu, locul unde îi aducem rugăciuni de mulțumire și cerem să ne binecuvînteze cu darurile sale cele bogate.

Dar prin Biserică mai înțelegem și comunitatea tuturor credincioșilor întemeiată de Mîntuitorul Iisus Hristos în vederea mîntuirii și sfințirii tuturor care cred în El și în opera Lui mîntuitoare».

În încheiere, P.S. Sa a îndrumat pe toți credincioșii să asculte de slujitorii Bisericii care îi îndrumază să fie tot mai buni, pașnici, milostivi și să-și facă datoria în familii și la locul de muncă. Să fe uniți în aceeași credință, dar în același timp și la chemările ce se fac pentru binele obștesc.

Pentru munca gospodărească depusă, cei doi preoți Aurel Toader și Constantin Ene — paroh au fost hirotesiiți în «sachelar», ceremonie care a avut loc în fața credincioșilor.

10. *Resfințirea bisericii din parohia Sărînga I, protoieria Buzău.*

La data de 22 noiembrie 1987, după efectuarea lucrărilor de reparații și consolidări, precum și restaurarea picturii, P.S. Episcop Epifanie însoțit de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv, un sobor de preoți și Arhid. Gabriel Sibiescu și Diac. prof. Gheorghe Sava, a resfințit biserica cu hramul «Sf. Dimitrie» din parohia Sărînga I, prot. Buzău. În continuare, s-a oficiat Sf. Liturghie, predica fiind ținută de P.C. Diac. prof. Gheorghe Sava cu tema «Despre Biserică — locaș de închinăciune».

După otpust P.C. Protoierul Dima Stamate a rostit un scurt cuvînt de salut către P.S. Episcop Epifanie, exprimînd în același timp bucuria credincioșilor pentru dragostea arătată de a le binecuvînta munca și strădania lor.

La rîndul său preotul paroh Petre Brașoveanu a făcut o dare de seamă, arătînd etapele și finalizarea lucrărilor, mulțumind P.S. Episcop Epifanie pentru îndrumările date și pentru prezența la această resfințire.

P.S. Episcop Epifanie a rostit un substanțial cuvînt de învățătură, felicitînd pe preotul paroh Petre Brașoveanu care, în dubla sa calitate de păstor sufletesc și pictor autorizat, a desfășurat o activitate intensă în scurtul timp de cînd funcționează aici. În continuare, P.S. Sa a subliniat următoarele: «Biserica este instituția sfîntă, întemeiată de Mîntuitorul Hristos în vederea mîntuirii și sfințirii tuturor care cred în El și în opera Lui mîntuitoare. Ca locaș de închinare, biserica este Casa lui Dumnezeu, locul sfînt unde în anumite zile de sărbătoare venim și aducem rugăciune lui Dumnezeu în același timp, dînd slavă pentru tot ce ne-a dat nouă».

Pentru strădaniile depuse pe linie pastorală și gospodărească pr. Petre Brașoveanu i s-a acordat rangul de «sachelar» care a și fost hirotesit în fața credincioșilor.

11. *Resfințirea bisericii parohiale Breaza, protoieria Buzău*

La data de 22 noiembrie 1987, din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, P.C. Pr. Nicolae Popescu, inspector eparhial, însoțit de P.C. Pr. Ion Dumitran misionar protopopesc și un sobor de preoți, a resfințit biserica cu hramul «Sf. Mare Mucenic Gheorghe», din parohia Breaza, protoieria Buzău, în prezența bunilor credincioși, care au contribuit la lucrările de reparație și restaurarea picturii. În continuare, după resfințirea bisericii s-a oficiat Sf. Liturghie, iar la sfîrșit P.C. Pr. Ioan Dumitran a rostit un scurt cuvînt iar preotul paroh Viorel Jugănarul a relatat etapele executării acestor lucrări de la Sf. Biserică.

Luind cuvintul P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, ca delegat al P.S. Episcop Epifanie, a transmis arhieresti binecuvintari si multa sanatate tuturor credinciosilor, felicitind totodata pe preotul paroh Viorel Juganaru, Consiliul si Comitetul parohial pentru lucrarile executate.

Pentru munca depusa la infrumusetarea Casei Domnului preotului paroh i s-a propus rangul de «sachelar» si a fost hirotosit de catre P.S. Gherasim in cadrul slujbei misionare, de la acea parohie, care a avut loc ulterior.

12. Resfintirea bisericii din parohia Stancuța, protoieria Braila

Dupa terminarea importantelor lucrari de reparatii si consolidari, precum si restaurarea picturii, duminica 29 nov., P.S. Episcop Epifanie, insoțit de P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Viçar Ad-tiv, soborul de preoți si cei doi diaconi de la Catedrala episcopală, a resfintit biserica cu hramul «Intrarea Maicii Domnului in Biserica», in prezenta unui mare numar de credincioși.

Dupa resfintirea sfintului locaș, s-a oficiat in continuare Sf. Liturghie arhierasca, predica fiind tinuta de P.C. Pr. Dobre Rizea, misionar protopopesc.

La sfirșit P.C. Protoieru Gheorghe Marinescu a adresat un cuvint de salut P.S. Episcop Epifanie pentru stradania de a veni personal sa binecuvinteze munca preotului si minunatilor credincioși de la aceasta parohie. Preotul paroh Stan Ștefan a facut un raport amanunțit privind lucrarile efectuate, culminind cu frumoasa pictura executata.

Luind cuvintul, P.S. Episcop Epifanie arata ca aceasta zi este o mare sarbatoare pentru credincioșii parohiei Stancuța, care s-au straduit si au participat intr-un fel sau altul la lucrarile de restaurare a picturii. In continuare, P.S. Sa s-a referit la insemnatarea bisericii si a picturii in cultul nostru creștin-ortodox, indrumind pe credincioși sa pastreze dreapta credința si sa aiba dragoste de Sf. Biserica, felicitind pe pr. paroh Stan Ștefan si pe credincioși pentru lucrarile executate, dorindu-le tuturor sanatate si buna sporire in toate.

Pentru stradaniile depuse pe linie pastorală si gospodărească preotului paroh Stan Ștefan i s-a acordat rangul de «sachelar», fiind hirotosit in fața credinciosilor.

Această solemnitate s-a incheiat cu un Polihroniu pentru P.S. Episcop Epifanie, Conducerea țării si pentru toți credincioșii.

13. Resfintirea bisericii parohiei Ursoaia, protoieria Pătirlagele

La data de 29 noiembrie 1987, dupa terminarea lucrarilor de reparatii si consolidari, precum si pictura din nou in tehnica fresco, din incredințarea P.S. Episcop Epifanie, P.S. Gherasim Arhieru-Vicar, insoțit de P.C. Pr. Dionisie Grigore — consilier administrativ, un sobor de preoți in frunte cu P.C. Protoieru Gheorghe Furtună si Arhid. Tudor Mihalache, a resfintit biserica cu hramul «Sf. Impărați Constantin si Elena» din parohia Ursoaia, jud. Buzău. S-a oficiat, in continuare, Sf.

Liturghie arhierescă, răspunsurile fiind date de cîntăreți și credincioși, iar predica zilei a fost ținută de preotul Adrian Stan de la parohia Rușavățu. La momentul potrivit a fost hirotonit preot, diaconul Tudorică Budianu pentru parohia Spulber, prot. Panciu, jud. Vrancea.

După terminarea Sf. Liturghii P.C. Protoiereu Gheorghe Furtună a rostit un scurt cuvînt mulțumind P.S. Episcop Epifanie pentru delegarea P.S. Gherasim și a făcut o dare de seamă asupra activității preoților de pe raza protoierei.

Preotul paroh Constantin Răduca a făcut un raport privind lucrările executate, mulțumind P.S. Gherasim pentru slujba oficiată și P.S. Episcop Epifanie pentru îndrumările date și ajutorul substanțial acordat din partea Sf. Episcopii, pentru terminarea lucrărilor.

Luînd cuvîntul, P.S. Gherasim și-a exprimat bucuria de a se afla printre credincioșii acestei parohii, oficiînd slujba de resfințire a bisericii, după care arată scopul important pe care îl are pictura în biserică, ea fiind Sf. Scriptură în imagini. În continuare, P.S. Sa a îndrumat pe preotul nou hirotonit cum trebuie să se comporte și să activeze potrivit îndrumărilor date de Sf. Apostol Pavel.

În încheiere, transmite arhieresti binecuvîntări din partea P.S. Episcop Epifanie și îndrumază pe credincioși să frecventeze Sfînta biserică care este împodobită în haină nouă și să păstreze credința creștină ortodoxă. Pentru strădaniile depuse, preotului Constantin Răduca i s-a acordat rangul de «sachelar».

Această sărbătoare creștinească-ortodoxă s-a încheiat cu un Polihroniu pentru P.S. Episcop Epifanie, P.S. Gherasim Arhieriu Vicar și pentru toți credincioșii.

14. Resfințirea bisericii din parohia Dumbrăvița, protoieria Focșani, Jud. Vrancea

După terminarea lucrărilor de reparații și restaurare a picturii în urma cutremurului din 30 august 1986, la data de 6 decembrie 1987, din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, însoțit de P.C. Protoiereu Nicolae Tătaru și un sobor de preoți, a resfințit biserica cu hramul «Sfînții Voievozi» din parohia Dumbrăvița, com. Suraia, jud. Vrancea, la care a luat parte mulțime de credincioși.

După resfințirea bisericii s-a oficiat Sfînta Liturghie, predica fiind ținută de P.C. Pr. Nicolae Dumbravă-misionar protopopesc.

La sfîrșit P.C. Protoiereu Nicolae Tătaru a rostit un scurt cuvînt, iar preotul paroh Nicolae Poiană a făcut un raport cu privire la lucrările efectuate la această biserică, culminînd cu restaurarea picturii.

În încheiere P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial a transmis credincioșilor prezenți arhieresti binecuvîntări și multă sănătate din partea P.S. Episcop Epifanie, felicitînd pe preotul paroh Nicolae Poiană, pe membrii consiliului și comitetului parohial și pe toți credincioșii pentru strădaniile depuse în efectuarea acestor lucrări.

Această slujbă s-a încheiat cu un polihroniu, pentru P.S. Episcop Epifanie, conducătorii țării și pentru toți credincioșii, fiind o adevărată sărbătoare creștinească.

V. UN AN TRECE, ALTUL VINE

Și în acest an la 31 decembrie 1987, în sala de recepție a Palatului episcopal, a avut loc tradiționala întâlnire dintre P.S. Episcop Epifanie, însoțit de P.S. Gherasim Arhiereu-Vicar, colaboratorii Centrului eparhial și preoții din municipiul Buzău, P.C. Părinți profesori de la Seminarul Teologic, câțiva preoți din mediul rural și părinții pensionari : Dr. prof. Vasile Sibiescu și Pr. Dr. Ștefan Slevoacă.

La început s-au interpretat câteva colinde de către un grup de preoți și diaconi de la Catedrală, după care a luat cuvântul P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic care a rostit un scurt cuvânt, menționând printre altele :

«Potrivit unei frumoase tradiții, la Centrul eparhial Buzău, când se apropie ultimele bătăi ale ceasului pentru sfârșitul acestui an și începutul unui an nou 1988, colaboratorii Centrului eparhial, cadrele didactice de la Seminarul Teologic, preoții din orașul Buzău, ne-am adunat din nou cu aceeași dragoste fiască, pentru a vă aduce buchetul de omagii și gânduri bune, de mulțumiri și angajamente pentru munca de viitor în ogorul Bisericii noastre strămoșești și al Patriei noastre, P.S. Voastre ca ierarh și întiiistător al Eparhiei Buzăului». În continuare P.C. Sa a evocat, activitatea P.S. Episcop Epifanie din punct de vedere pastoral misionar, gospodăresc, cărturăresc, în cei peste cinci ani la Eparhia Buzăului. În încheiere P.C. Sa a spus :

«În numele celor prezenți aici și în numele tuturor preoților și credincioșilor din această Eparhie, cu prilejul acestei frumoase reîntâlniri vă rugăm, Prea Sfințite Părinte Episcop, să primiți prinosul nostru de dragoste, de mulțumire și de recunoștință pentru tot ce ați înfăptuit și veți mai face în istorica și de Dumnezeu-păzita Eparhie a Buzăului, rugînd pe cel Atotputernic, Dumnezeuul părinților noștri, să Vă dea ani mulți, fericiți, cu sănătate deplină, puteri de muncă sporite și multe bucurii duhovnicești».

Întru mulți ani Prea Sfinția Voastră !

P.S. Episcop Epifanie a mulțumit P.C. Consilier Gheorghe Guță pentru cuvîntul cald adresat și tuturoș preoților pentru dragostea de a participa la acest ultim popas cînd se încheie un an și începe altul nou, spunînd printre altele :

«Iată-ne din nou la sfîrșitul unui an și începutul unui nou an, la cumpăna a doi ani, unul care trece și altul care începe.

Așa cum știm cu toții, la diferitele sărbători, dar mai ales la Anul Nou, ne adresăm tradițional și frumosul salut «La mulți ani», adică fiecare să se bucure, să trăiască, să se veselească și în general să fie bine pentru toți.

Încă din vechime această dorință la romani se exprima prin cuvîntul «salve», adică să fii «sănătos», «sănătate», pentru că ei considerau sănătatea bunul cel mai de preț al fiecăruia. Acesta era de fapt țelul la vechii romani ca fiecare să fie sănătos la minte și la trup.

La vechii greci acest salut se exprima prin cuvîntul herete — «bucurați-vă». Grecii își doreau bucurii dacă bineînțeles erau sănătoși la minte și la trup.

Noi creștinii și românii, încă din străfundurile istoriei avem acest obicei să ne întâlnim la marile sărbători și să ne spunem «La mulți și fericiți ani».

Ne dorim sănătate și voie bună, ne dorim bucuria pe care și-o doreau romanii și grecii.

Și iată că, bunul Dumnezeu ne-a ajutat să fim sănătoși la trup și la minte. Orice sfârșit presupune și este urmat în mod firesc de un început. La fiecare sfârșit de an, fiecare om își face un bilanț și la orice început de an, orice om își face un program de viitor.

Despre activitatea noastră a vorbit P.C. Consilier Gheorghe Guță, căruia îi mulțumim.

Aș vrea să subliniez și să mulțumesc Prea Cucerniciilor Voastre pentru frumoasa activitate pe care ați desfășurat-o în acest an pe care îl încheiem, pentru atașament față de Biserica străbună și de interesele neamului românesc.

Bunul Dumnezeu ne-a binecuvîntat cu pace între noi și în întreaga lume, cu excepția unor zone în care se mai mențin stări de încordare și neliniște și acestea nu aduc nici un folos nimănui. Împreună cu Sf. Apostol Pavel care îndemna pe tesaloniceni și efeseni, să mulțumim Domnului pentru toate câte ne-a dăruit, în anul care vine să ne dorim sănătate și pace, de noi împliniri în viața personală, și în slujirea ce o facem. Aici în mijlocul nostru se află P.C. Pr. prof. onorar Dr. Vasile Gh. Sibiescu și P.C. Arhimandrit Vasile Guzu și tuturor cărora poartă numele Sf. Ierarh Vasile cel Mare le dorim sănătate și bucurii duhovnicești».

În această atmosferă de bucurie se încheie întâlnirea de Anul Nou 1988, când un an s-a terminat și altul începe.

VI. PREOȚI HIROTONIȚI

1. *Oprea Gh. Constantin* — absolvent de seminar, parohia Cozieni, protoieria Pătîrlagele, jud. Buzău, hirotonit diacon la 4 octombrie 1987, hirotonit preot la 11 octombrie 1987.

2. *Munteanu P. Neculai*, absolvent de seminar, parohia Vilcele, prot. Rm. Sărat, jud. Buzău, hirotonit diacon la 25 octombrie 1987, hirotonit preot la 26 octombrie 1987.

3. *Trușcă N. Marian*, absolvent de seminar, parohia Mărtinești, protoieria Focșani, jud. Vrancea, hirotonit diacon la 1 noiembrie 1987, hirotonit preot la 2 noiembrie 1987.

4. *Cristian Leontin*, absolvent de seminar, parohia Măxineni, prot. Brăila, jud. Brăila, hirotonit diacon la 1 nov. 1987, hirotonit preot la 7 noiembrie 1987.

5. *Budianu Toderică*, absolvent de seminar, parohia Spulber, prot. Panciu, Jud. Vrancea, hirotonit diacon la 29 noiembrie 1987, hirotonit preot la 6 decembrie 1987.

6. *Matei Sergiu*, licențiat în teologie, parohia Mirea, prot. Focșani, jud. Vrancea, hirotonit diacon la 5 decembrie 1987, hirotonit preot la 6 decembrie 1987.

7. *Panaitescu Sorin*, licențiat în teologie, parohia Cotești, prot. Focșani, jud. Vrancea, hirotonit diacon la 6 decembrie 1987, hirotonit preot la 10 decembrie 1987.

8. *Diaconu Lucian*, licențiat în teologie, parohia Dealu Neicu, prot. Panciu, Jud. Vrancea, hirotonit diacon la 10 dec. 1987, hirotonit preot la 13 decembrie 1987.

9. *Șontica Nicolae*, absolvent de seminar, parohia Zoița, prot. Rm. Sărat, jud. Buzău, hirotonit diacon la 26 decembrie 1987, hirotonit preot la 27 decembrie 1987.

VII. DECESE PREOȚI

† *Preotul Ioan Urse — pensionar*

La data de 12 noiembrie 1987 s-a stins din viață, după o grea suferință, preotul pensionar Ioan Urse, fost slujitor la parohia «Cuvioasa Paraschiva» din municipiul Buzău.

C. Sa s-a născut la data de 8 noiembrie 1924, în comuna Meteleu din părinții Petre și Neacșa-Elena Urse. Școala primară a făcut-o în satul natal între anii 1931—1936, după care se înscrie la Seminarul Teologic din Buzău, pe care-l termină în anul 1946. Între anii 1946—1950 a urmat cursurile Institutului Teologic din București, obținând titlul de licențiat în teologie.

În anul 1951, 14 iunie se căsătorește cu D-ra Georgeta I. Manole din Buzău, din a căror căsnicie au rezultat doi copii : Cristian și Maria-Marilena.

C. Sa a fost hirotonit diacon la data de 30 iunie 1951 pe seama Catedralei din Buzău unde funcționează pînă în anul 1973, cînd este numit preot la biserica «Cuvioasa Paraschiva» din municipiul Buzău, aici funcționînd pînă la 1 iunie 1981, cînd se pensionează pe caz de boală. Slujba prohodirii a avut loc la data de 15 noiembrie 1987, la care a participat un mare sobor de slujitori și un mare număr de credincioși din parohia «Cuvioasa Paraschiva» și din alte parohii.

La sfîrșit P.C. Protoiereu Dima Stamate a rostit un scurt cuvînt de mîngiere, transmițînd sincere condoleanțe și arhieresti binecuvîntări din partea P.S. Episcop Epifanie, familiei îndoliate.

De asemenea, P.C. Pr. Ioan Frăsineanu, — paroh a prezentat pe scurt activitatea de slujire a defunctului preot atît ca diacon la Catedrala episcopală timp de 23 ani, cît și ca preot la parohia «Cuvioasa Paraschiva», fiind apreciat și stimat de credincioși.

Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l odihnească !

† *Prea Cuviosul Arhimandrit Bonifatie Podoreanu*

La data de 10 decembrie 1987, a încetat din viață Prea cuviosul Arhimandrit Bonifatie Podoreanu.

Prea Cuvioșia Sa s-a născut la data de 10 ianuarie 1902 în comuna Măgura, jud. Buzău, din părinții Vasile și Ilinca, fiind al doilea copil dintre cei 10 frați.

Școala primară a făcut-o în satul natal, iar la vârsta de 27 ani se călugărește la mănăstirea Ciolanu. Urmează seminarul monahal de la mănăstirea Cernica și apoi facultatea de teologie din București. Revinând la mănăstirea Ciolanu ocupă diferite funcții ca: stareț și exarh al mănăstirilor în Eparhia Buzăului. S-a transferat în Mitropolia Olteniei ocupând funcția de director de seminar și în timpul căruia s-a ridicat din temelie clădirea acestui seminar. De la Craiova s-a transferat în Episcopia de Alba Iulia, protoieria Tg. Mureș de unde se pensionează și se retrage în satul natal Măgura. Simțindu-se în putere s-a reîncadrat ca preot mai întâi la parohia Begu, apoi la parohia Tircov și de aici se transferă la parohia Pîrscovul de Jos în anul 1977, unde s-a dovedit un foarte bun gospodar ridicând din temelie biserica de aici, împodobind-o cu pictură pe care o sfințește în anul 1981. Din fondurile personale a ajutat și parohia Goidești donând o frumoasă catapeteasmă sculptată, precum și strănile de la M-rea Ciolanu.

Slujba înmormântării a avut loc la data de 13 decembrie 1987 la biserica parohială Măgura la care a participat un mare sobor de slujitori.

P.C. Arhimandrit Nifon Stoica exarhul mănăstirilor, P.C. Arhim. Neofit Smărăndoi, starețul M-rii Ciolanu și un grup de maici de la mănăstirea Rătești, în frunte cu maica stareță Arsenia Vasile care au dat răspunsurile la strană.

Despre viața și activitatea mănăstirească a celui decedat a vorbit P.C. Exarh Nifon Stoica, iar P.C. Protoieriu Gheorghe Furtună din Pătirlagele a evidențiat activitatea la parohiile unde a funcționat, iar P.C. Pr. Dumitru Sturzoiu — paroh a subliniat datele bibliografice și realizările sale în general pe tărîm bisericesc și patriotic.

Sicriul cu corpul neînsuflețit al celui decedat a fost așezat în cripta familiei din cimitirul parohial Măgura, unde i-a fost dorința, pe care și-a pregătit-o din vreme.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească cu dreptii !

† *Preotul Antofie Radu — pensionar*

După o grea suferință la data de 9 decembrie 1987, s-a stins din viață vrednicul și devotatul preot Antofie Radu.

Părintele Antofie Radu s-a născut la data de 15 iulie 1904 în comuna Cilibia, jud. Buzău, dintr-o familie de oameni credincioși și evlavioși Elisabeta și Gheorghe Radu. Școala primară o face în satul natal, după care în anul 1918 se înscrie la Seminarul Teologic din Buzău pe care îl termină în anul 1926. Între anii 1926—1929 urmează cursurile facultății de teologie din București devenind licențiat.

În anul 1925, 30 august se căsătorește cu D-ra Elisabeta Sburlan, din a căror căsnicie a rezultat o fiică pe nume Aneta.

În toamna anului 1925 se hirotonește preot pe seama parohiei Cilibia, jud. Buzău.

De aici se transferă la parohia Tătaru — Brăila, apoi la parohia Gîrlași — Buzău și în cele din urmă la parohia Broșteni din același oraș Buzău, de unde în anul 1976 s-a pensionat, desfășurînd o activitate exemplară preotească neîntreruptă de 52 ani.

Slujba de prohodire a avut loc, la data de 11 dec. 1987, la care a participat un sobor de 10 preoți în frunte cu P.C. Vicar Teofil Dumitrescu, P.C. Director Cristișor Manea, Arhid. Gabriel Sibiescu, Diac. Prof. Petre Matei și Diac. Prof. Gheorghe Sava.

După terminarea slujbei P.C. Pr. Teofil Dumitrescu — vicar administrativ, în numele P.S. Episcop Epifanie, a rostit un cuvînt de omagiu pentru distinsul preot care avea o inimă blîndă și caldă, reușind să adune în jurul Sfîntului altar credincioșii care veneau să se roage împreună cu el. Paralel cu slujirea preotească, părintele Antofie, a desfășurat și o apreciabilă activitate cărturărească de traducător din limbile greacă, latină, franceză, portugheză și italiană. Dar pasiunea părintelui Antofie Radu a fost muzica bisericească și cea folclorică, îndrăgită încă din tinerețe și în slujba căreia a rămas pînă în cele din urmă clipe ale vieții sale. Lucrările sale în acest domeniu sînt multe și variate, fiind folosite în multe catedrale și biserici din Patriarhia Română, culminînd cu ultima sa lucrare intitulată «Cîntări bisericești și populare» apărută în anul 1987, prin grija deosebită a P.S. Episcop Epifanie care l-a apreciat și l-a așezat pentru totdeauna la loc de mare cinste în galeria preoților de cultură buzoiană.

În încheiere, P.C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Ad-tiv a transmis din partea P.S. Episcop Epifanie și a preoțimii buzoiene sincere condoleanțe, arhieresti binecuvîntări și un ales cuvînt de mîngîiere și întărire pentru familie.

Au mai elogiât viața și activitatea precum și chipul ales de preot și slujitor : P.C. Pr. Manea Cristișor — paroh ; P.C. Pr. Constantin Duțu ; iar Dl. Prof. Gheorghe Mihalcea de la Seminarul Teologic a citit versuri din folclorul dobrogean, cunoscînd că părintele Antofie Radu era un pasionat culegător de colinde și melodii populare românești.

Din partea credincioșilor a vorbit enoriașul Radu Munteanu.

După ce s-a înconjurat sfînta biserică, slujitorii împreună cu credincioșii au mers cu sicriul la cimitirul Dumbrava unde a fost depus în cavoul familiei.

Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l odihnească în locașurile sale veșnice !-

Pr. GRIĞORE DIONISIE



RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

MANUSCRISE SLAVO-ROMÂNE ÎN BIBLIOTECI STRĂINE
K. IVANOVA, MANUSCRISE CHIRILICE BULGĂREȘTI,
SIRBEȘTI ȘI MOLDO-VALAHE DIN FONDUL M. P. POGODIN,
SOFIA, 1981, 578 p.

În secolul XV și XVI producția de manuscrise slavo-române este însemnată, unele din ele fiind adevărate opere de artă. O parte din aceste manuscrise împodobesc astăzi biblioteci străine, ajunse acolo pe diferite căi — fie dăruite de către domnii Țărilor Române unor biserici și mănăstiri, ctitorii ale lor, fie cumpărate de străini direct de la călugării mănăstirilor, fie pur și simplu înstrăinate și vândute. Astăzi, de exemplu, găsim manuscrise slavo-române în bibliotecile de la Muntele Atoș¹, la Muntele Sinai și la Ierusalim², la Viena³, în Iugoslavia⁴, la Biblioteca națională de stat «Chiril și Metodie» din Sofia⁵ etc. Un număr relativ mare de manuscrise slavo-române se păstrează în bibliotecile din Moscova și Leningrad despre existența cărora s-a semnalat în mai multe lucrări⁶. Cercetările în acest domeniu continuă și mereu apar noi manuscrise despre care nu s-a știut deloc sau foarte puțin (cf. de exemplu R. Constantinescu — lucrarea citată).

1. V. Căndea și C. Simionescu, *Mont Athos. Présences roumaines*. București, 1979.
2. V. Brătulescu, *Miniaturi și manuscrise din muzeul de artă religioasă, București, 1939*.
3. I. Bogdan, *Cîteva manuscrise slavo-române din Biblioteca Imperială de la Viena, în Memoriile Academiei române, s. II, t. II, 1887*.
4. Em. Turdeanu, *Din vechile schimburi culturale dintre români și iugoslavi, în revista «Cercetări literare», anul III, p. 166—199*.
5. Z. Iuțiu, *Manuscrise slavo-române din Biblioteca națională din Sofia, în volumul Din istoria slavisticii românești, București, 1982, p. 187—202*.
6. А. И. Яцимирски, *Малы́е тексты [М.Т.] и заметки по старинной славянской и русской литературам. LVII, Известия ОРЯС, XXIII СПО, 1908, nr. 2, p. 196-205, Н.Н. Розов, Южнославянские рукописи Государственной публичной библиотеки. - Труды ГПБ, т. V [8], 1958, p. 106—107. R. Constantinescu, *Texte românești în arhive străine, București, 1977 etc.**

În anul 1981, Institutul de literatură de pe lângă Academia bulgară de științe scoate de sub tipar lucrarea-catalog a cercetătoarei bulgare Klimentina Ivanova intitulată *Manuscrise chirilice bulgărești, sîrbești și moldo-valahe din fondul M. P. Pogodin*, fond ce se păstrează astăzi în Biblioteca publică de stat «Salticov-Scedrin» din Leningrad⁷ și care cuprinde 2019 manuscrise provenite din mai multe biblioteci particulare, cumpărate în întregime sau parțial de M. P. Pogodin⁸. Din acest fond au fost cercetate și tipărite pînă la apariția lucrării, lui K. Ivanova numai manuscrisele scrise pe pergament și un număr relativ mic scrise pe hîrtie⁹. Lucrarea specialistei bulgare este un catalog sistematic ce cuprinde toate datele despre manuscrise, necesare unui cercetător, care nu are la îndemînă manuscrisul din fondul respectiv, iar pentru români acest catalog este prețios și prin faptul că scoate la iveală un număr de manuscrise slavo-române necunoscute pînă în prezent, iar altele, ca cele descrise de A. I. Iațimirschi, de exemplu, sînt completate cu date noi și corectate cele eronate.

Catalogul este compus din următoarele părți: 1) Prefață (p. 5—20); 2) Descrierea celor 77 de manuscrise chirilice bulgărești, sîrbești și moldo-valahe (p. 51—415); 3) Descrierea sumară a manuscriselor slavo-răsăritene, în special rusești, ce conțin materiale sud-slave — 389 la număr (p. 419—497); 4) Album de fotocopii (p. 497—552). Urmează rezumatele lucrării în limba rusă și limba engleză (553—558) și indicele de nume proprii și geografice (559—576).

Prefața lucrării este foarte bine întocmită și depășește cadrul unei prefețe obișnuite care dă îndrumări și explicații pentru o mai bună înțelegere a materialului ce urmează. Aici prefața, luată împreună cu catalogul, devine un excelent îndrumător în ce privește problema cum trebuie întocmit un catalog de manuscrise.

După unele date istorice și o caracterizare generală a fondului de manuscrise M. P. Pogodin, autoarea anunță scopul lucrării sale: și

7. *Климентина Иванова*, Български, сръбски и молдо-влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М.П. Погодин, София, 1981, 578 p. (În interiorul lucrării autoarea folosește și termenul южнославянски ръкописи manuscrise sud-slave). Manuscrisele «moldo-valahe» sînt toate din Moldova. Catalogul este rezultatul unei colaborări între Institutul de literatură rusă de pe lângă Academia de științe a U.R.S.S. și Institutul de literatură bulgară de pe lângă Academia bulgară de științe. Și-au dat concursul cercetătorii Secției de manuscrise de pe lângă Biblioteca publică de stat din Leningrad pe cînd autoarea își făcea stagiatura științifică aici în cursul anilor 1968—1969.

8. M. P. Pogodin, (1800—1875) profesor de istorie rusă la Universitatea din Moscova, mai tirziu academician.

9. E. D. Гранстрем, Описание (Catalogul manuscriselor rusești și slave scrise pe pergament din fondul Bibliotecii publice de stat), Leningrad, 1953. Catalogul cuprinde 73 de manuscrise și fragmente scrise pe pergament din colecția lui Pogodin, dintre care 55 de proveniență rusă, 8 bulgărești, 6 românești, 2 sîrbești, 1 cu proveniență neclară și 1 falsificat. Pentru celelalte lucrări confruntă K. Ivanova, op. cit., p. 13, nota 22. Alți cercetători ca de exemplu D. I. Abramovici, V. V. Maicov, N. A. Socolov etc. au cercetat manuscrisele, iar pe baza ciornelor lor N. A. Socolov a făcut în 1947 un catalog cu prefața semnată de el (Описание рукописей Погодинского древлехран-лища), manuscrisul căruia se păstrează în Biblioteca publică de stat din Leningrad, fondul 1014, nr. 40, 41. Cf. aici și nota 6.

propune să cerceteze toate manuscrisele din colecție (2019), să separe pentru catalogul său numai acelea care provin din țările balcanice, scrise cu litere chirilice (manuscrise «bulgărești, sirbești¹⁰, moldovenești și valahe») să le facă o descriere analitică și să dea o scurtă dar pe cât posibil completă informare despre trăsăturile lor specifice. La descrierea manuscriselor sînt folosite ca model cataloage întocmite de specialiști bulgari și străini (B. Tonev, M. Stoianov și Hr. Codov, V. Mareș, D. Bogdanovici, V. Moșin etc.). Manuscrisele sînt grupate după conținut, iar în interior — cronologic. Cea mai mare parte din ele sînt nedatate. Datarea se face pe baza unor date complexe (cerneală, grafie, norme ortografice, cuprins etc.), dar înainte de toate pe baza filigranelor hîrtiei. În acest scop autoarea folosește lucrările lui Ch. M. Briquet, V. Nicolaev, Vl. Moșin și S. Tralici. O parte din filigrane sînt identificate după bogata colecție de filigrane aparținînd Bibliotecii naționale din Belgrad — Secția Arheologică. Dacă filigranele din manuscrisele studiate nu se ocupă întocmai cu cele date în lucrările citate mai sus autoarea folosește termeni ca: «asemănător» sau «ușor asemănător». Se face o scurtă descriere a legăturii mai ales dacă este pielea ornamentată. Se explică amănunțit și terminologia folosită în ce privește grafia: uncială (tirzie, liturgică), semiuncială (caligrafică), iar în loc de cursiv — bărzopis. Se explică și sistemul semnelor diacritice folosite în manuscrise: accente / acut, \ gravis, || dublu gravis, ^ camora etc. Sînt urmărite cu atenție semnele diacritice în cazurile în care sînt folosite pentru a determina lungimea sau dublarea vocalelor, întrucît această funcție a lor este un semn că manuscrisul a apărut într-un mediu lingvistic sîrb. Sînt arătați termenii folosiți la descrierea ornamentării interioare a manuscrisului, iar pentru caracterizarea stilului general al împodobirii se păstrează termenii folosiți în lucrările de paleografie: bizantin, teratologie, teratologie tehnică, neobizantin, balcanic etc.

În continuare autoarea anunță metoda de lucru folosită și anume: dezvăluirea analitică a cuprinsului lor. Cărțile biblice și cele de cult sînt descrise global cu excepția unor părți ale lor ce deosebesc un manuscris de altul de același fel. Zbornice ca acelea ale lui Isac Sirul, avva Dorothei, Leastvița etc. se descriu numai dîndu-se titlul și începutul cuvîntărilor. La toate celelalte manuscrise este dat titlul, începutul și sfîrșitul textului. Seriozitatea lucrării se dovedește și prin faptul că la sbornicele de tipul panegiricelor, descrise foarte amănunțit și altele cu un conținut variat, după fiecare articol se arată, dacă este identificat, originalul grecesc după următoarele lucrări: *Bibliotheca hagiographica graeca*, 3-e ed. Par. F. Halkin. I. I—III. Bruxelles, 1957. *Ch. M. Briquet*, *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier*. 2. ed. T. I—IV. Leipzig 1923. *A. Ehrhard*, *Überlieferung und Bestand der Hagiographischen und Homiletischen Literatur der griechischen Kirche von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. T. I—III, Leipzig 1937—1953. *P. Ch. Baur*, *Initia patrum graecorum*. T. I—II. Roma, 1955. *J. P. Migne*, *Patrologia graeca*. Paris.

10. Catalogul manuscriselor sîrbești din colecția M. P. Pogodin a apărut în anul 1973 cînd munca de alcătuire a catalogului lui K. Ivanova a fost terminată. (Cf. K. Ivanova, op. cit., p. 13, nota 23).

În continuare K. Ivanova expune principiile folosite la redarea textului și face o scurtă caracterizare a ortografiei.

Autoarea afirmă că determinarea originii (în sensul mediului lingvistic în care a apărut manuscrisul), este o problemă extrem de grea: «Într-un număr de cazuri nici un fel de date indirecte nu vin în ajutorul împărțirii manuscriselor după naționalități, spune autoarea, viața cărturărească comună multiseculară a popoarelor ortodoxe sud-slave și-a pus amprenta asupra producției literare. *Iată de ce se evită marcarea provenienței (sau a redacției limbii care des se confundă cu proveniența) ca semn de deosebire fundamentală...* Termenul *redacție* în sens de ortografie *nu se folosește* și nici termenul «izvod» în sens de redacție. Impresia generală și completă în ce privește caracteristicile ortografiei și ale limbii fiecărui manuscris... se face *descriptiv*» (p. 18). (Sublinierile aparțin lui K. Ivanova).

Plecînd de la cele spuse mai sus, autoarea determină următoarele grupuri de manuscrise ce provin din regiuni cu graiuri bulgărești :

- I. 1) Manuscrise bulgărești cu ortografie ce folosește nazalele (Ѣ, ѣ).
- 2) Manuscrise bulgărești fără nazale.
- 3) Manuscrise scrise de cărturari bulgari, care au folosit izvod scris în slava bisericească (cel mai des tipărituri) sau de cărturari bulgari obișnuiți să scrie în slava bisericească.

II. Manuscrise ce provin din regiuni cu graiuri sîrbocroate.

- 1) Manuscrise sîrbești timpurii, apărute pînă la finele secolului al XIV-lea.
- 2) Manuscrise sîrbești de la sfîrșitul secolului al XIV-lea încoace.
- 3) Manuscrise scrise de cărturari sîrbi care au copiat din izvod scris în slava bisericească sau care erau obișnuiți să scrie în slava bisericească.

III. Manuscrise a căror proveniență nu se poate determina. Ele puteau să apară atît pe un teritoriu cu graiuri sîrbești cît și pe unul cu graiuri bulgărești.

Urmează catalogul manuscriselor compus din două părți. În prima parte sînt prezentate foarte amănunțit și cu erudiție cele 77 de manuscrise ; a doua parte cuprinde cele 389 de manuscrise slavo-răsăritene, descrise foarte pe scurt. Autoarea a denumit-o «prilojenie» — anexă. Schema prezentării manuscriselor din prima parte este aproape cea tradițională : în mijlocul paginii titlul manuscriselor, sub el — anul sau secolul apariției, iar dedesubt signatura sub care este înregistrat în fondul Pogodin. Urmează descrierea exterioară și cea interioară a manuscrisului și anume : numărul filelor, dimensiunea lor, numărul coalelor, lipsurile, descrierea materialului folosit (pergament, hîrtie), legătura, caracteristicile grafiei, semnele diacritice, ornamentarea. Urmează cuprinsul, ortografia, adnotările, proveniența manuscrisului, bibliografia și trimiterea la fotocopiile manuscriselor de la finele cărții. O schemă mai completă credem că nici nu se poate cere. Subliniem în mod special

cunoașterea perfectă de către autoarea a ortografiei și a sistemului semnelor diacritice a manuscriselor românești ambele rămase aproape nestudiate pînă în prezent de specialiștii noștri¹¹. Specificul acestei ortografii ne dă dreptul să deosebim pe lângă redacțiile medio-bulgară, sîrbă și rusă (terminologie eliminată în lucrarea lui K. Ivanova) și redacția românească, un termen folosit (la noi de conf. Elena Lința («slavona de redacție românească»)¹². Lansarea termenului însă nu a fost însoțită de materialul ilustrativ necesar întăririi celor afirmate. Acum credem că nu avem motive de a nu accepta termenul. (Ilustrarea acestei ortografii, în felul în care o face K. Ivanova, va fi arătată puțin mai încolo).

În «Anexă» sînt descrise acele manuscrise rusești care cuprind materiale sud-slave, legate de istoria și cultura în primul rînd bulgară.

Unele manuscrise rusești din acest fond sînt copii directe, cum presupune autoarea, ale unor manuscrise moldo-valahe (românești — Z.I.), transpuse de copiii ruși în redacție rusă (de exemplu mss. nr. 96, 125, 126, 146, 147, 149, 163, 27, 558 etc.). Trebuie să mai adăugăm că în «Anexă» se dau cele mai necesare date despre manuscris în general, iar materialul sud-slav este analizat amănunțit. Aici manuscrisele sînt orînduite nu tematic și cronologic, ci după ordinea lor la inventariere. La sfîrșitul părții a doua, după bibliografie, se află o «încercare» de clasificare a manuscriselor bulgărești, sîrbești și românești după locul (mediul lingvistic) în care au apărut (p. 495) și după folosirea nazalelor (p. 495). Albumul cuprinde 74 de clișee. Apreciem că acest valoros catalog de manuscrise a necesitat o muncă imensă dar în primul rînd o pregătire vastă și temeinică de care dă dovadă cercetătoarea bulgară K. Ivanova.

În continuare vom cita foarte pe scurt, din cauza spațiului limitat, manuscrisele românești cuprinse în catalog și datele cele mai importante ale lor cu excepția manuscriselor înregistrate sub nr. 2 și 3 pe care le vom prezenta aproape în întregime (în traducere) pentru a se urmări mai clar atît metoda de lucru a autoarei, cît și prezentarea sistemului fonetic, morfologic și a semnelor diacritice specifice manuscriselor românești. Prezentăm manuscrisele în ordinea în care le găsim în catalog.

1. *Psaltire* (nr. 2 în catalog), anul 1470, scris pe pergament. 178 de file 22,2×15,5 cm. Urmează descrierea pergamentului, grafiei — semi-uncială mare caligrafică cu 20 de rînduri pe pagină...; pasajele se despart prin puncte mari roșii și în aur...; titlurile psalmilor în aur pe fond roșu... Semnele diacritice sînt scrise în sistem caracteristic pentru majoritatea manuscriselor moldovenești din secolul XV—XVI. Accente regulate, dar nu întotdeauna corecte. Se folosește accentul acut, grav (la finele cuvîntului), dublu gravis (peste cuvinte monosilabice cu vocală deschisă) și camora de obicei tot la vocala de la finele cuvîntului — *мръ, мръ, что* și la unele nume proprii. Se folosește în mod regulat virgula deasupra vocalelor inițiale și neregulat în poziții post-vocalice în primul rînd asupra lui E. Urmează descrierea ornamentării

11. *Henri Stahl și Damian Bogdan*, Manual de paleografie slavo-română, București, 1936, p. 56; *P. P. Panaitescu*, Manuscrise slave din Biblioteca Academiei R.P.R., București, 1959, p. X.

12. *El. Lința*, Catalogul manuscriselor slavo-române din Cluj-Napoca, București, 180, p. 5; Catalogul manuscriselor slavo-române din Iași, București, 1980, p. 5—6.

interioare — frontispicii și inițiale «executate în stil bizantin și balcanic... La începutul catismelor se găsesc mari (pînă la 6 cm) inițiale, frumos desenate cu aur, iar unele cu albastru și verde. La începutul celorlalți psalmi inițiale în roșu, ușor ornamentate cu motive florale». Urmează cuprinsul cu mențiunea că «textul psalmilor» este de aceeași redacție și în aceeași ordine ca în «Psaltirea bucureșteană». Despre ortografia manuscrisului aflăm următoarele: «Ortografie tîrnoveană cu caracteristicile specifice copiilor moldovenești; ѡ se scrie în mijlocul cuvîntului, ѡ la finele lui cu tendința ѡ = ѡ, ѡ, iar ѡ folosit numai ca semn. În prepoziții — ѡ. Vocalizarea lui ѡ numai în sufixe. Nazalele: în poziție inițială ѡ; ѡ ocupă locul unui ѡ iotat; după ѡ (se scrie întotdeauna) ѡ; ѡ și după ѡ și ѡ. Cele două nazale alăturate se redau cu ѡѡ; după ѡ se respectă definiția ѡ să însemne numărul singular, iar ѡ numărul plural. Terminația pentru aorist (pers. a III-a plural) — ѡѡ; ѡ și ѡ, ѡ și ѡ își păstrează locurile etimologice. Iotație — slabă, iotația intervocalică aproape eliminată. ѡ epenteticum — regulat. Folosirea africateri ѡ — corectă. Însemnare: La fila 178 v scris cursiv: Din porunca domnului Ștefan Voevod domnul țării Moldovei. S-a scris această psaltire de mîna păcătosului Casian, taha i(r)monaha. (= așa zis ieromonah). În anul 1470.

Nu se știe de unde și cînd a intrat în biblioteca lui Pogodin. Bibliografie: N. A. Socolov, op. cit...; E. B. Granstrem, op. cit., p. 89.

2) *Psaltire* (nr. 3), anul 1616, scris pe pergament, 212 file 23,5×17,5. Legătură în piele din 1676. Scrierea — semiuncială mare caligrafică cu 18 rînduri pe pagină... Folosirea lui ѡ și ѡ în scop decorativ... Sistemul semnelor diacritice nu se deosebește de celelalte manuscrise moldovenești cu ortografie tîrnoveană. Accente regulate... Frontispicii în stil balcanic... Urmează cuprinsul și descrierea ortografiei tîrnoveană cu particularitățile caracteristice copiilor moldovenești, cu mici excepții. Psaltirea este de aceeași redacție ca psaltirea precedentă.

La f. 1—4 v în cîmpul alb de jos stă scris în limba slavă: Această psaltire a făcut-o smeritul arhiepiscop Anastasie Crimcovici... Este însemnarea cunoscută a acestui mitropolit al Sucevei pe care o găsim aproape identică și în alte manuscrise «făcute» de el și dăruite «nouziditei mănăstiri» de la Dragomirna. Sînt și alte însemnări.

Nu se știe de unde și cînd a intrat în biblioteca lui Pogodin. Bibliografie: N. A. Socolov, op. cit., ...; E. Granstrem, op. cit., p. 90. Fotocopie, p. 499 (nr. 5).

3. *Tetraevanghelie* (nr. 13), din anul 1535. Scrisă pe pergament. 320 de file 30,5×21,5 cm. La fila 3 v—7 Predoslovie lui Teofilact. Urmează descrierea manuscrisului după schema cunoscută. Predoslovie și textul evanghelic sînt scrise în două coloane cu 23 rînduri pe pagină. Evanghelia este bogat împodobită cu miniaturi, frontispicii și inițiale mari în stil neobizantin cu mult aur și culorile roșu, maro, verde și ohră. Șase frontispicii și două inițiale din acest manuscris sînt tipărite în al-

bumul lui V. V. Stasov, Slavianscăi i vostocinăi ornament, fig. XXXV. Rar apare o în loc de **ъ** și **oy** în loc de **а** ceea ce arată că copistul a copiat după un original cu rusisme sau era obișnuit să scrie în ortografia rusă. Însemnarea la f. 306 v arată că tetraevanghelia a fost scrisă în zilele binecinstitorului domn Ioan Petru voevod, domnul țării Moldovei și a copiat-o pan Toma logofăt și a dat-o la mănăstirea de la Dobrovăț... în anul 1535, luna noiembrie 1.

Proveniența necunoscută. Bibliografie : N. A. Socolov, op. cit., E. D. Granstrem, op. cit., p. 91. Fotocopii la paginile 507 (nr. 17), p. 509 (nr. 20) și p. 510 (nr. 22).

4. *Tetraevanghelie* (nr. 14) din primele trei decenii ale sec. al XVI-lea, 295 de file 29×19,5 cm. La penultima filă Predoslovia lui Teofilact pe care o mai găsim și la fila 218 v fără titlu, după Evanghelia lui Ioan. Urmează descrierea filigranelor (folosindu-se lucrările lui A. Moșin și Ch. M. Briquet). În continuare descrierea după schema cunoscută. Ornamentarea în stil balcanic. Însemnări fără importanță. Proveniență necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirci, M. t., p. 197—198. Fotocopie la p. 503 (nr. 12).

5. *Tetraevanghelie* (nr. 15), secolul XVI, 1+236 de file 33,5×26 cm. Scrisă pe pergament. La fila 2—3 Predoslovia lui Teofilact. Urmează descrierea după schema cunoscută. Ornamentarea în stil balcanic cu aur. Proveniență necunoscută. Bibliografie : N. A. Socolov, op. cit., E. D. Granstrem, op. cit., p. 92. Fotocopie la p. 505 (nr. 15).

6. *Tetraevanghelie* (nr. 16), din a doua jumătate a sec. al XVI-lea, 364 de file 28,5×21,5 cm. Predoslovia lui Teofilact fără început. Urmează descrierea după schema cunoscută. La începutul evangheliilor frontispicii și inițiale în stil balcanic. Însemnare : Pe spațiul alb al filelor și între rinduri, cu ajutorul unui obiect ascuțit este scrisă traducerea în limba română a unor fragmente din textul evanghelic, folosindu-se alfabetul chirilic. K. Ivanova presupune că traducerea este făcută de vreun preot care se orienta greu în textul slav și emite părerea că aceste glose românești, care nu sînt mai tîrzii de sec. al XVII-lea, prezintă un interes deosebit și merită un studiu aparte.

Proveniența manuscrisului necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirci, M. t., p. 197. Fotocopie la fila 508 (nr. 18).

7. *Minei pe luna august cu proloage* (nr. 22) din prima jumătate a sec. al XVI-lea. 219 file 32×21,5 cm. Urmează descrierea după schemă. Proveniență necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirci, M. t., p. 204.

8. *Minei pe luna mai și Apocalipsul cu tâlcuirile lui Andrei al Chesarului* (nr. 23) din deceniul șase al sec. XVI și de la sfîrșitul sec. al XV-lea — începutul sec. al XVI-lea. 275 de file 30,5×21 cm. Descrierea după schema cunoscută. În text foarte multe rusisme ceea ce arată, după autoare, că este copiat după o copie rusească. La însemnări — semnăturile lui Daniil monahul și a lui Mardarii clisiarh de la Putna.

Proveniență necunoscută. Se publică aici de prima dată.

9. *Minei pe luna octombrie cu proloage* (nr. 25), de la mijlocul sau din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. 195 de file 34×21 cm. Urmează descrierea după schema cunoscută. Proveniență necunoscută. Fără bibliografie. Fotocopie la p. 513 (nr. 26).

10. *Minei cu proloage pentru luna noiembrie* (nr. 26), de la mijlocul sau din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. 207 file 34×21,5 cm. Urmează descrierea. Proveniență necunoscută. Fără bibliografie. Fotocopie la p. 514 (nr. 27).

11. *Minei pe luna septembrie cu proloage* (nr. 28), de la începutul secolului al XVII-lea. 272 de file 39,5×19,5 cm. Urmează descrierea după schemă. O însemnare la fila 1—4 v de popa Simeon care a cumpărat manuscrisul și l-a dăruit schitului Upoeni sub numele Ceahlău. Însemnări cu aproape același conținut de acest ctitor popa Simeon se întilnesc și în mss. nr. 29 (anul 1619), nr. 30 și 31 (anul 1616) și nr. 36 (anul 1612) din catalog. Manuscrisul provine din biblioteca lui G. Actov (1884). Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 201.

12. *Minei pe luna noiembrie cu proloage* (nr. 29), de la începutul sec. al XVII-lea. 318 file 30,5×19 cm. Urmează descrierea manuscrisului după schema cunoscută. Însemnare de ctitorul «popa Simeon» la fila 1—5 v. Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 201—202. Fotocopie la pagina 516 (nr. 29).

13. *Minei pe luna noiembrie cu proloage* (nr. 30) de la începutul sec. al XVII-lea. 330 de file 31,5×19 cm. Însemnarea de la f. 1—5 v aproape identică cu însemnarea din manuscrisele 28 și 29 lăsată de «ieromonahul Simeon». Bibliografie : A. I. Iațimirski. M.t., p. 202—203.

14. *Minei cu proloage pe luna decembrie* (nr. 31), de la începutul sec. al XVII-lea. 352 de file 30×19,5 cm. Urmează prezentarea după schemă. În cuprins prologul lui Ioan Polibotului. Aceeași bibliografie.

15. *Minei cu proloage pentru luna martie și aprilie* (nr. 32), de la începutul secolului al XVII-lea. 1+514 file, 30,5×18,5 cm. Prezentare după schemă. Însemnarea cunoscută la fila 1—6 v. Fără bibliografie.

16. *Triod floral* (nr. 37), din al doilea sfert al sec. al XVI-lea. 160 file 29×19 cm. Descrierea după schema cunoscută. Fără însemnări importante. Proveniență necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 201.

17. *Triod floral și Ceaslov* (nr. 38), din prima jumătate (?) al sec. al XVI-lea — începutul sec. al XVII-lea. 262 de file 29×18 cm. Descrierea după schemă. La filele 211 v — 213 găsim «Pripeala... tvorenie chîr Filothea monaha logofeta bivșago Mircea voevoda». (Pentru Filotei vezi și P. P. Panaitescu, Manuscrisele slave..., p. 305, nr. 209 și Al. Piru, Literatura veche, 1962, p. 15—16). Proveniență necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 200.

18. *Triodul postului* (nr. 40), de la începutul sec. al XVII-lea. 236 de file 31×20,5 cm. Descrierea după schemă. La ultima filă însemnare că manuscrisul a fost legat în anul 1628 de eromonahul Avraamie de la mănăstirea Dragomirna... M: P. Pogodin a cumpărat manuscrisul de la bilci. Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 200.

19. *Octoih pentru vocile 5—8* (nr. 42), din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. 254 de file, 40,8×26,5 cm. Descrierea după schemă. Proveniență necunoscută. Iațimirski (p. 199), îl datează sec. XVII. Fotocopie, p. 541 (nr. 61).

20. *Liturghier* (nr. 44) din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. 101 file 17×12. Scris pe pergament. Descrierea după schema cunoscută. Însemnare lăsată de posesorul manuscrisului Ivan Laptev pe fila de pergament prinsă de coperta din față în care se arată că manuscrisul a fost scris la mănăstirea ortodoxă de la Putna din Moldova. Împreună cu alte manuscrise a fost vîndută târgovățului Piscarev de la care Laptev l-a cumpărat în anul 1832. Bibliografie : N. A. Socolov, op. cit., ; E.D. Granstrem, op. cit., p. 90. Fotocopie la p. 534 (nr. 57).

21. *Ceaslov* (nr. 48), de la sfîrșitul sec. al XVI-lea (?) și în jurul anului 1662 — este alcătuit din două părți. 118 file 33,5×22,5 cm. Descrierea după schemă. Proveniență necunoscută. Bibliografie : A. I. Iațimirski, p. 199—200. Fotocopie de la p. 535 (nr. 55).

22. *Ustavul Erusalimului cu completări mănăstirești din ustavul din Sfîntul Munte* (nr. 52), din anul 1622. 147 de file 36,5×25,5 cm. Scris pe pergament. Descrierea după schemă. Din însemnări (f. 5—8 v) reiese că acest manuscris este scris din porunca lui Anastasie Crimca pentru mănăstirea Dragomirna în anul 1622. Nu se știe cum a ajuns în Rusia și în biblioteca lui Pogodin. Bibliografie : N. A. Socolov, op. cit. Fotocopie la p. 528 (nr. 44).

23. *Sintagma lui Matei Vlastaris* (nr. 57), din anul 1495. 258 de file 28×21 cm. Descrierea după schema cunoscută. Din însemnare reiese că manuscrisul a fost copiat în timpul lui Ioan Ștefan voevod, fiul lui Bogdan de mîna mulpăcătosului gramatic Damian în anul 1495 la Iași. De aici, mult mai tîrziu, a fost dus la Hopov de unde a fost dăruit lui Pogodin. Bibliografie : A. I. Iațimirski, M.t., p. 204—205. Fotocopie la pagina 523 (nr. 38).

24. *Sbornic pentru iunie-august* (nr. 72), din a doua jumătate a sec. al XV-lea și începutul sec. al XVI-lea: Ortografie cu mici abateri de la normele stabilite. Autoarea arată că după redacția literară acest manuscris face parte din sbornicele cu materiale hagiografice din așa-numitul «tip tîrnovean», care se răspîndește în Moldova de la secolul al XV-lea încoace. După aranjarea materialului pentru lunile iunie-iulie el seamănă într-o mare măsură cu două sbornice de la mănăstirea Dragomirna descrise de I. Iufu — manuscrisele nr. 739 din secolul al XVI-lea și nr. 791 de la sfîrșitul sec. al XV-lea și cu Panegiricul lui Vladislav de la Rila din 1479. Pentru luna august în sbornic (nr. 72) sînt incluse numai trei articole pentru completarea cuprinsului. Proveniență necunoscută. Acest sbornic se tîpărește de prima dată în catalogul lui K. Ivanova.

Pr. Prof. ALEXANDRU MORARU, *Biserica Angliei și Ecumenismul*. Teză de doctorat în Teologie, 265 p., Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.

Este bine cunoscut tuturor cercurilor teologice din țară și de peste hotare că, în ultimele decenii, problema relațiilor între Bisericile creștine, se dezbate astăzi dintr-o perspectivă nouă și cu o intensitate necunoscută pînă acum.

Prezenta teză de doctorat, are meritul incontestabil de a fi expus relațiile Bisericii Angliei cu unele din aceste Biserici, inclusiv cu Biserica Ortodoxă Română. Este bine cunoscut de asemeni, că Biserica Ortodoxă în general și cea Ortodoxă Română în special, are strînse legături cu Biserica Angliei din cele mai vechi timpuri, dar în mod cu totul deosebit de cînd Patriarhia Ecumenică de Constantinopol a recunoscut la 22 iulie 1922 valabilitatea hirotoniilor anglicane.

Autorul a împărțit vastul material al tezei sale de doctorat în trei mari secțiuni, după cum urmează :

Introducere (p. 16—22). În această parte a lucrării, după ce face o scurtă expunere a temeiurilor scripturistice ce stau la baza începuturilor Bisericii creștine arătînd, totodată, că neîncetatele asalturi și forțele dezbinării au dus în 1054 la despărțirea Bisericii de Apus de Biserica de Răsărit, iar în secolul al XVI-lea, din sinul Bisericii de Apus s-au rupt Bisericile protestante, trece la prezentarea caracteristicilor generale ale anglicanismului.

Între multele căarakteristici ale Anglicanismului, autorul arată că încă din timpul Reformei, Biserica Angliei a îmbrățișat trei tradiții diferite de la care, mai tîrziu, le revine și denumirea de :

a) Biserica Înaltă (High Church), care pune accentul pe elementele catolice din tradiția anglicană ;

b) Biserica Largă (Broad Church), care reflectă caracterul de împăcare a mai multor tradiții din cadrul teologiei liberale și

c) Biserica de Jos (Low Church), care reprezintă atitudinea de reînviere a Evangheliei, cu accente deosebite pe Sfînta Scriptură și simplificarea cultului divin.

Aceste trei ramuri ale anglicanismului se întîlnesc și în celelalte Biserici anglicane din Scoția, Irlanda, Țara Galilor, America, Indiile de Vest, Canada, Noua Zeelandă, Africa de Sud, Africa de Vest, Africa Centrală, Tanzania, Kenya etc., care, împreună cu Biserica anglicană — mamă — Biserica Angliei, formează «Comuniunea anglicană», a

cărei doctrină este cuprinsă în Cartea comună de rugăciune — The Book of Common Prayer.

În partea I a lucrării intitulată: «Acțiuni ecumenice ale Bisericii Angliei față de unele Biserici creștine» (p. 23—88), autorul prezintă detaliat legăturile Bisericii Angliei cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica veche-catolică, cu Bisericile Vechi-orientale, cu Bisericile Protestante și cu Bisericile libere (neepiscopale sau neconformiste).

În primul subcapitol al acestui mare capitol intitulat: «Relații cu Biserica Romano-catolică» (p. 23—54) sînt prezentate în ordine cronologică începînd cu perioada regelui Henric al VIII-lea al Angliei (1509—1547) — perioadă în care s-au rupt relațiile între Canterbury și Roma — deosebitele eforturi ce s-au făcut de-o parte și de alta de a se reface unitatea creștină dintre Biserica Angliei și Biserica Romano-catolică. Prima atitudine oficială a Bisericii Anglicane față de Biserica Romei a fost luată la a treia conferință de la Lambeth din 1888. Personalități bisericesti anglicane ca: lordul Viscount Halifax de partea anglicană și abatele francez Etienne Fernand Portal de partea catolică — ambii receptivi la problema unității Bisericii — au întreprins susținute eforturi de convingere a superiorilor celor două Biserici de a se începe discuțiile doctrinare, dar au fost zadarnice, întrucît chiar în acea perioadă (13 septembrie 1896) papa Leon al XIII-lea a publicat bula «Apostolicae Curae» prin care a declarat hirotoniile anglicane nule și fără nici o valoare, punîndu-se capăt prin aceasta, oricărui proiect de unire între cele două mari familii creștine.

După a șasea Conferință de la Lambeth însă (1920), semnele îndulcirii relațiilor între cele două Biserici au apărut și de data aceasta tot datorită lordului Viscount Halifax care a întreprins acțiuni concrete de întîlniri a unor grupuri de teologi anglicani și catolici unde au fost discutate unele probleme de doctrină ca: Euharistia, episcopatul istoric, primatul papal și altele. Și acestor firave eforturi de apropiere între Biserici le-a pus capăt papalitatea, care, în 1926, a interzis în mod oficial orice discuții de acest gen pe viitor.

Începînd însă din 1945 — data venirii în frunța Bisericii Angliei a lui Geoffrey Francis ca arhiepiscop de Canterbury și continuînd cu Artur Michael Ramsey (1961—1976) care a și purtat convorbiri oficiale cu papalitatea — acțiunile ecumeniste s-au intensificat în așa măsură, încît Biserica Anglicană în consens cu Biserica Romei au stabilit diverse întîlniri între grupurile de teologi ai celor două Biserici care au discutat probleme ca: Euharistia, problema căsătoriilor mixte (anglicano-romano-catolice), problema hirotonirii femeilor, Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție etc. Ultimele din întîlniri prezentată detaliat de autor este

cea de la Windsor Castle — Anglia (25 august — 4 septembrie 1981), unde s-au discutat : 1) problema sinoadelor ; 2) problema laicilor în Biserică ; 3) autoritatea ierarhiei în Biserică ; 4) problema jurisdicției ; 5) despre primatul regional ; 6) problema infailibilității etc. Relațiile între cele două Biserici însă s-au accentuat și mai mult în urma efectuării vizitei istorice a papei Ioan Paul al II-lea în Marea Britanie din mai 1982, unde suveranul pontif a avut întâlniri cu arhiepiscopul de Canterbury Dr. Robert A. Runcie și cu alți reprezentanți ai Bisericii Angliei. Toate aceste eforturi ale celor două mari familii creștine s-au făcut în speranța că în viitor se va putea realiza și unirea lor.

În continuare, autorul prezintă succint relațiile Bisericii Angliei cu Biserica Veche-catolică, care a luat ființă în urma Conciliului I Vatican (1869—1870).

Primul dintre teologii anglicani care a împărtășit dezaprobarea pe care au avut-o unii teologi catolici față de noile dogme ale Conciliului I Vatican, a fost episcopul de Lincoln Christopher Wordworth (1869—1885) care, adresînd o scrisoare vechilor catolici, și-a exprimat adeziunea față de noul lor drum. Acțiuni de apropiere între Biserica Angliei și cea Veche-catolică, au fost înregistrate la : a) Congresul de la Bonn (1875) ; b) la Conferința de la Lambeth (1878) ; c) la cea de-a treia Conferință de la Lambeth (1888), unde s-a și aprobat oficial admiterea germanilor și elvețienilor vechi-catolici de a se cumineca la altarele anglicane.

La a patra Conferință de la Lambeth (1897) s-a pus, între altele, și problema întăririi relațiilor anglicano-vechi-catolice, la care a participat și un episcop vechi-catolic.

Relațiile Bisericii Angliei cu Biserica veche catolică au cunoscut însă un impuls deosebit începînd cu anul 1925, cînd Biserica Veche-catolică olandeză a recunoscut validitatea hirotoniilor anglicane.

La numai trei ani de la consumarea acestui mare eveniment din viața celor două Biserici (1928) s-a deschis seria întâlnirilor la nivel înalt între reprezentanții acestora.

Amintim mai întîi Congresul vechilor-catolici de la Utrecht (Olanda) din 1928, unde au fost prezenți și anglicanii. Apoi la cea de-a VII-a Conferință de la Lambeth din 1930, unde, de asemenea, au participat și trei episcopi vechi-catolici. În 1931, o delegație anglicană s-a întîlnit pentru consultații de o zi cu reprezentanții Bisericii Vechi-catolice, în urma căreia s-a realizat intercomuniunea între Biserica Angliei și Biserica Veche-catolică.

O altă intercomuniune la nivel înalt între cele două Biserici a fost realizată în 1932, cînd un episcop vechi-catolic a participat efectiv ală-

turi de ierarhi englezi la hirotonirea episcopului pentru diocesa anglicană din Ierusalim.

De atunci, au urmat întâlnirile la nivel înalt între reprezentanții celor două Biserici din anii 1935 (Germania), 1937 și 1939 la Utrecht (Olanda), unde s-au purtat discuții prietenești, având drept scop, sporirea bunelor legături stabilite între cele două Biserici creștine.

Tot o întâlnire la nivel înalt este și participarea unor episcopi anglicani la Congresul internațional vechi-catolic, care s-a ținut în Elveția în anul 1957, și care, de asemeni, poate fi considerat prilej de întărire a bunelor relații dintre cele două Biserici.

În continuare, autorul menționează întâlnirile reprezentanților Bisericii Angliei cu reprezentanții Bisericii Vechi-catolice din anii: 1) 1958 la a IX-a Conferință de la Lambeth, unde a participat un reprezentant al Bisericii Vechi-catolice; 2) Întâlnirea din Anglia în 1964, a diferitelor Biserici creștine inclusiv a Bisericii Vechi-catolice; 3) Conferința comună a teologilor anglicani și vechi-catolici de la Oxford (Anglia), din iulie 1966; 4) la a X-a Conferință de la Lambeth din anul 1968 unde, de asemeni, a participat și o delegație a Bisericii Vechi-catolice. Se menționează apoi, Consiliul Anglican Consultativ format din reprezentanții Comuniunii Anglicane din întreaga lume, al cărui scop este de a adânci problema relațiilor dintre Comuniunea Anglicană și celelalte Biserici creștine.

Toate aceste întâlniri la diferite nivele concretizate prin hirotoniri în comun, prin schimburi de profesori și studenți, dar mai ales prin intercomuniunea realizată între cele două Biserici în 1931, «constituie un imbold și un model real pentru toate Comunitățile creștine în drumul lor către unitatea finală» (p. 60).

În subcapitolul intitulat: «Relații cu Bisericile Vechi-orientale» (p. 61—64), sînt prezentate, de asemeni, eforturile celor două Biserici: Biserica Angliei și Bisericile Vechi Orientale din Egipt, Siria, Armenia, Etiopia, iar mai tîrziu India, care s-a desprins din corpul Bisericii Ortodoxe la sinodul al IV-lea de la Calcedon (Asia Mică) din anul 451, de a crea posibilități de apropiere.

Pentru prima dată a fost pusă oficial problema Bisericilor Vechi Orientale de către Biserica Angliei, la a III-a Conferință de la Lambeth (1888), care s-a ocupat cu situația Bisericii Ortodoxe. Și cu aceste Biserici, Biserica Angliei a inițiat numeroase întâlniri la diferite nivele, cu scopul vădit de a se stabili legături și mai strînse în vederea unirii finale. În acest context, autorul menționează: Conferința de la Lambeth din: 1908, cea din 1930, cea din 1948, cea din 1958, 1968 și întrunirile

Consiliului Anglican Consultativ din 1979 și 1981, toate, considerate de anglicani punți de legătură între cele două mari Biserici creștine, care pot constitui modele de înțelegere și colaborare în vederea comuniunii creștine universale mult așteptată.

În subcapitolul : «Relații cu Bisericile Protestante» (p. 64—88), sînt trecute în revistă în mod cronologic și succint eforturile depuse de Biserica Angliei în vederea stabilirii unor contacte mai accentuate cu Bisericile protestante, luterane, calviniste și zwingliene. Astfel, contactele cu luteranii s-au intensificat în a doua jumătate a secolului al XX-lea, cînd Conferința a X-a de la Lambeth și Comitetul executiv al Federației Luterane Mondiale a aprobat înființarea unei Comisii mixte anglicano-luterană în vederea începerii unui dialog teologic între cele două Biserici. Comisia mixtă menționată a ținut între anii 1970—1972 patru întruniri, unde s-au realizat acorduri cu privire la justificarea său îndreptarea omului, Botez, Euharistie și Preoție și s-a ajuns la unele puncte de apropiere și în ceea ce privește succesiunea apostolică.

După întrunirea grupului mixt de lucru anglicano-luteran, s-a recomandat practicarea intercomuniunii dintre Bisericile Anglicane și Bisericile Luterane și apoi realizarea comuniunii depline între ele.

Relațiile Bisericii Angliei cu Bisericile calvine datează din secolul al XVI-lea, dar în mod oficial s-a pus problema abia la Conferința de la Lambeth din 1888. La următoarele conferințe din : 1897, 1920, 1930, 1948 ; 1958 ; 1968 ; 1978 și în cadrul întrunirilor Consiliului Consultativ Anglican din 1973, 1977 și 1979, s-au depus eforturi sporite pentru inițierea unui dialog anglicano-reformat. Între timp, a luat ființă Comisia mixtă de dialog anglicano-reformat, care a avut două întruniri, dar care încă nu au dat publicității rezultatele convorbirilor ce au avut loc.

În continuare, autorul menționează eforturile deosebite depuse de Biserica Angliei de a realiza unirea dintre anglicanii englezi și Bisericile libere din Anglia, din care fac parte presbiterienii, metodiștii, congregaționaliștii, quakerii, o reunire a Casei — Home Reunion — pentru faptul că sînt credincioși de limbă engleză, dar, pînă în prezent nu s-a înregistrat nici un progres în acest sens, deși, «Biserica Angliei sprijină în continuare eforturile de apropiere și unire a fiilor ei din străinătate» (p. 88).

În partea a II-a a lucrării intitulată : «Relațiile Bisericii Angliei cu Ortodoxia» (p. 89—169), autorul urmînd același mod de lucru, prezintă cronologic eforturile celor două mari familii creștine de a crea atmosfera propice mult doritei uniri finale.

Avînd în vedere aceasta, eforturile celor două mari Biserici sînt prezentate începînd cu primele contacte oficiale ale Bisericii Angliei cu Glasul Bisericii

Ortodoxia care au avut loc în secolul al XVII-lea, datorită Arhiepiscopului de Canterbury George Abbot (1562—1633) care a stabilit relații de prietenie cu patriarhul Constantinopolului Chiril Lucaris, prin trimiterea la studii a ieromonahului macedonean Mitrofan Kritopoulos pentru a cunoaște Biserica Angliei și a stabili legături trainice între cele două Biserici.

În continuare sînt prezentate momentele principale în care s-au stabilit relații de prietenie și respect reciproc între Biserica Angliei și Biserica Ortodoxă în secolele XVII—XX.

În acest context, menționăm perioada în care s-au dus tratative de unire între anglicanii nonjurori — anglicani care au refuzat să depună jurămîntul de credință pentru noul rege William de Orania (1689—1702) — cu Biserica Ortodoxă prin intermediul și ajutorul Bisericii Ortodoxe Ruse și al țarului Petru cel Mare (1682—1725).

Este prezentată, apoi, de către autor activitatea «Mișcării de Oxford» ai cărei conducători în frunte cu Dr. Edward Bonverie Pussey (1800—1882), accentuau legăturile lor istorice cu Biserica primară, episcopatul istoric, succesiunea apostolică și formele externe ale cultului, care aveau drept scop, reînvierea elementelor catolice și ortodoxe în Biserica Angliei.

Tot pe linia cunoașterii, apropierii și unirii anglicanilor cu ortodocșii, poate fi menționată și înființarea revistelor: «Eastern Church Association» și «The Orthodox Catholic Review», care aveau de asemenea scopul să facă cunoscut englezilor valoarea și importanță doctrinei ortodoxe.

Legăturile însă, dintre anglicani și ortodocși s-au intensificat după primul război mondial cînd locțiitorul de patriarh ecumenic Dorotei al Brusei emite o enciclică prin care apelează la toate Bisericile din lume pentru adîncirea și consolidarea legăturilor dintre ele. La 28 iulie 1922, Patriarhia Ecumenică a recunoscut validitatea hirotoniilor anglicane, după care a urmat recunoașterea acestora și din partea mai multor Biserici Ortodoxe ca: Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Alexandriei, Biserica Ciprului, etc.

Autorul mai arată, de asemeni, că tratativele de unire între anglicani și ortodocși s-au dus și în cadrul *mișcării ecumenice* prin cele două organizații ale sale, *Life and Work* (Viață și Acțiune) și *Faith and Order* (Credință și Organizare), iar din 1948 prin Consiliul Ecumenic sau Mondial al Bisericilor, creat prin fuzionarea celor două organizații ecumeniste *Viață și Acțiune*, și *Credință și Organizare*, care urmărește refacerea unității creștine.

Tot la crearea unui climat de înțelegere și cunoaștere reciprocă a celor două mari Biserici au contribuit și vizitele pe care și le-au făcut înfiștătorii și unii înalți ierarhi ai celor două Biserici.

În acest context, autorul menționează următoarele vizite: Patriarhul Miron Cristea în Anglia și arhiepiscopul de Canterbury G.F. Fisher la Patriarhia Ecumenică. Apoi A. M. Ramsey, arhiepiscop de Canterbury a vizitat Patriarhia rusă (3 august 1962) și Patriarhia Română (21—28 iunie 1966). De asemeni, Patriarhul Alexei al Moscovei, Justinian al Bisericii Ortodoxe Române și Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare au făcut vizite Bisericii Angliei unde au fost primiți cu mare cinste de către primatul Angliei și arhiepiscop de Canterbury A. M. Ramsey.

Autorul mai menționează că relațiile Bisericii Angliei cu Biserica Ortodoxă s-au discutat în cadrul: Conferinței de la Rodos (24 sept. — 1 oct. 1961); la a III-a Conferință panortodoxă de la Rodos dintre 1—15 noiembrie 1964; la Conferința de la Belgrad dintre 1—15 sept. 1966; la a IV-a Conferință panortodoxă de la Chambésy — Geneva dintre 8—16 iunie 1968. Ca o continuare a acestor întâlniri pot fi menționate și lucrările Comisiei interortodoxe anglicano-ortodoxă ce s-au desfășurat în Creta (1974); România (1974); Anglia (1975); Moscova (1976); Cambridge (Anglia) 1977; minăstirea Pendeli, lângă Atena (1978); Llandaff-Cardiff, Țara Galilor (1980); Chambesey — Geneva (1981); Canterbury (Anglia) 1982 și la Odessa, în U.R.S.S. (1983).

În decursul acestor întâlniri s-au discutat diferite probleme de credință ca: Sfânta Scriptură, Sfânta Treime, Filioque, Tradiție, Revelație și Inspirație, cultul sfinților, cinstirea crucii, cinstirea icoanelor și a sfintelor moaște, pomenirea morților, intercomuniunea, hirotonia femeilor, Sfintele Taine, Sinoadele ecumenice, cultul divin, cultul Maicii Domnului, etc. La multe din aceste teme s-a ajuns la anumite acorduri, doctrinare, la altele însă s-au constatat dezacorduri, fapt pentru care este necesar ca discuțiile să continue.

În partea a III-a a lucrării, autorul prezintă: «Legăturile Bisericii Angliei cu Biserica Ortodoxă Română» (p. 166—248), arătând că acestea au cunoscut — începând cu sec. al XVI—XX-lea o stare evolutiv ascendentă, ajungând la un punct culminant în anul 1935.

Începuturile acestor legături sînt sporadice și oarecum timide, și acestea se datoresc unor personalități politice și culturale ca: teologul român Nicolae Milescu Spătarul cu englezul Thomas Smith (capelan și diplomat al Marii Britanii la Constantinopol) în secolul al XVII-lea; apoi lordul William Paget și capelanul Edmund Chisthul — ambii englezi care trecînd pe la Curtea lui Constantin Brîncoveanu au dovedit

Legături culturale cu anglicanii au avut în această perioadă stolnicul Constantin Cantacuzino, umanistul bănăţean Mihail Halici şi domnitorul Ţării Româneşti Nicolae Mavrocordat (1715—1716), care a purtat şi corespondenţă cu arhiepiscopul de Canterbury, William Wake (1716—1737).

Un rol important l-a avut însă şi Societatea Biblică Britanică condusă de Benjamin Barker, care avea drept scop tipărirea Bibliei şi răspîndirea ei în Ţara Românească şi Moldova. Cu toate că tiparul începuse să cîştige teren serios în cele două Principate, totuşi, «Societatea Biblică Britanică» a avut un rol însemnat în tipărirea unor cărţi româneşti, între care amintim «Biblia de la Iaşi din 1871» (p. 169).

Legăturile Bisericii Angliei cu Biserica Ortodoxă Română se intensifică însă abia la începutul secolului al XX-lea, cînd se realizează întîlniri la toate nivelele şi cînd s-au depus eforturi susţinute de ambele părţi pentru ca să se ajungă, în anul 1935 la Bucureşti, la acorduri de credinţă ce au fost aprobate de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 1936, iar de către Convocaţiunile sinoadelor episcopale de York şi Canterbury în 1936 şi 1937. Pe baza acestor acorduri Biserica Ortodoxă Română a recunoscut validitatea hirotoniilor anglicane, dar numai prin iconomie. Récunoaşterea lor va fi definitivă abia după ce acordurile de la Bucureşti, din 1935, vor fi ratificate mai întîi de întreaga Comuniune Anglicană, iar apoi însuşite şi de către celelalte Biserici Ortodoxe.

Aceste îmbucurătoare acorduri realizate de cele două mari Biserici au avut urmări favorabile pentru Bisericile şi popoarele noastre, precum şi pentru climatul general al Bisericilor creştine animate de dorinţa sinceră de a ajunge la mult dorita unire. În acest context, autorul menţionează vizita patriarhului Miron în Anglia, unde, «a fost primit cu mare cinste; era prima întîlnire a întîiului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române cu arhiepiscopul de Canterbury, C. G. Lang, primat al întregii Anglii» (p. 180), precum şi vizita episcopilor anglicani H. Buxton de Gibraltar şi Parsons de Southwark, în mai 1940, însoţiţi de canonicul J.A. Douglas şi Rev. Hanaah.

Sînt menţionate apoi de autor contactele care au avut loc între reprezentanţii Bisericii Anglicane şi cei ai Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipăstoririi Patriarhului Justinian Marina (1948—1977), contacte care au culminat cu vizitele reciproce ale întîistătătorilor celor două Biserici ce au avut loc în 1965 şi 1966.

În continuare, autorul arată, de asemenea, starea relaţiilor existente între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Angliei, în perioada arhi-

păstoririi Patriarhului Iustin Moiescu, care, încă de la intronizarea sa, a asigurat delegația Bisericii Angliei în fruntea căreia se afla episcopul Mervyn Stockwood al Londrei de Sud; că deși dialogul anglicano-ortodox se găsește într-un mare impas, totuși, se vor face eforturi susținute pentru continuarea dialogului anglicano-ortodox în spiritul dragostei, al păcii și al buneii înțelegeri, spre binele Bisericilor și popoarelor noastre.

Prin eforturile deosebite care s-au făcut de ambele părți, s-au obținut rezultate îmbucurătoare ce au deschis colaborarea dintre Biserica Angliei și Biserica Ortodoxă Română, aducându-se prin aceasta, o «contribuție de seamă la realizarea unității tuturor Bisericilor creștine, la cauza păcii, colaborării și buneii înțelegeri între toate națiunile lumii» (p. 212).

Diac. Prof. MARIN VELEA

Preot ANTOFIE RADU, *Cîntări bisericești și populare*, Editura Episcopiei Buzăului, 1987, 368 pagini.

Cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Epifanie Norocel, Episcopia Buzăului și-a aureolat activitatea editorială din anul 1987, tipărind o importantă lucrare de Cîntări bisericești și populare, întocmită de Părintele Antofie Radu. Rod al unor îndelungate strădanii, cartea preotului folclorist și compozitor Antofie Radu este, în fapt, o valoroasă culegere de colinde și cîntece de stea, prezentate în haină monodică și armonică la un înalt grad de realizare științifică și artistică, iar prin tematica literar-muzicală și aria geografică pe care o acoperă se înscrie alături de cele mai importante lucrări de acest fel — colinde și cîntece de stea de Constantin Brăiloiu, București, 1931; 303 colinde, de Sabin V. Drăgoi, Craiova (1931); 200 colinde populare de Gheorghe Cucu, București, 1936 și Colinde de George Breazul, Craiova, 1938, din țara noastră.

Giru valoric al lucrării este confirmat nu numai de materialul propriu-zis, cules și ordonat cu multă migală de autorul ei — un vrednic osîrduitor pe vastul ogor al muzicii — cît și de unele foruri și personalități cunoscute din cadrul Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, al Institutului de Folclor, acutalul Institut de Etnologie și Dialectologie, de Uniunea Compozitorilor, precum și de înțeleapta inițiativă a unui vlădică iubitor de cultură care, urmînd pilda și strădaniile înaintașilor în domeniul promovării artei muzicale în general și a cîntării străbune, în special, încurajează și sprijină prin cu-

vînt și faptă, valorificarea la cotele maxime, oferite de epoca noastră, neștemate ale unui străvechi tezaur muzical, contribuind astfel la dezvoltarea culturii muzicale românești.

Lucrarea Părintelui Antofie Radu este structurată astfel: *Cuvînt înainte* (p. 5—14), întocmit de Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului, în care, după succinte referiri cu privire «la originea și tradiția muzicii bisericești în țara noastră și la preocupările pentru această muzică în Eparhia Buzăului, din trecut și pînă în zilele noastre», creionează, veridic și cu binemeritată simpatie, personalitatea Preotului Antofie Radu, autorul valoroasei culegeri de colinde și cîntece de stea, dimpreună cu bogata-i activitate științifică în diversele ei ramificații.

Prefața (p. 15—20) semnată de Pr. Prof. Constantin Drăgușin, distins muzician care promovează cu generozitate și competență inițiative și valori de referință, iar în calitatea ce o deține la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, a coordonat și verificat din punct de vedere muzical întregul material al lucrării. Referindu-se la autorul cărții, Prea Cucernicia Sa subliniază că «un astfel de preot reprezintă un model demn de urmat», întrucît activitatea din care Părintele Antofie Radu a făcut o adevărată pasiune, poate deveni o permanentă preocupare pentru un preot ortodox român, cel puțin din două motive: mai întîi că preotul este în contact nemijlocit cu creatorii și păstrătorii acestui tezaur; în al doilea rînd, pentru că prin preocupările și deprinderile de interpret al muzicii bizantine românești (muzica psaltică), înrudită cu muzica populară, precum și prin cunoștințele sale teologice — cele mai multe dintre ele fiind absolut necesare în înțelegerea textelor și melodiilor colindelor noastre — preotul este primul chemat să manifeste cel mai mare interes în culegerea și păstrarea acestor comori ale spiritualității românești. Prin astfel de preocupări, concomitent cu cele sacerdotale, preotul poate și are toate șansele să capete o pricepere cvasiprofesională de folclorist, poate deveni extrem de util în lucrarea de conservare și transmitere a acestor bijuterii poetico-muzicale numite colinde. De bună seamă, gîndindu-ne la activitatea unor preoți folcloriști de excepție din pragul celor două veacuri și avînd model pe Părintele Radu Antofie, se adresează un apel direct, tinerei generații, dascălilor ei din instituțiile de învățămînt teologic, pentru a continua nobila preocupare a înaintașilor și din acest punct de vedere.

Tot în Prefață se subliniază că: «Prin publicarea acestei colecții de colinde, rod al unei munci copleșitoare, emoționante și de adînc patriotism... se oferă pe lîngă o binemeritată satisfacție autorului și o posi-

bilitate ca aceste comori de suflet românesc să ajungă la o cît mai fidelă cunoaștere din partea specialiștilor și amatorilor.

Inițiativa P.S. Episcop Epifanie Norocel al Buzăului, de a pune astfel în valoare munca depusă în această direcție de către preotul Antofie Radu — timp de peste trei decenii — este cu atît mai lăudabilă cu cît ea are și darul de a stimula pe toți acei care, pe lîngă activitatea profesională, își fac o preocupare din culegerea și valorificarea acestor nestemate ale patrimoniului tradițional, care sînt colindele și cîntecele de stea din folclorul românesc».

Materialul literar-muzical (p. 21—344), pe care autorul l-a grupat astfel: *Colinde monodice, religioase și laice*. Cele religioase le-a subîmpărțit în: a. Protocolare (19); b. Nașterea și Botezul Domnului (35 de piese); c. Maica și Fiul (10 piese); d. Patima (8 piese); e. Moralizatoare (29 de piese); f. Diferite (24 de piese); g. Colinde de Înviere; h. Cîntece de stea și Vicleim (27 de piese), iar cele laice au fost subîmpărțite în: a. Profesionale — de vînător, de păstor, pescar și de vameș (17 piese); b. De tineri (26 de piese); c. Familiare — de soți tineri și soți cu copii, de frate și soră, de părinți, copii și rudeni (8 piese); Colinde-Cîntece sau baladă (8 piese); e. Diferite (7 piese).

Este cunoscut că, în general, se adoptă două feluri de clasificări din punct de vedere muzical — după structura sistemelor sonore care stau la baza materialului sonor și forma lor arhitectonică — și din punct de vedere literar, așică după conținutul tematic. Din cîte se vede autorul prezentei culegeri a preferat criteriul tematicii literare. Așa stînd lucrurile, între altele, pentru clasificarea colindelor religioase, considerăm că după colindele de la punctul d (Patima), se puteau trece cele de la punctul g (Colinde de Înviere).

Colinde armonizate. Alături de cele amintite mai sus, în partea a II-a a lucrării, au fost incluse un număr de 44 colinde și cîntece de stea, prelucrări corale pentru formații mixte. Existența acestora, alături de celelalte colinde și cîntece de stea prezentate monodic, dă caracter de unicat întregii lucrări.

Valoarea lucrării este asigurată și de alte componente care intră în structura ei, dîndu-i un riguros caracter științific. Acestea sînt: *Indexul localităților* de unde au fost culese colindele și cîntecele de stea (p. 345—349). Pentru a putea aprecia eforturile și strădaniile cercetătorului și aria de circulație a acestor nestemate folclorice, prezentăm — în graiul cifrelor — numărul colindelor și cîntețelor de stea culese din cele 25 de județe cercetate: Buzău — 27 de piese, Sibiu — 23, Maramureș — 19, Tulcea — 17, Vrancea 14, Constanța — 13, Bistrița Năsăud

— 12, Braşov — 11, Hunedoara şi Mureş — câte 9, Alba şi Sălaj — câte 7, Brăila — 6, Caraş Severin — 5, Arad, Galaţi, Ialomiţa, Ilfov şi Timiş — câte 3, Argêş, Satu Mare şi Suceava — câte două, iar Gorj, Cluj şi Iaşi — câte una ; din 14 judeţe nu s-au făcut culegeri : Bacău, Bihor, Botoşani, Covasna, Dimboviţa, Dolj, Harghita, Mehedinţi, Neamţ, Olt, Prahova, Teleorman, Vaslui şi Vâlcea. De bună seamă, absenţa acestora din prezenta culegere nu trebuie înţeleasă că în judeţele respective nu se găsesc colinde şi cîntece de stea sau că nu se practică datina colindatului întrucît bibliografia genului, apărută în ultimul deceniu, ne confirmă aserţiunea.

Indexul informatorilor de la care au fost culese colindele şi cîntecele de stea (p. 353—357). Avem convingerea că dacă alături de numele informatorilor, vîrsta şi anul culegerii ar fi fost trecute şi alte date limitative — localitatea şi profesia acestora, profesia nefiind specificată nici la finele fiecărei piese, după textul literar-muzical — sporea eficienţa indexului ca instrument de cercetare ştiinţifică.

Postfaţa (p. 358—360) semnată de autorul lucrării în care prezintă unele informaţii interesante şi utile în legătură cu activitatea sa de folclorist şi compozitor, precum şi îndemnul «către toţi acei cititori şi interpreţi» ai cărţii «de a prelua modesta făclie» pe care le-o întinde «cu mîna tremurîndă a octogenarului şi a o duce mai departe, mai bogată, mai strălucitoare». Acest îndemn testamentar îl încheie prin binevenitul imperativ «Duhul să nu-l stingeţi !».

Sărutînd «mîna tremurîndă a octogenarului» îl felicităm şi îi dorim un sincer «la mulţi ani!». Totodată, cu gîndul sfielnic, îndrăznim să spunem că lecturînd această culegere din postura omului avizat sau neavizat, am fi putut avea o imagine şi mai completă asupra genului şi obiceiului dacă, pe lingă Postfaţă, rezultatele acestei vaste şi îndelungate cercetări, a experienţei sacerdotale şi folclorice a Părintelui Antofie Radu s-ar fi revărsat cu aceeaşi generozitate şi într-un studiu introductiv în care să fi prezentat şi alte aspecte ale genului şi obiceiului, văzute la nivelul unor sinteze generalizate pentru zonele folclorice cercetate. Dar, aceasta nu împietea în nici un fel strădaniile şi valoroasa operă a Părintelui folclorist.

Textul muzical a fost coordonat şi verificat de P.C. Pr. Constantin Drăguşin, cel literar, după corectură, de P.C. Pr. Iulian Negoită, secretar eparhial, iar tehnoredactarea a fost realizată de P.C. Pr. Bartolomeu Bogdan, împreună asigurînd cărţii o înaltă ţinută ştiinţifică şi tehnică.

Salutăm eforturile şi opera realizată de Părintele Antofie Radu dimpreună cu iniţiativa editorială a Sfintei Episcopii a Buzăului şi recomandăm cu căldură elevilor seminaristi, studenţilor teologi, preoţilor şi marelui public această valoroasă lucrare de colinde şi cîntece de stea.

Arhid. Prof. ALFRED A. MUZERA

APARIȚII EDITORIALE

TRIMESTRUL III 1987

I. Teologie

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet*. Sfătuire către duhovnic, traducere din grecește de Prof. Alexandru Elian; Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1986, 183 p.

* * * *Biserica Ortodoxă Română*, Monografie-album. Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, lucrare alcătuită de: I.P.S. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului (coordonatorul lucrării), P.S. Nifon Ploieșteanul, episcop vicar patriarhal, Pr. Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, Pr. Prof. Mircea Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Diac. Conf. Dr. Nicu Moldoveanu și Diac. Lector Ion Popescu.

Ieromonah Ioanichie Bălan, *Mărturii românești la Locurile Sfinte*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1986, 576 p.

II. Istorie și literatură română

Dumitru Tudor, *Călătoriile împăraților Hadrian și Caracalla*, Ed. Sport-Turism, 1987, 168 p.

Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, Text stabilit de Victorela Neagoie, Studiu introductiv și note de Manole Neagoie, Ed. Meridiane, 1986, 735 p.

Cornelia Popa, *Monumente și locuri istorice din Dobrogea medievală*, Prefață de Mircea Mușat, Ed. Sport-Turism, 1987, 162 p.

Nicolae Spătaru-Milescu, *Jurnal de călătorie în China*, Traducere, postfață, biografie și glosar de Corneliu Bărbulescu, Ed. Minerva, 1987, 397 p.

Radu Rosetti, *Pentru ce s-au răsculat țărani*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Z. Oancea, Col. «Biblioteca de filosofie a culturii românești», 1987, 458 p.

Ion Marîn Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*, Ed. Eminescu, 1987, 370 p.

ViCTOR Eftimiu, *Opere*, vol. 16, note și bibliografie de Constantin Mohanu, Ed. Minerva, 1987, 372 p.

Mihai Dușescu, *Un om într-o zi*, Proză, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, 164 p.

Viorel Știrbu, *Marele sigiliu*, roman, 2 vol. Ediție revăzută și adăugită, Ed. Cartea Românească, 1987, 1312 p.

George Călinescu, *Scrisul negru*, Prefață și tabel cronologic de Ion Bălu, col. «B.P.T.», Ed. Minerva, 720 p.

Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară, Tănase Scatiu*, Ediție îngrijită de Mihai Gafița, Prefață și tabel cronologic de Al. Săndulescu, col. «B.P.T.», Ed. Minerva, 1987, 268 p.

* * * Vlaicu Vodă. O antologie de dramaturgie românească. Prefață și prezentări de Constantin Măciucă, Ed. Ion Creangă, 1987, 535 p.

Marin Preda, *Delirul*, vol. I, Ediția a III-a, Ed. Cartea Românească, 1987, 461 p.

Idem, *Moromeții*, vol. I, Prefață de Ovid S. Crohmălniceanu, Ed. Albatros, 1987, 401 p.

Idem, *Scrieri din tinerețe*, Ediție, studiu introductiv și note de Ion Cristoiu, Ed. Minerva, 1987, 265 p.

Titus Popovici, *Setea*, Ediția a VIII-a, Ed. Albatros, 1987, 511 p.

Profira Sadoveanu, *Rechinul*, Ed. Eminescu, 1987, 166 p.

Ion Agirbiceanu, *Arhanghelii*, Ed. Eminescu, 1987, 464 p.

Tudor Vianu, *Opere*, vol. 13, Ediție, note și postfață de George Gană, Seria «Scrieri», Ed. Minerva, 1987, 732 p.

Ioan Slavici, *Opere*, vol. XIV, Text ales și stabilit de C. Mohanu, note și indici de D. Vătamaniuc, Ed. Minerva, 1987, 855 p.

Petre Sălcudeanu, *Judecata de apoi*, roman, Ed. Militară, 1987, 302 p.

Sm. M. Vizirescu, *Geapanale*, Ediție îngrijită, prefață și notă asupra ediției de Radu G. Țeposu, Ed. Dacia, 1987, 160 p.

Maria Ioniță, *Calea domniței*, roman, Ed. Ion Creangă, 1987, 124 p.

Ion Eremie, *Neînfrânții din țara zimbrilor*, roman, vol. II, Ed. Militară, 1987, 224 p.

Constantin Vremuleț, *Vîntul de miazănoapte*, roman, Ed. Eminescu, 1987, 252 p.

Petru Marinescu, *Înțelepciunea secundelor*, Ed. Albatros, 1987, 64 p.

Marin Sorescu, *Apa vie, apa moartă*, Versuri, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, 178 p.

* * * *Cu cât cînt, atîta sînt*, Antologie a poeziei populare, Ediție îngrijită și prefață de Ovidiu Papadima, Ed. Minerva, 1987, 418 p.

Constanța Buzea, *Cheia închisă*, versuri, col. «Poeti români contemporani», Ed. Eminescu, 1987, 229 p.

Iuri Kojevnikov, *Versuri despre România*, în românește de Anton Antonescu și Radu Nicolau, Cuvînt înainte de George Muntean, Ed. Cartea Românească, 1987, 52 p.

Teodora Popa Mazilu, *Curcubeu*, versuri, Ed. Cartea Românească, 1987, 128 p.

Liliana Ursu, *Coralii*, Ed. Eminescu, 1987, 88 p.

III. Literatură universală

Grazia Deledda, *Cenușă, Incendiu între măslini*, romane. În românește de Ștefan Damian și Lidia Lucidi-Drăganu, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, 319 p.

Petros Haris, *Zilele mîniei* (Decembrie 1944), Traducere și cuvînt înainte de Dumitru N. Nicolae, Ed. Univers, 1985, 336 p.

E. B. Cerneak, *Judecători și conspiratori*, Din istoria proceselor politice în Occident, Traducere din limba rusă : Eugen Mihaiciuc și Petre Mocenco, Ed. Politică, 1987, 334 p.

Georges Blond, *Cargouri masacrate*, Traducere de Elsa Grozea, Ed. Militară, 1987, 206 p.

Shakespeare, *Opere complete*, vol. 6, Ediție îngrijită și comentarii de Leon D. Levițchi, Note de Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești, Ed. Univers, 1987, 508 p.

Adolf Bioy Casares, *Celălalt labirint*, Traducere de Mariana Vartic. Prefață de Ion Vartic, col. «Globus», Ed. Univers, 1987, 26 p.

Justo Jorge Pádrón, *Gazela de apă*, poeme. Traducere de Marin Sorescu și Omar Lara, Ed. Cartea Românească, 1987, 108 p.

Eugène Sue, *Paița*, 2 vol. Traducere de Teodora Popa Mazilu, Ed. Cartea Românească, 1040 p.

August Strindberg, *Saloanele gotice*, roman, traducere de Corneliu Papadopol, col. «Clasicii literaturii universale», Ed. Univers, 1987, 240 p.

Ondrej Stefanko, *Rostul întrebărilor*, Versuri. În românește de Ivan Miroslav Ambrús, Corneliu Barborică, Ondrej Stefanko, Ed. Facla, Timișoara, 1987, 54 p.

Hesiod—Orfeu, *Poeme*, Antologie de poezie elină. Tălmăcire, prefață, prezentări și note de Ion Acsan, col. «B.P.T.», Ed. Minerva, 1987, 242 p.

Gustavo Alvarez Gardeazabal, *Bazarul*, Traducere și note de Nina Ecaterina Popescu, Ed. Univers, 1987, 333 p.

Las Cases, *Memorialul din Sfînta-Elena*, 2 vol., Traducere de Mihai Murgu și Vasile Covaci, ediția a II - a revăzută, Ed. Cartea Românească, 1987, 430 p. (I) ; 477 p. (II).

IV. Spiritualitate — cultură — probleme ale lumii contemporane

*** *Cunoaştere şi creaţie. Lucian Blaga*, Culegere de studii, Ed. Cartea Românească, 1987, 580 p.

George Uscătescu, *Proces umanismului*, Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Postfaţă: Alexandru Tănase, Selecţia textelor: Adela Becleanu Iancu. Traducerea din limba spaniolă: Alexandru Ciolan, col. «Idei contemporane», Ed. Politică, 1987, 414 p.

Răzvan Theodorescu, *Civilizaţia românilor între medieval şi modern, Orizontul imaginii (1550—1800)*, 2 vol. Ed. Meridiane, 1987, 276 p. (I); 228 p. (II).

Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicţionarul limbii române literare vechi*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1987, 330 p.

Augustin Z. N. Pop, *Caleidoscop eminescian*, Ed. Eminescu, 1987, 147 p.

Pierre Joseph Proudhon, *Principiul artei şi destinaţia ei socială*, Traducere, studiu introductiv şi note de Alexandru George, Ed. Meridiane, 1987, 326 p.

Al. Alexianu, *Mode şi veşminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară românească*, 2 vol., Ed. Meridiane, 1987, 454 p. (I); 400 p. (II).

Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoşoaiei, Povestea unei străzi*, Prefaţă de Eugen Barbu, Note de Virgiliu Z. Teodorescu, Ed. Meridiane, 1987, 366 p.

*** *Băncilă*, Album cu text de Ruxandra Dreptu, col. «Mica bibliotecă de artă», Ed. Meridiane, 46 p.

*** *Theodor Pallady*, Text, note, bibliografie selectivă de Mihai Ispir, Ed. Meridiane, 96 p.

Jana Negoită, *Muzeul satului*, Album, Ed. Meridiane, 1987, 72 p.

Marin Gh. Voiculescu, *Scrisul medical ca tehnică şi artă*, Ed. Academiei R.S.R., 1987, 144 p.

Virgil Cîndea, Constantin Simionescu, *Prezenţe culturale româneşti*, Ed. Sport-Turism, 1982.

V. I. Lazarev, *Istoria picturii bizantine* (în lb. rusă), 2 vol. Ed. «Iskusstvo», 1986, 331 p. (I); 597 p. (II).

*** *Andrei Rublev* (în lb. engleză), col. «Masters of World Painting», Ed. Aurora, Leningrad, 1987.

*** *Prin Moscova*, ghid ilustrat, Traducere din lb. rusă după volumul original de Sergiu Celac, Ed. «Planeta» — Moscova şi Ed. «Meridiane» — Bucureşti, 239 p.

Xenofon, *Amintiri despre Socrate*, Traducere din elenă, studiu introductiv, comentarii şi indici de Grigore Tănăsescu, col. «Clasicii literaturii universale», Ed. Univers, 1987, 272 p.

Constantin Daniel, *Pe urmele vechilor civilizaţii*. Cu un cuvînt înainte de Aurel Dragoş Munteanu, Ed. Sport-Turism, 1987, 208 p.

Constantin Crişan, *Sociologie şi bioestetică*, Studii, Ed. Eminescu, 1987, 428 p.

APARIȚII EDITORIALE

TRIMESTRUL IV 1987

I. Teologie

Tîlcuirea Evangheliilor și Cazanii la toate duminicile, alcătuite de patriarhul Justinian, după Kiriacodromionul lui Nichifor Teotoke, Arhiepiscopul Astrahanului, tradus de Mitropolitul Grigorie, tipărit pentru prima dată în anul 1801 de Mitropolitul Dositei și retipărit în anul 1867 de Mitropolitul Nifon, Ediția a treia, Tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura (Ed.) Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, 660 p.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, Sfîntul Grigore de Nazianz și Sfîntul Efrem Sirul, *Despre Preoție*, Carte tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Traducere, introducere, note și un cuvînt înainte de Pr. D. Fecioru, Ed. Institutului Biblic..., 1987, 234 p.

Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Credința pe care o mărturisim*, Tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. Institutului Biblic, 1987, 336 p.

Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Istoria bisericească universală*, vol. I (1—1054), Tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a III-a, revăzută și completată, Ed. Institutului Biblic, 1987, 604 p.

*** *Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic*, 1987, Tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Ed. Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1987.

II. Istorie și literatură română

Gheorghe Brancovici, *Cronica românească*, Ediție critică de Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper, Studiu introductiv de Damaschin Mioc, col. «Cronicele medievale ale României», vol. XI, Ed. Academiei R.S.R., 1987, 91 p.

Gala Galaction, *Mihai Eminescu*, Ediție, cuvînt înainte, note și indice de Gheorghe Cunescu, Ed. Junimea, Iași, 1987, 160 p.

Alexandru Ecovoiu, *Călătoria*, Ed. Albatros, 1987, 160 p.

Garabet Ibrăileanu, *Privind viața, Adela, Amintiri*. Ediție îngrijită de Rodica Rotaru și Al. Piru, repere istorico-literare de Rodica Rotaru, seria «Patrimoniu», Ed. Minerva, 1987, 256 p.

Radu Tudoran, *Flăcările*, Ed. Eminescu, 1987, 432 p.

Anton Pann, *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hoge*, O șezătoare la țară sau călătoria lui Moș Albu, Năzdrăvăniile lui Nastratin Hoge, Culegere de povești și anecdote, Tabel cronologic și crestomație critică de Livius Petru Bercea, Ed. Facla, Timișoara, 1987, 223 p.

- Mihail Joldea, *Taine și umbre*, vol. I, roman, Ed. Cartea Românească, 1987, 310 p.
- Lucian Zatti, *Curcubeul romanticilor*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1987, 293 p.
- Radu Ciobanu, *Călărețul de fum*, roman, Ed. Militară, 1984, 270 p.
- Vasile Alecsandri, *Dridri*, Antologie în seria «Patrimoniul», întocmită de Tudor Păcurariu. Ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, Repere istorico-literare de Daniel Nicolescu, Ed. Minerva, 1987, 368 p.
- Dimitrie Bolintineanu, *Opere*, vol. IX, Biografii istorice, Ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vârgolici, col. «Scriitori români», Ed. Minerva, 1987, 656 p.
- Petre Vancea, *Permanenta reîntoarcere*, Însemnări de călătorie cu o postfață de Petru Pînzaru, Ed. Sport-Turism, 1987, 120 p.
- Ileana Vulpescu, *Sărută pământul acesta*, roman, Ed. Cartea Românească, 1987, 406 p.
- Oana Manolescu, *Munții sînt ai noștri*, roman, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1987, 404 p.
- Marcu Mihail Deleanu, *Zodia berbecului*, roman, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, 260 p.
- Ruxandra Paladi, *Cuția cu mărgele*, roman, Ed. Albatros, 1987, 264 p.
- Adrian Păunescu, *Viața mea e un roman*, Alte poezii noi, Ed. Cartea Românească, 1987, 312 p.
- A. E. Baconsky, *Fluxul memoriei*, Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Mircea Brăga, col. «B.P.T.», nr. 1289, Ed. Minerva, 1987, 232 p.
- Ion Apostol Popescu, *De ziua inimii noastre*, Versuri, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1987, 104 p.
- Vladimir Colin, *Șase brățări pentru gleznă*, Versuri, Ed. Cartea Românească, 1987, 88 p.
- George Chirilă, *Peisaj de vînătoare*, Versuri, Ed. Albatros, 1987, 96 p.
- Dan Ion Nasta, *Aici, nicăieri*, Versuri, Ed. Eminescu, 1987, 88 p.
- Viorel Varga, *Aproape destin*, Ed. Eminescu, 1987, 64 p.

III. Literatură universală

- Alexei Tolstoi, *Calvarul*, 3 vol., vol. I : *Surorile*, 317 p. ; vol. II : *Anul 1918*, 365 p. ; vol. III : *Dimineață mohorâtă*, 445 p. În românește de Otilia Cazimir și Gheorghe C. Stere, col. «Romanul secolului XX», Ed. Univers, 1987.
- Alfred Döblin, *Berlin Alexanderplatz*, Povestea lui Franz Biberkopf, Traducere, note și prefață de Ion Roman, col. «Romanul secolului XX», Ed. Univers, 1987, 501 p.
- Lisandro Otero, *Vremea inocenților*, roman, traducere de Lucia Popa, col. «Romanul istoric», Ed. Univers, 1987, 300 p.
- Shakespeare, *Opere complete*, vol. 6, Ediție îngrijită și comentată de Leon D. Levițchi, note de Virgil Ștefănescu-Drăgănești, seria «Ediții critice», Ed. Univers, 1987, 512 p.

Josef Toman, Miroslava Tomanova, *Socrate*, În căutarea beatitudinii, roman, 2 vol., Traducere de Margareta Grosu și Jean Grosu, Prefață și tabel cronologic de Jean Grosu, col. «B.P.T.», nr. 1285—1286, Ed. Minerva, 1987, 317 p. (I) ; 333 (II).

Byron, *Opere, Poezia (Don Juan)*, vol. 3, Traducere de Aurel Covaci, Postfață de Dan Grigorescu, Note de Lia-Maria Pop, Ediție îngrijită de Dan Grigorescu și Lia-Maria Pop, Ed. Univers, 1987, 687 p.

A. P. Cehov, *Opere*, vol. II, *Dramă la vânătoare*. Schițe și povestiri (1884—1885), Traduceri de Anda Boldur, Natalia Radovici, Alexandra Bărcăcilă, Otilia Cazimir și Nicolae Guma, Ediție critică. Repere de istorie literară și note de Sorina Bălănescu, Ed. Univers, 1987, 752 p.

Gracian, *Criticonul*, roman, Ediție îngrijită, traducere, prefață, cronologie, note și comentarii de Sorin Mărculescu, Ed. Univers, 1987, 775 p.

Juozas Baltušis, *Omul de pe insulă*, în românește de Nina Grigorescu, Univers, 1987, 238 p.

Tobias Smollett, *Aventurile lui Peregrine Pickle*, 2 vol., Traducere, prefață și note de Virgil Stanciu, col. «Clasicii literaturii universale», Ed. Univers, 1987, 528 p. (I) ; 488 p. (II).

Françoise Mallet-Joris, *Minciunile*, ediția a doua, Traducere de Șerban Velescu, Ed. Cartea Românească, 1987, 253 p.

Claude Spaak, *Ecouri în memoria timpului*, în românește de Sanda Răpeanu, Ed. Eminescu, 1987, 141 p.

Đaniilo Kiš, *Clepsidra*, Traducere de Lydia Tocariu, Ed. Univers, 1987, 229 p.

E. A. Poe, *Annabel Lee și alte poeme*, Versuri, Ediție îngrijită, prefață, cronologie, note și comentarii de Liviu Cotrău, Ed. Univers, 1987, 422 p.

V. K. Arseniev, *Prin taigaua Extremului Orient*, 2 vol., traducere de Tatiana Mèdevedev, prefață de Gheorghe Neamu, vol. I: Prin ținutul Ussuri, Expediția din 1902—1905 în regiunea muntoasă Sihote-Alin ; vol. II : Dersu Uzala. Amintiri dintr-o călătorie făcută prin ținutul Ussuri în 1907, Ed. Meridiane, 1987, 432 p. (I) ; 304 p. (II).

IV. Spiritualitate — cultură — probleme ale lumii contemporane

Corneliu Mircea, *Discurs despre ființă*, Ed. Cartea Românească, 1987, 159 p.

Ivan Evseev, *Simboluri folclorice*, Ed. Facla, Timișoara, 1987, 223 p.

Tudor Nedelcea, *Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1987, 201 p.

Gavril Istrate, *Studii eminesciene*, Ed. Junimea, Iași, 1987, 312-p.

Simion Bărbulescu, *Profiluri literare contemporane*, Eseuri și studii, Ed. Cartea Românească, 1987, 272 p.

Yolanda Eminescu, *Opera de creație și drăptul*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1987.

Elena Lazăr, *Panorama literaturii neoeleene*, col. «Clepsidra», Ed. Eminescu, 1987, 400 p.

Claire Lalouette, *Civilizația Egiptului antic*, vol. I—II, Traducere și note de Maria Berza, col. «Biblioteca de Artă», Ed. Meridiane, 1987, 289 p. (I) ; 262 p. (II).

Dan Cruceru, *O cale spre universalitate*. Eșeu despre identitatea culturii chineze, Ed. Meridiane, 1987, 418 p.

George Uscătescu, *Ontologia culturii*, Ediție îngrijită, note și postfață de Dumitra Matei, Traducere de Sarmiza Leahu și Gruia Novac, col. «Biblioteca de filosofie», seria «Filosofia universală contemporană», Ed. Științifică și Enciclopedică, 1987, 435 p.

Theodor Lipps, *Estetica, Psihologia frumosului și a artei*, Partea a II-a, Contemplarea estetică și artele plastice, vol. I—II, Traducere de Grigore Popa, Prefață de Victor Ernest Mașek, Ed. Meridiane, 1987, col. «Biblioteca de artă», nr. 458—459, 442 p. (I), 280 p. (II).

David Hume, *Cercetare asupra intelectului omenesc*, Traducere de Mircea Flonta, Adrian-Paul Iliescu, Constanța Niță ; Studiu introductiv de Mircea Flonta ; Despre experiența traducerii filozofice, de Adrian-Paul Iliescu ; Note finale privitoare la concepte de Mircea Flonta, Adrian-Paul Iliescu ; Revizia traducerii de Ioana Gogeanu ; Col. «Clasicii filosofiei universale», Ed. Științifică și Enciclopedică, 1987, 236 p.

Olga Lengyel, *Cuptoarele lui Hitler*, Traducere din spaniolă de Mariana Popilean, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, 231 p.

Oliver Lustig, *Jurnal însingerat*, Ed. Militară, 1987, 355 p.

Corneliu Vlad, *Pentru ca soarele să nu răsară dinspre asfințit*, Ed. Politică, 1987, 317 p.

Florea Țuiu, *Niponism. Teorie și acțiune*, Ed. Politică, 1987, 255 p.

Gheorghe Brătescu, *De la desenele rupestre la sateliții de comunicații*, Povestiri din lumea cărții, Ed. Albatros, 1987, 288 p.

Ivan Stadniuk, *Războiul*, vol. 3, Traducere de Ion Covaci, Ed. Militară, 1987, 383 p.

LIVIU STOINA

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC SI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE
BUCURESTI

41.630